

ΔΩΔΩΝΑΙΟΝ

Φ Ω Ξ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 5ον - 6ον

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1963

ΔΩΔΩΝΑΙΟΝ ΦΩΞ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΕΤΟΣ Β'.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1953

ΤΕΥΧΟΣ 5ον - 6ον

Ἐθνικὴ ἀνάγκη

Πρὶν ἀπὸ πενήντα χρόνια στὶς 21 τοῦ Φλεβάρη τὰ Γιάννενα ξύπνησαν τεντώνοντας τὰ μουνδιασμένα μέλη τους, ξαλαφρωμένα ἀπὸ τὸ βάρος μακρόχρονης σκλαβιάς.

Ἡ λίμνη ἀνατριχιάζοντας ἰρίδισε στὸ φῶς τῆς εὐτυχισμένης μέρας.

Οἱ Γιαννιώτες γιορτινόντυμένοι μὲ ξέφρενη χαρὰ χύθηκαν στοὺς δρόμους νὰ ὑποδεχτοῦν τοὺς νικητάς.

Τὰ λευτερωμένα Γιάννενα ἦταν τὸ τίμημα τοῦ αἵματος ποὺ χύθηκε στὸ Μπιζάνι. Μνημόσυνο καὶ κότινο μαζὶ τῶν Μπιζανομάχων.

Ἡ κάθε του μάχη κι' ἓνα μεθῦσι ἡρωϊσμοῦ, μιὰ ζωντανὴ ἔκφραση τοῦ πνεύματος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ποὺ στήνοντας μὲ τὸ αἷμα τους τέτοια σύμβολα ὑφαίνει τὴ παράδοση τῆς τρισχιλιοχρονίτικης ἱστορίας της. Αὐτὴ ἡ παράδοση εἶναι δεμένη σφιχτὰ μὲ τὸν καθένα μας, ἀπὸ τὸν διανοούμενο μέχρι τὸν πιὸ ἀπλὸ ξωμάχο, κυκλοφορεῖ στὸ αἷμα μας καὶ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη ὅπως οἱ χτύποι τῆς καρδιάς μας.

Σὲ μᾶς τοὺς Ἕλληνες οἱ ἀξίες εἶναι δεμένες μὲ τὴν ἱστορία μας καὶ ἡ ἱστορικὴ συνείδηση, ἐκφράζει τὸν πολιτισμὸ μας, ἀποκρυσταλλωμένο σὲ μιὰ «ἀξιογεννητικὴ δύναμη», γιὰ καινούργιες δημιουργίες.

Ἡ ἱστορικὴ ἐπέτειος εἶναι ἡ μνήμη μας καὶ δὲν θὰ πρὲπει γιὰ καλὰ λόγους νὰ τὴν ἀφήσωμε νὰ σκεπασθῇ ἀπὸ τὴν ἀχλὺν ἄλλων σκοπῶν,

ὅσο κι' ἂν εἶναι συμφέροντες. Παράλληλα εἶναι καὶ ἱερὴ ὑποχρέωση πρὸς τὸ αἷμα ποὺ ἄφθονο χύθηκε καὶ ζυμώθηκε μὲ τὴ γῆ μας.

Πῶς μπορούμε ν' ἀσεβήσωμε στοὺς νεκροὺς μας.....

Τὸ αἷμα αὐτὸ μᾶς χάρισε τὸ πολύτιμο δῶρο τῶν Θεῶν τῇ Λευτεριά.....

Πενήντα χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ χαιρόμαστε ἐλεύθεροι τὸν ἥλιο. Μὲ τὴν εὐθύνη τῶν ἐκπαιδευτικῶν ποὺ ἐναρμόνισαν τὸ εἶναι τῶν μὲ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἀντιμετωπίζομε τὸ ἐρώτημα. Ἀξιοποιήσαμε ὅπως ἔπρεπε καὶ ὅσο ἔπρεπε αὐτὰ τὰ 50 χρόνια ἐλευθερίας ζωῆς ;

Δὲν χωρεῖ καμμιά ἀμφιβολία πὼς ἔγιναν πολλὰ. Ὅμως θὰ γινόταν περισσότερα ! Ἐλλειψε τὸ πρόγραμμα, τὸ θάρρος, ὁ ἐνθουσιασμός.....

Δὲν καταλογίζομε εὐθύνες. Κάνομε ὅμως μιὰ διαπίστωση.

Καὶ τώρα τί θὰ γίνη ; Ἡ ζωὴ μᾶς παρουσιάζει νέες προκλήσεις. Ὁ «εὐρύτερος χῶρος» «τὰ μεγάλα μεγέθη» ἢ κυριώτερη πρόκληση. Ἐκφασὴ τῆς ἡ Εὐρωπαϊκῆς Κοινότης. Αὐτὴ τὴν ἔκφραση ἄς τὴν ἀγκαλιάσωμε γιὰ ἰδανικὸ καὶ ἄς ὀδηγήσῃ τὰ βήματά μας. Γιὰ νὰ καρποφορήσῃ ὅμως μιὰ ἰδέα πρὲπει νὰ στηριχθῇ πάνω σὲ τέτοια ἀνθρώπινη, δμάδα, ποὺ θὰ τὴν ἐνσαρκώσῃ μεταγγίζοντάς τιν σιὰ αἷμα τῆς καὶ θὰ ἐγγυηθῇ γιὰ τὴν καρποφορίαν.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει τίς δυνατότητες νὰ συλλαμβάνῃ τὴν ἰδέαν, νὰ τὴν ὑψώνῃ σὲ θεϊκὰ ἐπίπεδα ποὺ πλησιάζουν τὸ σύννορο τοῦ ἀκατόρθωτου καὶ νὰ τὴν ταυτίσῃ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του.

Δὲν μπορούμε νὰ ζήσωμε χωρὶς ἐνθουσιασμοὺς καὶ ἰδανικά... Αὐτὰ ἀναβλύζουν ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ψυχρὴ λογικὴ καὶ τὸν ὑπολογισμό. «Νὰ συλλάβῃ βέβαια ὁ νοῦς, ἀλλὰ νὰ τὸ αἰσθανθῇ ἡ ψυχὴ» γιὰ νὰ μιλήσωμε μὲ τὰ λόγια τοῦ Ἑθνικοῦ μας ποιητῆ.

Μόνο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ μπορούσαμε νὰ συνοδοιπορήσωμε καὶ ὄχι νὰ μείνωμε σὺθαγοί.....

Ἐτσι δημιουργεῖται τὸ καθήκον γιὰ ὅλους μας. Ν' ἀνασκουμπωθοῦνε, νὰ συστρατεύσωμε τοὺς ἱκανοὺς μεταδίδοντας τὸν ἐνθουσιασμό μας, νὰ διαφωτίσωμε αὐτοὺς ποὺ βλέπουν μὲ μάτια μυωπικά, νὰ βιτσίσωμε τοὺς δκνηροὺς καὶ νὰ συμπαρυσώσωμε ὅσους μένουν πίσω καὶ δὲν μποροῦν.

Καθὼς χτυποῦν οἱ καμπάνες χαρούμενα ἄς πάρωμε τὴν ἀπόφαση.

Εἶναι ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ.

«Τὸ γλωσσικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλληνικῆς ὁπαίδρου καὶ τῶν ἀποδημῶν ὁμογενῶν»

● *Ἐντὶ τὴν ἐκ τῶν 400 Τεύχους*

5. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος τὸ ὁποῖον ἔχει ἀρχαιοτάτην καὶ ἐνδοξοτάτην ἱστορίαν, ἀνέδειξε σοφοὺς ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι διὰ τῶν πνευματικῶν τῶν ἔργων ἔθεσαν τὰς βάσεις τοῦ Πολιτισμοῦ, ἐνλόγως ἀνέπτυξε καὶ διεμόρφωσε γλῶσσαν τοιαύτην, ὥστε νὰ εἶναι, κατὰ τὸν Κικέρωνα, ἀξία νὰ λαλῇται καὶ ὑπὸ τῶν Θεῶν.

Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει τὴν ἀρχαιοτέραν συνεχῆ ἱστορίαν, ἀναγομένην ἐκ τῶν γραπτῶν μνημείων τὰ ὁποῖα μᾶς περιεσώθησαν εἰς τρεῖς χιλιάδας περίπου ἔτη. Εἶναι ὅμως ἀσφαλῶς καὶ πολὺ ἀρχαιότερα, ἐὰν ληφθῇ ἐπ' ὄψιν ὅτι καὶ οἱ ἀρχαιότεροι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, οἱ τῆς Μυκηναϊκῆς, τῆς Μινωϊκῆς καὶ τῆς Νεολιθικῆς ἀκόμη περιόδου, ἐλάλουν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, τῆς ὁποίας ἐσώθησαν κατάλοιπα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἴσως δὲ καὶ μέχρι σήμερον. Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐμφανίζεται ἀπ' αὐτῶν τῶν πρώτων χρόνων τῆς γραπτῆς παραδόσεώς της πολύμορφος καὶ διεσχισμένη εἰς διαλέκτους καὶ ιδιώματα. Ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν διαλέκτων συνδέεται ἀναποσπάστως πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καθόλου ἱστορίαν.

Ἡ διαλεκτικὴ ποικιλία τὴν ὁποίαν μᾶς παρουσιάζουν αἱ ἐπιγραφαὶ γενναίως, ἤρχισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐποχωρῇ καὶ νὰ ἀναπτύσσεται μία κοινὴ, κατανοητὴ εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας, γλῶσσα.

Εἰς τοῦτο συνέβαλον πολλοὶ λόγοι, ὥς ἡ κοινὴ θρησκεία καὶ τὰ μεγάλα Πανελλήνια θρησκευτικὰ καὶ λατρευτικὰ κέντρα, τὰ ὁποῖα συνετέλουν εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν καὶ ἀνάμειξιν τῶν ἑλληνικῶν φύλων καὶ τὴν δημιουργίαν κοινῶν ἐκπολιτιστικῶν κέντρων πάντων τῶν Ἑλλήνων, οἱ κοῖνοι κατὰ τῶν βαρβάρων ἀγῶνες, ἡ ἀνάπτυξις τῆς κοινῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, πρὸ πάντων δὲ ἡ ἀπὸ τῆς ἀπλοποιήσεως καὶ διαδόσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου διευκόλυνσις καὶ ἀνάπτυξις τοῦ γραπτῶς λόγου καὶ ἡ ὥς ἐκ τούτου ἐμφάνισις καὶ ἀνάδειξις διασημῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων πάσης φύσεως, ἐξαιρέτων καλλιουργῶν τῆς γλώσσης. Κατεῖχε δὲ ἐξ ἀρχῆς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐξόχους ἀρετὰς πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς λογοτεχνίας. Ἡ εὐφωνία τῶν φωνηέντων καὶ τὸ ἀπαλὸν τοῦ συνδυασμοῦ τῶν συμφώνων, συνδεόμενα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνθέσεως τῶν λέξεων, ἀπεδείκνυν αὐτὴν ἐξαιρετικὸν ὄργανον πρὸς μουσικὴν ἀπαγγελίαν.

Ὁ πλεῖστος τῶν γραμματικῶν τύπων ἦγεν ἀφ' ἐαυτοῦ εἰς διανγῇ ἔκφρα-

ειν, ορίζουσαν ἀκριβῶς τὰς διαφόρους σχέσεις τῶν ἐννοιῶν. Τέλος ἡ ποιικιλία τῶν διαλέκτων καθίστα δυνατὴν τοιαύτην τροποποίησιν τῶν γενικῶν μέσων τῆς γλώσσης, ὥστε νὰ προσαρμόζωνται πρὸς πάντα χαρακτηῖρα τοῦ λόγου καὶ παρεῖ-
χεν εἰς τοῦτ' Ἑλληνας ποιητὰς καὶ πεζογράφους ἐξαιρέτα ὄργανα πρὸς ἀκριβε-
στάτην ἔκφρασιν τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν. Πρὸς τοῦτοις καὶ τὸ πλῆθος τῶν μυθο-
λογικῶν καὶ ἐκπολιτιστικῶν ἰδεῶν, αἱ ὁποῖαι ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ τῶν Ἑλλήνων
ποιητῶν καὶ πεζογράφων ἐξεφράσθησαν τὸ πρῶτον, συνέβαλεν εἰς τὴν βαθμιαίαν
ὑποχώρησιν τῶν διαλέκτων — τοῦλάχιστον ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ — καὶ τὴν δη-
μιουργίαν καὶ ἐξάπλωσιν τῆς μιᾶς ἐνιαίας, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, κοινῆς καὶ κατανοη-
τῆς εἰς πάντας τοὺς Ἑλληνας γλώσσης.

Ἀρχαιότατον δεῖγμα τοιαύτης προσπαθείας ἀποτελοῦν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη,
ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Βιλαμόβιτς ἐγράφη-
σαν εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην κοινὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν.

Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ ποίησις γενομένη κτῆμα καὶ ἀνάγνωσμα πάντων
τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ δὲ γλωσσικὴν ἔποψιν ἀρθεῖσα ὑπεράνω τῶν στενῶς τοπικῶν
καὶ καθαρῶς ἰδιωματικῶν τύπων καὶ προσλαβοῦσα κατὰ τὸ πλεῖστον τεχνικὴν
ὅλ्ला καὶ καθολικωτέραν γλωσσικὴν μορφήν, συνδεθεῖσα στενῶς πρὸς τὰ ποιη-
τικὰ προϊόντα συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν βαθμιαίαν ἐνοποίησιν τῆς Ἑλλη-
νικῆς γλώσσης.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε'. π.χ. αἰῶνος τὸ κέντρον τοῦ βάρους τῶν Ἑλληνι-
κῶν γραμμάτων, μετατίθεται ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου κατὰ τὸν προ-
ηγούμενον αἰῶνα ἤκμαζον καὶ ἔθαλον ἡ Ἑλληνικὴ ποίησις, ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσο-
φία καὶ ἐπιστήμη καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Πολιτισμός, εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα.

Αἱ Ἀθῆναι κατέστησαν ὄχι μόνον κέντρον πολιτικῶν σπουδαίων, εἰς τὸ
ὁποῖον συνεκέντρουτο ἡ διοίκησις μεγάλου μέρους τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ κέντρον
πνευματικῶν ἀπαράμιλλων «παίδευσις τῆς Ἑλλάδος» κατὰ τὸν Θουκυδίδην, «πρυ-
τανεῖον τῆς σοφίας» κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἐκ τοῦ ὁποῖου κέντρου ἐβλάστησε καὶ
ἐκαλλιεργήθη ὑπέρτερος πολιτισμός, οὗτινος ἡ ἀκτινοβολία ἐξακολουθεῖ νὰ φωτί-
ζῃ καὶ νὰ καταναύαζῃ καὶ τὴν σύγχρονον ἀνθρωπότητα. Ἡ ἐν Ἀθῆναις ὁμιλου-
μένη ὥραία γλῶσσα τοῦ ἀττικοῦ δράματος, τῶν Ἀθηναϊκῶν δικαστηρίων, τῆς
Βουλῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Δήμου, ἐγοήτενε τοὺς ἀκούοντας αὐτὴν ἢ μελε-
τῶντας καὶ ἀναγιγνώσκοντας τὰ φιλολογικὰ αὐτῆς μνημεῖα, εἰσέδνε βαθμυδὸν
καὶ διεδίδετο καὶ ἔξω τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς.

Ἡ πολιτικὴ ἀφ' ἐνὸς δύναμις καὶ ἡ ἐπιρροὴ τῶν Ἀθηναίων, ἀφ' ἐτέρου
δέ, ἡ ἐν αὐταῖς καλλιέργεια τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, ἡ ἀνάπτυξις καὶ
τελειοποίησις τοῦ δράματος, τῆς ρητορικῆς, τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἱστορίας, ἡ
συγγραφὴ καθόλου ἀπαραμύλλων ἀριστουργημάτων εἴτε ἐμμέτρων, εἴτε πεζῶν,
ἡ καλλιτεχνικὴ διαμόρφωσις καὶ ἐκλέπτυνσις τοῦ ἀττικοῦ λόγου συνετέλεσαν εἰς
τὸ νὰ ἐξαπλωθῇ ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος καὶ νὰ καταστῇ αὕτη ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐπί-
σημος Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Ἀποτέλεσμα τούτου ἦτο ὅτι, καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Μακε-
δόνων Φίλιππος καὶ ὁ υἱὸς του Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ οἱ διάδοχοί του μετεχειρί-
ζοντο καὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, ὡς ἐπίσημον γλῶσσαν τῶν
κρατῶν των τὴν ὁσημέραι χωροῦσαν εἰς Πανελλήνιον ἐξάπλωσιν Ἀττικὴν διά-
λεκτον.

Διὰ δὲ τῆς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων τεραστίας ἐπεκτάσεως καὶ ἐξαπλώσεως
τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῆς δημιουργίας νέων Ἑλληνικῶν Βασιλείων εἰς χώρας μέ-
γχι τοῦδε βαρβαρικὰς καὶ τῆς ἰδρύσεως ἐν αὐταῖς νέων καὶ μεγάλων διοικητικῶν,
ἐμπορικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ ἐκπολιτιστικῶν κέντρων, ἐν οἷς ἡ Ἀλεξάνδρεια,
ἡ Πέργαμος, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ Ἀττικὴ κοινὴ ἔλαβεν ὡσαύτως μεγίστην ἐξάπλω-
σιν καὶ κατέστη ὄργανον διεθνoῦς συνεννοήσεως Ἑλλήνων πρὸς τοὺς πρὸ αὐτῶν
βαρβάρους καὶ ὑπερκόους λαοὺς καὶ τούτων πρὸς ἀλλήλους.

Καὶ οὕτως ὅτε βραδύτερον ἀνεφάνη ὁ χριστιανισμὸς ἐν ταῖς χώραις ἐν αἷς εἶχεν ἤδη γνωσθῇ καὶ διαδοθῇ ἡ Ἀττικὴ κοινὴ, αὐτὴν μετεχειρίσθη καὶ οὗτος εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἰς συγγραφὴν ἢ μετάφρασιν Ἱερῶν βιβλίων ἢ εἰς τὸ κήρυγμα, τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν διάδοσιν τῆς νέας θρησκείας.

Εἰς τοὺς μέχρι τότε παράγοντας οἱ ὅποιοι συνήρῃσαν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς κοινῆς προστετέθη ἡδη καὶ νέος ἐκτάκτου σημασίας καὶ σπουδαιότητος, ἡ νέα θρησκεία.

Μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου διαδίδεται καὶ ἡ κοινὴ καὶ οἱ ἀσπαζόμενοι τὸν χριστιανισμὸν ἐξοικειοῦνται πρὸς αὐτήν.

Οἱ προσήλυτοι εἰς τὴν νέαν ὁμολογίαν προσλαμβάνουν καὶ τὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὴν διευτυπώθη καὶ ἐκηρύχθη ἀνὰ τὸν κόσμον.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ Ἀττικὴ ἀναχθεῖσα εἰς Κοινὴν καὶ γενομένη κτῆμα κοινὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ μὴ, ἐμελλεν ἀναποφενύκτως νὰ ἀπλοποιηθῇ καὶ νὰ λάβῃ καὶ ἐξ ἄλλων διαλέκτων, τινὰ δὲ καὶ ἐξ ἄλλων γλωσσῶν.

Οὕτω μετεβλήθη καὶ ἐπηρεξήθη ἡ σημασία πολλῶν λέξεων, ἐπλάσθησαν ἄλλαι νέαι καὶ καθόλου ἡ γλῶσσα ὑπέστη πολλὰς καὶ μεγάλας μεταβολάς, εἰς τοὺς φθόγγους, τοὺς τύπους, τὴν σύνταξιν, τὰς σημασίας, τὴν ἀλήθειαν κλπ.

Οὕτως ἀπλοποιουμένη καὶ διαμορφουμένη ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα παρ' ὅλας τὰς περιπετείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, καθ' ὅς εὗρεν σθεναρὸν καὶ ἀκατάβλητον συμπαραστάτην τὴν Ἁγίαν ἡμῶν Ὁρθόδοξον χρόνον καὶ διαμορφουμένη κατὰ τοὺς αἰωνίους ἱστορικοὺς νόμους προλαμβάνει ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τὴν μορφὴν τοῦ γραπτοῦ καὶ προφορικοῦ λόγου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἰς τὰς παντοίας του ἐκδηλώσεις, δηλαδὴ μία εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ Ἑλλήνος ἕως σήμερον, ὥπως διακηρύττει ὁ Γεώργιος Χατζηδάκις, ὁ Νέστορ τῆς γλωσσολογίας.

Ἐπεμείναμεν περισσύτερον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης δ.ἀ νὰ καταδειχθῇ διὰ μίαν εἰσέτι φορὰν, ἀπὸ ἀτόφους προελεύσεως, διαμορφώσεως, ἐξελίξεως καὶ ἀποδόσεως, ἡ σπουδαιότης, ἡ σημασία, ἡ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς γλώσσης μας, ἡ ὁποία ἀξίζει νὰ γίνῃ μητρικὴ γλῶσσα καὶ τῶν ξενοφόνων, οὕτως ὥστε ἡ ἀθάνατος Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ μόνον αὕτη νὰ ὁμιλῇται ἀπὸ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς Ἑλληνας καὶ μόνον αὕτη νὰ ἀκούηται καὶ σὺν παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ φτωχοῦ τὴν τροῦπα.

Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο δὲν εἶναι δύσκολον, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἐπίμονος θέλησις.

6. — Ἡ σ π ο υ δ α ι ό τ η ς τ ῆ ς μ η τ ρ ι κ ῆ ς γ λ ῶ σ σ η ς κ σ ῖ τ ὸ Π α ι δ α γ ω γ ι κ ὸ ν ἔ ρ γ ο ν τ ῆ ς μ η τ ῆ ς.

Ἡ γλῶσσα ὡς προσελέχθη εἶναι τὸ μεγαλύτερον δῶρον τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Δι' αὐτῆς ἐκφράζονται αἱ σκέψεις καὶ αἱ ιδέαι, δι' αὐτῆς διατυπώνονται καὶ τὰ λεπτότερα διανοήματα καὶ αἱ ὑψηλαὶ ἀνατάσεις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς.

Με αὐτὴν συνεννοούμεθα διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς. Ἡ γλῶσσα εἶναι ὁ μαναδικὸς φύλακας τῆς πνευματικῆς προόδου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ, ὅπως αὐτὸς διεμορφώθη διὰ μέσου τῶν αἰώνων.

Με τὴν γλῶσσαν μεταδίδονται αἱ κατακτήσεις τοῦ πνεύματος τῶν παρελθουσῶν γενεῶν εἰς τοὺς ἐκάστοτε ἀπογόνους καὶ οὕτω τίποτε δὲν χάνεται ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην προσπάθειαν καὶ ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινον μόχθον. Ἡ γλῶσσα ἔχει στενὴν σχέσιν μὲ τὴν διανόησιν. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐκφράζεται καλῶς καὶ ὀρθῶς, ἐκείνος καὶ διανοεῖται ὁμοίως.

Ὁ γλωσσικὸς προηγμένος καὶ τελειότερα διανοεῖται.

Ὅσον περισσοτέρας γνώσεις καὶ ιδέας ἔχομεν, τόσον καὶ περισσοτέρας λέξεις καὶ ἰδιαιτέρας φράσεις χρειαζόμεθα νὰ διατυπώσωμεν αὐτάς. Ὁ πλοῦτος τοῦ λεξιλογίου ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀφθονίαν ιδεῶν. Ἐντεῦθεν ἐξάγεται ἡ μεγίστη παιδαγωγικὴ σημασία τῆς Ἑλληνικῆς, ὡς μητρικῆς γλώσσης διὰ τὴν μόρφωσιν ἀδισπάστου ψυχικῆς ὁλότητος τοῦ Ἑλληνοπαίδος.

Τοῦτο δὲ διότι μεγάλην σημασίαν πρέπει νὰ ἀποδίδωμεν εἰς τὴν ὁρθὴν προφορὰν καὶ εἰς τὴν ἀκριβῆ διὰ τῆς ἀκοῆς ἀντίληψιν τῶν λέξεων.

Ἡ μητρικὴ γλώσσα εἶναι φρονηματιστικόν, οὕτως εἰπεῖν, μάθημα, τὸ ὁποῖον ἀφριπνίζει καὶ δυναμώνει ἓνα ζωντανὸν ἐθνικὸν φρόνημα. Διότι τὸ φρόνημα εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν τάσεων, τὰ ὁποῖα κυριαρχοῦν τῆς ἐσωτερικῆς μας ζωῆς καὶ κατευθύνουν τὴν σκέψιν καὶ τὴν δράσιν μας. Διὰ τοῦτο ἡ γλώσσα μὲ τὴν ὁποίαν ἐπικοινωνοῦμεν καὶ μεταδίδομεν εἰς τοὺς ἄλλους τὸ περιεχόμενον τῆς ψυχῆς μας, εἶναι τὸ ἐθνικώτερον πᾶγμα ποὺ κατέχομεν καὶ ὅταν διδάσκωμεν τὴν ἑλληνικὴν γλώσσαν εἰς τὰ παιδιὰ μας καὶ ἐπιμένομεν νὰ ἐννοήσουν, νὰ ἀναγινώσκουν, νὰ ὁμιλοῦν καὶ νὰ γράφουν ἑλληνικά, προάγομεν τὴν Ἑλληνικότητά των καὶ ἀναπτύσσομεν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα.

Ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα, μὲ τὸ πλουσιώτατον ἀπὸ πάσης ἀπόψεως περιεχόμενον τῆς καθίσταται ἀναντικατάστατος συντελεστὴς τῆς μορφώσεως καὶ ἀγωγῆς τῶν Ἑλληνοπαίδων.

Τὸ παιδί ὅταν φθάσῃ εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν, αἰσθάνεται ἀνάγκην ἐσωτερικὴν, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ. Ἀκούει νὰ ὁμιλοῦν οἱ μεγαλύτεροί του καὶ προσπαθεῖ νὰ μιμηθῇ τὰς φωνάς των, προσφέρον τὰ πρῶτα του ψελλίσματα.

Διὰ νὰ κατορθώσῃ ὅμως νὰ ὁμιλήσῃ, ποιεῖ νὰ παρέλθῃ καιρὸς, νὰ ὁδηγηθῇ ἀπὸ ἄλλους οἱ ὅποιοι γνωρίζουν τὴν γλώσσαν καὶ νὰ ἀσκηθῇ. Διότι ἡ γλώσσα εἶναι δεξιότης, ἡ ὁποία ἀποκτᾶται καὶ μανθάνεται μὲ τὴν τριβὴν καὶ μὲ τὴν ἀδιάκοπον ἀσκησιν.

Παιδάκια ποὺ ἔχουν γονεῖς ποὺ φροντίζουν νὰ τοὺς ὁμιλοῦν συχνὰ καὶ νὰ διορθώνουν τὰ λεκτικὰ τους σφάλματα κατορθώνουν γρήγορα νὰ ὁμιλήσουν.

Τὸ ἀντίθετον γίνεται εἰς ὅσα ἀφήνονται παρημελημένα.

Ἐπίσης παιδιὰ ποὺ μεγαλώνουν μαζὶ μὲ ἄλλα ἀδελφάκια καὶ παίζουν καὶ ὁμιλοῦν συχνὰ, διδάσκονται τὴν γλώσσαν γρηγορώτερα ἀπὸ ἄλλα ποὺ ἀλειψίζονται μόνον.

Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι γίνεται παντοῦ, γλωσσικὴ διδασκαλία ὅπου εὐρίσκεται κόσμος, ὅπου ἐργάζεται, ὅπως παίζει, διασκεδάζει καὶ εἰς οἰανδήποτε ὥραν. Στὴν ἀγορά, στὴν πλατεῖα, στὸν κήπο, στὴν ἐξοχὴ, στὸ ἐργοστάσιο, στὸ σπίτι μας, εἰς κάθε δηλαδὴ μέρῳ ποὺ ὑπάρχουν δύο ἢ περισσότεροι ἄνθρωποι καὶ ὁμιλοῦν καὶ δύναται κανεὶς νὰ πλουτίσῃ τὸ λεξιλόγιόν του μὲ νέας λέξεις ἢ νὰ διορθώσῃ ἀτελείας τῶν γλωσσικῶν.

Ἡ ζωὴ μας εἶναι μία ἀδιάκοπος πάλη, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὴν σιγὴν τῆς γεννήσεως καὶ διαρκεῖ ὥς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου.

Τὸ καθετὶ ποὺ κατορθώνομε, τὸ κατορθώνομε μὲ πολλὴν ἐργασίαν καὶ ὅπου κατανικώμεθα ἀτελείρως δυσκολίας.

Ἐρχόμεθα εἰς τὸν κόσμον πλάσματα ἀνίκανα νὰ σταθῶμεν εἰς τοὺς πόδας μας, νὰ φροντίσωμεν διὰ τὴν τροφήν μας, νὰ ἐνδυνάμωμεν, νὰ παρακολουθήσωμεν μίαν σκέψιν, νὰ ὁμιλήσωμεν.

Μᾶς περιβάλλουν ἀπειροὶ σωματικαὶ καὶ ψυχικαὶ ἀνάγκαι, καὶ ὅμως εὐρισκόμεθα εἰς ἀδυναμίαν νὰ εἴπωμεν εἰς τοὺς ἄλλους τί θέλομεν.

Εἰς τὴν νηπιακὴν μας ἡλικίαν ὡς μέσον ἐκφραστικόν, διὰ νὰ φανερώσωμεν τὴν λύπην καὶ τὴν χαρὰν μας, ἔχομεν μόνον τὸ γέλιο καὶ τὸ κλάμα.

Κλαίει τὸ νήπιον, ὅταν πεινᾷ, ὅταν κρυώνει, ὅταν πονῇ. Μὲ τὸ κλάμα φανερώνει τὴν λύπην του, ὅταν ἡ μητέρα του τὸ ἀφήσῃ ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της. Γελᾷ ὅταν τοῦ ὁμιλοῦν πρόσωπα ἀγαπητά, ὅταν εὐχαριστεῖται ἀπὸ τὴν τροφήν του, ὅταν τὸ ἀπασχολῶμεν με παιγνίδια.

Ἡ γλώσσα του, τὰ αἰσθητήριά του, αἱ ψυχικαὶ του δυνάμεις, ὅλα εὐρίσκονται ὥσάν εἰς λήθαργον.

Ἡ περίοδος αὐτὴ εἶναι ἡ δυσκολωτέρα περίοδος τῆς ζωῆς του. Διὰ τοὺς μεγάλους οἱ ὅποιοι μᾶς περιβάλλουν εἰμεθα τὸ μυστήριον, τὸ ἀνεξήγητον αἰνίγμα. Ἀσθενοῦμεν καὶ δὲν γνωρίζομεν τί ἔχομεν.

Κλαίομεν καὶ δὲν γνωρίζομεν ἂν τὸ κλάμα μας εἶναι πὸν θέλομεν νὰ κοιμηθῶμεν, ἢ εἶναι κλάμα πείνης ἢ πόνου. Οἱ οἰκεῖοι μας, οἱ ὅποιοι φροντίζουν διὰ τὴν ἀνατροφήν μας, θεραπεύουν τὰς ἀνάγκας μας ὁδηγοῦμενοι πότε ἀπὸ τὴν πείραν καὶ πότε ἀπὸ τὴν διαίσθησίν των. Ὅσον ὅμως αἱ ἡμέραι περνοῦν, τὰ πράγματα μεταβάλλονται. Τὰ αἰσθητήρια τοῦ παιδιοῦ ἀρχίζουν νὰ λειτουργοῦν κανονικώτερα καὶ αἱ ψυχικαὶ του δυνάμεις νὰ προβάλλουν.

Τὸ νήπιον δὲν εἶναι πλέον τὸ ἀδιάφορον, τὸ ἀμέριμνον πλάσμα, τὸ ὁποῖον βλέπομεν τὰς πρώτας ἡμέρας.

Τώρα ἀρχίζει νὰ ἐνδιαφέρεται καὶ νὰ σπουδάξῃ τὸ περιβάλλον. Παρατηρεῖ προσεκτικὰ τὴν μητέρα του καὶ τὰ ἄλλα πρόσωπα καὶ πράγματα τοῦ σπιτιοῦ. Μὲ τὰ χεράκια του πιάνει τὶς ἄκρες τοῦ κρεβατιοῦ. Ἀκούει τὴ φωνὴ τοῦ πατέρα του, τὰς φωνὰς τῶν ζώων, τ' ἀδέλφια του πὸν ὁμιλοῦν. Στρέφει τοὺς ὀφθαλμοὺς του δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ φαίνεται πὸς παρακολουθεῖ κάθε μας κίνησιν.

Πῶς λέγεται ὅμως τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ πὸν εἶναι ὁλόγραφά του, δὲν γνωρίζει. Αὐτὸ θὰ τὸ μάθῃ ἀργότερα ὅταν θὰ μάθῃ καὶ νὰ ὁμιλῇ.

Διὰ τὴν ὁμιλίαν χερσιάζεται: Νὰ ἔχῃ τὸ παιδί εἰς φυσιολογικὴν κατὰστασιν τὰ φωνητικὰ του ὄργανα. Νὰ ἀκούῃ ἄλλους νὰ ὁμιλοῦν. Νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ ὁμιλήσῃ καὶ τὸ ἴδιο. Νὰ τὸ διορθῶνουν ὅταν κἀνῃ λάθῃ.

Εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς γλώσσης τοῦ παιδιοῦ τὸν κύριον ρόλον παίζουν τὰ πρόσωπα τοῦ σπιτιοῦ πὸν μένουν μαζί του.

Χωρὶς νὰ γνωρίζουν αὐτὰ τὴν τέχνην τοῦ διδάσκειν, γίνονται οἱ πρῶτοι διδάσκαλοί του. Τὴν γλώσσαν πὸν ὁμιλοῦν τὰ πρόσωπα αὐτά, τὴν προφορὰν πὸν ἔχουν, τὰς χειρωνακίας των, τὰς συνηθείας των, τὰ προτερήματα ἢ τὰ ἐλαττώματα, ὅλα αὐτὰ τὸ παιδί θὰ τὰ κάμῃ κτῆμα του. Ὅλα θὰ τὰ σπουδάσῃ, θὰ τὰ προσέξῃ, θὰ τὰ παρακολουθήσῃ καὶ σιγὰ σιγὰ θὰ μιμηθῇ εἰς ὅλα τοὺς οἰκεῖους του.

Ἀπὸ ὅλα ὅμως τὰ πρόσωπα εἶναι ἀνάγκη νὰ ξεχωρίσωμεν ἓνα, τὴν μητέρα.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ σπιτιοῦ καὶ αὐτὴ παίζει τὸ κυριώτερον μέρος εἰς τὴν ἀνατροφήν τῶν παιδιῶν της. Ἀνυπόκλητον ἢ μητέρα νὰ εἶναι ἀμόρφωτη, ἀστοιχείωτη. Ὅ,τι θέλει ἂς εἶναι. Πάντα εἶναι ἡ μάνα, ἡ ὁποία, ὠδηγημένη ἀπὸ τὴν ἄπειρον καὶ ἀνεξάντλητον ἀγάπην διὰ τὸ παιδί της γνωρίζει νὰ ἀφοσιώνεται με πίστιν εἰς τὸ ἔργον της.

Παρατηρήσατέ τὴν τί κάμνει, διὰ νὰ τοῦ μάθῃ τὴν γλώσσαν. Ὡς ἐγκύψωμεν ἐλλοβικὰ καὶ ἂς προσέξωμεν τὴν μέθοδόν της. Εἶναι μέθοδος πὸν κληροδοτοῦν εἰς τὴν μητέρα οἱ αἰῶνες. Εἶναι ἡ τελειότερα, ἡ παιδαγωγικωτέρα μέθοδος πὸν ὑπάρχει· εἶναι ἡ μέθοδος ἡ φυσικὴ. Ὁ συστηματικὸς, ὁ σπουδασμένος, ὁ ἐπιστήμων διδάσκαλος, ἔχει πολλὰ νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας τῆς μητέρας.

Εἶναι τρόπος πὸν δὲν ἀποτυγχάνει, εἶναι ἀλάθητος.

Ἀπὸ τὴν πρῶτην ὥραν πὸν θὰ γεννηθῇ τὸ παιδί, ἡ μητέρα ἀρχίζει νὰ

τοῦ ὁμιλῆ, ὥσάν νὰ ἔχη ἐνώπιόν της ἄνθρωπον ὥριμον. Τοῦ δεικνύει πρόσωπα καὶ ἀντικείμενα καὶ τὰ ὀνομάζει πολλὰς φορὰς. Ἐπίσης τὴν ἀκοῦμε νὰ τοῦ φωνάζῃ ἀπὸ τὴν θύραν. Ποῦ εἶναι τὸ παιδάκι μου, κ.λ.π. Δι' ἀρχετὸν χρονικὸν διάστημα τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν πόσον θὰ εἶναι γιὰ κάθε παιδί, αὐτὸ ἀκούει τὴν ὁμιλίαν τῆς μητέρας του, ἀλλὰ ἀκόμη δὲν κατορθώνει νὰ ὁμιλήσῃ.

Δι' ἓναν ποῦ παρακολουθεῖ τὸ μητρικὸν αὐτὸ ἔργον χωρὶς βάθος καὶ προσοχὴν ἴσως φανῇ πὼς ἡ μητέρα ὡς τώρα δὲν κατώρθωσε τίποτε. Καὶ ὅμως μία προσεκτικώτερα καὶ βαθύτερα παρατήρησις μᾶς δεικνύει, πὼς εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδιοῦ γεννᾶται ἓνα νέον ψυχικὸν φαινόμενον.

Ἀρχίζει δηλαδὴ τὸ παιδάκι νὰ διακρίνῃ πὼς ἡ μητέρα καὶ οἱ μεγαλύτεροί του, ὅταν ὁμιλοῦν, δίδουν δι' ἑκαστον ἀντικείμενον καὶ ἓνα ὄνομα. Αὐτὸ τὸ λένε τραπέζι, τὸ ἄλλο ποτήρι, κάθισμα, παρὰθυρο, κ.λ.π.

Καὶ ἐνῶ ὡς τώρα ἔβλεπε μόνον τὰ ἀντικείμενα καὶ εἶχε ὀπτικὰς εἰκόνας, παραστάσεις τῶν ἀντικειμένων αὐτῶν, τώρα σχηματίζονται εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ παραστάσεις ἀκουστικαί, δηλαδὴ τῶν λέξεων, τῶν ὀνομάτων ποῦ ἀκούει.

Ἀπὸ τὴν συχνὴν ἐπανάληψιν, ὄνομα καὶ πρᾶγμα ἐνώνονται εἰς τὴν ψυχὴν του τόσον στενῶς, ὥστε τὸ ἓνα νὰ ὑπενθυμίξῃ πάντα ἄλλο. Δηλαδὴ βλέποντας τὸ τραπέζι, νὰ ἐνθυμῇται τὸ ὄνομα, καὶ ἀκούοντας τὸ ὄνομα, τὴν λέξιν, νὰ ἀναπλάσῃ εἰς τὴν συνειδήσιν του τὸ ἀντικείμενον.

Τώρα γνωρίζει τὸ παιδί, πὼς αὐτὸ εἶναι παρὰθυρο, ἐκεῖνο κρεβάτι, κ.λ.π., μεγαλώνοντας δὲ φθάνει ὁ νοῦς του βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον εἰς τὸν σχηματισμὸν ἐννοιῶν καὶ τὴν λογικὴν ἀφαίρεσιν.

Ὅσοι ἔτυχε νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ἀνατροφὴν παιδιῶν καὶ παρηκολούθησαν τὴν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν ἐξέλιξιν των, ὅσοι ἐπρόσεξαν τὸ μεγάλο αὐτὸ πρόβλημα, εὗρισκουν πὼς μία περίοδος ἀπὸ τὰς πλέον σημαντικὰς καὶ ἀξιοπαρατηρήτους εἶναι ἡ περίοδος ποῦ τὸ παιδί ἀρχίζει νὰ ὁμιλῇ.

Εἶναι ἀξιοσημείωτος ἡ περίοδος αὕτη διότι μᾶς φέρει εἰς στενωτέραν καὶ ὁμεσωτέραν ἐπαφὴν μὲ αὐτό. Τώρα θὰ δυνηθῶμεν νὰ τὸ γνωρίσωμεν καλλίτερον καὶ νὰ ἐπικοινωνήσωμεν μαζί του.

Τώρα ποῦ θὰ λυθῇ ἡ γλῶσσα του καὶ θὰ ἀνίσχῃ νὰ ἐκφράξῃ τὰς σκέψεις του, δὲν θὰ θεραπεύωμεν τὰς ἀνάγκας του ψηλαφῶντας καὶ ιαυνεύοντας, ἀλλὰ τὸ παιδί θὰ μᾶς λέγῃ, θὰ μᾶς φανερώνῃ τί θέλει, καὶ ἔτσι θὰ ρυθμιζώμεν ἐκάστην ἐνέργειάν μας συνειδητῶς. Τοιουτοτρόπως τὸ ἔργον τῆς ἀνατροφῆς θὰ γίνεται τελειότερον, διότι τὸ παιδί ἀρχίζει νὰ ὁμιλῇ.

Κάτι ποῦ ἄκουσε νὰ ὁμιλοῦν ἄλλοι καὶ τοῦ ἐνετυπώθη εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ συνεδίδῃ μὲ τὴν συναισθηματικὴν του ζωὴν προσπαθεῖ τώρα νὰ τὸ προσφέρῃ. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ γλωσσολογικὰ του ὄργανα δὲν ἔχουν ὀποκτήσει εὐγένειαν εἰς τὴν ποσότητα, ἡ μητέρα του τὸ βοηθεῖ καὶ ἀπὸ τὴν λέξιν τοῦ ποσφέρει πολλὰς φορὰς μίαν μόνον συλλαβὴν τὴν εὐκολότεραν. Αὐτὴν τὴν συλλαβὴν ἀρχίζει σιγὰ σιγὰ νὰ τὴν προσφέρῃ καὶ τὸ παιδί.

Ὅταν δυσκολεῖται τὸ παιδί νὰ προσφέρῃ ἀπὸ τὴν λέξιν ποῦ ἀκούει καὶ μίαν ἀκόμη συλλαβὴν ὁρθῶς, ἡ μητέρα τὸ συνηθίζει νὰ τὴν προσφέρῃ ἀπλοποιήμεν καὶ μεταβεβλημένην.

Ἀκόμη ἡ μητέρα τὸ διδάσκει νὰ μιμῇται τὰς φωνὰς τῶν ζώων ποῦ ἀκούει καθὼς καὶ τοὺς ἤχους μερικῶν ἀντικειμένων.

Τὸ παιδικὸν αὐτὸ λεξιλόγιον, ἂν καὶ παρηλλαγμένον, εἶναι διὰ τὴν μητέρα μία δημιουργία ἱερὰ. Καὶ ἂν προσέξωμεν μὲ τίνα τρόπον μεταχειρίζεται τώρα τὸν μαθητὴν της, τὸ παιδάκι της, καὶ μὲ τίνα μέθοδον ἐνεργεῖ, βλέπομεν:

α) Πὼς προσπαθεῖ ὅσον δύναται περισσότερον ἐκφραστικῶς νὰ τοῦ δώ-

ση νὰ καταλάβῃ, ὅτι ἡ χαρὰ της εἶναι μεγάλη διὰ τὴν πρόοδόν του εἰς τὴν μητρικὴν του γλῶσσαν.

β) Πῶς δὲν φροντίζει νὰ διορθῶνῃ τὰ λεκτικὰ του σφάλματα. Ἄν κάμῃ ἓνα τοιοῦτον πρᾶγμα, γνωρίζει πῶς θὰ τοῦ γεννήσῃ νέας δυσκολίας καὶ θὰ τοῦ προξενήσῃ δειλίαν καὶ ἀποθάρρυνσιν. Τὴν διορθῶσιν θὰ ἀφήσῃ δι' ἀργότερον, ὅταν τὸ παιδάκι της μεγαλώσῃ καὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντιλαμβάνεται τὰ σφάλματά του. Ἐνῶ τώρα αὐτὸ ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἐνθάρρυνσιν καὶ ἐγκαρδίωνσιν. Καὶ ἰδοὺ πῶς ἐνεργεῖ ἡ μητέρα διὰ νὰ τὸ ἀναγκάσῃ περισσότερον νὰ ὁμιλῇ.

Τὸ συντροφεῖε περισσότερον. Τὸ κρατεῖ εἰς τὴν ἀγκάλῃν της ἢ παίζει μαζί του. Πολλαπλασιάζει τὰς θωπείας της καὶ κάμνει τὴν ἀγάπην δι' αὐτὸ περισσότερον θερμὴν. Περισσότερον ὅμως φροντίζει ἀπ' ὅλα, νὰ τοῦ ὁμιλῇ. Νὰ τοῦ ὁμιλῇ πολὺ. Καὶ ἂν προσέξωμεν τὴν ὁμιλίαν της, θὰ ἴδωμεν πῶς καὶ ἡ ἰδία μεταχειρίζεται τὸ λεξιλόγιον ποὺ μεταχειρίζεται τὸ παιδί της. Μάνα καὶ παιδί ὁμιλοῦν μίαν γλῶσσαν ἰδιαιτέραν, ἰδικὴν των. Σιγὰ σιγὰ ὅμως, ὅσον τὸ παιδί μεγαλώνει ἡ γλῶσσα αὐτὴ ἀρχίζει νὰ ὑποχωρῇ, νὰ διορθῶνεται καὶ νὰ πλουτίζεται μὲ νέας λέξεις, ὥσπου νὰ ἀποκτήσῃ τὴν μορφήν της, τὴν συνηθισμένην.

Τοιοτοτρόπως τὸ παιδί θὰ μάθῃ τὴν μητρικὴν του γλῶσσαν καὶ θὰ δύναται νὰ ὁμιλήσῃ μετ' ὁλόκληρον πρότασιν, ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ λεξιλογίου τῆς οἰκογενείας του.

Ὅταν ὅμως τὸ παιδί φθάσῃ εἰς ἡλικίαν ἥτις τοῦ ἐπιτρέπει νὰ βαδίσῃ ἑλευθέρως, τὰ σύνορα τοῦ σπιτιοῦ του ἀρχίζουν νὰ τοῦ φαίνονται στενά, τὰ πράγματά του μονότονα καὶ μανία του εἶναι νὰ γνωρίσῃ τὸν γύρω κόσμον τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος. Θέλει νὰ ἰδῇ καινούργια πράγματα. Ὅταν ἐξέρχεται τῆς οἰκίας του τοῦ κάμνουν ἐντύπωσιν τὰ σπίτια τῆς γειτονιάς, οἱ δρόμοι, τὸ κωδωνοστάσιον, ἡ ἐκκλησία, τὸ μικρὸ γεφύρι.

Παρατηρεῖ προσεχτικὰ τὸν κοντινὸν λόφον ποὺ εἶναι καταπράσινος. Μὲ τὰ ἄλλα παιδιὰ τοῦς παιδικούς του ῥίλους, συνεχῶς κάμνει καὶ νέας ἀναγνωρίσεις. Ἡ διψα του εἶναι νὰ μάθῃ καλὰ τὸν τόπον του. Διὰ κάθε ἀντικείμενον ποὺ βλέπει καὶ τοῦ προξενεῖ ἐντύπωσιν, ζητεῖ πληροφορίας καὶ θέλει νὰ μάθῃ καὶ πῶς λέγεται.

Τὸ παιδί εὐρίσκεται εἰς ἡλικίαν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς μεγάλον βαθμὸν ἀνεπτυγμένην τὴν ὁμὴν πρὸς μάθησιν καὶ διὰ τοῦτο εἶναι διαρκῶς ἐρευνητικὸν καὶ ἀνήσυχον. Εἰς τὸ σπίτι του δὲν ἀφήνει τίποτε εἰς τὴν θέσιν του. Τὰ κάμνει ὅλα ἄνω κάτω. Ἀνοίγει τὰ συρτάρια τῆς τραπέζης, προσπαθεῖ νὰ ἀνοίξῃ τὸ ὠρολόγιον τοῦ πατρὸς του, διότι ἡ περιέργειά του δὲν χορταίνει καὶ δὲν ἱκανοποιεῖται μόνον εἰς τὸ ἐπιφανειακόν.

Ἡ ἀνησυχία καὶ ἡ ἔρευνα αὕτη τοῦ παιδιοῦ φέρει καρποφόρα καὶ λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Ἀφ' ἑνὸς μὲν πλουτίζει ὁ κύκλος τῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας ἀπέκτησεν εἰς τὸν οἶκον του καὶ ἀφ' ἑτέρου πλουτίζεται ἡ γλῶσσα του μὲ νέον λεξιλόγιον ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ἡ ὁποία τόσα νέα στοιχεῖα προσθέτει εἰς τὴν μητρικὴν του γλῶσσαν.

Εἶναι παρατηρητέον ὅτι ὅσον περισσότερον μορφώνεται ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀναπτύσσεται ὁ παραστατικὸς, συναισθηματικὸς καὶ βουλευτικὸς του κόσμος ἄλλον τόσον τελειοποιεῖται καὶ ἡ γλῶσσα του, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκφράσῃ τὸ πνευματικόν του περιοχόμενον.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μόρφωσίς μας δὲν ἔχει τέλος καὶ ὅρια, ἀλλὰ εἶναι κάτι τὸ ἐξακολογητικόν, διὰ ταῦτα δὲν ἔχει τέλος καὶ ἡ γλῶσσα μας, τὸ ἐκφραστικὸν ὄργανον τῆς μορφώσεώς μας. Ὅσον ζῶμεν, πάντα θὰ τὴν μαρθάνωμεν καὶ πάντα θὰ ἐχωμεν ἐλλείψεις.

Εἰς τὰ παιδιὰ παρατηρήθη, πῶς εἰς τὰ πρῶτα δώδεκα χρόνια τῆς ἡλικίας των ἔστιν εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ συγκεκριμένου, τοῦ αἰσθητοῦ. Πρόσωπα,

ζῶα καὶ πράγματα ποὺ τὰ εἶδαν καὶ τὰ ἔξησαν, τὰ συγκινοῦν, βαθέως. Τὸ ἐνδιαφέρον των στρέφεται εἰς τὰ παιγνίδια, εἰς τοὺς φίλους των, εἰς τὸ νερὸ τῆς θρύσης, εἰς τὰ πουλιά ποὺ πετοῦν. Ἡ ψυχὴ των γυρίζει εἰς τὸ συγκεκριμένον, εἰς τὸ ὄλκον, εἰς τὸ χειροπιαστὸν. Καὶ ἐπάνω εἰς τὸ συγκεκριμένον θὰ βασισθῇ ἡ μελλοντικὴ των μόρφωσις.

Καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν γλωσσικὴν κατάστασιν τῶν παιδιῶν εἶναι διαμορφωμένη καὶ ἡ γλῶσσα των. Ἄν προσέξωμεν τὸν τρόπον ποὺ ὁμιλοῦν καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα ποὺ τὰ προσελκύουν, θὰ ἴδωμεν πῶς εἰς ὑψηλότερον ἀνέβασμα ἀπὸ τὴν περιοχὴν τοῦ αἰσθητοῦ, ἡ γλῶσσα των εἶναι ἀνίκανος νὰ πετάξῃ. Τῆς λείπουν λέξεις ποὺ ἐκφράζουν πράγματα ἀφηρημένα. Τοιαύτας λέξεις ἂν ἔχῃ τὸ παιδί, τὰ ἔχῃ πολὺ ὀλίγας καὶ εἰς τὴν μεταχειροσίαν των θὰ τοὺς δίδει περιεχόμενον ὄλκον, συγκεκριμένον. Εἶναι λοιπὸν λίαν ἐπιζήμιον καὶ ἀντιπαιδαγωγικὸν νὰ διδάσκονται ξένας γλῶσσας εἰς τὰ παιδιά πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 12ου ἔτους τῆς ἡλικίας των. Τὸ κακὸν συμβαίνει ἀναγκαίως εἰς τὰ ξενόφωνα παιδιά τὰ ὁποῖα εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ μάθουν ἐκτὸς τῆς μητρικῆς των γλώσσης, καὶ ξένην τοιαύτην, τὴν Ἑλληνικὴν ἀπὸ τοῦ 4ου ἔτους τῆς ἡλικίας των, ἐὰν φοιτῶσιν εἰς Νηπιαγωγεῖον, ἢ ἀπὸ τοῦ 6ου ἔτους ἐὰν φοιτῶσιν εἰς δημοτικὸν σχολεῖον.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι μέγα ἔργον δημιουργικὸν καὶ μορφωτικὸν ἐπιτελεῖ ἡ μητέρα, κάθε μητέρα, διὰ τῆς ἀνατροφῆς καὶ διαπαιδαγωγήσεως τῶν τέκνων της μὲ μόνον κυρίως ἐφόδια καὶ μέσα τὴν στοργὴν καὶ τὴν μητρικὴν της γλῶσσαν.

Εἶναι ἡ μεγάλῃ καὶ ἀναντικατάστατος δημιουργὸς καὶ παιδαγωγὸς διὰ πᾶσαν τῶν αἰώνων, ὥς τονίζει καὶ ὁ Πλούταρχος εἰς τὸ ἔργον του «Περὶ παιδων ἀγωγῆς».

Τέκνα μεγάλων ἀνδρῶν, τὰ ὁποῖα ἐστερήθησαν διὰ τὸν α' ἢ β' λόγον τοῦ μητρικοῦ γάλακτος, τῆς μητρικῆς στοργῆς, τῆς μητρικῆς παιδαγωγίας, τὰ ὁποῖα ἐδιδάγησαν καὶ ξένας γλώσσας ἀκούη εἰς πολὺ μικρὰν ἡλικίαν ἀπὸ ξένας γλωσσομαθεῖς τροφούς, εἶναι κατώτερα τῶν γονέων των, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ τέκνα τὰ ἀπολαυβάνοντα ἀνέτως τῶν μητρικῶν φροντίδων, τὰ ὁποῖα διατρέχον λαμπρῶς εἰς τὰς ἐπιστήμας, εἰς τὰς τέχνας, εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ γενικῶς εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κοινωνικῆς δραστηριότητος καὶ αὐτὰ εἶναι κατὰ μέγα ποσοστὸν τὰ τέκνα τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου καὶ τῆς ἐπαρχίας.

Πῶς λοιπὸν θὰ δυνηθῇ ἡ ξενόφωνος μητέρα νὰ φέρῃ εὐχερῶς εἰς πέρας τὸ θεῖον ἔργον τῆς ἀνατροφῆς καὶ διαπλάσεως τῶν Ἑλληνοπαίδων τέκνων της ὅταν ἀγνοῇ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ χρησιμοποιεῖ ὥς μητρικὴν της γλῶσσαν ἓνα ξενικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα;

Καὶ εἶναι ἐπιτετραμένον νὰ διαγωνίζεταί ἡ κατὰστασις αὕτη ἡ ὁποία παρεμβάλλει προσκόμματα εἰς τὴν πνευματικὴν κατάρτισιν τῶν παιδιῶν μιᾶς ἐκλεκτῆς μερίδος Ἑλλήνων πατριωτῶν;

Ἀσφαλῶς ὄχι.

Ὁ COLTON εἶπεν μίαν μεγάλην ἀλήθειαν ὅτι: «Ὅλοι ὅσοι ὑπῆρξαν μεγάλοι καὶ ἀγαθοὶ ἄνεν Χριστιανισμοῦ, θὰ ἦσαν πολὺ μεγαλύτεροι καὶ καλύτεροι μὲ αὐτόν».

Κατ' ἀναλογίαν ἐξ ἴσου μεγάλην ἀλήθειαν εἶπεν καὶ ὁ Κωστής Παλαμᾶς ὅτι:

«Τὰ ἐννέα δέκατα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν εἰς τὰς μητέρας ὀφείλουν τὸν πυρῆνα τοῦ μεγαλείου των».

Ὁ δὲ μέγας Γερμανὸς Παιδαγωγὸς Ἐρβαρτος, ὁ καὶ πατὴρ τῆς Παιδαγωγικῆς ἀποκληθεῖς, λέγει ὅτι μία μητέρα ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἑκατὸν διδασκάλους καὶ δικαίως. Λοιπὸν ἡ μητέρα διαθέτει ἀνεξάντλητον ἀγάπην, τῆς ὁποίας ἡ δυνάμις εἶναι μεγάλη.

«Ἐὰν ταῖς γλώσσαις ὄλων λαλῶ, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα ἄσκός ἡχῶν ἢ κύβαλον ἀλαλλάζον» λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Ἡ μητέρα εἶναι ἱκανὴ διὰ πᾶσαν θυσίαν χάριν τῶν τέκνων της, καταβάλλει δὲ διηνεκεῖς προσπάθειάς διὰ τὴν δημιουργίαν παρὰ τῷ παιδί ἡθους, τὸ ὁποῖον εἶναι τόσον ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἁρμονικὴν συμβίωσιν τῶν ἀτόμων, τῶν ομάδων καὶ τῶν κοινωνιῶν καὶ τὸ ὁποῖον τόσον πολὺ νοσταλγοῦν οἱ καιροὶ μας εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τοῦ ἀτομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου καὶ ἐνοστάλγουν πάντοτε οἱ ἄνθρωποι.

Χάριν τοῦ ἡθους ἐπὶ παραδείγματι οἱ κάτοικοι τῆς Βολισσοῦ τῆς Χίου ἐπροτίμων ὥς ἐφημέριόν των τὸν ἄπλου, ἀγράμματον, ἀλλὰ ἐνάρετον, μὲ ἐξαίρετον ἡθος καὶ ἐνθουσιώδη λάτριν τῆς Παιδείας. Παπατρέχαν, τὸν ὁποῖον ὁ μέγας διδάσκαλος τοῦ Γένους Ἀδαμάντιος Κοραῆς ἐθεώρει φιλανθρωπότερον πλείστων ὄσων διανοουμένων καὶ λογίων καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ εὐκλεοῦς αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανοῦ, ὅστις, διὰ τὴν ἐκτελέσῃ μεγάλα ἐκπολιτικά ἔργα εἰς τὴν ἀπέραντον Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν, περιέκοψε καὶ τὰ σιτηρέσια τῶν διδασκάλων.

Ἴδού λοιπόν διατὶ ἡ μητέρα εἶναι ἡ μεγαλυτέρα παιδαγωγὸς διὰ μέσου τῶν αἰώνων.

Εἶναι ὅθεν ἀνακόλουθον, ἄτοπον καὶ ἀπαράδεκτον διὰ τὴν ἐποχὴν μας νὰ ὑπάρχουν Ἑλληνίδες μητέρες, αἱ ὁποῖαι νὰ ἀνατρέφωσιν Ἑλληνοπόμπα καὶ νὰ ἀγνοῶσιν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Πρέπει λοιπόν χωρὶς ἀναβολὴν ἡ Ἑλληνὶς ξενόφωνος μητέρα, διὰ τὸ καλὸν καὶ τὴν προκοπὴν τῶν παιδιῶν της καὶ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, νὰ γίνῃ Ἑλληνὶς Ἑ λ λ η ν ό φ ω ν ο ς μητέρα.

7.— ΠΩΣ ΘΑ ΕΠΙΤΕΤΧΘΗ Ο ΞΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΗΤΡΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΤΩΝ ΞΕΝΟΦΩΝΩΝ ΠΑΗΘΥΣΜΩΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑΙΩΝΙΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΠΟΔΗΜΟΥΣ ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ

Α' Ἑ λ λ η ν ι σ μ ο ς τ ῶ ν ξ ε ν ο φ ῶ ν ω ν

Ἴδού κατὰ τὴν γνώμην μου ἡ ἀκολουθητέα ὁδός.

Τέσσαρες παράγοντες δέον νὰ συντονίσωσι τὰς προσπάθειάς των διὰ τὴν ἐξάλειψιν τοῦ ἀτόπου τούτου.

Καὶ οἱ παράγοντες οὗτοι εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία, τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, τὸ Σχολεῖον καὶ οἱ ἴδιοι ξενόφωνοι.

Α' Ἡ Ἑ λ λ η ν ι κ ῇ κ ο ι ν ω ν ί α :

Ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία δέον νὰ πεοιβάλλῃ μὲ ἀπόλυτον στοργὴν καὶ ἀγάπην τὰ ξενόφωνα μέλη της, ἀγνοοῦσα καὶ ἀπομακρύνουσα, οἷανδήποτε ἐκδηλον ἢ ἀνεπαίσθητον διάκρισιν.

Β' Ἡ Π ο λ ι τ ε ί α :

Ἡ Πολιτεία ἰδιαίτερος εἰς τὰς ξενόφωνους πεοιογὰς πρέπει νὰ καταβάλλῃ ἐξαιρετικὴν μέριμναν διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν δημοτικῶν σχολείων, διὰ τὴν διδασκηριακὴν τακτοποίησιν αὐτῶν καὶ διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν των διὰ τῶν ἀπαραιτήτων ἐπίπλων καὶ ἐποπτικῶν μέσων.

Διὰ νὰ λυθῇ οὕτως ἅπασι διὰ παντός τὸ πρόβλημα τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς γλώσσης τῶν ξενόφωνων ἀλλὰ καὶ νὰ ἐνισχυθῇ ἀποτελεσματικῶς τόσον ἡ ἀγωγή τῶν Ἑλληνοπαίδων, ὅσον καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐργαζομένη οἰκογένεια, πρέπει

χωρίς ἀναβολὴν νὰ ἰδρυνθῇ καὶ ἐν Ἑλλάδι ὁ ἐπωφελέστατος θεσμὸς τῶν Νηπιακῶν κήπων ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρύτερον καὶ κατ' ἐξοχὴν παρὰ τοῖς ξενοφώνοις πληθυσμοῖς.

Τὸ μέτρον τοῦτο ἐὰν γενικευθῇ θὰ ἀποβῇ σώστικόν διὰ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γένεάν.

Ἔχει δὲ ἀνάγκη ἡ Ἑλλάς τοῦ θεσμοῦ τούτου ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην χώραν, διότι οὗτος θὰ ἀναπληρώσῃ ἐν μέρει τὰς ἀτελείας τῆς ἀγωγῆς τῆς ὁποίας τυγχάνουσι τὰ νήπια ἐν τῇ Ἑλληνικῇ οἰκογενεῖᾳ οὐ μόνον τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν εὐπόρων καὶ τῶν μεμορφωμένων.

Μὲ τὴν ἰδρυσιν τῶν νηπιακῶν κήπων ἐξασφαλίζεται ἡ παραμονὴ τῶν παίδων ἐν τῷ νηπιακῷ κήπῳ ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐφ' ὅσον θὰ παρέχεται εἰς αὐτοὺς καὶ πρόγευμα.

Πολλοχοῦ δὲ πλὴν τῶν μεσημβρινῶν γευμάτων παρέχονται εἰς τὰ νήπια γάλα, σοκολάτα καὶ ἄλλαι θρεπτικαὶ τροφαὶ πρὸ μεσημβρίας καὶ μετὰ μεσημβρίας, χωρὶς νὰ ὑποβάλλωνται εἰς δαπάνας οἱ ἄποροι γονεῖς.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ νήπια θὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὰς οἰκογενεῖας τῶν διὰ τὸν ὕπνον τῆς νυκτὸς μόνον καὶ δὲν ἔχουσι τὸν καιρὸν νὰ ἀκούσωσι καὶ νὰ συνδιαλεχθῶσιν ἐπαρκῶς μὲ τοὺς οἰκείους τῶν εἰς τὴν ξένην γλῶσσαν, ἥτις ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ φθίνῃ μέχρις ὅτου παύσει νὰ εἶναι μητρικὴ γλῶσσα.

Γ' Τὸ Σχολεῖον :

Τὸ σχολεῖον καλεῖται νὰ δώσῃ τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην διὰ τὴν ἐξάλειψιν τοῦ ξενικοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος περιοχῶν τινῶν.

Διὰ νὰ ἐκτελέσῃ ὅμως εἰς τὸ ἀκέραιον τὸν προορισμὸν του τοῦτον τὸ σχολεῖον, εἶναι ἀνάγκη νὰ τηρηθῶσιν ὁρισμέναι προϋποθέσεις, αἱ ἀκόλουθοι :

1) Νὰ τοποθετηθῇ τὸ κατάλληλον διδακτικὸν προσωπικὸν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν ξενοφώνων περιοχῶν.

2) Νὰ παρέχωνται δωρεὰν βιβλία, τετράδια, γραφικὴ ὕλη, εἷδη ἱματισμοῦ καὶ ὑποδήσεως εἰς τοὺς ἐντελῶς ἀπόρους μαθητάς.

3) Ἡ διδασκαλία νὰ εἶναι ἀπολύτως ἐποπτικὴ. Τὸ «οὐδὲν ἐν τῷ νῷ ὃ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει» νὰ τηρῇται μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας. Αἱ ἐργασίαι τῆς χειρὸς νὰ κατέχωσιν καθ' ἐκάστην ἐξέχουσαν θέσιν.

4) Τὰ γλωσσικὰ ἐν γένει μαθήματα νὰ ἔχωσι κυρίαρχον θέσιν. Ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου, ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ ν' ἀποτελῇ τὴν κυριωτέραν μέριμναν καὶ ἀποστολὴν τοῦ σχολείου, ἡ καλλιέργεια καὶ τόνωσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μετὰ περισκέψεως καὶ προσοχῆς καὶ

5) Ὁ διδάσκαλος νὰ ἀκολουθῇ τὰς ἐπικρατεστέρας μεθόδους διδασκαλίας ξένων γλωσσῶν, αἵτινες εἶναι αἱ μέθοδοι αἱ ἄγουσαι κατ' εὐθείαν εἰς τὸ τέρας, αἱ ἄμεσοι μέθοδοι χωρὶς οὐδεμίαν ἐνδιάμεσον παρεμβολὴν τῆς μητρικῆς γλώσσης τοῦ ξενοφώνου μαθητοῦ.

Δ' Οἱ ξενόφωνοι :

Νὰ καταβληθῇ προσπάθεια πανταχόθεν ὥστε νὰ πεισθῶσιν οἱ ἀδελφοί μας οἱ ξενόφωνοι κάτοικοι ἀδιακρίτως φύλου καὶ ἡλικίας ὅτι ἀπὸ τὴν ἐκμάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἔχουν νὰ ὠφεληθῶν πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς ἀλλὰ καὶ πρακτικῶς ἀπὸ τὴν πλήρη καὶ σαφῇ γνώσει τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Β' Ἡ διαίωσις τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης εἰς τοὺς ἀποδήμους ὁμογενεῖς.

Οἱ ἀπόδημοι ὁμογενεῖς πρέπει νὰ διαφυλάττουν ὡς ἱερὰν παρακαταθήκην εἰς τὰ μύθια τῆς ψυχῆς των τὰ ἱερὰ καὶ ὅσια τῆς φυλῆς καὶ νὰ τὰ παραδίδουν ἀλόβητα εἰς τὰς ἐπιγιγνομένας γενεάς. Ταῦτα συνδέονται ἀρρήκτως πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὅπως τονίζει πρὸς τοὺς Ἕλληνας γονεῖς καὶ ὁ ἄγιος ἱεροῦργος καὶ ἐθνουάρχης Κοσμάς ὁ Αἰτωλός:

«Νὰ σπουδάζετε τὰ παιδιὰ σας νὰ μαθαίνουν Ἑλληνικά, διότι καὶ ἡ ἐκκλησίᾳ μας εἶναι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὸ γένος μας εἶναι Ἑλληνικόν. Καὶ ἂν δὲν σπουδάσῃς ἑλληνικά, ἀδελφέ μου, δὲν ἠμπορεῖς νὰ καταλάβῃς ἐκεῖνα ὅπου ὁμολογεῖ ἡ ἐκκλησίᾳ μας. Καλύτερα, ἀδελφέ μου, νὰ ἔχῃς Ἑλληνικὸν σχολεῖον εἰς τὴν χώραν σου παρὰ νὰ ἔχῃς βρύσες καὶ ποτάμια».

Ἔχουν ὅθεν ἱερὰν ὑποχρέωσιν οἱ ἀπόδημοι ὁμογενεῖς μας νὰ διατηροῦν ἕσασαι ἄσβεστον τὴν φλόγα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Πρὸς τοῦτο εἶναι ἐπάναγκες: 1) Νὰ οὐιλωσιν ἐντὸς τοῦ οἴκου των καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ μεθ' ὁμογενῶν μόνον Ἑλληνικά. 2) Εἰς τὰς Ἑλληνικάς παροικίας καὶ εἰς τὰς πλεόν ὀλιγαριθμούς νὰ ὑπάρχωσι Ἑλληνικοὶ νηπιακοὶ κῆποι καὶ Ἑλληνικά δημοτικά σχολεῖα ἵνα φοιτῶσιν εἰς μὲν τοὺς πρώτους τὰ νήπια τῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, εἰς δὲ τὰ δεύτερα τὰ τέκνα αὐτῶν τὰ ἔχοντα σχολικὴν ἡλικίαν, εἰς τρίτον ὥστε ἡ ἐκμαθήσις ξένων γλωσσῶν νὰ συντελεῖται μετὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς μητρικῆς γλώσσης ἤτοι μετὰ τὸ 12ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, διὰ παιδαγωγικοῦς καὶ ψυχολογικοῦς λόγους. 3) Νὰ ἐκκλησιάζωνται τακτικῶς οἱ Ἑλληνοπαῖδες εἰς Ἑλληνορθόδοξον ἐκκλησίαν καὶ νὰ φοιτῶσιν τακτικῶς εἰς ἀνάλογα πρὸς τὴν ἡλικίαν των κατηχητικά σχολεῖα τῆς παροικίας των, ἵνα, ἐκτὸς τῆς κραταιώσεως τοῦ θρησκευτικοῦ των συναισθήματος ὑφίστανται ἐντονώτερον τὴν καλλιέργειαν καὶ συναισθηματικὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

4) Νὰ φοιτῶσιν οἱ Ἑλληνοπαῖδες εἰς Ἑλληνικά παιδικὰ θέατρα, κον-γλοθέατρα, ἑλληνικοὺς σχολικοὺς κινηματογράφους καὶ νὰ ἀκούουν τακτικῶς καταλλήλους ραδιοφωνικάς ἐκπομπὰς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. 5) Εἰς ἐκάστην ἑλληνικὴν οἰκογένειαν τοῦ ἐξωτερικοῦ νὰ ὑπάρχῃ ἑλληνικὴ παιδικὴ βιβλιοθήκη μὲ κατάλληλα ἀπὸ ἀπόψεως μορφῆς καὶ περιεχομένου βιβλία καὶ εἰκονογραφημένα περιοδικὰ με ζωποὰς εἰκόνας ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, τὴν ἑλληνικὴν φύσιν καὶ τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν, καὶ 6) Οἱ ἀπόδημοι νὰ ἐπισκέπτονται, εἰ δυνατόν συχνὰ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, τὴν μητέρα Ἑλλάδα ὡς τόπον προσκυνηματος, πρὸς ἀπονουὴν τοῦ ὀφειλομένου σεβασμοῦ καὶ τόνωσιν τῶν γλωσσικῶν καὶ πνευματικῶν ἐν γένει δεσμῶν.

Τηρουμένων τῶν ἀνωτέρω προϋποθέσεων καὶ ἐφ' ὅσον, ὅλοι μας μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄρχοντες καὶ ἀργόμενοι, κράτος καὶ κοινωνία δώσωμεν ἐγκαρδίως καὶ ὁλοψύχως τὸ προβάδισμα εἰς τὴν Παιδείαν τοῦ ἔθνους, ἐφ' ὅσον ἐκπληρώσωμεν εἰς τὸ ἀκέραιον τὰς ὑποχρεώσεις μας ἔναντι τῆς μεγάλης Παιδαγωγοῦ, τῆς Ἑλληνίδος μητέρας, ἔναντι τῶν Παιδαγωγῶν μας, τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους καὶ ἔναντι τῆς Α. Μ. τοῦ παιδιοῦ, ἔχω ἀσάδαντον τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐν θὰ εἶναι μακρὰν ἢ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπ' ἄκρον εἰς ἄκρον τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ξένην ὅπου πάλλει Ἑλληνικὴ καρδιά θὰ οὐιληται ὡς μητρικὴ μόνον ἢ ἀθάνατος καὶ πεπολιτισμένη ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ, διότι αὐτὸ ἐπαιτεῖ τὸ συμφέρον, ἡ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ ἀξιοπρέπεια

Εἶναι γνωστό, πὼς ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ δύναμι τῆς διανοίας του κατώρθωσε ν' ἀνέλθῃ ψηλά, στὴ σφαῖρα τοῦ πνεύματος, πέραν ἀπὸ τὸ ταπεινὸ στρώμα τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου.

Ἡ δεσπόζουσα αὐτὴ θέσις ἐ χάρισε στὸν ἄνθρωπο τὸ προνόμιο τῆς ἐλευθέρως δράσεως μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τὸν καταστήσῃ κυρίαρχο τοῦ κόσμου. Τελευταῖα, μάλιστα, μὲ τὴν ἀκράτητη πρόοδο μιᾶς καλπάζουσας τεχνικῆς, ὁ ἄνθρωπος φιλοδοξεῖ νὰ ὁλοκληρώσῃ τὸ παρόλοιο καὶ καταπληρτικὸ ταξίδι μὲ σκοπὸ, ποῖος ξέρει;... νὰ γίνῃ, ἴσως, ὁ κυρίαρχος τοῦ σύμπαντος.

Ἀλλά, ἡ ὑψηλὴ καὶ προνομιακὴ αὐτὴ θέσις δὲν θὰ εἶχε καμμιά ἰδιαίτερη ἀξία, ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἦταν κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ δὲν εἶχε τὴ δύναμι νὰ χαλιναγωγῇ τὰ πάθη καὶ τὰ ἐνστικτὰ του. Θὰ ἦταν τότε ἓνα τέρας, ἓνα ἀγρίμι δραστήριο, τρομακτικὸ, δαιμονισμένον. Κάθε του ἐνέργεια θὰ ἦταν διαποτισμένη ἀπὸ τὴ μανία τῆς ἀπειλῆς καὶ καταστροφῆς.

Μοιραῖα, τότε καὶ ἡ νόησις του θὰ ἔμοιαζε μ' ἓνα κομμάτι διαμάντι, ποὺ ἔχει πεταχθῇ στὸ βόρβορο ὅπου χάνεται κάθε λάμψι κι' ὁμορφιά, ἐνῶ τὸ ἴδιο διαμάντι, ἂν διακοσμοῦσε τὸ στήθος μιᾶς ὡραίας κυρίας θὰ ἦταν θαυμαστὸ κι' ἐξαισιο.

Ἔτσι συμβαίνει πάντα, νὰ χάνῃ τὴν ἀξία του κάθε ὥραϊο, ὅταν βρεθῇ μακριὰ ἀπὸ τὸ δικό του κλῆμα κι' ἔξω ἀπὸ τὰ ταιριαστά του πλαίσια. Ὁραιοτάτος π. χ. εἶναι ἓνας καλλιτεχνικὸς ζωγραφι-

κὸς πίνακας, ὅταν ἀστράφτῃ ἀπὸ καθαριότητα καὶ εἶναι ἐκτεθημένος στὸ πλούσιο φῶς τῆς ἡμέρας. Ὡστόσο, ὁ ἴδιος πίνακας, ἂν σκεπαστῇ ἀπὸ πυκνὴ σκόνη, παύει νὰ θέλγῃ καὶ νὰ τέρπῃ τίς αἰσθήσεις μας.

Ἔτσι, νομίζομε καὶ ἡ νόησις, θὰ ἦταν ἄχρηστη, ἀνώφελη κι' ἄσκοπη, ἂν δὲν ἦταν τοποθετημένη σὲ εἰδικὰ πλαίσια, τὰ πλαίσια τῆς κοινωνικότητος.

Ἄλλ' ἡ κοινωνικότης εἶναι τὸ δεύτερο προνομιακὸ γνώρισμα τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὴν συμβολὴ τῆς ὁποίας ἡ ἔννοια τῆς ζωῆς ἀποκτᾷ βαθύτερο περιεχόμενο, τὸ κοινωνικόν, ποὺ διαστέλλει τὸν προορισμὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ ἐκεῖνον τῶν ζώων.

Κοινωνικότητα, βέβαια, ἔχουν καὶ τὰ ζῶα, ἰδίως ὅσα διαβιοῦν κατ' ἀγέλας ἢ κατ' ὁμάδας. Τὸ φαινόμενο ὅμως αὐτὸ τῆς ἀπλῆς καὶ κατὰ φύσιν συμβιώσεως, εἶναι ἡ ἀτελέστατη μορφή κοινωνικῆς ζωῆς. Πέραν αὐτῆς, ὑπάρχει ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, ἰδιότης ποὺ ρυθμίζει τὴν πρόεπουσα καὶ ἄφογη στάσι τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Ἀπόρροια λοιπὸν τῆς ἀξιοπροεπειίας εἶναι ἡ ἠθικὴ συγκρότησις τοῦ ἀνθρώπου κι' ὅλες οἱ εὐγενεῖς ἐκδηλώσεις του, ὅπως ἡ σωφροσύνη, ἡ σεμνότης, ἡ συγκρατημένη ὑπερηφάνεια, ἡ σοβαρότης τοῦ ὕψους, ἡ κοσμιότης κ.λ.π.

Ἀντίθετα, τὰ ζῶα, ἐπειδὴ στεροῦνται τῆς εὐγενοῦς καὶ προνομιακῆς ἀξιοπροεπειίας, ἐκδηλώνουν ὅτι ὑπαγορεύουν σ' αὐτὰ ἡ φύσις καὶ τὰ κτηνώδη τους

ἔνστικτα. Μέσα τους δὲν ὑπάρχει καμμιὰ ψυχικὴ δύναμις εὐλυγισίας καὶ συγκρατημοῦ. Γι' αὐτό, οἱ βουλευμίες καὶ τὰ πάθη γίνονται ἰσχυρά, ὀρμητικά, ἀκατάσχετα.

Ὅταν λ. γ. ἡ τίγρις κατασπαράσσει ἄγρια ἓνα ἄλλο ζῷο, μπορεῖ νὰ μᾶς τρομάξῃ, ποτὲ ὅμως δὲν μᾶς καταπλήσσει, ἐπειδὴ ἀκριβῶς βρίσκειται καὶ κινεῖται μέσα στὰ βολικά περιθώρια τῆς κτηνώδους ἀξιοπρεπείας· ἐκτελεῖ, ἀπλουστάτα, τὴν ἀποστολὴ καὶ τὸν προορισμό, ποὺ τῆς ἔταξε ἡ φύσις.

Ὁ προορισμὸς ὅμως τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τελείως διάφορος. Μὲ τὸ χάρισμα τῆς διανοίας καὶ τὸ ἔμφυτο συναίσθημα τῆς κοινωνικότητος, συνεκρότησε μιὰ πολιτισμένη κοινωνία, θεμελιωμένη πάνω σὲ ἠθικὰς ἀξίες καὶ πνευματικὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ὀφείλει νὰ σέβεται καὶ νὰ θεραπεύῃ, ὑποτάσσοντας ὅσο ἐπιτρέπεται τὴν ἀτομικότητά του στὸ συμφέρον τῆς ὁλότητος.

Ὅπως εἶπαμε, ὁ ἀνθρώπος φέρνει μέσα του τὸ σπέρμα τῆς κοινωνικότητος καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ καὶ οἱ πῦ ἀκαλλιέργητοι καὶ ἄπλοι ἄνθρωποι κατορθώνουν, χωρὶς μεγάλες δυσκολίες, νὰ ἑναρμονίσουν τὴ διαγωγὴ τους σύμφωνα μὲ τὰ κοινωνικὰ θέσμιμα, ὥστε ἡ ζωὴ τους νὰ μὴν ἀποτελῇ παραφρονία στὸ ρυθμὸ καὶ τὴν πορεία τῆς κοινωνίας.

Ἀλλά, ὅπως γνωρίζουμε, ὅλες οἱ ἔμφυτες ιδιότητες τοῦ ἀνθρώπου ὑπόκεινται σὲ καλλιέργεια, βελτίωσι καὶ διάπλασι, μὲ τὸ μέσον τῆς ἀγωγῆς. Τὸ ἴδιο, συνεπῶς ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ συναίσθημα τῆς ἀξιοπρεπείας.

Ἡ Πειραματικὴ ψυχολογία καὶ ἡ ἐμπειρία διδάσκουν, ὅτι τὰ ἄτομα, ποὺ ἀνατρέφονται σὲ περιβάλλον ἀξιοπρεπές, διακρίνονται στὴ ζωὴ τους γιὰ τὸ θάρος καὶ τὴν αὐτοπεποίθησι· ἀποκοτῶν τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας καὶ προσαρμόζονται εὐκόλῃ στὶς διαφορὰς καταστάσεις τῆς ζωῆς. Ἐνῶ, ἄνθρωποι, ποὺ ἔχουν ἀκαλλιέργητο τὸ κοινωνικὸ συναίσθημα ἢ — τὸ χειρότερο — ἔχουν κομματιασμένη ἢ βαρεῖα πληγωμένη τὴν ἀ-

ξιοπρεπεία τους, γίνονται ἀπαισιόδοξοι, δὲν πιστεύουν στὸν ὑψηλὸ προορισμὸ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· ἀποφεύγουν τὴν ἀνοιχτὴ κοινωνικὴ ζωὴ, κλείνουνται στὸν ἑαυτὸ τους, γίνονται δειλοί. Μάλιστα, σὲ νοσηρὲς καταστάσεις, ἡ κοινωνικότης τους ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ἀντιπάθεια, τὴ μνησικακία, τὴν ἀνθρωποφοβία, ὅποτε ὁ ἀνθρώπος καταντᾷ εὐτελὲς, ποταπὸς, χυδαῖος.

Ἀναφορικὰ μὲ τὰ παιδιά, τὸ θέμα τῆς ἀξιοπρεπείας εἶναι πολὺ σοβαρὸ καὶ ἀξιοπρόσεκτο, διότι τὸ παιδί αἰσθάνεται μιὰ ἔντονη ἐσωτερικὴ ἀνάγκη νὰ ἐμφανίζεται μὲ εὐπρέπεια, νὰ συμπεριφέρεται μὲ κοσμιότητα, νὰ ἐνεργῇ μὲ σπουδὴ καὶ τάξι, φαινόμενα ποὺ δεῖχνουν πόσο ἡ ἀξιοπρέπεια εἶναι βαθεῖα ριζωμένη στὴν ἀπαλὴ ψυχὴ τους.

Παρατηροῦμε, αἰφνίς, ἓνα παιδί ποὺ περιμένει κάποιον ἐπισκέπτη στὸ σπίτι του. Ζωντὰ καὶ πηγαῖο τὸ ἐνδιαφέρον του· Ντύνεται τὰ καλὰ του ρούχα, τακτοποιεῖ τὰ ἀτομικά του εἶδη, παρακολουθεῖ τὸ σιγῶρισμα τοῦ σπιτιοῦ, κάνει ὑποδείξεις στὴ μητέρα του, ἀνησυχεῖ καὶ στενοχωρεῖται μὴν περιγελάσουν τὸ σπιτικό του.

Κι' ὅταν ἔλθῃ ὁ ξένος, τὸν ὑποδέχεται μὲ ἐγκαρδιότητα, ἀφήνει τίς παιδικὰς τρέλλες καὶ κάθεται φρόνιμα, ἀκούει τὴ συζήτησι καὶ περιμένει τὴ σειρά του νὰ μιλήσῃ, κοκκινίζει καὶ ντρέπεται, ἂν ξεχάσουν οἱ μεγάλοι νὰ μιλήσουν μπροστά του γιὰ ἄρεπα θέματα. Θέλει, ἀκόμη, νὰ καθίσῃ στὸ τραπέζι μαζί μὲ τοὺς μεγάλους, γιὰ νὰ φανῇ σὰν κόσμημα τοῦ σπιτιοῦ. Αἰσθάνεται μιὰ ἀγαλλίασι καὶ καμαρώνει, ὅταν βλέπῃ ἐξυψωμένη τὴν ἀτομικὴ καὶ οἰκογενειακὴ του ἀξιοπρέπεια.

Στὴν περίπτωσι ποὺ ἀναφέραμε, ἄτρωτη εἶναι ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ παιδιοῦ. Καμμιὰ δειλία, κανένα ἐμπόδιο δὲν βρίσκεται ἀνάμεσα στὴν ψυχὴ του καὶ στὸ περιβάλλον ποὺ ζεῖ. Ἡ διαχυτικότης του εἶναι φυσικὴ καὶ ἀπόλυτη, σὰν τὸ κοῖνο ποὺ ἀνοίγει τὸ λευκὸ κάλυκα ὥς τοὺς στήμονες καὶ δέχεται τίς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, διαχέοντας τὸ λεπτὸ του ἄρωμα.

Τὸ παιδί δὲν ἔχει τίποτε νὰ κρύψῃ, τίποτε νὰ φοβηθῇ. Ἡ ἀφέλεια καὶ τὸ θάρρος του ὀφείλονται στὴν ἀκμαία ἀξιοπρέπεια, στὴν ἀξιοπρέπεια ποὺ δὲν ἐδοκίμασε ταπεινώσεις καὶ ἐξευτελισμούς.

Ἄς ἐξετάσωμε, τώρα, ἓνα ἄλλο παιδί, ποὺ συνέχεια στὸ σπῖτι του δοκιμάζει τὴν καταφρόνια. Ἀστόχαστοι οἱ γονεῖς, θεωροῦν τὸ παιδί σὰν τιποτένιο πρᾶγμα. Κανένας σεβασμὸς σὺς παιδικῆς ἰδιορρυθμίας. Προσπαθεῖ τὸ παιδί νὰ κάνῃ κάτι καὶ δὲν τὰ καταφέρνει, τὸ λένε ἀνήμερο κι' ἀνίκανο. Λερώνεται στὸ παιχνίδι, τ' ὀνομάζουν ἄτσαλο καὶ βρώμιχο. Κάνει τὴν παραμικρὴ ζημίαν, ἀκούει «τὰ ἐξ ἀμάξης». Συμπεριφέρεται ἀδέξια στοὺς ξένους, τὸ θεωροῦν ἀνίκανο νὰ ἐμφανισθῇ στὸν κόσμον.

Μιά τέτοια συμπεριφορὰ δὲν κάνει τίποτε ἄλλο, ἀπὸ τὸ νὰ καταρρακώνῃ τὸ γόητρο τοῦ παιδιοῦ καὶ νὰ ταπεινώνῃ τὴν ὑπόστασί του. Ἄς μὴ μᾶς διαφεύγει λοιπὸν ὅτι τὰ παιδιά εἶναι πολὺ εὐαίσθητα σὲ κάθε περιφρονητικὴ ἐκδήλωσι τῶν μεγάλων. Θίγεται τὸ πρὸ λεπτὸ σημεῖο τῆς

ψυχῆς τους, ἡ προσωπικὴ ἀξιοπρέπεια. Δημιουργεῖται αὐτόματα ἓνα ἐσωτερικὸ ἐμπόδιο, ποὺ κάνει δύσκολη τὴν προσαρμογὴ τοῦ ατόμου στὸ φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ περιβάλλον. Εἶναι ἐπόμενο, ὅτι τὸ παιδί, ποὺ δέχτηκε τὴν ἄστοχη κι' ἀλόγιστη αὐτὴ ἐπίδρασι τῆς οἰκογενείας, θὰ γίνῃ δειλὸ, ἀντικοινωνικὸ, ἀπόκοσμο.

Εἶναι εὐνόητο τέλος, ὅτι τὸ πρόσωπο, ποὺ ἐπιδρᾷ ἀποτελεσματικὰ στὴν ψυχικὴ ἀνάτασι τοῦ παιδιοῦ, εἶναι, κυρίως, ἡ μητέρα ἢ ὅποια γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ εὐεργετικὰ καὶ ἄριστα ἀποτελέσματα πρέπει, πρῶτα, ἡ ἰδίαν νὰ εἶναι ἀξιοπρεπής, διότι μόνον τότε τὸ παιδί θὰ ἀποκτήσῃ πλήρη ἐποπτεία τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ θὰ ὑποβληθῇ ἀπὸ τὴ μεγάλη δύναμι τοῦ παραδείγματός της.

Μητέρες, ποὺ στάθηκαν μὲ ψηλὰ τὸ κεφάλι καὶ ἀγωνίσθηκαν νὰ κρατήσουν ἀκηλίδωτο καὶ λαμπρὸ τὸ γόητρο τῆς οἰκογενείας τους, καμάρωσαν, ἀργότερα, τὰ παιδιά τους περήφανα, προκομμένα, τιμημένα.

Τὸ πρόβλημα

τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐκπαιδευτικῶν γιὰ τὴν ἀνέυρεση τῶν καλυτέρων μεθόδων διδασκαλίας μαρτυρεῖ τὸ σεβασμὸν τοὺς πρὸς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἐπίδραση πρὸς ἔχον· ὑποστῇ, ἀπὸ τὰ δεδομένα τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ. Ἀντίθετα, ἡ παραγνώριση τῆς σημασίας τῆς μεθόδου τῆς διδασκαλίας καὶ ἡ ἀδιαφορία πρὸς αὐτὴν φανερῶνουν τὴν ἔλλειψη ψυχολογικῶν γνώσεων καὶ τὴν παραγνώριση τοῦ παιδοκεντρικοῦ ἀξιώματος στὴν παιδαγωγικὴ μεθοδολογία. Τὸ παιδευτικὸ ἐνεργήμα συντελεῖται μὲ βάση δύο χάρτες, τὸν χάρτη τῶν σκοπῶν τῆς ἀγωγῆς (χάρτη τῶν ἰδανικῶν ὁρίων τῆς ἀνθρωπίνης τελειότητος) καὶ τὸ χάρτη τῶν δεδομένων (φυσιολογικῶν, ψυχολογικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν δεδομένων τοῦ παιδιοῦ). Ἡ τεχνικὴ τοῦ παιδευτικοῦ ἐνεργήματος (= μέθοδος ἀγωγῆς) ὀφείλει, βέβαια, νὰ ἐξυπηρετῇ τὸ χάρτη τῶν σκοπῶν τῆς ἀγωγῆς, ὥστε τὰ μέσα κι' οἱ τρόποι ἀγωγῆς νὰ ἐναρμονίζωνται πρὸς τοὺς σκοποὺς αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ στηρίζεται στὸ χάρτη τῶν φυσιολογικῶν, ψυχολογικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν δεδομένων, ὥστε τὸ παιδί, μὲ τὰ δικὰ του βήματα καὶ μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ διδασκάλου, νὰ βαδίζῃ πρὸς τοὺς σκοποὺς τῆς ἀγωγῆς. (1) Ἔτσι, κατὰ τὸ παιδευτικὸ ἐνεργήμα, «δὲν κάνει τὸ παιδί ὅ,τι θέλει, ἀλλὰ θέλει ὅ,τι πρέπει νὰ κάνῃ». (E. CLAPAREDE). (2).

Μ' αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον τοὺς οἱ ἐκπαιδευτικοὶ δοκιμάζουν μεθόδους διδασκαλίας, ἀνταλλάσσουν τίς μεταξὺ τῶν ἐμπειρίες καὶ συντελοῦν στὴ βελτίωση τῆς τεχνικῆς τοῦ παιδευτικοῦ ἐνεργήματος. Μιὰ ἀπὸ τίς τεχνικὰς τῆς μαθήσεως, ποὺ ἀπησχόλησαν τοὺς ἐκπαιδευτικούς, εἶναι καὶ ἡ τεχνικὴ τοῦ συστήματος τῆς Ἑνιαίας Συγκεντρωτικῆς Διδασκαλίας. Οἱ ἐμπειρίες ἀπὸ τίς σχετικὰς ἐφαρμογὰς εἶναι σήμερα ἀξιόλογες. Ἡ συναγωγὴ τῶν ἐμπειριῶν αὐτῶν ἀπὸ σχολεῖα τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ μᾶς ὀδηγεῖ σὲ μιὰ ἀνατοποθέτηση τοῦ ὅλου προβλήματος τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποία ἐπιχειροῦμε νὰ μελέτη αὐτή. Ἄν καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν καλυτέρων μεθόδων διδασκαλίας εἶναι ποοῖον συστηματικῶν πειραματικῶν δεδομένων ἀπὸ τὴ διδασκτικὴ ἐργασία σὲ παράλληλες τάξεις (ὁμοιογενεῖς πνευματικῶς καὶ κοινωνικῶς) καὶ τὴ στατιστικὴ ἀποτίμησὴ τῆς (ἔρευνες τῶν Παιδαγωγικῶν Ἰνστιτούτων), ἐν τούτοις ἡ

1) **R. Hubert** - μετ. Κ. Κίτσου - Ν. Σκουλάτου : Γενικὴ Παιδαγωγικὴ. Τομ. 2' Κένταυρος, Ἀθήναι 1959, σελ. 39 - 40.

2) **Chateau** - μετ. Κ. Κίτσου : Οἱ Μεγάλοι Παιδαγωγοί, Κένταυρος, Ἀθήναι 1958, σελ. 375.

ἀνατοποθέτηση τοῦ προβλήματος τούτου μὲ βάση τις ἐμπειρίες τῶν ἐκπαιδευτικῶν θὰ εἶναι πολὺ χρήσιμη γιὰ τοὺς ἐργάτες τῆς σχολικῆς πράξεως

Στὴ μελέτη αὐτὴ θὰ ἐκτεθῇ ἓνα παράδειγμα Ἑνιαίας Συγκεντρωτικῆς Διδασκαλίας, ὅπως πραγματοποιήθηκε, θὰ διερευνηθοῦν τὰ χαρακτηριστικά τοῦ ἐπεξεργασθέντος θέματος, θὰ ἀναλυθῇ ἡ ἐπιστημονικὴ θεμελίωση τῆς τεχνικῆς αὐτῆς, θὰ προσδιορισθῇ ἡ πορεία τῆς ἐργασίας καὶ θὰ ἀσκηθῇ κριτικὴ ἐπὶ τοῦ συστήματος.

I.—ΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Καταχωρεῖται περίληψη πραγματοποιηθεῖσης ἐνάτητος στὴν Αἰ τάξη βθεσίου Προτύπου Δημοτικοῦ Σχολείου τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων μὲ θέμα: «Ὁ καστανὰς τῆς πλατείας μας», (ἀπὸ τὸ βιβλίον: Α. Τσιόρα: «Ἡ Σχολικὴ ἐργασία τῆς Αἰς τάξεως», ἔκδ. Ι. Σιδέρη, Ἀθήναι 1960, σελ. 81—84) (1):

‘Ο καστανὰς τῆς πλατείας μας

Ἀ φ ό ρ η σ η : Ἀπὸ τις ἐλεύθερες ἀνακοινώσεις τῶν παιδιῶν προτιμᾶται ἀπὸ τοὺς περισσότερους γιὰ συζήτηση ἢ ἀνακοίνωση τοῦ Γ., ποὺ ἀναφέρεται στὸν καστανὰ τῆς πλατείας.

Ι. Η ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

(Γνωρίζομε τὴ φύση, τὴ ζωὴ καὶ τὴ στενότερη πατρίδα μας)

Τὰ παιδιά συντροφεύουν γιὰ λίγο τὸν καστανὰ τῆς πλατείας (τὸ ἀπόγευμα ἢ προηγούμενες ἡμέρες ὅσα ἔτυχε νὰ τὸν ἴδουν). Μετά, ἀνακοινώνουν στὴν τάξη τις ἐντυπώσεις καὶ τις παρατηρήσεις των: Ὁ καστανὰς, κάθε χρόνο, βρίσκεται στὴν ἴδια θέση του. Εἶναι ἄνθρωπος μεσόκοπος, οἰκογενειάρχης, φτωχὸς βιοπαλαιστής. Τὰ τριμμένα ροῦχα του, τὰ μπαλωμένα ὑποδήματά του, τὸ ρυτιδωμένο καὶ μελαγχολικὸ πρόσωπό του. Ἡ φουφού, ἡ ταιμπίδα, τὰ κάρβουνα καὶ τὸ τσουβόλακι μὲ τὰ κάστανα. Τὰ κάστανα μᾶς τὰ δίνουν οἱ καστανιές. Ἡ καστανιὰ τοῦ κήπου μας. Δένδρο μεγάλο, ψηλὸ, φυλλοβόλο. Οἱ πικιλίες τῶν καρπῶν της. Κάστανα μεγάλα (μαρόνια) καὶ κάστανα μικρά.

II. ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

(Σὲ ἄλλους τόπους καὶ καιροὺς οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ κάστανα, πῶς; γιατί;)

Τὰ παιδιά συζητοῦν: Ποῦ εὐδοκίμουν προπαντὸς οἱ καστανιές (ὄρεινά, ὑψηλά μέρη). Οἱ πολλὲς καστανιές τοῦ Ζαγορίου, τοῦ Πωγωνίου (Βασιλικό). Πῶς εἶναι τὸ κάστανον, ὅταν εἶναι στὴ μητέρα του τὴν καστανιά. Θρεπτικὲς οὐσίες ποὺ περιέχει τὸ κάστανον. Πότε βγαίνει ὁ καστανὰς στὴν πλατεία καὶ πότε ἀφήνει τὴ θέση του. Πῶς χρησιμοποιοῦμε τὰ κάστανα στὴ ζωὴ μας. Ἐμεῖς τὰ παιδιά καὶ τὰ κάστανα. Ἐνας ἄλλος καστανὰς (ἀνάγνωσμα ἀπὸ τὸ Ἀναγνωστικὸ Ε' Δημοτικοῦ τοῦ Β Οἰκονομίδη ὡς διήγηση). Ἡ ζωὴ τοῦ καστανᾶ.

III. ΕΚΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

- Α'. Ἀφηρημένη: α) Διαβάζομε καὶ γράφομε τὴ φράση: «Ἐχω κάστανα καλὰ καὶ πολὺ - πολὺ ζεστά» (ἀσκήσεις γραφῆς, ἀναγνωστικὰ παιγνίδια).
β) Μετράμε καὶ λογαριάζομε: Διδασκαλία τοῦ ἀριθμοῦ 7 (μὲ κάστανα ἀπὸ πλαστιλίνη, ἔπειτα μὲ εἰδικὸ ὕλικό γιὰ τὴν ἀριθμητικὴ (2)).
γ) Ἐκφραζόμαστε μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ μας: «Μὲς

1) Στὸ βιβλίον αὐτὸ ἐκτίθεται λεπτομερῶς ἡ ὅλη σχολικὴ ἐργασία στὴν Αἰ τάξη τοῦ Προτύπου τῆς Παιδαγ. Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων, ὅπως ἐφαρμόσθηκε μὲ τὴ συνεργασία μας ἀπὸ τὸν κ. Α. Τσιόρα.

2) Κ. Κίτσου: Διδακτικὰ προβλήματα (τεχνικὴ ἀριθμώσεως καὶ ἀναγνώσεως), Ἰωάννινα 1957, σελ. 36 - 70.

στό μάλλινο σακκάκι — τυλιγμένο μιά χαρά — μένει όλο τόν καιρό του — ώσπου νάρθη ή χειμωνιά — τί είναι ; (= τό κάστανο).

- Β'. Συγκεκριμένη: α) Κατασκευάζουμε μέ πλαστιλίνη κάστανα. Ζωγραφίζουμε τόν καστανά τής πλατείας μας.
β) Τραγουδοῦμε σχετικό τραγουδάκι (αὐτοσχέδιο τοῦ διδασκάλου).
γ) Ἀσκοῦμε τό σῶμα μας καί παίζουμε: ἄσκηση — μῦθος: Μαζεῶμε κάστανα (ἀνάλογες κινήσεις κλπ).

II.—ΔΙΕΡΕΤΝΗΣΗ ΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΟΣ

1. Εἶναι μορφωτική ἐνότητα:

Μία ἐνότητα μαθημάτων, γιά ν' ἀποτελέσει μέσον ἀγωγῆς, πρέπει νά εἶναι μορφωτική ἐνότητα καί εἶναι μορφωτική, ὅταν ἐξυπηρετῇ τοὺς σκοποὺς τῆς διδασκαλίας (ὕλικό, εἰδολογικό, ἠθικό).

Ἡ ἐνότητα: «Ὁ καστανάς τῆς πλατείας μας» εἶναι μορφωτική ἐνότητα, διότι ἐξυπηρετῇ καί τοὺς τρεῖς σκοποὺς τῆς διδασκαλίας ὡς ἑξῆς:

α'. Τὸ ν ὕ λ ι κ ὸ σ κ ο π ὸ: Προσέφερε νέες γνώσεις: α) Γεωγραφικές: ὠμίλησαν τῇ στενότερῃ πατρίδα (Πωγόνι, Ζαγόρι κλπ.), β) Φυσιογνωστικές: στοιχεῖα γιά τό κάστανο καί τὴν καστανιά, γ) Γλωσσικές: ἀνάγνωση, γραφή φράσεων, δ) Ἀριθμητικές: διδασκαλία τοῦ 7.

β'. Τὸ ν εἰ δ ο λ ο γ ι κ ὸ σ κ ο π ὸ: Καλλιέργησε ψυχικὲς ἱκανότητες προσοχῆς, παρατηρητικότητος, μνήμης, κρίσεως, φαντασίας (μέ τις παρατηρήσεις, συζητήσεις, καί τὴν ἀνάγνωση, γραφή, ἀριθμητική), συναισθήματα καί βουλήματα (μέ τις ἀτομικὲς ἐργασίες καί τὰ παιγνίδια).

γ'. Τὸ ν ἠ θ ι κ ὸ σ κ ο π ὸ: Καλλιέργησε τὴν ἀγάπην καί ἐκτίμηση στὸν καστανά, τὸ ἀξιολογικὸ κριτήριον γιά τὴν ἐργασία, τὴν κοινωνικότητα, τὴν φιλότητα πρὸς τὸν συνάνθρωπον (τὸ εἰδικὸ ἀνάγνωσμα), τὸ αἶσθημα ἐξαρτήσεως ἀπὸ τὴ φύσιν (καστανιές) καί ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους (καλλιεργῆται τῆς καστανιάς, ὁ καστανάς) καί τὸ σεβασμὸ κατὰ συνέπεια πρὸς τὸ σύμπαν (φύσιν, ἀνθρώπους, Δημιουργὸ καί προστάτη τους).

2. Εἶναι ἐνότητα ζωῆς:

Ἡ διδασκτέα ὕλη ἀφομοιώνεται ἀπὸ τὰ μικρὰ παιδιά, ὅταν ἀναφέρεται στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καί εἰδικότερα στὴ ζωὴ τῇ δικῇ τους(1). Ἡ ἀναφορὰ μιάς διδακτικῆς ἐνότητος στὴ ζωὴ διασφαλίζεται: α) Ὅταν ἡ ἐνότητα προέρχεται ἀπὸ τὴ στενότερη πατρίδα τοῦ μαθητοῦ, β) ὅταν σχετίζεται μέ τις βασικὲς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου (τροφῆς, προφύλαξεως ἀπὸ τις καιρικὲς συνθῆκες, ἄμυνας κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἐργασίας — ψυχαγωγίας — πραγματοποίησεως τοῦ προσωπικοῦ πνευματικοῦ ἰδεώδους) καί γ) ὅταν ἐκδηλώνεται μέ σαφήνεια τὸ ἐνδιαφέρον τῶν περισσοτέρων μαθητῶν τῆς τάξεως γι' αὐτὴ τὴν ἐνότητα.

Ἡ ἐνότητα «Ὁ καστανάς τῆς πλατείας μας» εἶναι ἐνότητα ζωῆς, α) διότι εἶναι πα τ ρ ι δ ο γ γ ω σ τ ι κ ῇ ἐ ν ὀ τ η τ α, ἀφοῦ ἔχει θέμα: τὸν «καστανά τῆς πλατείας μας» ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία, β) διότι εἶναι πα ι δ ο κ ε ν τ ρ ι κ ῇ ἐ ν ὀ τ η τ α, ἀφοῦ σχετίζεται μέ μιά ἀπὸ τις ζωτικὲς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου (τὴν τροφή, κάστανα γιά τὴν τροφή μας) καί γ) διότι εἶναι ἐ ν δ ι α φ ἑ ρ ο υ σ α ἐ ν ὀ τ η τ α, ἀφοῦ ἀπὸ τὰ παιδιά ἐπρωτά-

1) J. HUSSON κ. ἄ. - μεταφ. Γ. Βασδέκη: Τὸ σχολεῖο γιά τὴ ζωὴ μέ τὴ ζωὴ, ἐκδ. Δίπτυχο, Ἀθήναι 1961, σελ. 28 - 40.

θηκε, ἀπὸ τὰ περισσότερα προτιμήθηκε γιὰ συζήτηση καὶ ὅλων ἀποτελεῖ βίωμα (ὅλα ἀγοράζουν κάστανα ψημένα ἢ βρασμένα ἀπὸ τὸν καστανά).

3. Ἐκφράζεται ὡς κοινὸς κορμὸς ἐρευνώμενος ἀπὸ τὶς πολλὰς πλευρὰς τοῦ:

Ἡ διδακτέα ὕλη κατανοεῖται ἀπὸ τοὺς μαθητάς, ὅταν, ὑπὸ τὴν μεγάλῃ ποιικιλίᾳ της, φωτίξῃ προβλήματα, ποὺ ἀναφέρονται σὲ ἓνα θέμα ζωῆς. Ἔτσι καὶ ἐδῶ, ἔχομε ἓνα θέμα ζωῆς: «Τὸν καστανά τῆς πλατείας μας» καὶ ἀνοξήσουμε τὶς ποικίλες πλευρὰς, ἀπὸ τὶς ὁποῖες θὰ ἐρευνήσωμε αὐτὸ τὸ θέμα μας.

Ἡ ἐνότητά μας εἶναι κοινός, ἓνας — μοναδικός, κορμὸς γιὰ ὅλα τὰ μαθήματα δύο - τριῶν ἡμερῶν στὴν τάξη μας. Προέκειται περὶ ἐνὸς θέματος καὶ πολλῶν ἀπόψεων μελέτης του: Ὁ καστανὰς ἐξετάζεται ἀπὸ πραγματογνωστική, πατριδογνωστική, φυσιογνωστική, γεωγραφική, ἱστορική, κοινωνική, φρονηματοπιστική, γλωσσική, ἀριθμητική κινητική καὶ καλλιτεχνική ἄποψη (=ἀντίστοιχα μαθήματα).

4. Ὁ ρι σ μ ό ς: Ἀπὸ τὴ διερεύνηση τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς διδασκαλίας ἐνότητος μποοῦμε νὰ ἔχομε τὸν ἐξῆς ὁρισμό: Ἐνιαία διδασκαλία εἶναι ἡ διδασκαλία μιᾶς ἐνότητος διδασκτέας ὕλης, ποὺ ἐνεργεῖται μὲ τὸν βασικὸ ὅρο ν' ἀποτελῇ ἡ ἐνότητα αὐτὴ τῆς διδασκτέας ὕλης μορφωτικὴ ἐνότητα (ἐξυπηρετώντας τὸν ὕλικό, τὸν εἰδολογικὸ καὶ τὸν ἠθικὸ σκοπὸ), νὰ συνθέτῃ ἐνότητα ζωῆς (νὰ εἶναι πατριδογνωστική, παιδοκεντρική, ἐνδιαφέρονσα βιωματοπιστική) καὶ νὰ ἐκφράζεται ὡς κοινός κορμὸς ἐρευνώμενος ἀπὸ τὶς πολλὰς πλευρὰς του (τὸ θέμα ν' ἀποτελῇ πρόβλημα γιὰ ἔρευνα ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις, πρόβλημα ποὺ κατανοεῖται ἀπὸ δεδομένα πολλῶν ἐπιστημῶν καὶ μὲ πολλὰς δραστηριότητες).

III.—Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ.

Τὸ διδακτικὸ σύστημα τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας θεμελιώνεται ἐπὶ ὁρισμένων φιλοσοφικῶν, ψυχολογικῶν καὶ παιδαγωγικῶν ἀντιλήψεων καὶ δεδομένων τῆς ἐποχῆς μας. Μεταξὺ αὐτῶν ἀξίζει ν' ἀναφερθοῦν τὰ ἐξῆς:

1. Τὰ ἐνιαῖα σύνολα στή φύση καὶ στὴ ζωὴ:

Τὰ πάντα στὴ φύση καὶ στὴ ζωὴ εἶναι σύνθετα «καθ' ἑαυτά». Κάθε ὄν καὶ κάθε φαινόμενο συσχετίζεται μὲ κάποιο ἄλλο(1). Ὁ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ γνωρίσῃ τὰ ὄντα καλύτερα, ἐξετάζει ἐσχωοιστὰ κάθε ἄποψή τους καὶ ἔτσι δημιουργεῖ τὶς διαφορὰς ἐπιστῆμες. Ἡ ἀπουσίωση ὅμως τῶν ὄντων ἢ ὁ τεμαχισμός των σὲ πολλὰς πλευρὰς τῶν εἶναι ἀφύσικος. Ἡ πλήρης ἐρμηνεία τῶν ἐπιτυχάνεται μόνον σὲ συνάρτηση μὲ τὰ συσχετιζόμενα ὄντα καὶ φαινόμενα. Ἔτσι π.χ. τὸ ὄν «δένδρον» συσχετίζεται μὲ τὴ γῆ του, μὲ τὸν οὐρανόν, μὲ τὰ ζῶα καὶ ἔντομα γύρω του καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὸ πλησιάζουν. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ ὄντος «δένδρον», γιὰ νὰ εἶναι πλήρης πρέπει ν' ἀναφέρεται σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ἄψυγα καὶ ἔμψυγα ὄντα, ποὺ συσχετίζονται μ' αὐτό. Τὸ φαινόμενο, ἐπίσης ὁ «καστανὰς τῆς πλατείας μας» εἶναι σύνθετο καὶ συσχετίζεται μὲ τὸ γῶρο, ποὺ στέκεται ὁ καστανὰς, μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ τὸν πλησιάζουν, γιὰ ν' ἀγοράσουν κάστα-

1) **I. HUSSON** καὶ ἄλλων - μεταφ. Γ. Βασδέκη: Τὸ σχολεῖο γιὰ τὴ ζωὴ μὲ τὴ ζωὴ. Δίπτυχο, Ἀθῆναι 1961, σελ. 36.

Ε. Σούλα: Συγκεντρωτικὴ Διδασκαλία καὶ Νεώτερον Πρόγραμμα, Ἀθῆναι 1935, σελ. 19 - 24.

να, με τούς τόπους, πού καλλιεργοῦνται καστανιές, με τίς καιρικῆς συνθῆκες κ.λ.π. Ἡ ἐρμηνεία καί ἡ κατανόηση ἀπὸ τὰ παῖδιά τοῦ φαινομένου αὐτοῦ πρέπει, γιὰ νὰ εἶναι πλήρης, ν' ἀναφερθῇ σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ συσχετιζόμενα ὄντα καί φαινόμενα. Γι' αὐτό, τὸ φαινόμενο τοῦτο, πού ἔχει μορφωτικὴ ἀξία, καί πρέπει ν' ἀποτελέσῃ διδασκεία ὕλη γιὰ τοὺς μαθητάς, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρευννηθῇ σ' ὅλες του τίς συσχετίσεις καί ἀπόψεις ἐκφράσεώς του, δηλαδὴ με τὸ σύστημα τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας.

2. Ἡ συνολικὴ ἀντίληψη καί κατανόηση τῶν ὄντων καί φαινομένων ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καί τὰ παιδιὰ.

Ἀφοῦ τὰ πάντα στὴ φύση καί στὴ ζωὴ εἶναι σύνθετα καί συσχετίζονται με ἄλλα, εἶναι φυσικὸ καί ὁ ἄνθρωπος ν' ἀντιλαμβάνεται αὐτὰ ὡς ὁλότητες, ὡς σύνολα, ὡς ὄντα καί φαινόμενα συσχετιζόμενα μεταξὺ των. (1) Στὸ παῖδι (5—8 ἐτῶν) αὐτὴ ἡ ιδιότητα τῆς συνολικῆς ἀντίληψως εἶναι πιὸ ἐντονη, ὅπως ὑποστηρίζεται ἀπὸ τὴ σύγχρονη ψυχολογία. Οἱ μεταπηδήσεις τοῦ πνεύματος, μετὰ τὰ ξεχωριστὰ μαθήματα, σὲ ἄσχετα μεταξὺ των ἀντιληπτικὰ ἐρεθίσματα δημιουργοῦν σύγχυση στὴν ἀντιληπτικὴ λειτουργία.

Ἀλλά, δὲν διαπιστώνεται μόνον στὴν ἀντίληψη τῶν ὄντων καί τῶν φαινομένων τὸ χαρακτηριστικὸ τοῦτο τῆς συνολικότητος. Συνολικότητα διαπιστώνομε καί στὴν ἐσωτερικὴ πνευματικὴ ἐργασία τῆς κατανόησεως. Τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα κάθε τι, πού ἀντιλαμβάνεται (βλέπει, ἀκούει, σχηματίζει ἐσωτερικὴ παράστασή του), γιὰ νὰ τὸ κατανοήσῃ, θέλει νὰ τὸ ἀναγάγῃ σὲ ἄλλα σχετικὰ καί νὰ τὸ ὑπαγάγῃ σὲ γενικώτερες κάθε φορὰ ἐννοιες καί ἀρχές. Γι' αὐτὸ ἀναζητεῖ συσχετίσεις, ὁμοιότητες, διαφορὰς, αἰτία, ἀποτελέσματα νόμους σκοπιμότητες διαθέσεις, πόθους, κυριαρχοῦσες τάσεις· ἐπιτελεῖ κατὰ τὴ φαινομενολογία, τὴν εἰδητικὴ καί φαινομενολογικὴ ἀναγωγὴ. (2)

Ἀφοῦ, λοιπόν, ἡ ἀντιληπτικὴ ἐνέργεια εἶναι ἐνέργεια ἀντίληψως ὁλότητων καί ἀφοῦ ἡ πνευματικὴ ἐνέργεια τῆς κατανόησεως εἶναι ἐνοποιοῦσα ἐνέργεια, εἶναι ἀπαραίτητο, τονίζουν οἱ ἐπιστήμονες παιδαγωγοί, νὰ διδάσκωνται οἱ σχολικῆς γνώσεις ὡς ἐνιαῖα σύνολα γνώσεων. Τέτοια ὅμως σύνολα συσχετιζόμενων γνώσεων προσφέρουν μόνον προβλήματα ἀναφερόμενα σὲ θέματα ζωῆς, ὅπως εἶναι οἱ ἐνόητες τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας. Τὰ ἄσχετα μεταξὺ των μαθήματα καταστρέφουν αὐτὴ τὴν ἐνοποιοὺ φυσικὴ λειτουργία τοῦ πνεύματος.

3. Τὰ ἐνιαῖα σύνολα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου:

Με τὸ ἐρεθίσμα τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀντικειμένου ἢ ἐσωτερικοῦ φαινομένου ἐγείρεται τὸ σύνολο τῆς ψυχῆς καί ἔτσι ἔχομε ταυτόχρονα ἐντυπώσεις, διανοήματα, συναισθήματα, ἐπιθυμίες, βουλήματα καί ὁδηγίες γιὰ ἐνέργειες σκεπτικές. Ἡ ψυχὴ παρατηρεῖ, ἐντυπώνεται, κοῖνει, συσχετίζει, ἐνθουσιάζεται, συμπεραίνει καί ὁρίζεται σὲ ποικίλες ἐκφράσεις. Αὐτὲς ὅμως οἱ πνευματικῆς ἐνέργειες ἐοικνύνονται ὡς ἐνέργειες γιὰ τὴν ἀποκάλυψη τῶν ποικίλων πλεονῶν τοῦ ὄντος ἢ τοῦ φαινομένου πού ὀφείλει ν' ἀποτελῇ μορφωτικὸ θέμα. Γι' αὐτὸ σὲ κάθε θέμα

1) J. DONNAY: La fonction de globalisation, Desoer, 1951.

2) Κ. Γεωργοῦλη: Σύγχρονοι φιλοσοφικὰ κατευθύνσεις, Χ.Ε.Ε.Λ., Ἀθήναι 4954, σελ. 29 - 50.

μαθήσεως ή ψυχή μας θέτει αὐθόρμητα τὸ σύνολο τῶν λειτουργιῶν της.(1)
 Ἔτσι, μὲ τὴν ἔρευνα ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις κάθε θέματος ἐξυπηρετοῦμε τὴν κανονικὴ λειτουργικότητα τῆς ψυχῆς. Τὸ παιδί, βλέποντας τὸν καστανὰ τῆς πλατείας, δὲν ἔχει μόνον ἀντιληπτικὰ δεδομένα, ἀλλ' ἐνθymεῖται καὶ κάτι σχετικὸ, αἰσθάνεται συμπάθεια, ἐκτίμηση, θέλει κάτι σχετικὸ νὰ πράξη, ἐκφράζεται γι' αὐτὸν κλπ. Ἡ ἐξέταση, λοιπόν, τοῦ θέματος αὐτοῦ ἀπὸ φυσιογνωστικῆ, ιστορικῆ, φρονηματιστικῆ, γλωσσικῆ, καλλιτεχνικῆ κλπ. ἀποψη ἀνταποκρίνεται στὰ ἐνιαῖα σύνολα τῶν ψυχικῶν φαινομένων τῶν παιδιῶν, ποὺ θὰ ζοῦν, ὅταν τεθῇ τὸ πρόβλημα: «Ὁ καστανὰς τῆς πλατείας μας».

4. Τὸ πατριδογνωστικὸ ἀξίωμα.

Ἡ Παιδαγωγικὴ σήμερα ἐπιμένει στὴν ἀναγκαιότητα νὰ πηγάξη ἢ διδάκτῃ ὅλη ἀπὸ τὴ στενωτέρη πατρίδα τῶν μαθητῶν, γιὰ νὰ ἐξασφαλίζονται τὰ συγκεκριμένα ἐποπτικὰ μέσα ποὺ εἶναι τόσο ἀπαραίτητα γιὰ κάθε αὐτενεργὸ μάθησι καὶ γιὰ νὰ καλλιιεργεῖται ἡ ἀγάπη τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὴν πατρίδα του καὶ κατ' ἐπέκταση καὶ πρὸς τὶς πατρίδες τῶν ἄλλων παιδιῶν.(2)

Οἱ κίνδυνοι τοῦ σωβινισμοῦ καὶ τῆς παρελθοντολατρίας, ποὺ μποροῦν νὰ προκύβουν ἀπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ στὴν ἀγωγή, ἀποφεύγονται, ὅταν κάθε ἐνότητα ἐξετάζεται καὶ σὲ συσχέτιση τῶν ὄντων καὶ φαινομένων μὲ παρόμοιά των σὲ ἄλλους τόπους καὶ καιροὺς (ἀποφυγὴ τοῦ σωβινισμοῦ) καὶ μὲ τὴ σκοπιὰ: πῶς εἶναι, πῶς ἦσαν καὶ πῶς μποροῦν νὰ εἶναι στὸ μέλλον (ἀποφυγὴ τῆς παρελθοντολατρίας).

Τὰ θέματα τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας, ὅπως διαπιστώσαμε στὰ χαρακτηριστικὰ των, ἀνταποκρίνονται στὸ πατριδογνωστικὸ ἀξίωμα, ἀφοῦ ἀναφέρονται πάντοτε στὴ στενωτέρη πατρίδα καὶ ἀφοῦ τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα συσχετίζονται μὲ παρόμοιά τους σὲ ἄλλους τόπους καὶ καιροὺς.

5. Τὸ παιδοκεντρικὸ ἀξίωμα.

Ἡ ἐξελικτικὴ ψυχολογία ἔχει καταδείξει τὴν ἰδιαιτέρη φύση τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ἔτσι, τὸ παιδί τῆς σχολικῆς ἡλικίας κατανοεῖ μὲ τὴ νοημοσύνη του μόνον τὶς γνώσεις, ποὺ ἔχουν τὴ συγκεκριμένη τους ἔκφραση μὲ τὰ πραγματικὰ ἀντικείμενα ἢ τὶς ἀπεικονίσεις αὐτῶν (νοερὰς λογικὰς ἐνέργειες ἐπὶ συγκεκριμένων πραγμάτων) καὶ διακατέχεται ἀπὸ τὰ ἀντικειμενικὰ διαφέροντα (συλλεκτικὰ, ποιμενικὰ, ἀγροτικὰ, ἐμπορικὰ, πολεμικὰ διαφέροντα Ροβινσῶνος Κροῦσου) (3). Γνώσεις μὲ τὴ συγκεκριμένη ἔκφρασή τους καὶ ἱκανοποιήσεις τῶν ἀντικειμενικῶν διαφερόντων παρέχουν μόνον οἱ ἐνότητες ποὺ ὀργανώνονται καὶ διδάσκονται κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτ. διδασκαλίας, διότι οἱ ἐνόητες αὐτὲς ἀναφέρονται σὲ συγκεκριμένα θέματα τῆς ζωῆς, ἐκλέγονται ἀπὸ τὰ παιδιά καὶ ἀποτελοῦν βιώματα τῶν παιδιῶν, ὅποτε ἀνταποκρίνονται καὶ στὶς διαφορητικὰς των ἱκανότητες καὶ στὰ διαφέροντα τῆς ἡλικίας των.

Ἡ ἐνότητα «Ὁ καστανὰς τῆς πλατείας μας» ἀποτελεῖ ἓνα ἄριστο παράδειγμα ἐνότητος, ποὺ ἀνταποκρίνεται, ὅπως διαπιστώσαμε στὴ διερεύνηση τῶν χαρακτηριστικῶν της, στὸ παιδοκεντρικὸ ἀξίωμα.

1) A. BURLOUD : Précis de psychologie, Hachetts, Paris 1952, σελ. 1-5.

2) J'étudie ma region, Desoer, Liège, 1954.

3) E. CLAPAREDE : L'éducation fonctionnelle, Neuchâtel, Paris 1946, p. 78 - 108.

6. Ἀπαράιτητος ὁ ἐνιαῖος σκοπὸς στήν ἀγωγὴν μὲ ὅλα τὰ μαθήματα.

Ἡ ὁλοένα καὶ πληρέστερη συνειδητοποίηση τῆς θέσεως τοῦ μαθητοῦ — ἀνθρώπου στὸ φυσικὸ καὶ πολιτιστικὸ περιβάλλον, ποὺ ἀποτελεῖ ἐπιδίωξη τῆς ἀγωγῆς, ὀφείλει ν' ἀποτελῇ καὶ τὸν κοινὸ καὶ ἐνιαῖο σκοπὸ ὅλων τῶν μορφωτικῶν ἐπαφῶν τοῦ διδασκάλου μὲ τοὺς μαθητὰς του κατὰ τὴ διδασκαλίαν τῶν μαθητῶν τοῦ προγράμματος. Αὐτὸς ὅμως ὁ ἐνιαῖος σκοπὸς στήν ἀγωγή του δὲν ἐπιτυγχάνεται μὲ τὰ ξεχωριστὰ καὶ ἄσχετα μεταξὺ τῶν μαθημάτων, κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα τροφοδοτεῖ ἰδιαίτερο δικό του σκοπὸ σὲ διεσπασμένα χρονικὰ διαστήματα. Τὰ ξεχωριστὰ μαθήματα, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὶς ξεχωριστὰς ἐπιστήμες, οἱ ὁποῖες μὲ τὴ σειρά τους ἐξημενεύουν μεμονωμένους πλευρὲς τῆς πραγματικότητος, δὲν μποροῦν νὰ λύουν προβλήματα ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς ζωῆς, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται πολυσύνθετα καὶ σὲ ποικίλες συσχετίσεις κα' ἐξαρτήσεις. Μόνο τὰ θέματα τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς, ὅπως εἶναι οἱ ἐνόητες τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτ. διδασκαλίας, μὲ τὴν ἐρευνά τους ἀπὸ τὶς ποικίλες ἀπόψεις των, μποροῦν νὰ συμβάλουν στὴ συνειδητοποίηση ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς καὶ τῶν νόμων τῆς φύσεως, στήν προοδευτικὴ συνειδητοποίηση τῆς θέσεως των στὸ φυσικὸ καὶ πολιτιστικὸ περιβάλλον, ποὺ ὀφείλει νὰ εἶναι ὁ ἐνιαῖος σκοπὸς στήν ἀγωγή μὲ τὴ διδακτέα ὕλη. Ἔτσι καὶ ἡ ἐνότητα «ὁ καστανὰς τῆς πλατείας μας» μὲ ὅλες τὶς πλευρὲς της, ποὺ ἔχουν ἐρευνηθῇ, συνειδητοποιεῖ στὸ μαθητὴ τὴν ἀξία τῆς ἐργασίας καὶ τὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἐργαζομένους ἀνθρώπους.

7. Τὶς ἀλήθειες αὐτές, ποὺ θεμελιώνουν ἐπιστημονικὰ τὴν ἐνιαίαν συγκεντρωτικὴν διδασκαλίαν, εἶχαν διαισθανθῇ ἐμπειρικὰ παιδαγωγοὶ τῶν ἀρχαίων, μέσων καὶ νεωτέρων χρόνων. (1) Ὁ Πλάτων σχετικὰ τονίζει: «Τὰ τε χύδην μαθήματα παισὶν ἐν τῇ παιδείᾳ γινόμενα τούτοις συντακτέον εἰς σύνοψιν οἰκειότητος ἀλλήλων τῶν μαθημάτων καὶ τῆς τοῦ ὄντος φύσεως». (Πλ. Πολ. 7ον, 537, Γ'). Οἱ Λατῖνοι Κοϊντιλιανὸς καὶ Οὐντρούβιος ὁμιλοῦν περὶ συγκεντρώσεως τῆς διδακτέας ὕλης. Ὁ Κομένιος καὶ ὁ Ἐρβας τονίζουν τὴν ἀναγκαιότητα τῆς συγκεντρώσεως. Κατὰ τὸ πρῶτο ἥμισυ τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἔχομε ἐκτεταμένους θεωρητικὰς μελέτες καὶ ποικίλες πρακτικὰς ἐφαρμογὰς τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας σὲ πολλὰς χώρας κα' ἀπὸ μεγάλους παιδαγωγοὺς (DEWEG, OTTO, DE CROLO, KILPATRICK, FREINET). (2).

(Συνεχίζεται)

1) Ν. Ἐξαρχοπούλου : Γενικὴ Διδακτικὴ. τομ. Α' σελ. 185 - 203.

2) E. PCANCHARD : La pédagogie scolaire Contemporaine, Louvain, 1954, σελ. 333 - 429.

Η ψυχαγωγία του παιδιού

Ένα έθνος για να ζήσει, να προκόψει και να ευτυχήσει, έχει ανάγκη ν' αποτελείται από άτομα ζωντανά, ένθουσιώδη και χαρούμενα. Να αντιμετωπίζουν με αισιοδοξία το παρόν και με πίστη το μέλλον. Γιατί αν λείψουν από το λαό τα στοιχεία αυτά, τότε το έθνος βαδίζει στα τυφλά, χωρίς ελπίδες δημιουργικότητας και προσδοκίες διάκρισης μέσα στην παγκόσμια πραγματικότητα. Μοιρολατρικά θα ακολουθή το δρόμο του αγνώστου μέλλοντος και θα φουρτώει. Και αν ακόμη ο λαός έχει μέσα του δυναμισμό και κρύβει δυνάμεις και ικανότητες για να δημιουργήσει και να συντελέσει έτσι στην πρόοδο του έθνους του, όμως μένουν αυτές ανεκμετάλλευτες και σέ αδράνεια, γιατί προκειμένου να μπούν σε ενέργεια χρειάζεται αλγή, ένθουσιασμό με μια λέξη χρειάζεται η συμμετοχή της ψυχής, το έσωτε-
κό είναι.

Μόνον τότε ή πρόσφορα των ατόμων είναι θετική και εποικοδομητική, όταν αυτή συνοδεύεται με τη χαρά, τον έσωτε-
κό ψυχικό παλμό και την θεληματική συμμετοχή. Διότι, είναι αποδεδειγμένο, ότι κάθε τέλειο έργο, έγινε από ανθρώπους που άφροσιώθηκαν «ψυχή τε και σώματι» για την κατασκευή του. Δεν δούλεψε μόνο το χέρι ή το μάτι ή και τα δυο μαζί, αλλά συμμετείχε και ή ψυχή. Πήρε με χαρά και ένθουσιασμό την όλη, την δούλεψε τραγουδώντας και μās την παρουσίασε έργο.

Όστε ή πρόοδος ενός έθνους, δεν είναι αποτέλεσμα μόνον της σωματικής ρώμης και της πνευματικής ευκρασίας, αλλά

και της ψυχικής διάθεσης του λαού. Τα μεγάλα κατορθώματα του ανθρώπου είτε στην τέχνη είτε στην επιστήμη, έπιτεύχθησαν σε στιγμές ψυχικού έκχειλίσματος.

Για να δημιουργήσουμε, όμως, ένα λαό με μόνιμη ψυχική διάθεση, χρειάζεται μια προπαρασκευή. Και αυτή, φυσικά, ή προπαρασκευή πρέπει να γίνει στη παιδική ηλικία. Από εκεί πρέπει να ξεκινήσουμε. Από τα νεαρά βλαστάρια, την έλπιδα του έθνους, τους αύριανους πολίτες. Να στρέψουμε την προσοχή και το διαφέρον μας προς τα παιδιά της έξωσχολικής και έσωσχολικής ηλικίας και να προσέξουμε τον τομέα της ψυχαγωγίας.

Δεν χωρεί άμφισβήτηση ότι για την ττροφή της ψυχής δεν έχουμε δώσει την πρέπουσα σημασία. Όλο το ενδιαφέρον το έξαντλούμε στη σωματική ττροφή. Άγωνας όλόκληρος, από το πρωί ως το βράδυ γίνεται για το τι θα φάη το παιδί μας, πόσες φορές θα φάη κλπ. Οδδέποτε όμως, ίδια στα χωριά, διερωτηθήκαμε, εάν κατά το διάστημα της ήμέρας φροντίσαμε να δώσουμε χαρά και γέλιο στο παιδί μας. Και όμως ή ψυχαγωγία έχει τεράστια αξία για την όλη ανάπτυξη και προκοπή του παιδιού μας. Ένεργοούμε, λοιπόν, μονόπλευρα, και ξεχωρίζουμε το σώμα από την ψυχή ενώ είναι «έκφάνσεις μιας και της αυτής πραγματικότητας», ως λέγει «Έλληνας παιδαγωγός, και «συμπάσχει ή ψυχή τω σώματι...», ως έλεγαν οι άρχαίοι Έλληνες.

«Η ψυχαγωγία δεν είναι πολυτέλεια, είναι ανάγκη και είναι ττροφή της ψυχής

ἀπαραίτητη ὅσο καὶ ἡ τροφή τοῦ σώματος», τονίζει Ἑλληνας ἱατρός.

Ἀλλὰ ἂς ἐπανέλθωμε στοῦ ἐρώτημα: Γίνεται ψυχαγωγία στὰ παιδιὰ; Προπαρασκευάζομε τὸ λαό μας ἀπὸ τὴ μικρὴ ἡλικία, ὥστε νὰ ἔχη ἀργότερα ἐνθουσιασμό καὶ ψυχικὴ διάθεση; Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἀπαντοῦμε ἀδίστακτα: "Οχι! Δὲν γίνεται ὅσο πρέπει καὶ σέ ὅλα τὰ παιδιὰ. Τὰ παιδιὰ τῶν μεγάλων πόλεων ψυχαγωγοῦνται κατὰ τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν, γιατί παρέρχονται εὐκαιρίες. Στὴν ὑπαίθρου, εἰς μὲν τὰ ἐξωσχολικὰ παιδιὰ λείπουν οἱ εὐκαιρίες διὰ ψυχαγωγία σχεδὸν τελείως, ἐνῶ στὰ ἐσωσχολικὰ παρέχονται, μὲν ἀλλὰ ἐλάχιστες. Οἱ σχολικὲς ἑορτές, ἡ ἑβδομαδιαία ὥρα τῆς Ὡδικῆς καὶ γενικὰ ἡ σχολικὴ ζωὴ δὲν ψυχαγωγοῦν ἐπαρκῶς τὰ παιδιὰ.

ΠΗΓΕΣ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ

"Ἄς δοῦμε ποιὲς εἶναι οἱ πηγὲς ψυχαγωγίας καὶ ἂς ἐξετάσωμε ποιὲς ἀπὸ αὐτὲς μπορούμε νὰ τίς κάνουμε προσιτὲς στὰ παιδιὰ τῆς ὑπαίθρου. Ἀναφέρουμε τίς κυριώτερες: Τὸ τραγούδι, τὰ διάφορα παιγνίδια, τὰ παραμῦθια, ὁ κατάλληλος κινηματογράφος, τὸ παιδικὸ θέατρο, τὸ ὥραϊο βιβλίον, οἱ γιορτές, οἱ χοροὶ κ.ἄ. Ἐπίσης οἱ περιπατοί, οἱ ἐκδρομαί, οἱ ἐπισκέψεις ἀξιοθεάτων τοπίων, ἱστορικῶν χώρων, ζωολογικῶν κήπων κλπ. Αὐτὲς εἶναι οἱ κυριώτερες πηγὲς ψυχαγωγίας ἀπὸ τίς ὁποῖες οἱ περισσότερες εἶναι προνόμιον τῶν παιδιῶν τῶν πόλεων. Τὰ παιδιὰ τῆς ὑπαίθρου δὲν ἔχουν παρὰ ἐλάχιστα μέσα ψυχαγωγίας ἂν καὶ αὐτὰ ἔπαισαν πλέον νὰ δύναντο νὰ ἔχουν χάσει τὴν ἀξία των λόγῳ τῆς συχνῆς ἐπανάληψης. Λεῖπει ἡ ἀλλαγὴ, ἡ πρωτοτυπία καὶ ἡ προσθήκη νέου πού θὰ τραβήξῃ τὸ διαφέρει καὶ νὰ γεννήσῃ χαρὰ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὀλίγα νωρὶς τὰ ἐγκαταλείπουν τὰ παιδιὰ γιὰ νὰ μοιρασθοῦν τίς φροντίδες καὶ τὸν μόχθον τῶν γονέων. Ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία ἀφῆνουν τὸ παιγνίδι καὶ τὴ ξενουσιασὰ καὶ ἀσχολοῦνται μὲ πράγματα ξένα πρὸς τὴν παιδικὴν ψυχὴν. Ἔτσι σκληραίνει ἡ τρυφερὴ ψυχὴ των, σβύνει τὸ χαμόγελο, ἐξαφα-

νίζεται ἡ χαρὰ καὶ ὅταν μεγαλώσουν καὶ γίνουν ἄνδρες ἢ γυναῖκες δὲν ἔχουν δραστηριότητα καὶ ἐνθουσιασμό.

Αὐτὸ, λοιπόν, τὸ καθάριον αἷμα ποῦ θὰ κυκλοφορήσῃ στὸν ἐθνικὸ ὄργανισμὸ γιὰ νὰ δώσῃ νέα δύναμι καὶ νεότητα στὴ φυλὴ δὲν προπαρασκευάζεται ψυχικὰ.

Πρὸς τὰ παιδιὰ τῆς ὑπαίθρου πρέπει νὰ στραφῇ ἡ προσοχὴ ὅλων: Πολιτείας, γονέων, διδασκάλων. Ἡ ὑπαίθρος ἀποτελεῖ τὴ σπονδυλικὴ στήλη τοῦ ἐθνους καὶ ἀπὸ αὐτὴ περιμένομε τὰ ζωογόνα στοιχεία πρὸς ἀνανέωση τῶν πόλεων ἀπὸ τὴν φθορὰ καὶ τὴν ἀκαταστασία.

Τὰ παιδιὰ τῆς ὑπαίθρου θέλουν χαρὰ. Καὶ γιὰ νὰ τοὺς τὴ δώσωμε χρειάζεται νὰ δημιουργήσωμε ὅσο μπορούμε περισσότερες πηγὲς ψυχαγωγίας. Αὐτὸ θὰ γίνῃ μόνον τότε ὅταν ἐκτιμηθῇ ὅσο πρέπει ἡ μεγάλῃ σημασίᾳ τῆς ψυχαγωγίας γιὰ τὰ παιδιὰ μας καὶ στραφῇ ἡ προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀρμοδίων πάντω στὸ ζήτημα αὐτὸ ὅχι ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς θεώρησης ἀλλὰ τῆς πράξεως.

Μὲ τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ τὴν ἀρωγὴ τῆς πολιτείας μπορούμε νὰ δημιουργήσωμε τίς κατωτέρω πηγὲς ψυχαγωγίας στὰ χωριά μας:

α) Βιβλιοθήκες. "Ὅταν ὑπάργουν βιβλιοθήκες στὰ σχολεῖα ἢ ὅπου ἄλλοι, θὰ τρέξουν τὰ παιδιὰ καὶ ἐκεῖ στὸ ὥραϊον βιβλίον καὶ στὸ χαρούμενον καὶ κατάλληλον περιοδικὸν θὰ βροῦν τὴ χαρὰ, τὴν ξεγνοιασιά, τὴν εὐχαρίστηση.

β) Κινηματογράφος — Θέατρο. Δὲν εἶναι εὐκόλον, βέβαιον, νὰ ἐφοδιασθῇ καθε σχολεῖο μὲ κινηματογράφον, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἀδύνατον. "Ἄν δὲ λάβωμε ὑπ' ὄψην τὴν μεγάλην ὠφέλεια ποῦ ὁ κινηματογράφος, μὲ τίς κατάλληλες διδασκτικὰς καὶ ψυχαγωγικὰς ταινίας παρέχει στὰ παιδιὰ, τότε θὰ πρέπει νὰ σκεφθοῦμε σοβαρὰ καὶ ἀσφαλῶς θὰ φθάσῃ ἡ στιγμή ποῦ θὰ φθάσῃ καὶ στὸ πῦρ ἀπόμερον χωριό. Ἡ δυνατότητα ἐπίσης συγκρότησης ἡ ἔστω καὶ παρακολούθησης κατὰ διαστήματα καταλλήλων παιδικῶν θεατρικῶν ἔργων ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῶν χωριῶν πάρα πολὺ θὰ συμβάλῃ στὴν ψυχαγωγίαν των.

γ) Παιδικές χαρές. Ἡ δημιουργία παιδικῶν χαρῶν στὸ χωριὸ ἀποτελεῖ σοβαρὸ βῆμα προόδου καὶ συγχρονισμοῦ τῶν παιδιῶν τῆς ὑπαίθρου, ὡς καὶ μεγάλη πηγὴ ψυχαγωγίας αὐτῶν. Μὲ ιδιαίτερη χαρὰ θὰ τρέχουν κατὰ τὶς ἐλεύθερες ὥρες καὶ θὰ βρίσκουν τὴν ξεκούραση, τὸ γέλοιο, τὴν ψυχικὴ ἀγαλλίαση στὰ διάφορα ὄργανα παιδιῶν.

δ) Ὁργάνωση γιορτῶν καὶ ἄλλων ἐκδηλώσεων. Ἡ ἀξία τῶν γιορτῶν διὰ τὴν ὅλη μόρφωση τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἀναμφισβήτητα πάρα πολλὴ μεγάλη. Πρέπει, λοιπόν, νὰ γίνονται πολλὲς γιορτές, σὲ ὅποιες νὰ συμμετάσχη τὸ παιδί ἐνεργά, νὰ τὶς ζῇ καὶ ἔτσι νὰ εὐχαριστεῖται.

ε) Πραγματοποίηση ἐκδρομῶν. Εἶναι δυσάρεστη ἡ διαπίστωση ὅτι πάρα πολλὰ παιδιὰ τῆς ὑπαίθρου δὲν ἔχουν ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸ χωριὸ τους καὶ κατὰ συνέπεια δὲν ἔχουν ἰδεῖ οὔτε τὰ στοιχειώδη

ἀντικείμενα καὶ δημιουργήματα τῆς συγχρόνου τεχνικῆς. Μὲ τὴν πραγματοποίησιν, λοιπόν, τῶν ἐκδρομῶν θὰ τοὺς δοθῇ εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφθοῦν μεγάλες πόλεις ὅπου θὰ ἰδοῦν, θὰ ἀκούσουν καὶ θὰ γευθοῦν ἔστω γιὰ λίγο τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Θὰ προσλάβουν παραστάσεις, θὰ ἐντυπωθοῦν εἰκόνες, τὶς ὁποῖες ἀναπλάττοντας θὰ εὐχαριστιοῦνται καὶ θὰ νοιώθουν ψυχικὴ ξεστασιά.

Καὶ πολλὰ ἄλλα μποροῦν νὰ γίνουν, γιὰ τὴν ψυχαγωγίαν τῶν παιδιῶν, ἰδίᾳ τῆς ὑπαίθρου. Πρέπει δὲ νὰ γίνουν ἂν θέλωμε νὰ δημιουργήσωμε ἀνθρώπους ἱκανοὺς ν' ἀντιμετωπίσουν τὶς ἀντιξοότητες τῆς ζωῆς, δραστηρίους καὶ αἰσιόδοξους, ἐτοιμοὺς γιὰ κάθε ἐργασία, γιὰ κάθε ἐργετὴ ἀγῶνα, γιὰ κάθε θυσία.

Τὸ παιδί θέλει χαρὰ. Ἄς κινηθοῦμε ὅλοι μὲ ἐνδιαφέρον γιὰ νὰ τοῦ τῇ δώσωμε.

Ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ἐφηβικὴν τοῦ ἡλικία

Ἡ ἐφηβία εἶναι ἓνας σταθμὸς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ποὺ παρουσιάζει τὰ δι-
κά του προβλήματα, κινεῖται εἰς ἰδίους
νόμους, διαδραματίζει τὸν ἰδικό του ρόλο,
ἐκδηλώνει τὴ δική του νοοτροπία καὶ ἐμ-
φανίζεται μὲ ἰδιαίτερη ψυχοφυσικὴ ἐνό-
τητα.

Ὁ χρόνος ποὺ εἰσέρχεται ὁ ἄνθρωπος
εἰς τὸ ἐφηβικό του στάδιο ἀπὸ τὴ παιδικὴ
ἡλικία δὲν εἶναι σαφῶς καθωρισμένος.
Βιολογικοί, φυλετικοί καὶ κλιματολογικοί
παράγοντες, τὸ περιβάλλον εἰς τὸ ὁποῖ-
ον ζῇ, δρᾷ καὶ κινεῖται, ὅροι διατροφῆς
καὶ ὑγιεινῆς καθορίζουν καὶ τὸν χρόνον
τῆς εἰσόδου τοῦ παιδιοῦ εἰς τὴν καθαρῶς
ἐφηβικὴν ἡλικίαν.

Πορίσματα ἀπὸ ἐρευνες διαφόρων ἐ-
πιστημόνων, ἀναφέρουν ὅτι ἡ ἐφηβικὴ ἡ-
λικία ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ 12ου ἢ 13ου ἔτους
τῆς ἡλικίας καὶ τερματίζεται εἰς τὸ 21ον
ἔτος καὶ σημαίνει τὸ σύνολον τῶν σωμα-
τικῶν καὶ ψυχικῶν μεταβολῶν ποὺ συν-
τελοῦνται μεταξὺ τῆς παιδικῆς καὶ τῆς ἡ-
λικίας τοῦ ἐφήβου.

Ἡ ψυχικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ
τὴν ἐφηβικὴν ἡλικία διέρχεται ἀπὸ δύο
κυρίως περιόδους. Ἡ πρώτη περίοδος ἀρ-
χίζει ἀπὸ τοῦ 12ου ἢ 13ου ἔτους μέχρι
καὶ τοῦ 17ου ἔτους καὶ θεωρεῖται ἡ σπου-
δαιότερη περίοδος τῆς ἐφηβείας. Διότι
κατὰ τὴν εἰσόδον τοῦ παιδιοῦ εἰς τὸ πρῶ-
τον στάδιον τῆς ἐφηβείας, ἀρχίζει ἡ ὁ-
ρμιανσις τῶν γεννητικῶν ὁργάνων ἀπο-
τέλεσμα τῆς ὁποίας παρουσιάζονται ὁρμα-
νικὲς καὶ ψυχικὲς μεταβολές, οἱ ὁποῖες ἀ-
ναστατώνουν ὁλόκληρη τὴ ψυχοπνευματι-
κὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ πρῶτον, ἐπομένως, νέον στοιχεῖον

εἰς τὴν ψυχικὴν ζωὴν τοῦ ἐφήβου εἶναι ἡ
ἐμφάνισις τῆς γενετησίου ὁρμῆς. Ἡ συμ-
περιφορὰ δὲ τοῦ νέου ἔναντι τοῦ ἐνστίκ-
του τούτου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὀρθὴν ἀγω-
γὴν ποὺ παίρνει ἀπὸ τὸ σπῆτι του, ἀπὸ τὸ
σχολεῖον καὶ ἀπὸ τὸ περιβάλλον ποὺ ζῇ.
Πολλοὶ ἔφηβοι ποὺ δὲν τοὺς ἐδόθη βοή-
θεια νὰ ξεπεράσουν τὴ κρίσι τῆς ἡθικῆς
των, ἐμφανίζουν φαινόμενα σεξουαλικῆς
διαστρεφῆς ποὺ ἡ ἐπίδρασις των εἰς ὁλό-
κληρη τὴ ζωὴ των εἶναι καταστρεπτικὴ.

Εἶναι ἀνάγκη εἰς τὴ κρίσιμην αὐτὴν
καμπή, οἱ ἔφηβοι μὲ τὴ βοήθεια φωτισμέ-
νων γονέων καὶ παιδαγωγῶν, νὰ στρέ-
ψουν τὴς δημιουργικῆς των διαθέσεις εἰς
ἐκπολιτιστικὸν τομεῖς καὶ εἰς ἰδανικὰς
κατευθύνσεις τῆς ψυχῆς.

Τὸ δεύτερον στοιχεῖον εἶναι τὸ συναί-
σθημα ποὺ ἀσκεῖ μεγάλη ἐπίδρασις ἐπὶ ὁ-
λόκληρον τὸν ψυχικὸν κόσμον καὶ παίζει
ρυθμιστικὸν ρόλον σὲ κάθε ἐκδήλωσι καὶ
δρασί τοῦ ἐφήβου. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς
τὸν πλοῦτον τῶν ἀψυθυμιῶν καὶ τοῦ κό-
σμου τῆς φαντασίας ποὺ πλάθει καὶ ζῇ.

Ἐνα ἀπὸ πείραγμα, μία χειρονομία
καὶ μία ἀκόμη λέξις ἀρκοῦν νὰ διεγείρουν
ἐντονὴ διαμαρτυρίαν του, ἡ ὁποία πολλὰς
φορὰς φθάνει καὶ μέχρι χειροδικίας. Με-
ταπτώσεις ψυχικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξάρσεις
συναισθηματικῆς καὶ πνευματικῆς χαρα-
χτηρίζουν τὴν περίοδον αὐτῆς τῆς ἐφηβείας.

Ἐνῶ βρίσκεται σὲ κατάστασι ἀπαισιο-
δοξίας καὶ μελαγχολίας, ἀπὸ μία ἀνησυ-
χία ἢ μία τυχαία ἀπογοήτευσίς, γίνεται ἔ-
ξαφνα αἰσιόδοξος καὶ χαρούμενος. Ὁ πό-
θος του νὰ βρεθῇ σὲ χαρούμενον καὶ δια-
σκεδαστικὸν περιβάλλον ἀντικαθίσταται
σύντομα ἀπὸ τάσι ἀπομονώσεως διὰ ν' ἀ-

σχοληθῇ μὲ δνειροπολήματα, ρωμαντισμοὺς καὶ μεγάλα σχέδια. Ἡ ἀπότομη συμπεριφορὰ διαδέχεται ἀπὸ εὐγενεῖς τρόπους.

Εἶναι ἡλικία τῆς μεγάλης εὐκνησίας ἡ ὁποία θοῖσκει διέξοδον εἰς τὰ διάφορα εἶδη χοροῦ, ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα καὶ διάφορα σπόρ. Παρατηρεῖται μεγάλη ὁρμή πρὸς εὐθυμία ἀλλὰ καὶ μελαγχολικὰ ἄσματα, ἀλλὰ καὶ στροφή πρὸς καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις καὶ δημιουργίαις. Ἀγαπᾷ τὴ ποίησι, τὴ λογοτεχνίαν καὶ τὴ μουσική. Προηγεῖται ἡ σάτιρα καὶ ἡ κωμωδία, ἀκολουθεῖ δὲ ἡ λυρική διάθεσις. Ὁ νέος τῆς ἡλικίας αὐτῆς λαμβάνει συνειδητῇ πεῖρα ἡ ὁποία προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀντίθεσιν τῆς δυνάμεως τοῦ νοῦ καὶ τῆς συναισθηματικῆς ἐνεργείας καὶ ἀγωνίζεται νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ δύναμις τῆς διανοίας. Μὲ τὴν ἀνεπτυγμένην του κρίσιν ἀναζητεῖ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων καὶ φαινομένων διὰ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν αἰτιώδη σχέσιν τούτων. Μία δημιουργικὴ διάθεσις τὸν ὠθεῖ εἰς ἔρευνα καὶ πειραματισμὸν καὶ κάποια δύναμις εἰς διαρκὴ κίνησιν καὶ δράσιν. Ἡ ικανοποίησις τῆς ὁρμῆς πρὸς μάθησιν γίνεται μὲ τὴν ἀνάγνωσιν διαφόρων ἀναγνωσμάτων καὶ μὲ τὴν παρακολούθησιν κινηματογραφικῶν ἔργων ἢ ποιότητος τῶν ὁποίων συμβάλλει εἰς τὴν ὀρθὴν ἢ ἐσφαλισμένην μόρφωσιν τοῦ χαρακτῆρος του.

Ὁ ἔφηθος ἀρχίζει ἤδη νὰ ἐνεργῇ μὲ τὶς κλίσεις του καὶ νὰ λαμβάνῃ συγκεκριμένο προσανατολισμὸν.

Τὸ εἰδικευμένον διαφέρων ἀρχίζει σιγὰ - σιγὰ νὰ σταθεροποιεῖται. Ὁ ἐγωϊσμὸς τῆς προεφηβικῆς ἡλικίας ἀμβλύνεται. Ἀποκτᾷ συνειδησὶν ὅτι εἶναι μέλος ὁργανωμένης κοινωνίας καὶ ὅτι ἔχει ὑποχρεώσεις καὶ δικαιώματα. Δείχνει ἀλληλεγγύην καὶ αὐταπάρνησιν. Ἡ πραγματικὴ του φιλία παίρνει τὸ νόημά της. Εἰς τὴν προεφηβικὴν ἡλικίαν εἶχε μόνον συντρόφους καὶ συνεγάτες. Τώρα αποκτᾷ φίλους διὰ νὰ ἐμπιστευεῖται τὰ μυστικά, τὶς σκέψεις καὶ τοὺς σκοποὺς του ποὺ καὶ αὐτοὶ ἔχουν τοὺς ἰδίους σκοποὺς καὶ τὰ ἴδια προβλήματα. Πολλὰς φορὰς στρέφεται πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν του κόσμον καὶ θοῖσκει πολλὰ κε-

νὰ τὰ ὁποῖα προσπαθεῖ νὰ συμπληρώσῃ μὲ ἀλληλογραφίαν φιλικῶν του προσώπων ἢ μὲ τὴν ἀνάγνωσιν βιβλίων, αὐτογραφικῶν σημειωμάτων καὶ ἡμερολογίων.

Τὸ θρησκευτικὸν του συναίσθημα ἀπασχολεῖ ἔμμοινα τὴ σκέψιν του. Ἐκεῖ ποὺ δείχνει βαθεῖα πίστι, εὐκόλως ἀρχίζει νὰ διακατέχεται ἀπὸ ἀμφιβολία καὶ πλάνην. Γυρεῖ παντοῦ τὸ τέλειον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τέλειον δὲν ὑπάρχει, τὰ πάντα βλέπει σαθρὰ καὶ κακῶς ὑπάρχοντα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ κατεδαφισθοῦν καὶ ν' ἀνοικοδομηθοῦν ἐκ νέου. Τὰ κηρύγματα τῆς καταλύσεως τῶν ἠθικῶν ἀξιών καὶ τῆς ἀνατροπῆς τοῦ καθεστώτος θοῖσκουν ἀπήχησιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐφήθου. Εἶναι ἡ ἡλικία ἡ πλέον κατάλληλη διὰ ν' ἀσκηθῇ προπαγάνδα ὑπὲρ τῆς κοινωνικῆς διαλύσεως διὰ τὴν ἰδρυσιν ἐπιγείου παραδείσου.

Ἐπειδὴ εἶναι ἄπειρος σὲ τέτοια κοινωνικὰ καὶ φιλοσοφικὰ θέματα ποὺ ἀρέσκειται φυσικὰ νὰ ἀσχολῇται λόγῳ τῆς ἀφαιρετικῆς δυνάμεώς του, γίνεται ριζοσπαστικὸς καὶ διακατέχεται πολλὰς φορὰς ἀπὸ ἀμφβολίαν, ἰσχυρογνωμοσύνην, ματαιοδοξίαν, ἐνθουσιασμὸν εἰς ἰδανικὰ καὶ τάσιν πρὸς πλήρη ἀνεξαρτησίαν.

Ἐπικίνδυνη καὶ κρίσιμη περίοδος τὴν ὁποίαν πολλοὶ γονεῖς δὲν καταλαβαίνουν τὴν νοοτροπίαν της καὶ γι' αὐτὸ ἔρχονται οὐ ἀντίθεσι μὲ τὰ τέκνα των. Ἔτσι δημιουργεῖται μία πάλιν, μία σύγκρουσις ἡ ὁποία δὲν φέρει καλὰ ἀποτελέσματα.

Οἱ γονεῖς παύουν πλέον νὰ εἶναι πρότυπα. Οἱ γνώμες καὶ οἱ συμβουλές των εἶναι χωρὶς ἀξίαν. Εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ νέου ὁμιλοῦν πλέον ἐξωοικογενειακοὶ παράγοντες. Ὁ κινηματογράφος καὶ τὰ διάφορα ἔντυπα ἐπιδροῦν εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἰδανικοῦ. Γονεῖς καὶ παιδαγωγοὶ πρέπει μὲ σύνεσιν καὶ φρόνησιν ν' ἀντιμετωπίζουν τὴν ἐπανάστασιν αὐτὴν διὰ νὰ παρέλθῃ χωρὶς συνέπειαι. Χρειάζεται τάχα καὶ κατάλληλη συμπεριφορὰ γιὰ νὰ δύνουν διέξοδο σὲ κάθε πρόβλημα ποὺ ἀπασχολεῖ τοὺς ἐφήθους. Μὲ μία ἐνεργητικὴ ἀγωγή, οἱ γονεῖς νὰ προσπαθοῦν ἔντεχνα νὰ σφραγιστοῦν τὶς καλὰς ἐξελίξεις διὰ ν' ἀντιμετωπίζῃ ὁ ἔφηθος πάντοτε μὲ

πνεῦμα αἰσιοδοξίας καὶ μὲ γνώμονα τὴν ἡθική, τὶς ποικίλες ἀνάγκες ποὺ τοῦ δημιουργεῖ ἡ ζωή.

Κατὰ τὴν δεύτερη περίοδο τῆς ἐφηβείας (Ἰὰπὸ 17—21 ἔτη) ἡ σωματικὴ ἐξέλιξις ἔχει ἤδη ὀλοκληρωθῇ καὶ οἱ πνευματικὲς λειτουργίαι ἔχουν λάβει τὴν ἀνάπτυξίν των. Τὸ πλεῖστον τῶν ἐφήβων ἀπαλλάσσονται τῆς ἀμφιβολίας καὶ ἡ θρησκευτικότης ἐπανερχεται λόγῳ τοῦ ἐλλόγου ἐλέγχου. Ἡ διάνοια ἐργάζεται πλέον μὲ τὸ ἀφηρημένον καὶ ὁ ἔφηβος ἀποκτᾷ ἀντίληψιν περὶ τοῦ κόσμου. Ἐδῶ ἐμφανίζεται ἡ δημιουργικότης τοῦ πνεύματος καὶ τὰ ἐπαγγελματικά του διαφέροντα. Συγκινεῖται καὶ ἐνδιαφέρεται διὰ καλαισθητικὰς ἐκδηλώσεις καὶ διακρίνεται διὰ τὸ ἐρευνητικὸν τοῦ πνεύματος, καὶ αἰσιοδοξίαν πρὸς κατάρτησιν τῆς ὁμορφίᾳς τῆς ζωῆς.

Ὁ νέος τῆς περιόδου αὐτῆς καταβάλλει συνεχῶς προσπάθειες νὰ καταλάβῃ θέσιν εἰς τὴν ὁργάνωσιν τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ὑπηρετῇ τοὺς σκοποὺς τῆς καὶ θὰ θεραπεύῃ τὶς ποικίλες ἀνάγκες τῆς ἀτομικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ζωῆς. Γενικῶς ἡ ἐφηβεία εἶναι ὁ σταθμὸς ποὺ ὁδηγεῖ τὸν νέον εἰς τὴν ὀριμότητα. Ὁ νέος κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἔχει ἀνάγκη καταλλήλου ἀγωγῆς καὶ περιβάλλοντος διὰ νὰ βροῦν διέξοδον καὶ λύσεις τὰ ποικίλα προβλήματα καὶ οἱ ἀνάγκες του. Ὅλοι οἱ παράγοντες ἐπομένως τῆς ἀγωγῆς, πρέπει νὰ τὸν καταστήσουν δημιουργικὸν μέλος τῆς κοινωνίας εἰς τὴν ὁποίαν ζῇ καὶ νὰ τοῦ μορφώσουν τὸν χαρακτῆρα μὲ ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἀρετὰς ποὺ θὰ συντελέσουν εἰς τὴν ἐξυγίανσιν τῆς σημερινῆς κοινωνικῆς καὶ δημοσίας ζωῆς.

Μοντέρνα αναγνώσματα

Πριν από καιρό ἐφυλλομέτρησα τυχαίως ἓνα ἀπὸ τὰ πολύχρωμα περιοδικὰ τὰ ὁποῖα κυκλοφοροῦν κατὰ χιλιάδας καὶ χαρακτηριζόμενα συνήθως ὡς «περιοδικὰ τῆς οἰκογενείας», εἰσέρχονται εἰς τὸν περὶ ὅλον τῆς ἑλληνικῆς οἰκογενείας, ἀποτελοῦν προσφιλὲς ἀνάγνωσμα πολλῶν γονέων καὶ εἴτε μὲ τὴν συγκατάθεσι καὶ τὴν ἐπιδοκιμασίᾳ των, εἴτε μὲ τὴν σιωπηρὰν ἀνοχήν των, εἴτε στὰ κρυφὰ καὶ στὰ «κλεφτά», διαβάξονται ἀπλήστως ἀπὸ ἀναριθμήτους νέους καὶ νεάνιδας, ὅχι δὲ σπανίως καὶ ἀπὸ παιδιὰ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Πολλὰ πράγματα ἐτράβηξαν τὴν προσοχή μου, κυρίως ὅμως ἓνα ἄρθρο μὲ τὸν τίτλο «Διαφθορεῖα», χάρις εἰς τὸ ἐν πολλοῖς ἀντιφατικὸν τῶν διαφόρων ἀποψέων τοῦ συγγραφέως.

Δὲν ἔχει σημασίᾳ ἂν τὸ περιοδικὸν τὸ ὁποῖον ἐφυλλομέτρησα λέγεται «Φαντασία», ἢ «Ρομάντσο», ἢ «Θησαυρός», ἢ ἔχει κάποιο ἄλλο ὄνομα. Σημασίᾳ ἔχει ἂν οἱ περισσότεροι τῶν γονέων ἔχουν ἐπίγνωσι τοῦ τί κάμνουν ὅταν οἱ ἴδιοι φέρον ἐἰς τὸ σπίτι των ἀναγνώσματα σὰν αὐτὸ πού ἐγὼ ἐφυλλομέτρησα, ἂν γνωρίζουν τί τοὺς γίνεται ὅταν μὲ τὴν συγκατάθεσίν των ἢ, ἔστω μὲ τὴν ἀνοχή των, οἱ νεαροὶ βλαστοὶ τῆς οἰκογενείας μελετοῦν τὰ ἀναγνώσματα αὐτοῦ τοῦ εἵδους.

Πολὺ ὅμως φοβοῦμαι, ὅτι μεγάλη μερὶς γονέων οὐδέποτε ἐσκέφθη σοβαρὰ ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ. Συνεπαρμένοι ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῆς ἐποχῆς, οὐδέποτε ἐσκέφθη ὅτι τὸ φαινομενικὰ ἀθῶο ἴσως καὶ εὐθυμο καὶ «ἐλαφρὸν» ἀνάγνωσμα «γιά νὰ περνᾷ ἡ ὥρα», ἡμπορεῖ νὰ εἶναι δυναμίτις

εἰς τὰ θεμέλια τῆς οἰκογενειακῆς εὐδαιμονίας, τορπίλλη τοῦ μέλλοντος τῶν παιδιῶν της, «γλυκὴ δηλητήριον», τὸ ὁποῖον βραδέως ἀλλ' ἀσφαλῶς, διαποτίζει τὴν καρδιά, αἰχμαλωτίζει τὸν νοῦν, χαννώνει τὰς αἰσθήσεις, καὶ παραδίδει βαθμηδὸν τὸν ἄνθρωπον, γυμνὸν ἀπὸ κάθε ἀρετῆς εἰς τὰ δεσμὰ τὰ φοβερά τοῦ δαίμονος τῆς ἀκολασίας.

Νὰ ἀναφέρω ὅσα γράφουν μεγάλοι παιδαγωγοί, μεγάλοι φιλόσοφοι καὶ ψυχολόγοι, μεγάλοι ἡγέται λαῶν ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ; Νὰ σταχυολογῶ καὶ νὰ παραθέσω ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ περιοδικὸν πού ἐφυλλομέτρησα διὰ νὰ στηρίξω τίς ἀπόψεις μου; Ἀλλὰ καὶ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο, ἀπαιτοῦν περισσότερον γῶρον καὶ μεγαλυτέραν ἄνεσιν καὶ ἴσως ἀποτελέσουν ἀντικείμενον εἰδικῆς μελέτης.

Ἐνα πρᾶγμα μόνον θὰ ἐρωτήσω τὸν ἀναγνώστη τῶν γραμμῶν αὐτῶν: Τί θὰ ἔλεγε καὶ πῶς θὰ ἐχαρακτήριζε μίαν διδασκαλίαν ἀπευθυνομένην ἐπισήμως καὶ ὑπευθύνως εἰς τὰ παιδιὰ του, περιλαμβανόμενα μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Γιὰ νὰ μὴν με πῆτε ὀπισθοδρομικὸν σπεῦδω νὰ δηλώσω πῶς θεωρῶ τὸ φυσικώτερον πρᾶγμα τοῦ κόσμου, μιὰ κοπελλίτσα νὰ ἔχῃ τὸ φιλαράκο της. Κι' ὅταν τὸν χάσῃ νὰ βοηθῇ ὑστερα ἄλλον...»; Πολὺ θὰ χαρῶ ἂν εὗρεθoῦν γονεῖς νὰ μοῦ γράψουν τὴν γνώμην των καὶ τὰς ἀπόψεις των ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ.

Θέλω πάντως νὰ πιστεύω πῶς ἂν μία τοιοῦτον εἶδους διδασκαλία ἠκούετο ἀπὸ τοῦ δήματος διδασκαλίας κάποιοι σχολεῖον ἢ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος κάποιας Ἐκκλησίας, τὸ σύνολον τῶν γονέων θὰ ἐξεγείρε-

το. Ὑπομνήματα θὰ ἐγράφοντο πρὸς τὰς Ἀρχάς. Διαβήματα θὰ ἐγίνοντο εἰς τὴν Κυθέρωνην. Φλογεραὶ ἐπιστολαὶ θὰ ἐδημοσιεύοντο εἰς τὰς ἐφημερίδας. Ὁ Εἰσαγγελεὺς θὰ ἐκινητοποιεῖτο. Τὸ πρᾶγμα θὰ ἐθεωρεῖτο ἐκτροπή καὶ θὰ ἀπετέλη πέτραν σκανδάλου.

Διότι, ὅλα κι' ὅλα!... Τὸ ἐλληνικὸ φιλότιμο, ἡ ἐλληνικὴ περὶ ζωῆς ἀνίληψις, ἡ αἰωνόβια ἑλληνοχριστιανικὴ παράδοσις ἔχουν ἀκόμη βαθεῖας τὰς ρίζας των. Ἔτσι καὶ ὁ πλὸν «στραβὸς» πατέρας, θέλει τὴν «κοπελλίτσα» του νὰ κρατᾷ ὑψηλὰ τὸ λάβαρον τῆς τιμῆς. Θέλει νὰ ἔχη ἐπάνω της ὅλας τὰς χάριτας καὶ ὅλας τὰς ἀρετὰς τοῦ οὐρανοῦ. «Φιλαράκος» δὲ εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποῖαν καταλαβαίνει αὐτός, σημαίνει προσβολὴν πρώτου μεγέθους κατὰ τῆς οἰκογενειακῆς του τιμῆς, ἱκανὴν νὰ σημάνῃ ἀκόμη καὶ συναγερόμην πλήθους... φονικῶν ὀργάνων!.

Εἶναι τόσον ριζωμένη ἡ παράδοσις αὕτη ὥστε ἀκόμη καὶ ὅσοι θέλουν νὰ παρουσιάζωνται ὡς «ρηξικέλευθοι προοδευτικοὶ» καὶ νὰ παίζουν τὸ ρόλο τοῦ «γόη κατακτητοῦ», ἄλλως τοῦ «φιλαράκου» σπανίως νὰ ἀνέχωνται τὸν ἴδιο ρόλο ὅταν ἔξη ὡς στόχον τὸν ἰδικὸν των οἰκογενειακὸν περιβόλον. Ὅσοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἀποφασίζουν κάποτε νὰ δημιουργήσουν οἰκογενειακὴν ἐστίαν, κατὰ κανόνα δὲν στρέφονται πρὸς τὸν κύκλον τῶν κοριτσιῶν μὲ τοὺς «φιλαράκους» ἴσως διότι γνωρίζουν περισσότερον καλὰ ἀπὸ κάθε ἄλλον πῶς μεταφράζεται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν πραγματικότητά ἡ λέξις «φιλαράκος».

Ἄλλ' ἐνῶ μιὰ τοιαύτη διδασκαλία θὰ ἀπετέλῃ πέτραν σκανδάλου διὰ τὴν μεγάλην, τὴν συντριπτικὴν πλειοψηφίαν τῶν γονέων ὑπὸ ἄλλας συνθήκας, διὰ μέσου τῶν ἀναγνώσμάτων εἰσάγεται πανηγυρικῶς ἐπισήμως καὶ ὑπευθύνως εἰς τὸν οἰκογενειακὸν περιβόλον, καὶ ἡ «κοπελλίτσα» καὶ ὁ κανακάρης τοῦ σπιτιοῦ, τὴν καταβροχθίζουν ὥσάν νὰ ἦτο τὸ φυσικώτερο πρᾶγμα τοῦ κόσμου, ἀφοῦ καὶ ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα, τὰ κατ' ἐξοχὴν πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ παιδιοῦ, δια-

βάζουν μέτ' εὐχαριστήσεως τὰ ἴδια πράγματα!

Τί σημασία ἔχει τώρα, ἂν αὐτὰ τὰ πράγματα γράφονται ἀκριβῶς μὲ τὰς ἰδίαις λέξεις πού ἀνέφερα ἀντιγράφων πιστῶς ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ περιοδικοῦ, ἢ ἂν συγκαλύπτονται ὑπὸ τὸν γοητευτικὸν μανδύαν τῆς «τέχνης», διαποτίζοντα τὴν κάθε σελίδα καὶ τὴν κάθε γραμμὴ τοῦ ἀναγνώσματος; Σημασίαν ἔχει ὅτι γραμμὴν τῶν τοιούτων ἀναγνώσμάτων καὶ πρόθεσιν καὶ σκοπὸν ἀποτελεῖ τὸ νὰ ἐκλαϊκεύσουν καὶ νὰ διοχετεύσουν τὰς ιδέας αὐτὰς εἰς τὸν ἐλληνικὸν λαόν.

Ἄλλα τὰ ἀναγνώσματα αὐτοῦ τοῦ εἰδους, ὅπως εἶπα ἀνωτέρω, ἀποτελοῦν τὸ «γλυκὺ δηλητήριον» τὸ ὁποῖον φθείρει τὰς ψυχὰς τῶν νέων καὶ ὑπονομεύει τὸ μέλλον τοῦ Ἑθνους. Ὡς ἐκ τούτου, δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ὑπερβολὴ νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς «διαφθορεῖα τῶν ψυχῶν» προμηθεύοντα τὰ θύματα τῶν «διαφθορεῖων τοῦ σώματος» καὶ ποσοπαρασκευάζοντα τὰ πλήθη τῶν ναυαγῶν τῆς ζωῆς.

Ἄν ὅμως ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ πράγματα, τότε πῶς πρέπει νὰ χαρακτηρισθοῦν οἱ γονεῖς οἱ ὁποῖοι γίνονται «ποοιηθεῖς» τῶν ἀναγνωσμάτων αὐτῶν; Πῶς πρέπει νὰ ἀποκληθοῦν ὅσοι τὸ Τάλαντον τὸ ὁποῖον ἡ φύσις τοὺς ἐχάρισε, τὸ διαδέχεται διὰ νὰ παροασκευάζουν ἀναγνώσματα αὐτοῦ τοῦ εἶδους; Τί πρέπει νὰ λεχθῇ διὰ τὴν ἡγεσίαν τοῦ τόπου ἡ ὁποία θεωρεῖ μὲ ἀπάθειαν ἀφ' ὑψηλοῦ καὶ ἀπὸ μακρὰν τὴν διάβρωσιν τῆς ψυχῆς τοῦ Ἑθνους;

Ἄλλ' ὁ σκοπὸς τῶν γραμμῶν αὐτῶν δὲν εἶναι ἡ ἀνεύρεσις τῶν οἰκείων χαρακτηρισμῶν, ἀλλ' ἡ ἐπισήμανσις μιᾶς τῶν ριζῶν τοῦ κακοῦ, μιᾶς τῶν πηγῶν τοῦ κύματος τῶν κρουσμάτων τῆς διαφθορᾶς τοῦ «τεντυμποῦσμου» καὶ τῶν παραστρατημάτων τῶν νέων ἀλλὰ καὶ τῶν ὀρίμων. Σκοπὸς των εἶναι ἀκόμη νὰ ἀποτελέσουν ἀσθενὲς ἐρεθίσμα εἰς τὸ μέγα ἔργον τῆς καθολικῆς ἀφυσπήσεως τῶν ὄγων δυνάμεων τοῦ τόπου, τῶν ἐπαϊόντων καὶ τῶν

Ατομικευμένη καὶ ὁμαδικὴ ἐργασία ὁτὸ μονοθέσιο

Καθημερινὰ βλέπουμε στὸ 1)θέσιο Δημοτικὸ Σχολεῖο τὶς σιωπηρὲς ἐργασίες νὰ ἀπαιτοῦν τὰ δύο τρίτα ἀπὸ τὸ διαθέσιμο σὲ κάθε τμήμα χρονικὸ διάστημα. Σ' αὐτὲς οἱ ἄριστοι μαθητὲς τελειώνουν πρῶτοι, ἀκολουθοῦν οἱ κανονικοὶ καὶ σέρνονται οἱ βραδυνκίνητοι μὲ ὅλες τὶς παρακινήσεις πρὸς τοὺς κάνουμε. Ἡ διδασκαλία εἶναι κοινὴ γιατί στὴ συγκρότησή της κάθε τάξη αὐτὸ ἐπιβάλλει. Ἡ κοινὴ αὐτὴ διδασκαλία ἔχει τὸ πλεονέκτημα τῆς συνεχοῦς ἐπαφῆς διδασκάλου καὶ ὄλων τῶν μαθητῶν, τῆς ἀνταλλαγῆς ἰδεῶν, τῆς γλωσσικῆς καλλιιεργείας, τῆς ἐκδήλωσης ὁμαδικῶν συναισθημάτων. Ἀκόμη γίνεται ὁμαδικὴ ζωὴ μὲ τὴ συνεργασία τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν πρόοδο τοῦ μαθήματος. Τὰ πλεονεκτήματα ὅμως αὐτὰ στὸ 1)θέσιο Δημοτικὸ Σχολεῖο, στὸ τέρας αὐ-

τὸ μὲ τὰ ἑξη κεφάλια πρὸς πρέπει νὰ τρέφονται σὰν ἕνα, χάνουν λίγο ἢ πολὺ τὴν ἀξία τους. Ἡ συνήθης διδασκαλία δὲν μπορεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸ ἴδιο τοὺς ἔξυπνους, τοὺς κανονικοὺς καὶ τοὺς καθυστερημένους. Ἀπευθύνεται περισσότερο στοὺς μέσους μὲ ζημία στὰ ἄκρα. Πρέπει νὰ βρεθῇ τρόπος ἀποτελεσματικώτερης ἐργασίας γιὰ ὅλους, σήμερα μάλιστα πρὸς ρεῦμα νεωτερισμοῦ κινεῖ τὶς παιδαγωγικὲς σφαῖρες. Οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ παιδί καὶ νιοθετοῦν μιὰ Παιδαγωγικὴ γι' αὐτό, μὲ συνέπεια τὴν ἀτομικευση τῆς διδασκαλίας.

Ὁ νεωτερισμὸς αὐτὸς δὲν ἔχει ξεκαθαριστῇ ἐντελῶς στὶς σχολικὲς ἐργασίες μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παραμένῃ γιὰ πολλοὺς ἡ ἐργασία τοῦ «παλαιοῦ» σχολείου. Ἡ ἐργασία γίνεται μὲ ὠρισμένους τρόπους καὶ μεθόδους στηριγμένη σὲ ἀρχές. Στὸ «νέο» σχολεῖο προσαρμόστηκαν οἱ τρόποι καὶ αἱ μέθοδοι. Οἱ ἀρχές, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὲς πρωτότυπες ἀποτελοῦν μέρος Παιδαγωγικῆς παράδοσης παλαιᾶς. Παιδαγωγικὴ ἐργασία ἔκανε ὁ Σωκράτης ὅταν κατάφερε τὸ δοῦλο (στὸ διάλογο τοῦ Πλάτωνα «Μένων») νὰ βοῇ μόνος του τὸ ἐμβαδὸν τοῦ τετραγώνου, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἰδέα ἀπὸ Γεωμετρίαν, μὲ τὴν μαιευτικὴ μέθοδο.

Οἱ τρόποι βελτιώθηκαν μὲ τὴν πρόοδο τῆς τεχνικῆς πάνω στὴν ὁποία στηρίζονται (Προβολὴ φωτεινῶν εἰκόνων, κινηματογράφος, μαγνητόφωνον κλπ.).

Αἱ μέθοδοι ἐπίσης προσαρμόστηκαν στὴ νοητικὴ κατασκευὴ τοῦ παιδιοῦ μὲ

ἐν ἐξουσία ὄντων, τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἡγεσίας τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ταγῶν τῆς παιδείας, τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, διὰ τὴν λήψιν τῶν μέτρων ἐκείνων τὰ ὁποῖα θὰ σώσουν τὴν ἑλληνικὴν νεότητα ἀπὸ τὸ «γλυκὺ δηλητήριον» τῆς διαφθορᾶς τὸ ὁποῖον διὰ μέσου ὄχι μόνο τοῦ ἀγαγνώματος ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀκροάματος καὶ τοῦ θεάματος, εἰσερχόμενον εἰς τὴν ψυχὴν, φθείρει τὸν κόσμον τῶν ἰδανικῶν, κρημνίζει τοὺς εὐγενεῖς δραματισμοὺς καὶ προμηθεύει ὥς πρῶτος ὕλας διὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ μέλλοντος τὸν βούρκο καὶ τὴν λάσπη...

τὴν καλλίτερη γνώση του. (Ὁλικὴ μέθοδος). Ὁ σκοπὸς μένει ὁ ἴδιος καὶ στὸ «νέο» σχολεῖο, ὅπως στὸ παλαιό. Στὸ «παλαιό» εἶχαμε τὴν ἀπόκτηση γνώσεων ποὺ παρουσιάζονται ἀπ' ἔξω σὲ λογικὴ σειρὰ καθωρισμένη ἀπὸ τὸν ὥριμο ἄνθρωπο. Ἀργότερα ἡ ἀπόκτηση ἔγινε μὲ τὴν χρησιμοποίηση μεθόδων ποὺ ἔδιναν αὐτενέργεια στὸ παιδί. Στὸ «νέο» σχολεῖο ὅμως ὁ σχηματισμὸς τοῦ πνεύματος γίνεται μὲ ἀσκήση τῶν ἱκανοτήτων του σὲ ὕλες ποὺ τὸ ἐλκύουν καὶ ὁ διδάσκαλος γίνεται ὁδηγός, γιὰ νὰ ὑποδεικνύῃ τὰ καλλίτερα περάσματα, καὶ ζητεῖ, δὲν ἐπιβάλλει, προσπάθεια τοῦ μαθητῆ γιὰ νὰ μάθῃ νὰ βλέπῃ, νὰ ἐρευνᾷ, νὰ σκέπτεται, νὰ βγάλῃ ὅλα τὰ πλούτη ποὺ κρύβει σὲ αὐτοδύναμη κατάστασι.

Δὲν πρέπει βέβαια νὰ υἱοθετήσωμε μεθόδους ποὺ δοκιμάστηκαν ἀπὸ ἱκανοὺς διδασκάλους, χωρὶς νὰ δοῦμε ἂν ταιριάζουν σὲ μᾶς καὶ στοὺς μαθητὲς. Οὔτε μποροῦμε νὰ διαγράψωμε τὴν ἀτομικότητα τοῦ παιδιοῦ μὲ ἐπιφανειακὴ διδασκαλία. Πρέπει νὰ πάρωμε τέτοια στάση ἀπέναντί του, ὥστε νὰ ἔχωμε καλλίτερη ἀπόδοσι. Αὐτὸ θὰ τὸ ἐπιτύχωμε μὲ χρησιμοποίηση νέων τεχνικῶν. Θὰ νεωτερίσωμε ἀφήνοντας ἀπείραχτη τὴν στέρεη κατασκευὴ τῆς διδασκαλίας, ποὺ δείγματά της εἶναι οἱ σημερινοὶ πνευματικοὶ ἄνθρωποι.

Ἕνας νεωτερισμὸς εἶναι ἡ ἀτομικευμένη διδασκαλία, ποὺ γιὰ ξεκίνημά της ἔχει τὸ 1) θέσιο Σχολεῖο, ὅπου ἡ PARKHURST ἔβαζε τοὺς ἀρίστους μαθητὲς ὁδηγοὺς στοὺς ἄλλους, τῶν τμημάτων ποὺ δούλευαν σιωπηρὰ καὶ στὸν WAHBURNE, ποὺ ἐντυπωσιάσθηκε ἀπὸ τίς ἀτομικὲς διαφορὰς τῶν μαθητῶν. Εἶναι ἀκόμη ἀπόρροια τοῦ ἀμερικανικοῦ πνεύματος ἐργασίας καὶ παραγωγῆς. «Ὁ συντελεστὴς ὀφέλειμης ἐργασίας πρὸς κατανάλωσι μὲν ἐνέργειαν μπορεῖ νὰ αὐξηθῇ ἢ ἐλαττώνοντας τὴν ἀντίστασι ἢ ἐφαρμόζοντας μεγαλύτερη δύναμι». Οἱ Παιδαγωγοὶ ἀναζητήσαν μοναδικὰ νὰ αὐξήσουν τὴν δύναμη. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ἐλάττωσι τῆς ἀντίστασις κάνοντας εὐκολὴ καὶ εὐχάριστη τὴν ἐργασία. Ἔτσι

μοιράζεται ἡ σχολικὴ ἐργασία σὲ χρονικὰ διαστήματα, προσαρμόζεται στὸ ἄτομο καὶ γίνεται προσωπικὴ πράξι. Ὁ μαθητὴς βαδίζει μόνος του ἀνάλογα μὲ τὴ δυνατότητά του, δοκιμάζει μιὰ αὐξουσα δραστηριότητα καὶ ἐργάζεται σὲ δοκουμενὰ ἀντὶ νὰ ἀκούῃ παθητικά. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γίνεται ἀκόμη ἀγωγή τῆς προσωπικῆς θέλησις. Χρειάζεται ὅμως κτήρια μὲ πολ- λὰ αἶθουσες καὶ ἐργαστήρια (αἶθουσα Ἰστορίας, Γεωγραφίας, Φυσικῆς κλπ.) μὲ πλούσιες βιβλιοθήκες, πρᾶγμα ἀκατόρθωτο στὰ δικὰ μας 1) θέσια. Τὸν μαθητὴ τὸν θέλει ἐρευνητὴ καὶ τὸν βάζει πολλὰς φορές σὲ ἀνυπερβλήτες δυσκολίες. Ἔχομε ἀκόμη τὴν δυσκολία ἐφαρμογῆς στὴν Γ', Δ' καὶ τὴν ἀδυναμία ἐφαρμογῆς στὸ κατώτερο τμήμα τῆς Α' καὶ Β' τάξης γιὰτὶ ἀπαιτεῖ ἀνάγνωσι καὶ γραφὴ μὲ κατανόησι. Ἔτσι γιὰ μᾶς εἶναι ἀδύνατη ἡ ἐφαρμογὴ ἀτομικευμένης διδασκαλίας στὴν πραγματικὴ μορφὴ της. Εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ πάρωμε ἀπὸ αὐτὴ ὠρισμένα καλὰ σημεῖα, ποὺ νὰ προσαρμόζονται στὸ 1) θέσιο δημοτικὸ σχολεῖο μὲ τὰ λίγα ὄργανα καὶ τὰ λίγα βιβλία. Νὰ χρησιμοποιήσωμε δελτία στηριγμένα στὰ ὑπάρχοντα μέσα, (Μαθητικὴ Βιβλιοθήκη, βοηθητικά, ἄλλα ἔργα, προσωπικὲς παρατηρήσεις κλπ.), γιὰ τὴν ἐκτέλεσι συμπληρωματικῶν ἀσκήσεων στὴν ὥρα τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν. Νὰ ξαναδοῦν μὲ αὐτὰ τὰ μαθήματα ποὺ δὲν ἀντελήφθηκαν καλὰ ἢ νὰ μελετήσουν βαθύτερα ἓνα ἀντικείμενο ποὺ διάλεξαν ἐλεύθερα. Ἔτσι ἀντὶ νὰ παρακινούμε τοὺς βραδυνήκτους καὶ νὰ βλέπωμε τοὺς ἀρίστους νὰ σκαλίζουν τὰ θρανία θὰ τοὺς δώσωμε ἀνάλογα δελτία. Ἡ σύνταξίς τους θὰ μᾶς παρουσιάσῃ μεγάλη δυσκολία γιὰτὶ πρέπει νὰ λάβωμε ὑπ' ὄψιν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα, καὶ τὴν ποιότητα τῆς διάνοις: γρήγορη — βραδεῖα, συγκεκριμένη — ἀφρημένη, δραστήρια — ἄβουλη κλπ. Χρειάζεται διδάσκαλο παιδαγωγὸ καὶ ψυχολόγο καὶ ἀπαιτεῖ σοβαρὴ ἐργασία ὀργάνωσις καὶ ἀπαιτεῖ σκεψὴ γιὰ νὰ ἐξασφαλίσωμε σίγουρη καὶ συνεχὴ ποόδο. Τὰ δελτία θὰ γίνουν πρῶτα γιὰ ὅλους τοὺς μαθητὲς μιᾶς τάξης καὶ χωριστὰ γιὰ κάθε μάθημα. Ἀργότε-

ρα για κάθε μαθητή θα γίνουν ειδικά συμπληρωματικά δελτία. Κάθε δελτίο θα είναι αριθμημένο και θα περιέχει βασικά τρία μέρη: α) Τι να συμβουλευτή, με τη σελίδα και τον τίτλο, γιατί αν πάνε φυλλομετρώντας δεν θα βρουν εκείνο που πρέπει και θα χάσουν πολύτιμο χρόνο. β) Την αναζήτηση για να υποστηρίξουν την γνώμη τους και γ) Γραπτή εργασία.

Στην ανάγνωση, την τόσο διδακτική με τη δυνατή φωνή, να εργαστή σιωπηρά στην μαθητική βιβλιοθήκη και να βρή την βιογραφία του συγγραφέα, να φέρη άλλα έργα του, να εξημεύση άγνωστες λέξεις και να αντιγράψη σχετικά αποσπάσματα.

Στην αριθμητική, παράλληλα με την άσκηση φωναχτά για τη σύνδεση ήχων και κίνηση λαρυγγικών χορδών, δίνονται δελτία ασκήσεων και προβλημάτων με τις άπειρες περιπτώσεις, που είναι αδύνατο να λυθούν στον περιορισμένο χρόνο προφορικής διδασκαλίας και ακόμη γιατί η γραπτή άσκηση για τους καλύτερους μαθητές είναι ανεπαρκής σε χρονική διάρκεια και σε δυσκολία.

Στα άλλα μαθήματα δίνονται δελτία με λεπτομερείς ερωτήσεις για μια συστηματική εξέταση του θέματος.

Μένει ή διόρθωση των δελτίων αυτών. Μπορεί να γίνη με αντίστοιχα άλλα δελτία ή από τον διδάσκαλο. Η διόρθωση με δελτία θέλει μεγάλη προσοχή για να αποφυγώμε την τάση των παιδιών σε επιπόλαιη επεξεργασία. Κινδυνεύει επίσης να επιφέρει λάθη αδιόρθωτα και βπως γράφει ο ALAIN με το σβῦσε — γράφε επιφέρει στο πνεῦμα του κάποια αταξία: «Για νάχουν οι μαθητές κάποια τάξη στίς ιδέες των, για να αποκτήσουν μεθοδικό πνεῦμα, δεν είναι άνωφelo να δώσουν τάξη και γούστο στίς γραπτές εργασίες των». Μένει καλλίτερη ή διόρθωση των δελτίων από τον διδάσκαλο, που μπορεί να δημιουργήση σε κάθε μαθητή και την «αυτοάμλλα». Η πρόοδος του καθενός θα δίνεται σε γραφική παράσταση. Ένα μεγάλο φύλλο χαρτί με τετραγωνάκια και αριθμούς αντίστοιχους των δελτίων για

κάθε μάθημα θα φανερώνη την άνοδική παρεία του μαθητή.

Παράλληλα με την ατομικευμένη εργασία μπορούμε να βάλωμε στο 1) θέσιο και την ομαδική, για προσπάθειες που είναι δυσβάσταχτες στους ώμους ενός μαθητή όπως μια γιορτή, χορωδία, παιδικό περιοδικό, σχολικό τυπογραφείο, συλλογές διάφορες κλπ. Η ομαδική εργασία έχει και αυτή τις ωφέλειές της. Συνηθίζει τους μαθητές στην εργασία σε μερικές ομάδες. Θάχουν έτσι, εκτός από την έμβάθυνση στο αναζητούμενο θέμα, τη χαρά για το έργο που έκανα μαζί με πραγματική μέθοδο εργασίας. Τα παιδιά από μικρά ακόμη σχηματίζουν ομάδες και χαιρόνται όταν ανταμώνουν με τους μικρούς φίλους των της ίδιας ηλικίας. Εκεί θα παίξουν ή θα κάνουν πετροπόλεμο με άλλη ομάδα. Στα παιδιά 8—10 χρονών οι ομάδες σχηματίζονται χωρίς σκέψη και χωρίς συνοχή. Πραγματικές ομάδες γίνονται από 10 χρονών και επάνω με 10 μέλιο την αμοιβαία συμπάθεια και την επιθυμία να ζήσουν μαζί. Έδω έχουμε την προσωπική αξία, τον σεβασμό του άλλου την αυτοκυριαρχία, την υπακοή, την πειθαρχία, το θάρρος της γνώμης και το αίσημα της ευθύνης απέναντι των συμμαθητών του και απέναντι του διδασκάλου. Στο σχολείο κατάλληλο τιμήμα είναι το άνωτερο. Θα σχηματίσωμε ομάδες και θα ορίσωμε στην αρχή έμεις τον αρχηγό τους, που θά'ναι υπεύθυνος για την εργασία και πειθαρχία των συνεργατών του. Στον αρχηγό θα δώσωμε λεπτομερείς οδηγίες (γραπτές — προφορικές) και θα υποδείξωμε ανάλογα βοηθήματα και αυτός θα δώση στον καθένα την εργασία του που ταιριάζει καλύτερα στίς δεξιότητές του με δική μας υπόδειξη. Αργότερα θα αφήσωμε περισσότερη πρωτοβουλία να εκλέξουν μόνοι τους τον αρχηγό και να μοιραστούν τις σχολικές εργασίες για να αναπτύξουν την κοινωνικότητα και την συνεργασία. Θα νοιώσουν έτσι την αξία του χρόνου και δεν θα τον σπαταλούν. Θα ελαττώσωμε με τον τρόπο αυτό την τεχνητή δημιουργία κάθε τάξης. Θα ξερ-

ριζώσωμε ἀκόμη τὸν ἐγωϊσμό καὶ τὴν μνησικακία μὲ τὴν ἀτομικὴ προσπάθεια στὴν κοινὴ τῆς ομάδας.

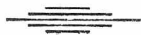
Τὴν ὁμαδικὴν ἐργασία θὰ ἀναθέσωμε περισσότερο γιὰ τὰ μαθήματα Θρησκευτικῶν, Ἱστορίας, Γεωγραφίας καὶ φυσιογνωστικῶν, γιὰ γραφικὰς παραστάσεις καὶ σχεδιαγράμματα. Ἡ γλωσσικὴ ἐπεξεργασία εἶναι δύσκολη καὶ ἀπαιτεῖ τὴν διαρκῆ παρουσία τοῦ δασκάλου.

Οἱ ἐργασίες ὅμως ποὺ θὰ δοθοῦν πρέπει νὰ εἶναι κατάλληλες γιὰ τὴν πνευματικὴ ὀριμότητα τῶν παιδιῶν καὶ νὰ καθορίζουν ἀκριβῶς τὸ τί πρέπει νὰ κάνουν. Γιὰ τὴν ἐξέταση ἑνὸς ζώου δίνομε ἐρωτηματολόγιο λεπτομερὲς ἐπάνω στὸ ὁποῖο θὰ ἐργασθοῦν γιὰ νὰ φτάσουν σὲ σίγουρο ἀποτέλεσμα. Τὴν ἐργασία τῆς ομάδας θὰ τὴν παρουσιάσουν γιὰ κρίση μπροστὰ στὴν τάξη μὲ παράθεση εἰκόνων, συλλογῶν, δειγμάτων, βιβλιογραφίας. Ἡ ὁμα-

δικὴ ἐργασία μπορεῖ ἀκόμη νὰ γίνη σὰν προπαρασκευὴ τοῦ νέου μαθήματος. Ὁ διδάσκαλος κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ ἀπολογισμοῦ τῆς θὰ διορθώνη καὶ θὰ συμπληρώνη.

Οἱ ἐργασίες αὐτὲς θὰ κρατηθοῦν στὴ μαθητικὴ βιβλιοθήκη γιὰ νὰ τίς διαβάσουν καὶ οἱ μαθητὲς τῶν ἄλλων ὁμάδων τῆς αὐτῆς τάξης ἢ τῶν ἄλλων σχολικῶν ἐτῶν γιὰ νὰ κάνουν σύγκριση μὲ δικές των ἐργασίες παρομοίας φύσεως.

Γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ ὅμως ἐφαρμογὴ ὅλων αὐτῶν χρειάζεται ἡ προσωπικότητα τοῦ διδασκάλου, ἡ διανοητικὴ καὶ παιδαγωγικὴ του ἀξία καὶ ὁ χαρακτήρας του. Πρέπει νὰ εἶναι μαζὶ Προμηθεὺς—Ἄτλας — Ἀνγκέας γιὰ νὰ προβλέπη τίς ἀπαιτούμενες ἐνέργειες καὶ ἄς τοῦ τρώγουν... τὰ ἀγγελούδια τὸ σκυῶτη, νὰ ὑπομένῃ τὸ βάρος τῶν τριῶν τμημάτων, νὰ βλέπη στὰ βάθη κάθε ψυχῆς τῶν παιδιῶν,

Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου

κατὰ τὴν Διακήρυξιν τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν *

Δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἢ Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν δὲν ἔχει ἄμεσον διαφέρον διὰ δύο κυρίως λόγους:

Πρῶτον διότι εἴμεθα χριστιανοὶ καὶ μάλιστα Ὀρθόδοξοι.

Δεύτερον διότι εἴμεθα Ἕλληνες καὶ ζῶμεν εἰς καθεστὼς Δημοκρατίας καὶ Ἐλευθερίας. Εἰς καθεστὼς τὸ ὁποῖον ὅχι ἀπλῶς ἀποδέχεται τὴν Παγκόσμιον Διακήρυξιν τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν περὶ τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἔχει κατοχυρώσει τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος δικαιώματα διὰ τοῦ ΣΤΑΤΑΓΜΑΤΟΣ καὶ Νομοθετικῶς.

Τὰ Δικαιώματα τοῦ Ἀνθρώπου παρ' ἡμῖν, δὲν διατυπῶνται ὡς εὐχὴ ὡς διατυπῶνται εἰς τὸ Κείμενον τῆς Διακήρυξεως τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν, τὸ ὁποῖον εἰρησθε δὲν ἔχει ὑπογραφεῖ καὶ δὲν ἀναγνωρίζεται ὑφ' ὅλων τῶν Κρατῶν — Μελῶν τοῦ Ὄργανισμοῦ. Παρ' ἡμῖν τὰ Δικαιώματα τοῦ Ἀνθρώπου — τοῦ Ἑλλήνου Πολίτου — συνιστοῦν σύστημα γνώσεων, συζητοῦνται ἐλευθεῶς καὶ ἀποτελοῦν τρόπον σκέψεως καὶ τρόπον ζωῆς. Ἀποτελοῦν βίωσις τῶν Ἑλλήνων. Χάριν αὐτῶν ἠγωνίσθησαν καὶ ἐθυσιάσθησαν κατὰ καιροὺς αἱ διαδοχικαὶ γενεαὶ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος τοῦ 1821 καὶ μέχρι τοῦ 1940 — 1949.

Μόλις χθές, 9ην Δεκεμβρίου, ἡμεῖς οἱ ἐπιζῶντες, προσήλθομεν ἀθρόοι εἰς τοὺς Ναοὺς καὶ τοὺς Τάφους τῶν συμπολεμιστῶν μᾶς διὰ ν' ἀποτίσωμεν φόρον τιμῆς εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἔπασαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ὑπερασπίζοντες τὰ Δικαιώματα τοῦ Ἀνθρώπου. Εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κατεχρεονογήθησαν ἢ ὁπωσδήποτε ἐθανατώθησαν ὑπὸ δυνάμεως τῆς δουλείας καὶ τοῦ σκότους. Εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι προϋτίμησαν ἔντιμον καὶ ἠρωϊκὸν θάνατον παρὰ ζωὴν ἀνευ Ἐλευθερίας, ἀνευ ἀξιοπορείας καὶ δικαιωμάτων.

Ζῶμεν εἰς καθεστὼς ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ καὶ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ τὸ ὁποῖον ὑψώνει τὸν ἈΝΘΡΩΠΟΝ — ΑΤΟΜΟΝ καὶ τὰ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΥΤΟΥ εἰς τὸ ἐπίπεδον ὑπεροχῆς ἀξίας εἰς τὸ ἐπίπεδον λατρείας. Κατὰ τὴν Πολιτικὴν καὶ Κοινωνικὴν Φιλοσοφίαν τῆς Πατρίδος μας, ὁ ΑΝΘΡΩΠΟΣ — ΑΤΟΜΟΝ ἀποτελεῖ ἀστείρευτον πηγὴν ἐνεργείας, δυνάμεως καὶ πλούτου ὅταν ζῇ, δοῦν καὶ κινῆται εἰς καθεστὼς Ἐλευθερίας καὶ Δημοκρατίας εἰς καθεστὼς, οἷον τὸ ἡμέτερον, τὸ ὁποῖον τὸν ἐνισχύει εἰς τὴν προσπάθειάν του ὅπως ἀπελευθε-

* Διᾱλέξεις δογμωθεῖσι ὑπὸ τοῦ κ. Νουμάου Ν. Ἰωαννίνων ἐπὶ τῇ ἐπετειῷ (10. Δεκεμβρίου 1948) τῆς ὑπὸ τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν Διακήρυξεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ γενομένη εἰς τὴν αἰθούσαν Τελετῶν τῆς Ζωσιμαία Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας τὴν 10 Δεκεμβρίου 1962.

ρώση τὰς δημιουργικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, ἀναπτύξῃ τὴν πρωτοβουλίαν του καὶ ἀξιοποιήσῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸν τάλαντόν του.

Εἰς τὴν Πατρίδα μας ἡ Ἐξουσία, δηλαδὴ ἡ Κυβέρνησις, προέρχεται ἐκ τοῦ Λαοῦ καὶ καλεῖται νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν Ἐντολοδότην — τουτέστιν τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν. Αἱ ἐκφράσεις Ἵπουργεῖον, Ἵπουργός, Δημόσιος Ὑπάλληλος κ.λ.π. προσδιορίζουν λειτουργικῶς τὴν προέλευσιν, τὴν ἀποστολὴν καὶ τὸν προορισμὸν τῆς Ἐξουσίας.

Τὸ Κοινωνικὸν Ἡμῶν Καθεστῶς βασίζεται ἐπὶ τοῦ συστήματος τῆς ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΣ. Βασίζεται δηλαδὴ ἐπὶ τῶν ἱκανοτήτων, τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ μόχθου ἀλλὰ καὶ τῆς διακινδυνεύσεως τῆς περιουσίας τοῦ ΑΤΟΜΟΥ — ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΟΥ. Βασίζεται ἐπὶ τοῦ συστήματος τοῦ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ἐκ τοῦ ὁποῖου πᾶσα πρόοδος καὶ εὐημερία προέρχεται.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ ΑΤΟΜΟΝ εἶναι ἐλεύθερον ὅπως συστήσῃ οἰκογένειαν καὶ ὀργανώσῃ τὴν ζωὴν του κατὰ τρόπον τὸν ὁποῖον αὐτὸ τοῦτο τὸ ΑΤΟΜΟΝ θεωρεῖ ὀρθὸν καὶ ἐπωφελεῖ. Ὅπωςδὴποτε ὅμως κατὰ τρόπον μὴ παρουσιάζοντα τὸ Κοινωνικὸν Ἔθος — τουτέστιν τὰς πεποιθήσεις τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Κατὰ τρόπον εὐρισκόμενον ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν ἠθικὴν τάξιν — τουτέστιν πρὸς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς του. Καὶ τέλος κατὰ τρόπον μὴ προσκρούοντα εἰς τὸν νόμον — τουτέστιν τὴν ἐκφρασιν τῆς κοινῆς θελήσεως τῆς ὀργανωμένης κοινωνίας τῆς ὁποίας αὐτὸ τοῦτο τὸ ἄτομον, καὶ οἱ περὶ αὐτό, συνιστοῦν μέλη.

Κατὰ τὴν πολιτικὴν καὶ Κοινωνικὴν φιλοσοφίαν τῆς πατρίδος μας ἡ ἐμπειρία τῶν πολλῶν εἶναι καλλίτερον καὶ ἀσφαλέστερον κοιτῆσιον τῆς ἐμπειρίας τῶν ὀλίγων ἢ τοῦ ἑνός. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιζητεῖ ὁ ΑΝΘΡΩΠΟΣ — ΑΤΟΜΟΝ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τὸν ἱκανοποιεῖ καὶ τὸν ὑπηρετεῖ καὶ ὁ καλλίτερος κοιτῆς καὶ ἀξιολογητῆς τῶν ἀναγκῶν του εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ ΑΝΘΡΩΠΟΣ — ΑΤΟΜΟΝ. Εἶναι δηλαδὴ ὁ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΟΣ ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποῖου ἡ Βουλὴ ψηφίζει τοὺς νόμους, εἰς τὸν πατριωτισμὸν τοῦ ὁποῖου ἔχει ἀνατεθῇ ἡ διαφύλαξις τοῦ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ καὶ ἡ τήρησις τῶν Νόμων. Ἐπὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ ὁποῖου στηρίζεται ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐξουσία — τουτέστιν ἡ Κυβέρνησις καὶ ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ ὁποῖου ἀούεται τὴν δυνάμιν του αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀνώτατος Ἀρχὼν — ὁ Βασιλεὺς. ΙΣΧΥΣ ΜΟΥ Η ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ.

Ὁ Ἕλλην εἶναι ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ — ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ καὶ ΤΗΠΕΤΟΥΝΟΣ πολίτης. Γεννᾶται, ζῇ, κινεῖται καὶ δοᾷ εἰς ἱερατικῶς ὀργανωμένην ἄλλ' ἐν παντὶ ΔΙΑΠΕΡΑΤΗΝ κοινωνίαν. Ἡ Ἑλληνικὴ Κοινωνία διακρίνεται διὰ τὴν ΔΙΑΠΕΡΑΤΟΤΗΤΑ τῶν κοινωνικῶν αὐτῆς τάξεων καὶ τὰς ἀπεριορίστους δυνατότητας τὰς ὁποίας παρέχει εἰς τοὺς πολίτας τῆς ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῶν ὁπῶς ἀνέλθουν τὰς βαθμίδας τῆς κοινωνικῆς κλίμακος.

Ἡ θύσις τοῦ Ἑλλήνος ἐν τῇ κοινωνικῇ ἱερασίᾳ, προσδιορίζεται ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἱκανοτήτων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τὰς ὁποίας προσφέρει εἰς τὸ Ἔθνος καὶ τὸ Κοινωνικὸν σύνολον. Ἡ ὁδὸς πρὸς κατακόρυφον ἐξέλιξιν εἶναι βεβαίως νοσιώδης καὶ δύσκολος ἀλλ' ὅπωςδὴποτε ἀδέσμευτος καὶ ἐλευθέρως. Κάθε ἕνας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ δύναται νὰ ἀνέλθῃ μέντοι τῆς κορυφῆς τῆς πυραμίδος τῆς ἱεραρχίας ἂν ἐργασθῇ καὶ προσπαθῇ. Καὶ ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ προσπαθῇ καὶ κινητοποιεῖται ὑπὸ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ πρὸς τοῦτο. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τοῦ Δημοκρατικοῦ Ἡμῶν καθεστώτος καὶ τὴν ἐκφρασιν τῆς ζωῆς, δυναμικῆς καὶ διαρκῆς ἐξελισσομένης Ἑλληνικῆς Κοινωνίας.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ Κοινωνικαὶ Λειτουργίαι καὶ τ' Ἀξιώματα εἶναι διὰ τοὺς ἱκανοὺς καὶ τοὺς ἀξίους. Αὐ' ἐκείνους τῶν ὁποίων τὸ ἔργον γαργαντηρεῖται καὶ εἰς τὴν πραγματικότητά εἶναι. ἔθνηκως τε καὶ Κοινωνικῶς ἐπωφελες. Ὑπὸ τῆς καθημερινῆς ἐκδοσὶς τοῦ: «ΠΟΙΟΣ ΕἶΝΑΙ ΠΟΙΟΣ» στὴν Ἑλλάδα, ἀπο-

ιελει ὀλοποιημένην ἀπόδειξιν τῶν ἀνωτέρω. Βεβαίως παρατηροῦνται καὶ μεμωμένα περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας μετριότητες καὶ κατεργαροὶ ἀνέρχονται... ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οὐχὶ ἄνευ ἀγῶνος. Καὶ πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι αἱ περιπτώσεις τοῦ εἶδους αὐτοῦ συνιστοῦν ἐξαιρέσεις αἰτινες ἐπιβεβαιοῦν τὸν κανόνα.

Οὐδεὶς περιορισμὸς καταγωγῆς, οἰκονομικῆς καταστάσεως ἢ κοινωνικῆς θέσεως τῶν γονέων ἐμποδίζει τὸν **ΑΝΘΡΩΠΟΝ — ΑΤΟΜΟΝ** εἰς τὴν προπάθειάν του ὅπως βελτιώσῃ τὸ περιβάλλον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ζῇ καὶ ἀνέλθῃ τὰς κλίμακας τῆς κοινωνικῆς ἱεραρχίας.

Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες εὐρισκόμεθα εἰς τὴν θέσιν τῶν ὀλίγων προνομιούων κατοίκων τοῦ πλανήτου οἱ ὁποῖοι ἀπολαμβάνουν **ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ** τῶν ὁποίων ἄλλοι λαοὶ οὔτε ὥς εὐχὴν δύνανται νὰ διατυπώσουν. Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες εἴμεθα **ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ** νὰ γκρινιάζουμε. Καὶ διαρκῶς γκρινιάζουμε ζητούντες διαρκῶς καὶ περισσότερα ἐνῶ ἄλλοι λαοὶ δὲν τολμοῦν οὔτε ν' ἀναπνεύσουν. Καὶ πρέπει νὰ γκρινιάζουμε!! Καὶ πρέπει νὰ ζητοῦμε διαρκῶς καὶ περισσότερα!! Τοῦτο συνιστᾷ τὸν πυρῆνα τοῦ κοινωνικοῦ ἡμῶν καθεστώτος καὶ τὴν ἔκφρασιν τῶν δικαιωμάτων μας ὥς **ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ — ΚΥΡΙΑΡΧΩΝ** καὶ **ΤΙΜΕΥΘΕΤΩΝ** πολιτῶν.

Τὸ Κοινωνικὸν ἡμῶν καθεστῶς, ὅπως ἀκριβῶς ὅλα τὰ δημιουργήματα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἔχει ἀνάγκην βαθμιαίας καὶ διαρκοῦς προαγωγῆς καὶ ἐξελίξεως. Αὐτὸ τὸ γνωρίζουμε πολὺ καλὰ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες καὶ εἴμεθα ἐλεύθεροι νὰ συζητοῦμε καὶ νὰ προτείνουμε τροποποιήσεις. Τροποποιήσεις κανονισμῶν, τροποποιήσεις Διαταγμάτων, τροποποιήσεις Νόμων, τροποποιήσεις ἀκόμη καὶ τοῦ Συντάγματος. Περιττὸν νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ λέξις τροποποιήσεις εἶναι ἄγνωστος εἰς ἄλλα καθεστώτα ἢ δὲ παρέκκλισις τιμωρεῖται συνήθως διὰ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου.

Κατὰ συνέπειαν ἡ Διακήρυξις τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν περὶ τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου δὲ μᾶς ἐνδιαφέρει ἀμέσως ὥς Ἕλληνας καὶ ἰσως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ παρούσα διάλεξις νὰ ἦτο δι' ἡμᾶς περιττή. Ὅπως οἰκιστὴς ὅμως μᾶς ἐνδιαφέρει ἐμμέσως. Ὅπως ἀκριβῶς ἐνδιαφέρει τοὺς πολίτας πάντων τῶν Κρατῶν — Μελῶν τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Καὶ εἶναι ἀπαραίτητον ὄχι ἀπλῶς νὰ τὴν ἀκούσωμε καὶ νὰ τὴν συζητήσωμε, τὴν Διακήρυξιν — ἀλλὰ κυρίως νὰ **ΣΥΜΒΑΛΩΜΕΝ** εἰς τὴν υἱοθέτησιν τῶν ἀρχῶν τῆς ὑπὸ τῶν λαῶν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔνεκον διαφόρων λόγων, ἀναγομένων κυρίως εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν αὐτοῦ φιλοσοφίαν, δὲν ἐπέτρεψαν μέχρι τοῦδε τὴν υἱοθέτησιν καὶ τὴν ἐπικράτησιν των. Τοῦτο φυσικὰ ἐπιβάλλει τὸ συμφέρον καὶ ἀποτελεῖ βασικὴν ὑποχρέωσιν τῶν **ΑΤΟΜΩΝ — ΑΝΘΡΩΠΩΝ** πάντων τῶν Κρατῶν — Μελῶν τοῦ **Ο.Η.Ε.** Ἡ υἱοθέτησις τῶν ἀσπῶν τῆς Διακηρύξεως τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν περὶ τῶν Δικαιωμάτων τοῦ **ΑΝΘΡΩΠΟΥ** ὑπὸ πασῶν τῶν κυβερνήσεων καὶ ἰδιῶ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι δὲν τὰς υἱοθέτησαν μέχρι σήμερον θὰ συνέβαλε, κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν Διακήρυξιν, θετικῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν δημιουργίαν κλίματος ὑφέσεως καὶ ἀδελφοσύνης ἐπὶ Παγκοσμίῳ κλίμακος.

Εἰδικῶς ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχομεν ἕνα ἰδιαίτερον λόγον νὰ εὐχόμεθα καὶ νὰ συμβάλωμεν εἰς τὴν υἱοθέτησιν τῶν Ἀρχῶν τῆς Διακηρύξεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου ἐπὶ Παγκοσμίῳ κλίμακος καὶ ἰδιῶ μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν μας. Παισιστάμεθα, ἐπὶ σειοᾶν ἐτῶν, βωβοὶ μάστιγες τοῦ πλέον ἀνατριχιαστικοῦ ἐγκλήματος τὸ ὁποῖον διαπράττεται εἰς βάρος τῶν ἀδελφῶν Βορειοηπειρωτῶν. Τοῦ ἐγκλήματος τῆς **ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑΣ** τὸ ὁποῖον συστηματικῶς καὶ ἀναλγῆτως ἐφαρμόζουν οἱ τύραννοι τῶν Τυράνων. Τὸ ἐγκλημα τῆς **ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑΣ** ὥς κατὰ καιροὺς ἐνεφανίσθη ὑπὸ μοσφὴν παιδομαζώματος, γενιτσαιομοῦ κ.λ.π. ἐφανέτο, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, ὅτι εἶνε ἐξαφανισθῇ ἀπὸ τὸν πλανήτην μας. Δυστυχῶς ὅμως τὸ ἐπανεφαινον ἐν ἰσχύϊ οἱ χιτλερικοὶ εἰς τὴν

περίπτωσιν ἐνὸς εἰρηνικοῦ καὶ φιλοπροόδου λαοῦ — τῶν φίλων Ἰσραηλιτῶν. Τὸ ἐπανεφερον ἐν ἰσχύϊ καὶ πάλιν μετὰ τὸ πέρας τοῦ Βου παγκοσμίου πολέμου οἱ Σοβιετικοὶ εἰς τὴν περίπτωσιν μικρῶν ἀλλὰ ἱστορικῶν καὶ ὑπερηφάνων λαῶν τῆς Βαλτικῆς, τῶν Ἑσθονῶν, τῶν Λεττονῶν καὶ τῶν Λιθουανῶν. Τὸ ἐφαρμόζουν καὶ σήμερον οἱ Ἀλβανοκομμουνισταὶ εἰς βάρος τῶν Βορειοηπειρωτῶν. Τὸ ἔγκλημα τῆς γενοκτονίας ἴσως νὰ μὴν διεπράττετο ἂν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι τὸ διαπράττουν υἱσθένουν καὶ ἐνεπνέοντο ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν τῆς Παγκοσμίου Διακηρύξεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνον τῇ Ἠνωμένῃ Ἐθνῇ τὴν 10ην Δεκεμβρίου 1948, πρὸ 14 ἀκριβῶς ἐτῶν.

* * *

Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὸ θέμα καὶ ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν διερεύνησιν τῶν πηγῶν τῶν ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

Τὸ θέμα τῶν Δικαιωμάτων, ἀπασχολεῖ τὸν ΑΝΘΡΩΠΟΝ ἀπὸ τῆς σιγμῆς τῆς ἐμφανίσεώς του ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ὅμως κατὰ περίεργον τρόπον παραμένει πάντοτε ἄλυτον καὶ πάντοτε ἐν ἐπικαιρότητι. Πολλοὶ στοχασταὶ καὶ φιλόσοφοι ἀπὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων καὶ μέχρι τῶν συγχρόνων καὶ πολλοὶ ἐπαναστάται, συμπεριλαμβανομένον καὶ τοῦ ἡμετέρου Ρήγα Φεραίου ὅστις ἐν ἔτει 1797 κατήρτησε καὶ σχετικὸν Σύνταγμα, ἡσχολήθησαν μὲ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ δικαιώματά του. Πολλοὶ ἀκόμη αἵματοκύλισαν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἔσπειραν τρόμον καὶ φρίκην καὶ αἷμα καὶ συμφορὰν ἐν ὀνόματι διήθεν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου. Ἄλλ' ὅμως τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀνθοῦν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Ἀντιθέτως ὁ πολεμικὸς παιὼν καταργεῖ καὶ ἀφανίζει καὶ τὸ ἐλάχιστον ἔγνος τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου. Τὰ Δικαιώματα τοῦ Ἀνθρώπου ἀναπνέουσιν ἀπὸ τὴν τράπεζαν τῆς διασκέψεως. Προέρχονται ἐκ τῆς Λογικῆς καὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

* * *

Εἰς τὴν Διεθνή Ἐκθεσιν τῆς Νέας Ὑόρκης τοῦ 1939, ἡ Μεγάλη Βρετανία ἐξέθεσε εἰς τὸ περίπτερόν της ἓν ἐκ τῶν πλέον πολυτιμοτέρων ἀντικειμένων καὶ δημιουργημάτων τῆς ὑπερχυλιετοῦς ἱστορίας της. Δὲν ἦτο τὸ ἔμβλημα τῆς Αὐτοκρατορίας της οὔτε κἂν ἡ μακέττα τῆς πρώτης Ἀτμομηχανῆς τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ὁ Ἀνθρώπινος νοῦς ἐν τῇ προσπάθειά του ὅπως δαμάσῃ καὶ ἐλέγξῃ καὶ χρησιμοποίησιν ἐπωφελῶς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα τὴν δύναμιν τοῦ αἰτμοῦ. Δὲν ἦταν οὔτε κἂν μακέττα πολεμικοῦ πλοίου ἢ ναυαρχίδος ἢ καμμία μινατούρα ἐργοστασίου ἢ κανένα χημικὸ ἰδιοσκεδάσμα.

Ἦταν μιὰ σκορφογαυμένη καὶ ξεθωριασμένη ἀπὸ τὸ πέοασμα τῶν αἰώνων περγαμινὴ σκεπασμένη μὲ λατινικὰ γράμματα. Ἦταν ἡ MAGNA CARTA, τὸ πρῶτον Σύνταγμα τῶν Ἀγγλῶν, ἡ πρώτη νοσπητὴ διακήρυξις καὶ τὸ πρῶτον Συμβόλαιον τῶν ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

Εὐρισκόμεθα εἰς τὸ 1215. Ἐβασίλευε ὁ JOHN, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντόκαρδου. Ὁ JOHN εἶχε καταργήσει πάντα τὰ προνόμια καὶ τὰ δικαιώματα τὰ ὁποῖα εἶχον παραγορήσει εἰς τὸν Ἀγγλικὸν Λαὸν οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλεύσαντες. Εἶχε καταργήσει δηλαδὴ τὰ ἄγρῳσα προνόμια καὶ τὰς προφορικὰς ὑποσχέσεις τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλευσάντων. Ἡ βασιλεία τοῦ JOHN, τὸν ὁποῖον οἱ Ἀγγλοὶ ἀπεκάλουν IGNOBLE (Ἄγενῃ) ὑπῆρξεν ἀπάνθρωπος καὶ τυραννικὴ. Διὰ τοῦτο ἠνώθησαν λαὸς καὶ εὐνεεῖς μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν STEPHEN LANGTON, Ἀρχιεπίσκοπον τοῦ CANTERBURY καὶ ἠνάγκασαν τὸν JOHN νὰ παραχωρήσῃ Σύνταγμα. Τὸ πρῶτον νοσπητὸν Σύνταγμα εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται λόγος περὶ τῶν ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ τοῦ ΚΟΙΝΟΤ, τοῦ ΑΣΗΜΟΤ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

Ἡ MAGNA CARTA, τὴν ὁποίαν συνέταξεν ὁ LANGTON περιεῖχε 61 ἐν ὄλῳ ἄρθρα, τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων ἀπλῶς ἀπρηθμίζον τὰ δικαιώματα τῶν Φεουδαρχῶν Βαρόνων. Μεταξὺ τῶν ἐν λόγῳ ἄρθρων διευτυπώθησαν καὶ τ' ἀκόλουθα:

— «Κανεῖς ἐκ τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων δὲν θὰ φυλακίζεται, οὔτε θὰ δημεύεται ἢ περιουσία του, οὔτε θὰ καταστρέφεται ἢ περιουσία του χωρὶς νόμιμον δίκην καὶ κρίσιν τῶν συμπολιτῶν του καὶ τῶν νόμων τῆς χώρας.

— Εἰς οὐδέναν ἐπιτρέπεται νὰ πωληθῇ ἢ ν' ἀργοπορήσῃ ἢ ν' ἀρνηθῇ ἡ δικαιοσύνη.

— Ἀπαγορεύεται ἡ ἐπιβολὴ φόρων ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ Συμβουλίου τῆς χώρας.

— Οὐδεὶς τιμωρεῖται ἢ δικάζεται περισσότερον τῆς μιᾶς φορᾶς διὰ τὸ αὐτὸ ἀδίκημα».

Καὶ ἦταν ἀκριβῶς τὰ ἄρθρα αὐτὰ τὰ ὁποῖα κατέστησαν τὴν MAGNA CARTA πολύτιμον κειμήλιον τῆς Ἑλευθερίας τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου.

Τὴν 15ην Ἰουνίου 2215 ὁ Στρατὺς τῶν Βαρόνων καὶ τῶν Εὐγενῶν ὁ ὁποῖος εἶχεν συγκεντρωθῇ ἀπὸ τὰς ἐπαισυχίας εἰς τὸ Λονδῖνον, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ LANGTON, ἐστοματοπέδευσεν ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄγθης τοῦ Ταυέσεως, ἀπέναντι ἀπὸ τὴν νησίδα RUNNYMEDE, κοντὰ στὸ WINDSOR. Εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην παρετάχθησαν τὰ στρατεύματα τοῦ Βασιλέως. Ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μετὰ τῶν Εὐγενῶν διεπερεώθησαν εἰς τὴν νησίδα ὅπου τοὺς ἀνέμενε μία σκηνή. Ἐντὸς τῆς σκηνῆς ἐκεῖνης ὑπεγράφη ἡ MAGNA CARTA.

Ὁ Βασιλεὺς ὠρξίσθη: «Οὐνύῳ ἐνώπιον τῶν παρόντων ἀνθρώπων ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ χέρι μου καὶ αὕτη εἶναι ἡ σφαιγίς μου». Καὶ ὑπέγραψε. Ὁ LANGTON δὲν ἀρξέσθη εἰς τὸν ὅρκον καὶ τὴν ὑπογραφὴν. Ὑπέδειξεν 24 μελὲς Συμβούλιον διὰ νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν τήρησιν τῶν ὅρων τῆς ὑπογραφείσης MAGNA CARTA.

— Τρία σημαντικὰ προῆλθον ἐκ τοῦ γεγονότος:

Πρῶτον: Ἡ ἀνθρωπότης ἐγνώρισε τὸ πρῶτον γραπτὸν Σύνταγμα Δικαιωμάτων.

Δεύτερον: Εἰσήχθη ὁ θεσμὸς Συμβουλίου διοριζομένου οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως.

Τρίτον καὶ σπουδαιότερον: Ὅλα αὐτὰ ἐπραγματοποιήθησαν ἀναμείκτως. Ἐν ἔτει 1215!!

Ἀπὸ τοῦ 1215 ποῖπει νὰ πηδήσωμε στὸ 1688. Ἐγινε τότε μία ἀναίμακτος ἐτάσις. Ἀνετράπη ὁ JAMES II καὶ τὸ Παρλιαμέντον ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον τὸν WILLIAM τῆς ORANGE. Τὸν ἐπόμενον χρόνον 1689, ἑκατὸν ὀλόκληρα ἔτη πρὶν τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐψηφίσθη τὸ πρῶτον Διάταγμα τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου. (BILL OF RIGHTS). Τὸ Διάταγμα ἐψηφίσθη τὴν 16ην Δεκεμβρίου 1689 καὶ αἱ κυριώτεραι διατάξεις του ἔχουν ὡς ἀκολούθως:

— τ'Απαγορεύεται ἡ ἀναστολὴ τῆς ἰσχύος τῶν νόμων, ἢ ἡ δημιουργία ἐξαιρέσεων ἢ ἡ δημιουργία νέων νόμων ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ Παρλιαμέντου.

— Ὁ Βασιλεὺς δὲν δύναται νὰ καταργῇ τοὺς νόμους κατὰ τὸ δοκοῦν, οὔτε νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς προνομιούχα πρόσωπα νὰ τοὺς καταστρατηγοῦν.

— Πᾶσα φορολογία γενομένη ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Παρλιαμέντου εἶναι παράνομος.

— Οἱ Βρεττανοὶ ὑπῆκοοι χαίρουν τοῦ δικαιώματος ν' ἀπευθύνωνται δι' αἰτήσεώς των, εἰς τὸν Βασιλέα.

— Ὁ Λαὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίῃ ἐλευθέρως. Οἱ δὲ ἀντιπρόσωποι του πρέπει νὰ ἔχουν ἐλευθερίαν λόγου εἰς τὸ Παρλιαμέντον καὶ ν' ἀπολαμβάνουν ἀσυλίας δι' ὅτι κἀμουν ἢ λέγουν εἰς τὸ Παρλιαμέντον.

— Τὸ Παρλιαμέντον πρέπει νὰ συνέρχεται ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον.

— Ὑπέρογκα πρόστιμα ἢ ἐγγυήσεις, αὐστηρὰ καὶ ἀπάνθρωπος τιμωρία εἶναι ἐκτὸς νόμου.

— Ὁ κατηγορούμενος χαίρει δικαιώματος ἐλευθέρως δίκης διεξαγομένης ὑπὸ ὁμαλὰς καὶ νομίμους συνθήκας.

— Ἡ διατήρησις διαρκοῦς στρατοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῆς εἰρήνης, ἀνευ τῆς συμφώνου γνώμης τοῦ Παρλιαμέντου εἶναι παράνομος.

Τὴν περίοδον ἐκείνην (1689) οὐδεμιᾶς χώρας οἱ κάτοικοι ἀπελάμβανον τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐλευθεριῶν τῶν ὁποίων ἀπελάμβανον οἱ Ὑγγλοι. Ἡ ἐξουσία προήρχετο ἀπὸ τὸν Λαόν. Ὁ Λαὸς ἐξέλεξε διὰ τῆς ψήφου του ἀντιπρόσωπους διὰ τὸ Παρλιαμέντον. Τὸ Παρλιαμέντον ἦτο ἰσχυρότερον ἀπὸ τὸν Βασιλέα. Οἱ νόμοι ἐψηφίζοντο ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Λαοῦ. Τὸ Κοινοβουλευτικὸν σύστημα εἶχε ἤδη ἀναπτυχθῇ μὲ δύο κόμματα, τοὺς TORIES (συντηρητικούς) καὶ τοὺς WHIGS (φιλελευθέρους — Δημοκρατικούς).

* * *

Ἐπεὶ ἀπὸ 45 ἀκριβῶς χρόνια, τὸ 1814, βασιλεὺς ἀνεκηρύχθη ὁ GEORGE I τοῦ Ἀννοβέρου. Ὁ GEORGE, δὲν ἐγνώριζε, οὔτε ποτὲ ἔμαθε Ὑγγλικά. Διὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ προοδεύσῃ, οὔτε κἀν νὰ παρακολουθήσῃ τὰς συνεδριάσεις τῷ Ὑπουργικῷ Συμβουλίου. Καὶ προτιμοῦσε νὰ παραμένῃ εἰς τὸ Ἀννόβερον ὅπου τουλάχιστον ἠδύνατο νὰ κατανοῇ τί λέγει ὁ κόσμος. Τοιοῦτοτρόπως, συμπτωματοκῶς, ἐθεσπίσθη ὁ θεσμὸς τοῦ Πρωθυπουργοῦ ὅστις προήδρευε τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ μετέβαιναν εἰς τὰ ἀνάκτορα (συνήθως τοῦ Ἀννοβέρου), διὰ νὰ ἐνημερώσῃ τὸν βασιλέα ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ζητημάτων. Ὁ SIR ROBERT WALPOLE, ἀνὴρ πολλαπλῶν ἱκανοτήτων δυνάμεως καὶ χαρκατῆρος, ὑπηρετήσεν ὡς πρωθυπουργὸς ἐπὶ 21 συνεχῇ ἔτη (1721 — 1742) καὶ ἐδημιούργησε τὴν παράδοσιν τῆς διακυβερνήσεως εἰς τὸ Παρλιαμέντον κόμματος.

Ἐκπεφρασμένα εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Κοινωνιολογίας καὶ Πολιτειολογίας, τ' ἀνωτέρω, τ' ὀλιγότερον ὑποδηλοῦν ὅτι οἱ Ὑγγλοι:

1. Ἐδημιούργησαν τὸν θεσμὸν τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ συστήματος διὰ βαθμιαίας ἐξελίξεως καὶ μάλιστα ΑΝΑΙΜΑΚΤΩΣ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς MAGNA CARTA (215) καὶ μέχρι τοῦ 1714.

2. Περιέβαλλον τὸν ΑΝΘΡΩΠΟΝ — ΑΤΟΜΟΝ διὰ δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν κατωχυρωμένων Συνταγματικῶς καὶ νομοθετικῶς.

3. Διοικοῦντο βάσει γραπτοῦ Συντάγματος.

4. Προοδευτικῶς, ἐξελεκτικῶς καὶ διὰ τῆς μεθόδου τῶν διαπραγματεύσεων ἐπετύγγανον ἀπὸ περιόδου εἰς περίοδον διαρκῶς καὶ περισσότερα δικαιώματα, μέχρις ὅτου ἀπέβησαν μόνοι καὶ ἀδιαφιλονίκητοι ρυθμισταί, τὰ τοῦ οἴκου των ἀναδεικνύοντες διὰ τῆς ψήφου των Κοινοβούλιον καὶ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον.

Κανένα ἄλλο ἔθνος τοῦ κόσμου τὴν περίοδον ἐκείνην, δὲν ἀπῆλαυε τόσων πολλῶν καὶ μεγάλων ἐλευθεριῶν καὶ δικαιωμάτων.

Ὅπωςδὴποτε ὅμως τὰ Δικαιώματα τοῦ Ἀνθρώπου ἐπέπρωτο νὰ ριζοβολήσουν καὶ ν' ἀνθίσουν εἰς τὸ ἔδαφος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς.

Ἡ 4ῃ Ἰουλίου 1776 ἦταν αἰθρία καὶ δροσερὴ στὴν περιοχὴ τῆς Νέας Ὑόρκης. Στὴν Φιλαδέλφεια τὴν 8ην προῦνὴν ἡ θερμοκρασία ἦτο 20 βαθ. (Κελσίου) καὶ τὴν 4ην μ.μ. τὸ θερμόμετρο ἔδειχνε 24 βαθμούς, ἔνεο οἱ χρονογράφοι. Ἄλλ' ὅμως μολονότι ὁ καιρὸς ἦτο δροσερὸς καὶ ἡρεμὸς, τὸ πολιτικὸν κλίμα ἦτο θερμότατον καὶ τεταραγμένον. Ἡ ἐπιτροπὴ καταρτίσεως τοῦ σχεδίου τοῦ κειμένου τῆς Διακηρύξεως τῆς Ἀνεξαρτησίας εἶχε συμπληρώσει τὸ ἔργον τῆς καὶ ἐπέβαλλεν τὸ σχέδιον πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ Κογκρέσσον. Διὰ τὴν ἱστορίαν πρέπει νὰ μνημονευθοῦν τὰ ὀνόματα τῶν THOMAS JEFFERSON, JOHN ADAMS, BENIAMIN FRANKLIN, ROGER SHERMAN καὶ ROBERT LIVINGSTON, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὴν συντακτικὴν ἐπιτροπὴν τοῦ κειμένου τῆς Διακηρύξεως τῆς Ἀνεξαρτησίας. Τὸ σχέδιον ἐγένετο ὁμοθυμῶς ἀποδεκτὸν ὑπὸ τοῦ Κογκρέσσου μὲ ἐλαφρὰς τροποποιήσεις.

Ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου ἡ Διακήρυξις ἔλεγε:

— «Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γεννῶνται ἴσοι καὶ εἶναι προικισμένοι ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ μὲ ἀναπαλλοτρίωτα δικαιώματα εἰς τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται: τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐπιδιώξεως τῆς εὐτυχίας.

— Αἱ Κυβερνήσεις ἀντλοῦν τὴν δύναμιν των ἐκ τῆς συμφώνου γνώμης τῶν Κυβερνωμένων.

— Ὅταν καὶ ὅτε μορφή τις κυβερνήσεως ἀποβαίνει καταστρεπτικὴ τῶν εἰρημνίων σκοπῶν τότε ὁ Λαὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὴν ἀλλάξῃ ἢ νὰ τὴν καταστρέψῃ».

Τὸ Σύνταγμα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς τὸ ὁποῖον ἐψηφίσθη ἀκολούθως ὕψωσε τὸν ἈΝΘΡΩΠΟΝ, ΤΟΝ ΛΑΟΝ καὶ τὰ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ του ὑπεράνω ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν.

Ἰδοὺ τὸ προοίμιον τοῦ Συντάγματος:

— «Ἡμεῖς ὁ Λαὸς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως σχηματίσωμεν μίαν τελειότεραν ἔνωσιν, ἐγκαθιδρύσωμεν δικαιοσύνην, διασφαλίσωμεν ἐσωτερικὴν εἰρήνην, μεριμνήσωμεν διὰ τὴν κοινὴν ἀμύνην, προάγωμεν τὴν κοινὴν εὐημερίαν καὶ ἐξασφαλίσωμεν τὰς εὐλογίας τῆς Ἐλευθερίας εἰς τὸν ἑαυτὸν μας καὶ τοὺς ἐπιγενομένους, Διατάσσομεν καὶ Ἐγκαθιδρύωμεν τὸ παρὸν Σύνταγμα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς».

— Τὸ ΔΙΑΤΑΣΣΟΜΕΝ προέρχεται ἀπὸ τὸν ΛΑΟΝ. Συνιστᾷ δικαίωμα καὶ ἀρμεδιότητα τοῦ ΛΑΟΥ, δηλαδὴ τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ Σύνταγμα τῶν Η.Π.Α. ὑπέστη ἔκτοτε πολλὰς τροποποιήσεις. Τροποποιήσεις ἀποβλεπούσας εἰς τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῶν ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ τοῦ ἈΝΘΡΩΠΟΥ.

Τὴν 25ην Σεπτεμβρίου 1789 προὐτάθησαν δέκα (10) τροποποιήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπικυρωθεῖσαι τὴν 15ην Δεκεμβρίου 1791 ἐγένοντο γνωσταὶ διεθνῶς ὥς: Ἡ Ἀμερικανικὴ Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου.

Τὸ UNITED STATES BILL OF RIGHTS προστατεῖ τὰς βασικὰς ἐλευθερίας τοῦ AMEPIKANOT, ὅπως λ. χ. τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λόγου, τοῦ θρησκευέσθαι, τοῦ τύπου, τοῦ συνέρχεσθαι. Ἐπιβεβαίωσεν τὴν βασικὴν πίστιν τῶν Ἀμερικανῶν εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἈΝΘΡΩΠΟΥ εἰς τὴν ἐλευθερίαν σκέψεως καὶ συνειδήσεως. Προστατεῖ τὸ ἄτομον ἐναντίον τῶν αὐθαιρεσιῶν τῆς ἐξουσίας. Προστατεῖ τὸ οἰκογενειακὸν ἄστυλ, τὴν περιουσίαν καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ BILL OF RIGHTS (Διακήρυξις Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου) τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, εἶχε διεθνῇ ἀπήχησιν. Ἐκ τῶν ἀρχῶν του μεγά-

λως ἐπηρεάσθησαν τὰ ἐπακολούθησαντα Συντάγματα τῶν Ἑθνῶν — Κρατῶν τοῦ Ἑλευθέρου κόσμου. Ἐξ αὐτοῦ ὁ ἡμέτερος Ρήγας Φεραίος ἐνεπνεύσθη. Ἐξ αὐτοῦ ἐνεπνεύσθησαν οἱ πρόγονοί μας τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος 1821. Αἱ Ἑθνοσυνελεύσεις τῶν Καλτετζῶν, Ἐπιδαύρου, Ἀστρους, Τροιζήνος, ἀντανάκλουν σαφῶς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἀμερικανικῆς Διακηρύξεως τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων. Τὸ ἐν ἰσχύϊ Σύνταγμα τῆς πατρίδος μας στοιχεῖται πλήρως πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν πολιτικὴν — κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν φιλοσοφίαν τὴν ἀπορρέουσαν ἐκ τῆς εἰρημένης Διακηρύξεως.

Ἡ ὁμοίότης μεταξὺ τοῦ κειμένου τῆς Ἀμερικανικῆς Διακηρύξεως τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου (15 Δεκεμβρίου 1791) καὶ τῆς Παγκοσμίου διακηρύξεως τῶν Ἡνωμένων Ἑθνῶν (10 Δεκεμβρίου 1948) ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου εἶναι τῷ ὄντι καταθλιπτικὴ.

Ἴδου μερικὰ ἀποσπάσματα πρὸς σύγκρισιν.

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΤΕΙΣ (1791)

— Δὲν θὰ παραβιάζεται τὸ δικαίωμα τοῦ λαοῦ περὶ προσωπικῆς ἀσφαλείας, οἰκογενειακοῦ ἀσύλου,...

— Οὐδὲν πρόσωπον θὰ στερεῖται τῆς ζωῆς, τῆς ἐλευθερίας, τῆς περιουσίας ἄνευ νομίμου διαδικασίας.

— Οὐδενὸς προσώπου ἡ περιουσία θὰ καταλαμβάνεται διὰ δημοσίαν χρῆσιν ἄνευ δικαίας ἀποζημιώσεως.

— Τὸ Κογκρέσσον δὲν δύναται νὰ κάνῃ νόμον περιοριστικὸν τῆς ἐλευθερίας λόγου καὶ τῆς ἐλευθερίας τύπου...

ΔΙΑΚΗΡΤΕΙΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (1948)

— Κάθε ἄτομο ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας.

— Κάθε ἕνας ἔχει τὸ δικαίωμα περιουσίας ἀτομικῶς ἢ συνεταιρικῶς. Οὐδεὶς ἀποστερεῖται τῆς περιουσίας του.

— Κάθε ἕνας ἔχει τὸ δικαίωμα ἐλευθερίας σκέψεως, συνειδήσεως καὶ θρησκείας.

— Κάθε ἕνας ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας γνώμης καὶ ἐκποδάσεως.

Τὸ Χ ἄρθρον τῆς τροποποιήσεως τῆς 15ης Δεκεμβρίου 1791 ἀναφέρει:

«Αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ ἐξουσίαι αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνατίθενται ρητῶς διὰ τοῦ παρόντος Συντάγματος εἰς τὴν Ὁμοσπονδιακὴν Κυβέρνησιν, συνιστοῦν ἀμοδιότητα τῶν τοπικῶν κυβερνήσεων καὶ τοῦ Λαοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς».

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον τὸ Σύνταγμα, εἶναι οἱ Νόμοι καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Λαοῦ ἐκλεγομένη εἰς ἐλευθέρως ἐκλογάς καὶ ἐπὶ ὠρισμένη θητεία Ἐκτελεστικὴ Ἐξουσία, φρουροὶ τῶν ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ — τοῦ Ἀμερικανικοῦ Λαοῦ.

Ὁ ABRAHAM LINCOLN, ὁ θεοποιηθεὶς πρόεδρος εἰς τὸν πρῶτον ἐνθρονιστήριον λόγον του (4 Μαρτίου 1861) ἔκανε τὴν ἀκόλουθον δήλωσιν εἰς τὸ Ἔθνος:

— «Ἡ χώρα αὕτη, μὲ τοὺς θεσμούς της ἀνήκει εἰς τὸν λαὸν ὁ ὁποῖος τὴν κατοικεῖ. Ὅποτε καὶ ὅταν ὁ Λαὸς στενοχωρῆται ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσαν κυβέρνησιν, δύναται νὰ ἐξασκήσῃ τὸ συνταγματικὸν δικαίωμα διὰ νὰ τὴν ἀλλάξῃ, ἢ τὸ ἐπαναστατικὸν δικαίωμα διὰ νὰ τὴν διαλύσῃ ἢ νὰ τὴν ἀνατρέψῃ».

Ὁ ἴδιος ὁ LINCOLN, τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1865, ἀπρῆθylene τὴν περίφημον διακήρυξιν τῆς χειραφετήσεως.

— «Ἀπλῶ καὶ διατάσσω ὅτι ὅλα τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἐκρατοῦντο ὡς δοῦλοι, εἶναι καὶ θὰ παραμείνουν ἐλεύθερα.

Ἡ Ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, ὁ Στρατὶς καὶ τὸ Ναυτικὸν θὰ ἐφαρμόσουν τὴν παροῦσαν».

Εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου, ὁ LINCOLN, ἔκανε ἓνα μεγάλο ΛΑΜΑ. Τὸ πρῶτον καὶ ἀποφασιστικὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀνθρωπότητος. Ὑπερέβη τὸ ἐπίπεδον τῶν στοιχειωδῶν ἐλευθεριῶν καὶ δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ ἔδωσε τὸ πρῶτον δείγμα ἐπεκτάσεώς των εἰς σφαίρας τὰς ὁποίας οὔτε οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι φαντάζονται. Τὴν 12αν Μαΐου 1862 πρὸ 100 ἀκριβῶς ἐτών, ὑπέγραψε ὁ LINCOLN τὸν περίφημον MORRILL ACT διὰ τοῦ ὁποίου ἐπροικοδοτοῦντο αἱ πολιτεῖαι δι' ἐθνικῶν γαιῶν διὰ νὰ συστήσουν ἀνὰ ἓν τουλάχιστον Πανεπιστήμιον εἰς τὴν περιοχὴν των. Πανεπιστήμιον εἰς τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ LINCOLN, θὰ ἐδιδάσκοντο κλάδοι μαθήσεως σχετικοὶ μὲ τὰς Γεωπονικὰς καὶ Μηχανικὰς ἐπιστήμας ἐπὶ τῷ τέλει προαγωγῆς τῆς Ἀνθρωπιστικῆς καὶ Πρακτικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἑρμηνεύων. Βάσει τοῦ νόμου τούτου ιδρύθησαν μέχρι σήμερον 69 Πανεπιστήμια διασκορπισμένα εἰς 48 Πολιτείας, εἰς τὴν Ἀλάσκαν, τὴν Χαβάην καὶ τὸ PUERTO RICO. Πανεπιστήμια εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἐφοίτων, καὶ φοιτοῦν, τὰ τέκνα τῶν Ἀμερικανῶν, ἰδίᾳ τῶν ἐργαζομένων, ἄνευ διακρίσεως χρώματος, καταγωγῆς, κοινωνικῆς ἢ οἰκονομικῆς θέσεως τῶν γονέων. Τὰ ἐν λόγω Πανεπιστήμια ἐώρτασαν τὸν παρελθόντα Ἰούλιον τὴν ἐκατονταετηρίδα των. Τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν ἀπέβησαν, διὰ συνεχοῦς ἐξελέξεως, Ἰδρύματα Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως ΔΙΕΘΝΟΤΣ φήμης καὶ κύρους. Δέχονται φοιτητὰς ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ὁ ἀριθμὸς φοιτητῶν, μερικῶν ἐξ αὐτῶν, ἀνέρχεται εἰς 50.000, προσερχομένους ἀπὸ κάθε γωνίαν τοῦ πλανήτου μας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν καθηγητῶν, μερικῶν ἐξ αὐτῶν, ἀνέρχεται καὶ ὑπερβαίνει τοὺς 2.000. Εἴκοσι τέσσαρες (24) ἐκ τῶν ἐπιζώντων 40 Ἀμερικανῶν οἱ ὁποῖοι ἐτιμῆθησαν μὲ βραβεῖα Νόμπελ, ἐσπούδασαν ἢ ἐδίδαξαν εἰς τὰ ἐν λόγω Πανεπιστήμια. Μερικαὶ ἐκ τῶν μεγαλύτερων ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων τοῦ αἰῶνος μας ἀνεπλήθησαν ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια ἐρευνῶν τῶν ἐν λόγω Πανεπιστημίων. Ἡ ἐκπαιδευσις ἐθεωρήθη ἀνέκαθεν, καὶ εἰς τὴν πραγματικότητα συνιστᾷ, τὸ πλέον πολῦτιμον καὶ οὐσιαστικὸν δικαίωμα τοῦ Ἀνθρώπου. Ὁ LINCOLN, ὁ μέγας χειραφετητὴς τῶν μαζῶν, ὅπως τὸν ἀπεκάλεσε ἡ Ἱστορία, διὰ τοῦ νόμου MORRILL ACT ἀπέβη ὁ πρῶτος καὶ μεγαλύτερος προστάτης τῶν Δικαιῶν τοῦ κοινῶ καὶ ἐργαζομένου ἀνθρώπου, ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ εὐλογιῶν τῆς ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ.

Ἄλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Εὐρώπην.

Τὸ 1789, τουτέστιν 574 ὅλα ἔτη μετὰ τὴν MAGNA CARTA, 100 ἔτη μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου (BILL OF RIGHTS) καὶ 13 ἔτη μετὰ τὴν Διακήρυξιν τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀνεξαρτησίας τοῦ JEFFERSON οἱ Γάλλοι παρεσύρθησαν εἰς τὴν ἀποτορπαίαν, φορικτὴν, τρομεράν, ἀπάνθρωπον καὶ ἀδελφοκτόνον ἐπανάστασιν. Ἐφόνευσαν τὸν Βασιλέα καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσουν ἐτέθησαν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ αὐτοανακηρυχθέντος Δικτάτορος, ὁ ὁποῖος βραδύτερον αὐτοανακηρύχθη Αὐτοκράτωρ καὶ κατέλυσε πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ Γαλλικοῦ λαοῦ τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχον κατὰ καιροὺς παραχωρήσει οἱ βασιλεῖς του. Ἐκατομμύρια ἀνθρώπιναι ὑπάρξεις ἔζησαν ὑπὸ τὸ φάσμα τῆς Γκιλοτίνας, τῶν κεφαλῶν ποὺ ἐπιπτον καθημερινῶς καὶ τοῦ αἵματος τὸ ὁποῖον τόσον ἀφθόνως ἔρρεεν.

Ὡς ἐκπαιδευτικὸς πρέπει ν' ἀναφερθῶ εἰς μίαν συγκεκριμένην περίπτωσιν, τὴν ἐξῆς: Οἱ ἐπαναστάται διὰ νὰ παρασύρουν τὸν λαὸν μὲ τὸ μέρος

Πῶς εἶδαν τὰ Γιάννινά μας οἱ ξένοι

Μιὰ περιγραφή τους ἀπὸ τὸν Ἄγγλο ALEX. MACDONALD

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Τὰ Γιάννινα καὶ τὴν Ἠπειρό μας γενικά ἐπισκέφτηκαν ἀρκετοὶ ξένοι ἐπίσημοι καὶ περιηγητὲς κατὰ τὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας. Τὶς ἐντυπώσεις τους πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς τὶς διατύπωσαν καὶ τὶς δημοσίευσαν σὲ βιβλία καὶ περιοδικά. Καθὼς εἶναι γνωστό, τέτοιοι ὑπῆρξαν ὁ Χιούζ, ὁ Πουκεβίλ, ὁ Λήκ καὶ ἄλλοι.

Στὰ 1880 ἐπισκέφτηκε τὰ Γιάννινα κι ἓνα μέρος Ἠπειρωτικῆς περιοχῆς ὁ Ἄγγλος ALEXANDER MACDONALD. Γυρίζοντας αὐτὸς στὸ Λονδίνο ἔδωκε τὶς ἐντυπώσεις του ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐπίσκεψιν στὴ δημοσιότητα. Τὶς διατύπωσε σὲ ἄρθρο του σὲ Ἀγγλικὴ γλῶσσα μὲ τίτλο: «Τὰ Γιάννινα ἄλλοτε καὶ τώρα». Τὸ ἄρθρο του αὐτὸ δημοσιεύτηκε στὸ «Πανελλήνιον Ἡμερολό-

γιον» τοῦ 1880 ποὺ τυπώθηκε στὴν Ἰένα τῆς Γερμανίας.

Τὸ ἡμερολόγιο αὐτὸ μοῦ ἔθεσε στὴ διάθεσή μου γιὰ λίγον καιρὸ ὁ φίλος μου, συμπατριώτης καὶ ἔμπορος τέτοιων σπάνιων βιβλίων κ. Βασίλης Φανίτσιος. Μιὰ ποὺ ἔπεσε στὰ χέρια μου μετέφρασα ἀπ' αὐτὸ (σελ. 185—195) τὸ σχετικὸ ἄρθρο καὶ δίνω στὴ δημοσιότητα τὶς ἐντυπώσεις τοῦ MACDONALD ἀπὸ τὶς στίλες τοῦ ἀγαπητοῦ περιοδικοῦ «Δωδωναῖον Φῶς».

Τὰ στοιχεῖα ποὺ ἐμφανίζει ὁ Ἄγγλος ἐπισκέπτης ἴσως νὰ μὴ εἶναι ὅλα σωστά γιὰ τὴν ἐποχὴ μας. Ἡ περιγραφή ὅμως αὐτὴ ἐμφανίζει ἀρκετὸ ἐνδιαφέρον, γιατί δίνει σύντομη ἱστορία τῶν Γιαννίνων, ἀλλὰ καὶ ἐκφράζεται μὲ ἀρκετὰ κολακευτικά

των, ὑπέσχοντο, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὅτι θὰ ἴδρουν Δημοτικὰ Σχολεῖα διὰ τὰ παιδιά τῶν μαζῶν. Εὐθὺς ὅμως ὡς ἐπεκράτησαν, ξέχασαν τὰς ὑποσχέσεις των. Ἀντὶ Σχολείων διὰ τὰς μάζας, ἀντὶ Δημοτικῶν, ἴδρουν νέα Λύκεια καὶ νέα Κολέγια διὰ τὰ παιδιά τῆς νέας διοικούσης τάξεως...

— Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις μᾶς ἐδίδαξε μὲ δάκρυα καὶ αἷμα, δυστυχῶς, ὅτι τὰ Δικαιώματα τοῦ Ἀνθρώπου, δὲν κερδίζονται διὰ τῆς βίας, δὲν ἐπιτυγχάνονται διὰ τῶν πολέμων καὶ τῆς σφαγῆς.

— Τὰ Δικαιώματα τοῦ Ἀνθρώπου κερδίζονται περιφρονοῦνται καὶ ἐπεκτείνονται διὰ βαθμιαίων, συνεχῶν καὶ διαρκῶν διαπραγματεύσεων. Κερδίζονται δι' εἰρηνικῶν μέσων. Κερδίζονται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι, ὅπως οἱ Ἀγγλοσάξωνες, χρησιμοποιοῦν τὴν Λογικὴν των ὅχι τὰ ὅπλα των εἰς τὴν διεκδίκησιν τῶν ἐπιδιώξεών των.

(Συνεχίζεται)

λόγια για την πρωτεύουσα της Ήπειρου μας.

Κώστας Π. Λαξαρίδης

"ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ ΑΛΛΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ,"

Τὰ Γιάννινα υποτίθεται πὼς χτίστηκαν τὸν βον αἰῶνα μ.Χ. Στὴ Βυζαντινὴ ἱστορίᾳ τὸ ὄνομά τους βρίσκεται γραμμένο «τὰ Ἰωάννινα», (1) ἀλλὰ στὰ Συνοδικὰ πρακτικὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ βον αἰῶνα τὸ ὄνομα τῆς ἐπισκοπῆς τους ἀναφέρεται ὡς Λωδώνη καὶ ἡ ὀνομασία αὐτὴ δόθηκε ἀπ' τὴν μητρόπολιν τῆς Ναυπάκτου, ἀπ' τὴν ὁποία ἦταν ἐξαρτημένη ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Γιαννίνων. Τὸ ἀρχαιότερο ὑπόμνημα ἀπὸ κάποιον Γιαννιώτῃ ἐπίσκοπο στὰ 879 μ.Χ. ἔνει σγέση μὲ κάποια σύνοδο ποὺ συγκροτήθηκε τὴ χρονιὰ αὐτὴ στὴν Κωνσταντινούπολιν γιὰ τὴν ἐπανεγκατάστασιν τοῦ Φωτίου στὸν Πατριαρχικὸ θρόνον. Εἶναι πολὺ πιθανὸ πὼς ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τίς δυὸ χρονολογίες ἡ γεροσόνησος τῶν Γιαννίνων διαλέχθηκε σὰν ἡ ὀχυρότερη θέση τῆς ἀρχαίας Λωδώνης ἐνάντια στίς ἐπιθέσεις τῶν Σλαβικῶν φυλῶν. Ἔτσι ἔγιναν τὰ Γιάννινα ἡ πρωτεύουσα τῆς Λωδωνείας. Τὸ καινούριον φρούριον ὀνομάστηκε γιὰ τιμὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Προδοχοῦ, ἐνὸς ἁγίου ποὺ τὸν τιμᾷει πεισισσότερον ἀπ' τοὺς ἄλλους ἁγίους ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία. Πάντως ἐκκλησία ἀφιερωμένη στὸν Ἅγιον Ἰωάννη εἶναι γνωστὸ πὼς κατεῖχε τὴν θέση τοῦ τζαμιοῦ στὴ Ν.Α. πλευρὰ τοῦ κάστρου. Ὁ συγγραφεὺς ποὺ τελευταῖα ἐπισκέφθηκε τὴν πειογὴ νομίζει πὼς τὸ πρόβλημα τῆς ἀρχικῆς θέσεως τῆς ἀνοσίας Λωδώνης μένει ἀκόμα ἄλυτον. Ὁ LEAKE ἔχει τὴ γνώμην πὼς ἔπιναν ἕνα ἀκροατοῖον στὸ ἀνατολικὸ ἄκρον τῆς λίμνης τῶν Γιαννίνων, ποὺ ἀναγνωρίζεται στὰ ἐκτεταμένα ἐρεῖπια ἑλληνικῆς πόλης ποὺ σήμερον ὀνομάζεται Καστοίτσα καὶ ποὺ ὁ ἱερὸς ναὸς τῆς ἦταν γτισμένος σὲ σημεῖον ποὺ καταλάμβανε τὸ κάστρο τῶν Γιαννίνων καὶ πὼς τὸ Μιτωκίλι ἦταν ὁ ἀγοαῖος Τόμαρος. Ὁ διάσημος αὐτὸς συγγραφεὺς ἀντιμετωπίζει

ἐν ἑνα σωρὸ δυσκολίες προσπαθώντας νὰ ἐναρμονίσῃ τὴν τοποθεσίαν μὲ τίς περιγραφὰς ποὺ ἔδωσαν πολλοὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς γιὰ τὴ Λωδώνη καὶ τονίζει τίς δυσκολίες ποὺ σχετίζονται μὲ διάφορες ἄλλες θέσεις ποὺ ἄλλοι πρότειναν.

Ὁ κ. Καραπάνος θεωρεῖ πὼς τὰ ἐρεῖπια τῶν Δραμεσιῶν, ἔξ μίλλια Ν.Α. τῶν Γιαννίνων, τὰ ὁποία ἐξέτασε ὁ LEAKE στὰ 1804, ἀποτελοῦν τὴν τοποθεσίαν τῆς Λωδώνης. Ἡ σκέψις του βασίζεται σὲ ὀρισμένα ἀρχαῖα ἀντικείμενα ποὺ ἀνακάλυψεν ὁ κ. MANGEKO, ὁ μηχανικὸς τοῦ Βιλαετιοῦ στίς ἀνασκαφὰς ποὺ ἔκαμεν ὁ ἴδιος πρὶν ἐπισκεφθῇ ὁ κ. Καραπάνος τὴν περιοχὴ, καθὼς καὶ ἄλλα εὐρήματα ποὺ ἀνακάλυψαν διάφορα πρόσωπα, πάνω, στὰ ὁποία βλέπει κανένας τὸ ὄνομα ἢ κάποιο σημάδι τῆς Λωδώνης. Ἡ ἔτσι ἢ ἀλλοῶς, ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ τοῦ ἀρθροῦ ποὺ ἐπισκέφθηκε τοὺς Δραμεσινοὺς τὸν τελευταῖον Μάιον βρῖσκει πολὺ δύσκολον νὰ συμβιβάσῃ τὴν περιγραφὴν ποὺ δίνει ὁ Ἡσίοδος καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς γιὰ τὴ Λωδώνη. Περισσότερον συμφωνεῖ μὲ τὴν ἄποψιν τοῦ LEAKE ποὺ λέγει πὼς ἀποτελοῦσε ἱερὸν καὶ δημόσιον τόπον συνλεούσεων, προστατευμένον ἀπὸ ἕνα φρούριον καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τόπον κοινῆς λατρείας καὶ πολιτικῆς ἔκωσης γιὰ τὴ χρησιμοποίησιν τῶν πόλεων τοῦ τμήματος τῆς Ἁπείρου. Ἡ ὑπαρξὴ θεάτρου ποὺ μποροῦσε νὰ χωρέσῃ 18.000 ἄτομα φαίνεται σὰν ἕνα στοιχεῖον Α PRIORI γιὰ τὴν ἄποψιν αὐτὴν.

Ὁ Ἡσίοδος σὲ ἀπόσπασμα τοῦ χαμένου ποιήματός του «THE EOEAΕ» λέγει: «Ἐνθα τὴ Λωδώνη τις ἐκ ἐσχατιῇ πεπόλισται» (1). Ὁ LEAKE μεταφράζει αὐτὸ τὸ «ἐσχατιῇ» (2) σὲ ἀκρότητα καὶ ἔτσι τοποθετεῖ τὴν θέσιν τῆς Λωδώνης στὴν Καστοίτσα καὶ τὴν τοποθεσίαν τοῦ ναοῦ τῆς Λωδώνης στὴν γεροσόνησον ποὺ τώρα πιάει τὸ κάστρο τῶν Γιαννίνων. Ὁ Στράβων λέγει πὼς ὁ ναὸς τῆς Λωδώνης ἦταν κάτω ἀπὸ τὸ βουνὸ Τόμαρος. Σήμερον τὸ ὄνομα τοῦ φημισμένου αὐτοῦ βουν-

1. Ἡ λέξις αὐτὴ εἶναι ἑλληνικὰ στὸ Ἀγγλικὸ κείμενον.

1. Καὶ αὐτὲς οἱ λέξεις ἑλληνικὰ στὸ κείμενον.

2. Καὶ αὐτὸ ἑλληνικὰ.

νοῦ σώζεται στήν ὀνομασία «Τομαροχώρια», (1) δηλαδή χωριά ἐγκατεστημένα στήν νότια ἄκρη τοῦ Δορίσκου πούναι συνέχεια τοῦ Μιτωικελιοῦ. Ὁ ναὸς τοῦ Δία TONAUS φαίνεται πὼς δὲν ἦταν μέσα στὴ Δωδώνη, ἀλλὰ — κατὰ τὸν Πολύβιο «περὶ Δωδώνης» καὶ κατὰ τὸν Ἡσίοδο σὲ δάση ἀπὸ πουνάροια. Ὁ Δορίσκος προέροχεται ἢ ἀπὸ τὴ λέξη Δορίσκος = τοποθεσία ἀπὸ βελανιδιές ἢ γιὰ βραχυλογία ἀπὸ τὴ λέξη Δορίσκος = τόπος σκιασμένος ἀπὸ βελανιδιές. Ἀπ' τὰ παραπάνω βγαίνει πὼς ἡ τοποθεσία θάπρεπε νὰ ἀναζητηθῇ πρὸς τὴν κατεύθυνση τῶν χωριῶν αὐτῶν, παρὰ πρὸς τὴ χερσόνησο πού σήμερα τὴν πιάνει τὸ κάστρο τῶν Γιαννίνων, ὅπως προτείνει ὁ LEAKE.

Πάντως ἀνεξάρτητα ἀπ' τὶς διαφορὰς πού παρουσιάζονται στὶς γνώμες αὐτῶν γιὰ τὸ θέμα τῆς χαμένης τοποθεσίας τῆς ἔνδοξης πόλης, ὅλοι συμφωνοῦν στὴν τοποθέτηση τῆς Δωδώνης στὴν περιοχὴ τῶν Γιαννίνων. Ὁ Πίνδαρος γράφει πὼς ἡ Ἕπειρος ἀρχίζει ἀπ' τὴ Δωδώνη καὶ τελειώνει στὴν Ἰόνιο θάλασσα, τοποθετώντας μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴ Δωδώνη στὸ Ν.Α. ἀντίθετο μέρος. Ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Στράβων συμφωνοῦν στὴν ὑπόθεση πὼς ἡ Ἑλλοπία — ἡ γῶρα τῶν Ἑλλῶν ἢ Σελλῶν, πού ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Σοφοκλῆς τοποθετοῦν κοντὰ στὴ Δωδώνη — ἦταν στὴν περιουὴ τῶν Γιαννίνων μὲ τὴ διαπίστωση πὼς οἱ Σελλοὶ ζοῦσαν τόσο κοντὰ στὸν Ἀχελῷο, ὅσο καὶ στὴ Δωδώνη ποσοδιορίζοντας ἴσως μ' αὐτὸν τὸν τρόπο πὼς ἡ ἀπόσταση ἀνάμεσα στὴν πόλη καὶ στὸν ποταμὸ δὲν ἦταν μεγάλη. Πραγματικὰ τὰ Γιάννινα εἶναι μόνο 16 γεωγραφικὰ μίλλια μακονὰ ἀπὸ τὸ πλησιέστερο σημεῖο τοῦ Ἀχελῷου. Ὁ Στράβων θεωρεῖ τὸ Μαντεῖο στὶς μέρες του σγεδὸν σὰν μιὰ χαμένη πολιτεία, ἀλλ' ὁ Πανσανίας τὸ 2ο αἰῶνα π.χ. παρουσιάζει τὸ ναὸ τῆς Δωδώνης καὶ τὸ ἱερὸ ἄλλος σὰν τὰ πιδ ἐνδιαφέροντα ἀντικείμενα τῆς Ἕπειρου. Γιὰ πολὺν καιρὸ ὕστερα ἀπ' τὴν ἐπιβολὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ Δωδώνη διατήρησε τὴν κυριαρχία της ἀνάμεσα στὶς πόλεις τῆς Ἕπειρου, ἴσως ἐπειδὴ ἡ περιοχὴ ἦ-

ταν ἔφορη καὶ ἡ θέσις της σημαντικὴ στὴν εἴσοδο τῶν στενῶν πού ὀδηγοῦν στὴ Θεσσαλία. Ἀπ' τὸν 7ο ὡς τὸν 11ο αἰῶνα μ. Χ. ἡ Βόρεια Ἑλλάδα ἐνοχλήθηκε ἀπ' τοὺς πολέμους τοῦ Ἑλληνικοῦ Βυζαντίου ἐναντία στοὺς Βλάχους καὶ τοὺς Σλαῶνους. Στὶς δυὸ μεγάλες ἀποικίες τῶν τελευταίων πού ἐγκαταστάθηκαν στὴν περιοχὴ αὐτὴ πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν τὰ δνόματα τῶν τοποθεσιῶν δὲν ἔχουν ἑλληνικὴν προέλευση. Τὰ Γιάννινα φαίνεται πὼς διατηρήθηκαν πόλη ἑλληνικὴ, ὥσπου τὰ κυριέψαι ὁ Βοῦμουνδος ὁ γιὸς τοῦ Νορμανδοῦ Γουϊσκάρδου στὰ 1082, πού, ἀφοῦ ὠχύρωσε τὰ στρατεύματά του στὰ ὑψώματα τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, νίκησε τὸν Ἑλληνα αὐτοκράτορα Κομνηνὸ κάτω ἀπ' τὰ τεῖχη τῆς πόλης. Ὄταν στὰ 1204 κατέλαβαν οἱ Σταυροφόροι τὴν Κων(σταντινού)πολη, τὴν ἐποχὴ πού ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία διαιεόθηκε σὲ αὐτόνομα πριγκιπάτα, ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελὸς Κομνηνὸς κυριεύσει τὴν Ἕπειρο καὶ ἔκανε τὰ Γιάννινα τόπο διαμονῆς του. Ἀποκαλοῦσε τὸν ἑαυτό του Δεσπότη τῆς Λύσης καὶ ἡ κυριαρχία του ἀρχίζει ἀπ' τὸ Λυροάχιο καὶ ἔφτανε ὡς τὸν κόλπο τῆς Κορίνθου, ἀλλ' οὐσιαστικὰ ἦταν ἀποδεδειγμένη ἀπ' τὶς εἰσβολὰς τῶν Φράγκων. Ἀλβανῶν καὶ Σέρβων ὡς τὴν ὥρα πού τοῦ ἀπέμεινε μονάχα τὸ κεντοικὸ τμήμα τῆς Παλαιᾶς Ἕπειρου. Ἀποὺ διάφοροι κυρίαρχοι ὑπὸ ταξάν κατὰ διάφορες ἐποχὰς τὰ Γιάννινα τελικὰ αὐτὰ ἔπесαν στὰ χέρια τῶν Τούρκων στὶς 9 Ὀκτώβρη στὰ 1431.

Ὁ Πουκεβίλ ἰσχυρίζεται πὼς οἱ Γιαννιώτες ξέροντας πὼς ὁ Σουλτᾶνος Μουράτ ὁ Β'. θάκανε πολλὰ κακὰ στὸν τόπο τους μάζεψαν στρατὸ γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Πίνδο καὶ τὶς ἄλλες διαβάσεις τῆς Ἕπειρου. Δυὸ φορὲς ὁ Μουράτ ἔστειλε στρατὸ νὰ τοὺς πολεμήσῃ καὶ τὶς δυὸ φορὲς νικῆθηκε. Τότε ὁ Σουλτᾶνος εἶπε στοὺς Γιαννιώτες πὼς ὅλη ἡ Ἑλλάδα βρίσκεται στὰ χέρια του, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ βουνὰ της καὶ τοὺς διέταξε νὰ τοῦ παραδώσουν τὴν πόλη, ἂν δὲν ἤθελαν νὰ σφαχτοῦν ἢ νὰ πουληθοῦν σκλάβοι. Οἱ Γιαννιώτες βλέποντας πὼς τὰ πιδ ἰσχυρὰ φρούρια εἶχαν κυριευθῇ ἀπ' τοὺς Ὀθω-

1. Καὶ αὐτὸ ἑλληνικά.

μανούς ἔστειλαν τὰ κλειδιά ἀπ' τὸ φρούριό τους στὴ Θεσσαλονίκη. Ἐκεῖ ἔγινεν ἔνορκη συμφωνία κι ἀπ' τὰ δυὸ μέρη κι ἕνας χαλίφης μὲ 18 Τούρκους στάλθηκε στὰ Γιάννινα γιὰ νὰ καταλάβουν τὸν τόπο. Αὐτοὶ οἱ 19 ἔχτισαν δικὰ τους σπίτια στὸ μέρος ποὺ σήμερα ὀνομάζεται Τουρκοπάλουκον καὶ ὕστερα ἀπὸ ἄρνηση τῶν Ἑλλήνων νὰ τοὺς δώσουν γυναῖκες ἄρπαξαν μερικὲς Ἑλληνίδες κοπέλλες τὴν ὥρα ποὺ παρακολουθοῦσαν ἕνα πανηγύρι στὴν Μητρόπολη. Οἱ Τούρκοι βρῆκαν εὐκαιρία ἀπὸ μιὰ αὐταγόνα τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς ἔδιωξαν ἀπὸ τὸ κάστρο κι ἔκαναν δική τους τὴ γῆ καὶ τὰ ὑπάρχοντά τους. Γύρω στὴν ἐποχὴ αὕτῃ ὁ Γεώργιος Καστριώτης ἢ Σκενδέρμπεης ἔγινε ξακουστός, ἀλλ' ἡ ἐπαρχία τῶν Γιαννίνων δὲν ἦταν μέσα στὴν περιοχὴ τῆς διακυβερνήσεώς του. Στὴ Νέα Ἡπειρο διατηροῦσε κάτω ἀπ' τὴν κυριαρχία του τὴν CROTA DURAZZO ALBANO καὶ ἕνα μέρος τῆς Μουζακιάς πρὸς τὸ Ν. μέρος τοῦ Ἀώου. Στὴν παλαιὰ ὅμως Ἡπειρο εἶχε συμμαχία μὲ τὴ Χειμάρρα, τὸ Τεπελένι καὶ τὸ Ἀργυρόκαστρο.

Τὴν ἐποχὴ ποὺ ἡ Κων(η)πολὴ πάσθηκε ἀπ' τοὺς Τούρκους (1453) ὁλόκληρη ἡ Παλαιὰ καὶ Νέα Ἡπειρος ἦταν ὑποδουλωμένη στοὺς Τούρκους, ἐκτὸς ἀπὸ λίγες ἑξαιρέσεις. Τὰ Γιάννινα διατηρώντας τὰ προνόμια ποὺ τοὺς εἶχαν δοθῇ τὴν ἐποχὴ ποὺ πάσθησαν, κατώρθωσαν νὰ κρατηθοῦν οὐδέτεσα ἐπὶ δυὸ αἰῶνες ἀνάμεσα στοὺς πολέμους τῶν Ἑνετῶν μὲ τοὺς Τούρκους. Ἡ ἐξέγερση ὅμως τῶν Χριστιανῶν στὰ 1612 ποὺ καταπνίχθηκε στὸ αἷμα εἶγε νὰ συνέπεια νὰ γαθοῦν τὰ προνόμια. Μένει τότε ὁ Μουσουλμανικὸς πληθυσμὸς εἶγεν ἀξιεθῇ μὲ προσχωρήσεις, τὸ δὲ Χριστιανικὸ στοιγεῖο εἶγε μέρα μὲ τὴ μέρα ἀδυνατίζει ἀπ' τὶς ἀοπαγές τῶν παιδιῶν τῶν Χριστιανῶν ποὺ ἔκαναν τῶν Γενιτσάων οἱ ὁδοί. Ἀπ' τὴν ἐποχὴ αὕτῃ ὡς τὴν ἐποχὴ ποὺ ἐμφανίστηκεν ὁ Ἀλῆ Πασᾶς, ἱστορικὸ ἀξιουνμουένιο σημεῖο νὰ τὰ Γιάννινα ἦταν ἡ ἐμφάνιση τῶν ἀουατωλῶν καὶ τῶν κλεφτῶν τῶν ἡρωϊκῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821. Τὴν περίοδο αὕτῃ παρατηρήθηκε ἀπάρνηση

τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ἀπ' τοὺς κυρίως Ἀλβανούς, τοὺς Ἀλβανούς τῆς Τσαμουριάς, τοὺς Λιάπηδες τῆς Αὐλώνας καὶ μεγάλου ἀριθμοῦ χωρῶν τοῦ Δελβίνου, Φιλιατῶν, Παραμυθιάς καὶ Μαργαριτίου. Ἀσπασθήκαν τὸν ἰσλαμισμό κι ἔκαναν τὶς ἐκκλησιὰς τζαμιά. Σὲ μερικὰ χωριά γινόνταν γάμοι ἀνάμεσα σὲ Χριστιανούς καὶ Μουσουλμάνους καὶ οἱ Μουσουλμάνοι τοῦ χωριοῦ Κορβελέσι διατηροῦν τὶς γιορτές τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας τόσο εὐλαβικὰ ὅσο καὶ τὸν μπαϊράμι. Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς κυβέρνησε ἀπὸ τὸ 1788 ὡς τὰ 1821. Εἶναι δίκιο νὰ ποῦμε γι' αὐτὸν τὸν τύραννο τῆς Ἡπείρου, πὼς ἂν ἐξαίρεση κανένας τὰ δυὸ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του, κατὰ τὰ ὁποῖα κήκταν τὰ Γιάννινα πολλὲς φορὲς, ὅταν αὐτὸς πολεμοῦσε μὲ τὰ στρατεύματα τοῦ Σουλτάνου, ἡ γενικὴ κατάσταση τῆς γῶρας δὲν ἔδειχνε πὼς αὐτὴ ὑπόφερε. Στὸν καιρὸ τῆς διακυβέρνησής του ἡ πόλη εὐημεροῦσε καὶ στὸν καιρὸ τοῦ πολέμου τῆς ἀναξαρτησίας οἱ κάτοικοι τῆς εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ θυμοῦνται τὶς μέρες τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ἀνάμεσα στὰ 1822 — 1830 τὰ Γιάννινα ἔπαθαν πολλὰ δεινὰ ἀπ' τὰ Ἀλβανικὰ στρατεύματα ποὺ γύριζαν ἀπ' τὶς ἐπαναστατημένους ἑλληνικὲς ἐπαρχίες. Ὅποτε ἀπ' τὴ δημιουργία τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου καὶ τὴν ὀρθόττησή του, τότε ποὺ πήραν σάοκα καὶ ὁστὰ οἱ βασιλικὲς ἐλπίδες τῆς ἀπελευθέρωσης ἀπ' τὸ δεσμὸ τῶν βαρβάρων Τούρκων πολὺ λίγοι ἀπ' τοὺς παλιούς κατοίκους ποὺ εἶχαν φύγει ἢ εἶχαν ἀναμειγθῇ στοὺς ἀγῶνες τῆς ἀπελευθέρωσης νύρισαν πίσω στὰ σπίτια τους. Ἐτσι ἀπὸ ἄλλα μέρη τῆς Ἡπείρου κι ἀπ' τὰ περὶ γῶρα τῆς πόλης ἤρθαν πολλοὶ νὰ κατοικήσουν στὰ Γιάννινα καὶ κάλυψαν τὸ κενό. Ἡ πόλη τῶν Γιαννίνων ἦταν φημισμένη τὸ 16ο καὶ 17ο αἰῶνα γιὰ τὸν πληθυσμὸ καὶ τὰ πλούτη τῆς ἀνάμεσα στὶς ἄλλες ἑλληνικὲς πόλεις. Ἐνα ἔγγραφο ἀπ' τὸν αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικο ἀναφέρει τὰ Γιάννινα σάν μιὰ μεγάλη καὶ πολὺ πλούσια πόλη. Οἱ Ἀγγλοὶ περιηγητὲς SPON καὶ WHEELER ποὺ ἐπισκέφθηκαν τὰ Γιάννινα στὰ 1660 κάνουν μιὰ πολὺ τιμητικὴ ὑπόμνηση, ὅχι

μόνο για την εμπορική ακμή της πόλης, αλλά και για τὰ θαυμάσια εκπαιδευτικά ιδρύματα. Ὁ GARNIER, Γάλλος πρόξενος ποὺ ἦταν ὁ πρῶτος Εὐρωπαῖος πρόξενος στήν Ἑπειρο τὸ 1695 βάσει τὰ Γιάννινα στὸ ἴδιο ἐπίπεδο μὲ τὴ Μασσαλία σχετικὰ μὲ τὸν πληθυσμὸ καὶ τὸ εἰσαγωγικὸ ἐμπόριο. Ἀπ' τὰ στοιχεῖα μιᾶς ἀπογραφῆς στὰ 1731 βλέπομε πὼς ζοῦσαν 8.000 οἰκογένειες, δηλαδὴ πάνω κάτω 50.000 ἄτομα. Στὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ εἶχαν 35.000 χριστιανούς, Τούρκους καὶ Ἑβραίους. Στὰ 1862 ἦταν 2.380 χριστιανικὲς οἰκογένειες, 900 μουσουλμανικὲς καὶ 370 ἑβραϊκὲς, δηλαδὴ 22.000 σταθεροὶ κάτοικοι καὶ 7.000 μετακινούμενοι. Σύμφωνα μὲ μιὰ ἀπογραφὴ τῆς Κυβέρνησης στὰ 1866, ποὺ ἔγινε γιὰ στρατολογικοὺς καὶ φορολογικοὺς σκοποὺς στὰ Γιάννινα ἦταν 4.387 χριστιανοὶ ἄρρενες, 2.018 ἄρρενες Τούρκοι καὶ 1.505 ἄρρενες Ἑβραῖοι, δηλαδὴ συνολικὰ 7.920 ἄρρενα ἄτομα, πρᾶγμα ποὺ προϋποθέτει ἓνα σταθερὸ πληθυσμὸ 18.000 ψυχῶν. Ἐδῶ ποῖται νὰ σημειωθῇ πὼς ἔνα ποσοστὸ 10% ἀπὸ τοὺς ἄρρενες ἀπέφυγε τὴν στρατιωτικὴ ἀπογραφὴ γιὰ νὰ ξεφύγῃ τῇ στρατιωτικῇ ὑποχρεώσει καὶ τὶς φροολογικὲς ὑποχρεώσεις. Ὁ πληθυσμὸς αὐτὸς ἀπετελεῖτο ἀπὸ 10.000 γοιστιανούς, 5.000 ὀθωμανούς καὶ 3.000 Ἑβραίους. Ἀπ' τὴν ἐποχὴ αὐτὴ δὲν ὑπῆρξε ἄλλη ἀκριβέστερη ἀπογραφὴ καὶ ἔτσι δὲν ὑποσοῦμε ν' ἀναφέρωμε μὲ ἀκρίβεια τὸν ἀριθμὸ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων. Πάντως οἱ κατάλογοι τῆς Μη τοῦπολης δίνουν τὸν ἀριθμὸ τῶν χριστιανῶν σὲ 12.000. Στοὺς παραπάνω ἀριθμοὺς δὲν συμπεριλαμβάνονται οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ τῶν Γιαννίνων, ὅπου ζοῦνε 80 οἰκογένειες ὅλες χριστιανικὲς. Ἡ ἐπαρχία τῶν Γιαννίνων περιέχει 4 διοικητικὲς πεοιφέρειες: Ζαγόρι, Μαλακασί, Τσαοακοβίτσα καὶ Κούρεντα (COURCOUTA), οἱ ὁποῖες σύμφωνα μὲ τὶς στατιστικὲς τοῦ συγγραφέα παρμένες ἀπ' τὶς καλύτερες πηγὲς ἀπαρτίζονται ἀπὸ 222 χωριά καὶ ἔχουν πληθυσμὸ 115.698 ἀπ' τοὺς ὁποίους 4.400 Μωαμεθανοὶ καὶ

3.300 Ἑβραῖοι. Ὅλοι μιλοῦν τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ποὺ χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικὰ στὰ ὑπηρεσιακὰ καὶ στὰ νομικὰ ἔγγραφα.

Τὰ Γιάννινα, ἡ γνήσια πηγὴ τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μυθολογίας εἶναι ἀκόμα ἐνδοξα, ὅπως καὶ κατὰ τοὺς τρεῖς περασμένους αἰῶνες γιὰ τὴν καλλιέργεια τῶν γραμμάτων. Ἴσως σὲ κανένα μέρος τῆς Ἑλλάδας δὲν μιλιέται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τόσο καθαρὰ καὶ σωστά, ὅσο σ' αὐτὴ τὴν ἐπαρχία μὲ μοναδικὴ ἐξαίρεση τὸ κέντρο τῆς πόλης ποὺ ἀκούγονται μερικὲς ἰταλικὲς λέξεις.

Ἀπ' τὸ 16ο αἰῶνα τὰ μοναστήρια ἦταν ἀνώτατες σχολὲς ποὺ οἱ παλαιότεροι καὶ οἱ πιὸ φημισμένοι στὶς γνώσεις δίδασκαν τοὺς νέους παπάδες. Οἱ μαθητὲς αὐτοὶ οἱ ἄξιοι διάδοχοι τῶν λαμπρῶν Ἑλλήνων προσφύγων, ποὺ ὕστερα ἀπ' τὴν ἄλωση τῆς Πόλης μετέφεραν τὶς γνώσεις τοὺς σὲ πολλὰ μέρη τῆς Δύσης ὅπου πῆγαν γιὰ νὰ σωθοῦν. τοὺς ἔμπασαν καὶ τοὺς δίδαξαν ὅσα ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν μάθει. Στὰ Γιάννινα ιδρύθηκαν συστηματικὰ σχολεῖα, ὅπου οἱ μαθητὲς διδάσκονταν ἑλληνικὴ λογοτεχνία καὶ φιλοσοφία. Ὅλοι οἱ διακεκομμένοι Ἕλληνες γιὰ δ' αἰῶνες δίδαξαν ἢ διδάχτηκαν σ' αὐτὰ ἡ σχολεῖα, ὅπως οἱ Σουγδουοῦδες, Μεθόδιοι, Μελέτιος, Γεωργάκος, Γεννάδιος, Σακελλαρίοι καὶ πολλοὶ ἄλλοι ποὺ τὰ ὀνόματά τους εἶναι γνωστὰ στοὺς συγγρόνους Ἕλληνες. Τὰ Γιάννινα τώρα ἔχουν Γυμνάσιο Γραμματικὲς σχολὲς γιὰ ἀγόρια, τρία παοθυναγωγεῖα καὶ δυὸ νηπιαγωγεῖα μὲ 16 καθηγητὲς καὶ 39 δασκάλους. Ὁ συγγραφέας ποὺ τελευταῖα ἐπισκέφτηκε δημοσία σχολεῖα σ' ἄλλες γῶες ποὺ θεωροῦνται παραδείγματα ἀποτελεσματικῆς ἐκπαίδευσης, εἶχε τὴν εὐχαιοίστηση νὰ βοῇ τὰ σχολεῖα τῆς πόλης αὐτῆς ἰσάξια μὲ τὰ παραπάνω. Συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν σχολείων τῆς περιογῆς 200, δασκάλων 250 καὶ μαθητῶν 9.200. Ἡ ἐπαρχία σὲ αἴθε τὶ ποὺ ἀφορᾷ τὴ γενικὴ παιδεία ἔρχεται ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἑλβετία. Τὸ ποσοστὸ τῶν παιδιῶν ποὺ παρακολου-

θοῦν μαθήματα στὰ σχολεῖα εἶναι 90.520. Τὰ σχολεῖα αὐτὰ κατὰ κύριο λόγο συντηροῦνται ἀπὸ τόκους διαφόρων κληροδοτημάτων, μέρος ἀπ' τοὺς ὁποίους διατίθεται γιὰ τὴ συντήρησιν καὶ λειτουργίαν ἑνὸς νοσοκομείου, πτωχοκομείου, ὁρφανοτροφείου καὶ ἄλλων εὐαγῶν ιδρυμάτων. Γιὰ ἓνα ξένο, ἰδιαίτερα Ἀγγλο, τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι τόσο ἐνδιαφέρον, ὅσο αὐτὰ τὰ κληροδοτήματα ποῦναι προωρισμένα γιὰ τὴν πρόνοια τῶν συνανθρώπων. Προσδιορίζει τὴν ἀντίθεσιν ἀνάμεσα στοὺς φωτισμένους χριστιανούς τῆς περιοχῆς καὶ τοὺς ἀγράμματους καὶ καθυστερημένους γείτονες τοὺς Τούρκους ποὺ διοικοῦν.

Ἡ πόλις τῶν Γιαννίνων εἶναι χτισμένη στὴν κατωφέρεια τοῦ λόφου τ' Ἀϊ-Γιώργη, στὴ Ν.Α. πλευρὰ τῆς λίμνης καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ ὠραῖα σπίτια ποὺ ἀνήκουν ἀποκλειστικὰ σὲ χριστιανούς. Οἱ δρόμοι εἶναι καθαροὶ καὶ μαλοὶ. Ἡ παλαιὰ σκεπαστὴ ἀγορὰ ποὺ καταστράφηκε ἀπὸ πυρκαϊὰ ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια, ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ ἓνα ἀνοιγτὸ δρόμο μὲ πλακόστρωτο πεζοδρόμιο. Εἶναι ἀξιοσημείωτα ὑγιεινὴ ἡ πόλις αὐτή, ἂν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς ποῦναι στὴν πεδιάδα κοντὰ στὴ λίμνη ὑποφέρουν ἀπὸ ἐλονοσία, ἰδιαίτερα πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς τοῦ φθινοπώρου. Τὸ κύριο ἐμπόριο τῆς πόλης εἶναι μὲ τὴ σειρά ἡ ἐξαγωγή ἀπὸ δέρματα, κατασκευὴ ὑποδημάτων καὶ ὑφασμάτων, καθὼς καὶ ἡ κατασκευὴ διάφορων ἐπίπλων καὶ σκευῶν ποῦναι χρήσιμα γιὰ τὴν ἀνατολίτικὴν ζωὴ. Στὰ τελευταῖα χρόνια τὸ ἐμπόριο τῶν Γιαννίνων ἔχει ἐλαττωθῇ πολὺ καὶ αὐτὸ ὀφείλεται στὴν κυβερνητικὴ ἀμέλεια, γιατί δὲν παρέχει καμμιὰ προστασία καὶ ἀσφάλεια γιὰ τὴν ἀσκήσιν τοῦ

ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας. Τὰ Γιάννινα ἔχασαν ἀκόμα ἀπὸ τὸ ἐμπόριο τῆς Ἀλβανίας ποὺ ἦταν ἄλλη φορὰ ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια κέντρα τῆς. Εἶναι φυσικὰ δεμένα μὲ τὸν κόλπο τῆς Ἀρτας μὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ὁμορφότερες διαβάσεις ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Τὰ Γιάννινα εἶναι ἐλληνικὰ ἀπὸ τὴν προέλευσίν τους, τοὺς κατοίκους καὶ τὸ χαρακτῆρα. Ὁ λαὸς τους θέλει τὴν ἔνωση μὲ τὸ ἐλληνικὸ βασίλειο ποὺ τὸ θεωρεῖ σὰν τὴν μητέρα πατρίδα. Τὰ σύνορα προσδιορισμένα ἀπὸ τὸ 80 πρωτόκολλο θὰ μπορούσαν νὰ ἐκπληρώσουν αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν. Ἄν οἱ μεγάλες δυνάμεις ἀποτύγγαναν στὸ Βερολίνο σ' αὐτὸ τὸ πρωτόκολλο, θὰ ἄφιναν μιὰ ἐπικίνδυνον ἐστία πυρκαϊᾶς, ποὺ δὲν θὰ μπορούσε νὰ κατασταλῇ εὐκόλως. Ὁ συγγραφέας λέγοντας γιὰ τὰ Γιάννινα ὅτι ἔγραφεν ὁ φίλος τοῦ Βύρωνα BLAQUIERE στὰ 1825, ὅταν ἦταν ὑποδουλωμένη ἡ τώρα ἐλεύθερη Ἑλλάδα, κλείνει τὸ ἄρθρον του μὲ τὰ παρακάτω: Σχετικὰ μὲ τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ τόσοι πολλοὶ ἀξιοσημείωτοι συγγραφεῖς τῆς Εὐρώπης μεταχειρίστηκαν γιὰ νὰ πετύχουν συμπάθεια πρὸς τὴν ἐλληνικὴ ὑπόθεσιν μπορῶ νὰ πῶ πὼς ὁλὸς ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἐνδιαφέρεται πολὺ γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς. Καὶ δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ ποῦμε πὼς ἡ χειραφεσία τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀνατολῆς θὰ ἀποτελοῦσε θρίαμβο στὸν πολιτισμό. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε ἀκόμα πὼς ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ περικλείει ἓνα αἶτημα γιὰ βοήθεια (ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ παραβλεφθῇ) ἀπὸ κάθε φίλο τῆς ἀληθινῆς θρησκείας καὶ τῆς ἀλήθειας στὸν κόσμο.

ALEXANDER MACDONALD»

Λονδίνο

Γιὰ νὰ γνωρίσωμε τὴν πατρίδα μας καὶ τὸ λαό μας

Τὸ πανηγύρι τοῦ Γαρδικιοῦ καὶ τὸ κάσιρο του

«Ἐάν στερηθοῦμε τὴ δημοτικὴ μας γλῶσσα θὰ χάσομε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἔθνικῆς μας ψυχῆς».

Ἑλε.θ. Βενιζέλος

(συνεδρίαση τῆς Βουλῆς 25—2—1911)

Ὡς τέσσερες ὥρες νότια τῆς Παραμυθιάς, στὴ ριζοπλαγιά τοῦ Παραβουνιοῦ, στὴν ὄροσειρὰ τοῦ Κορύλα, βρίσκεται ἀπλωμένο σὲ πολλὰς σκόρπιες συνοικίες τὸ ὡς τὰ χθὲς μεγάλο τουρκοχωρὶ Γαρδίκι σήμερα καθαρόαιμο Ἑλληνοχώρι σχηματισμένο ἀπὸ διάφορους Σκαλεπανήσιους, κύρια ἀπὸ Σκαπετινοὺς Σουλιώτες.

Εἶναι 7 τ' Ἀλωνάρη 1960, μέρα χρόνου σὲ χρόνο ποὺ τὸ χωριὸ πανηγυρίζει. Κάτου ἀπὸ τὸν ἥσκιον γερασμένον πλάτανον στὴ Σκόζα (Ἀρβαν = κρανιά), σὲ σύμφετο τόπο, στὴν ἄκρη μικροῦ, ἀλλὰ κοινοῦ Βυζαντινοῦ ναοῦ, τῆς ἐποχῆς τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου, ἀπομεινarioῦ τῶν παλιῶν χριστιανῶν κατοίκων, εἶναι πολὺς κόσμος συναγμένος.

Τὰ βιολιά, ζυγιές ζυγιές, οἱ τραγουδίστριες (τσιγκίστρες) μὲ τὰ μικρόφωνα καὶ μεγαλόφωνα κι' οἱ φωνές τῶν διαφόρων μικροπωλητῶν καὶ πωλητριῶν πνίγουν τὸ σκούξιμο τῶν τσιτζίκιων ποὺ ἀναμμένα ἀπὸ τὸ κόμμα τσιρίζουν στὰ κλωνάρια τοῦ δέντρου. Ρίνονται καὶ πηδοῦν μὲ περηφάνεια τὰ παιδιὰ στὸ χορὸ καὶ σειοῦνται μὲ καιάρι καὶ στριφογυρίσματα οἱ νιές. Νομίζει κανένας πὼς βρίσκεται σ' ἀρχαία θεῖκή σύναξιν καὶ ἔχει μπροστά του τοὺς διάφορους θεοὺς τῶν ἑλληνικῶν τόπων νὰ γλεντοῦν καὶ νὰ χορεύουν στοὺς δροσεροὺς ἥσκιους μὲ τὴς

θέαινες τῶν βουνῶν καὶ τὴς νύφες τῶν δασῶν.

Οἱ δικοὶ βρίσκουν τοὺς δικούς, οἱ συγγενεῖς παρεξώτερους συγγενεῖς, οἱ νυφάδες ἀνταμώνουν τὴς παντρεμμένες σ' ἀλλαρχινὰ χωριὰ ἀνδραδέρφες κι' οἱ ποῦπρες διαβαίνουν βεργολύγερές μὲ φουστό σὰ σαλαγημένο ἀπὸ ἄγουρο βοσκό ἀστόμωτο στειροκόπαδο. Οἱ ἀδεροφοποιεῖς ἀγκαλιάζονται φιλοῦν τὴς ὅμοιες τοὺς καὶ τὴς χαιρετοῦν μὲ γέλια καὶ χαρές. Τοὺς ρωτοῦν γιὰ τοὺς σπιτικούς τοὺς, γιὰ τὴν πόρεψή τοὺς. Πασπατεύουν νὰ μάθουν ὅλα τὰ κατασάλέμματα τῆς ζωῆς τοὺς.

«Ὡ γλυκεῖα καὶ παραπονιάρια τῆς τσοῦπρας φωνῇ ποὺ φτάνεις ὡς τὰ κατὰβαθα τοῦ ἐσωτερικοῦ μου κόσμου καὶ κρούοντας κινᾷς τὴς χορδές τῆς ψυχῆς, πὼς νᾶηταν, νὰ μὴν ἔπανε ποτὲ ἡ κρίση σου ἢ γραμμένη, ἀλλ' ἀγέραστη σὺ κι' ἄσσωτη ἐκεῖνη νὰ γλυκακούονταν, κι' ἐγὼ ὅλο ἐσένα καὶ μόνο ἐσένα νὰ φηγκράζομουν. Νὰ λάρωναν τ' αὐτιά μου ἀπὸ τῆς βρωμοκοινωνίας τὰ ντροβάλα καὶ τὴς διαβολές καὶ πεθαινίσκοντας νᾶσθηνα μὲ τὸν ἀχὸ σου. Ὡχὸ! Καλλίτερο νὰ κοιτάζω τὸ μνήμα τῆς νιάς ποὺ γνώρισα παρὰ νὰ βλέπω αὐτὴν τὴν ἴδια γερασμένη».

«Χωράφια, δάση καὶ βουνὰ
λίμνες, ποτάμια βροῦσες
πουλιά, κοπάδια πρόβατα,

χουγιατά κι' ἡ Χάϊδω ὅλο κυνηγάει τὸν τσίντζιρα.

Τέλος νευριασμένη ἀπὸ τὴν ἀνυπακοὴ τῆς θυγατέρας ἀφήνει τὰ παρακάλια.

—Ἔλα ποὺ νὰ μὴ σώσεις. Ἀνάθεμα ποὺ σὲ κοιλοβάσταγα ἐννιά μῆνες. Μοῦ πάει τὸ στόμα στ' αὐτιά. Δὲν ἀκοῦς μωρὴ σκασμένη. Θὰ σοῦ μποῦν τ' ἀγκάδια ξυπόλυτη. Θὰ σὲ φάει κἄνας μπουντοικιάβουρας (σκορπιὸς) ἢ φίδι, μακριὰ νὰ γένει. Τί μὲμεινες μὲ τὰ τσιντσόρια;

Κι, ἂν φωνάζει ἡ μάνα τὴ Χάϊδω «σκασμένη» ὄχι, δὲ θέλει στὰ σωστά νὰ σκάσει. Τὸ λέει αὐτό, ἔτσι, ἀπάνου στὸ σκασιό της, στὰ νεῦρα της. Ἀλλὰ καμμιὰ φορὰ, ὅσα φέρ' ἡ ὥρα δὲν τὰ φέρει ὁ χρόνος —κούφια ἡ ὥρα ποὺ τ' ἀκούει— λαχαίνει νὰ πάθουν τὰ παιδιὰ κανένα κακὸ καὶ τῶχουν οἱ μάνες μάρα κι' ἀπόπιασμα καὶ καρφὶ μεγάλο στὴν καρδιά.

Ἀφοῦ τὸ μυιγαροῦδι πέταξε, τελευταία, ἔξω ἀπὸ τὸ φοράχη τοῦ περιβολιοῦ, σ' ἀλλαργινὸ χωράφι, παρατιέται ἡ τσούπρα τοῦ κυνηγητοῦ καὶ σιμαζώνεται στὸ σπίτι.

Ἀφοῦ πέρασα ἀνηφοριές, κογκέλες, σβάρες καὶ σπελολίθαρα, φτάνω —ἀφοῦ ἀκούμπησα νὰ ξαπλώσω σὲ σαράντα ἡσχιους ἀπὸ γκρεμοὺς κι' ἔβελα (μεγάλα λιθάρια, μπίσμπιλα)— στὸ κάστρο. Παίω μὴ' ἀνάσα καὶ φέρω γύρω περιεργάζοντάς το.

Ὅχι, δὲν εἶναι καμμιὰ ἀπὸ τὶς ἀκροπόλεις τῆς ἀρχαίας Ἀηδονίας χώρας οὔτε ἀπὸ τὶς βυζαντινὲς ὀχυρώσεις, τὰ κάστρα τοῦ Ἰουστιανοῦ, ὅπως ἐνουίζονταν κι' ἀκούονταν ὡς τώρα, ἀλλὰ ἓνα ἀπλὸ ἀσβεστόχτιστο καταφύγιο τῶν νεωτέρων γόνων. Πάνω ἀπὸ τὸ γωσιὸ Λιογκάτες (τώρα Ἀγορά) καὶ πανώπλαγα τοῦ Γαοδικιοῦ, στὴν τσούρλα, κατάκορφα ἀπόκορημον πλαγιαστοῦ λόφου ροβολημένου ἀπὸ τὸ ἀπὸ πάνω βουνό.

Καθὼς κατμβαίνει ὁ λόφος σχηματίζει πολλοὺς γκρεμοὺς στὴ βόρια πλευρά, καὶ τὰ ποδάρια του τεντωμένα φτάνουν ὡς κάτω στὴν πεδιάδα.

Ἡ κορυφὴ τοῦ λόφου, ἡ τσούρλα, ἀπὸ τρία μέρη ἔχει σπηλιώδικους γκρεμοὺς

κι' ἀπὸ τὴ δύση φασγομυλόφυτη κατφορία.

Καθὼς κατμβαίνει ὁ λόφος σχηματίζει πολλοὺς γκρεμοὺς στὴ βόρια πλευρά, καὶ τὰ ποδάρια του τεντωμένα φτάνουν ὡς κάτω στὴν πεδιάδα.

Ἡ κορυφὴ τοῦ λόφου, ἡ τσούρλα, ἀπὸ τρία μέρη ἔχει σπηλιώδικους γκρεμοὺς κι' ἀπὸ τὴ δύση φασκομυλόφυτη κατφορία.

Δὲν εἶναι ἔργο ἀνθρώπινο τὸ κάστρο, ἀλλὰ τῆς φύσης. Οἱ Τιτᾶνες κατὰ τὸν ἀνασχηματισμὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἄρπαξαν ἀπὸ τὴ Σουλιώτικη ὀροσειρὰ ἓνα κομμάτι βουνὸ μὲ τὰ βράχια καὶ τοὺς γκρεμοὺς του καὶ τὸ ροβόλησαν παρακάτου. Τί τῶρθελαν; Ἔτσι γιὰ γοῦστο, γιὰ νὰ δείξουν στοὺς ἄλλους Τιτᾶνες, στ' ἀπέναντι χαμηλοβούνια, ποὺ ἔβαξαν τὸ ἓνα βουνὸ καθάλα στ' ἄλλο, τὴ δύναμή τους.

Στὰ νεώτερα χρόνια, δὲν κόπιασαν, δὲν ἴδρωσαν οἱ ἄνθρωποι καὶ πολὺ νὰ τὸ ὀχυρώσουν. Ἀπὸ τὰ τρία μέρη, βόριο, ἀνατολικά καὶ νότιο ἔχει ἐργασθεῖ ἡ φύση. Αὐτοὶ ἀπὸ τὸ δυτικὸ καὶ λιγάκι ἀπὸ τὸ νότιο μόνο ἔφκιασαν ἓνα ἀπλὸ τεῖχος ἀσβεστόχτιστο κι' ἓναν δρεπανοειδῆ ἐσωτερικὸ πύργο στὴν κορυφὴ γιὰ τὴ διαμονὴ τῆς φρουρᾶς. Τίποτ' ἄλλο. Γιὰ εἴσοδο εἶχαν τὴν ἀνάμεσα τῶν ἀνατολικῶν βράχων φυσικὴ πορεία ποὺ σ' ὠσανάγκης ἐφραζαν ἀπὸ μέσα μὲ σπελολίθαρα, ὅπως κατὰ τὰ μυθικά χρόνια οἱ κύκλωπες τὶς σπηλιές τους.

Εἴθεστε στὴν ἐποχὴ τῶν φράγκικων καὶ σλάβικων ἐπιδρομῶν. Βλέπομε ν' ἀνέονται τὶς πλαγιὲς ἀνθρώπινο πληθος. Φεῖγουν σὰν οἱ διαόλοι ἀπὸ τὴ θυμιάμα, συντσανίζονται. Γυναῖκες ξεκομμένες ἀπὸ τοὺς ἄνδρες, παιδιὰ χωρισμένα ἀπὸ τὶς μάνες. Μερικῶν φτεροπόδαων οἱ φτέρες χροῦν στ' αὐτιά. Τοὺς διώκει κακὸς σίφρυνας, ὅπως τὰ τσιροπούλια χυνοπωριάτικη μπόρα. Καιρός, ποὺ γάνει ἡ μάνα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάνα.

Ὅλοι τρέχουν νὰ σωθῶν. Ἄν ἀποσταμένοι ξαυίσουν καὶ μείνουν λίγο πίσω τοὺς τρώει τὸ θηριό, ὅπως ὁ τσάκαλος τὰ ντομοσιάρικα (τὰ ὀκνά) τοῦ κοπαδιοῦ.

Καημένε ἄνθρωπε, τί φουρτοῦνες εἶ-
δες κι' ἀκόμα τὰ πάθια καὶ τὰ βάσανά
σου δὲ σώθηκαν.

«Κι' ἂν στοὺς αἰῶνες πέρασαν
ζουναρημένοι τόσοι
Θεοί, κανεῖς δὲν μπόρεσε
τὸν ἄνθρωπο νὰ σώσει.

Ραγιάς ἦταν ὁ ἄνθρωπος
τέτοιος εἶναι καὶ τώρα
ποὺ νηστικὸς γυρίζει κι' ἄς
ιδρώνει ὅλη τὴν ὥρα.

Οἱ δοῦλοι ἐργάτες λέγονται
κι' οἱ κύριοι ἀφεντάδες
κι' ἴδιος ἀπόμνηκε ὁ λαὸς
δεμένος μὲ χαλκάδες».

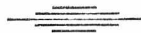
Νὰ τί χρειάζεται ἡ ἱστορία κι' ἡ ἀρ-
χαιολογία, ποὺ μερικοὶ θέλουν νὰ τὴν ἐ-
ξαφανίσουν γιὰ νὰ μὴ φέρνει ἀνακατο-
σύρα στοὺς λαούς. Γιὰ νὰ ξέρει ὁ σημε-
ρινὸς ἄνθρωπος ἀπὸ ποῦ ξεκίνησε στὸ
διάβα του καὶ πὼς ἔφτασε στὴ σημερινή

θέση ἀπὸ τὴν ὁποία καὶ πάλι ἀκρίοσητος
(χωρὶς κιόσι, εἶδος παιγνιδιοῦ) θὰ ξετο-
πισθεῖ.

Κατὰ τὸ κατέβασμά μου ἀπὸ τὸ κά-
στρο περνῶ ἀπὸ τὴ βόρεια συνοικία τοῦ
Γαρδικιοῦ. Ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ παραθύρια
τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Γάκη Νίκου, λίγο ξυ-
στρα πρὸς τὸ βοριά, βρίσκω ἀρχαῖο τάφο
λαξεμένο πάνω σὲ σπελόβραχο, μὲ διεύ-
θυνση ἀπὸ βοριά πρὸς νότο, μήκρου 2 μ.
πλάτου 0,80 μ. καὶ βάθου 0,70 μ. Τέτοιοι
τάφοι ὑπάρχουν κι' ἄλλοι δυὸ στὸ χωριό.
Ἕνας στὴ θέση «Μπουρίμα τοῦ Σαλού-
χα» κι' ὁ ἄλλος στὸ «Σεντούκι».

Πρωτῶ τὸ νοικοκύρη τοῦ σπιτιοῦ ἂν
ξέρει τίποτε ἱστορικὸ γιὰ τὸ λάκκο αὐ-
τὸν πάνω στὴν πέτρα κι' ἀρχινάει:

«Ἐγὼ εἶμαι καινούργιος. Οἱ γερόντοι
μᾶς ἔλεγαν πὼς πάνου στίς πλαγιές τοῦ
βουνοῦ ἔβασκε παλιότερα πολὺ βιό, ποὺ
δὲν εἶχε μετρημό, ἄσωτο. Ἄρμεαν οἱ
τσομπαναραῖοι τὰ γίδια καὶ τὸ γάλα τῶρ-
ριναν σὲ σωλῆνες κι' ἔργονταν ἐδῶ; ἀπ'
ὅπου τῶπερναν τὰ σπίτια τους.

Ο Γιάννης Ψυχάρης

Δροσερά ανοξιάρικα ροδοπέταλα, προσφέρουμε αυτά τα λίγα μας λόγια, σε μιὰ ἀπ' τὶς μεγάλες μορφές πὺν φάνηκαν στὸν Τόπο μας καὶ πὺν μὲ τὸ πέρασμα οὐ χρόνου ἔχει ἀνυψωθεῖ στὸν Ἑλληνικὸ Παρνασσό, σὰ σύμβουλο τῆς ἰδέας καὶ τῶν ἰδανικῶν. Ἐνα πνευματικὸ μνημόσυνο πὺν τοῦ γίνεται σὰ δεῖγμα τῆς ἀκτινοβολίας του καὶ σὰν ἀπόδειξη τῆς ἐπιτυχίας στὸν πνευματικὸ ἀγῶνα πὺν ἀγωνίστηκε.

Καὶ μέσα στὸ θαμπωτικὸ φῶς τῆς Ἀθανασίας, πὺν τὸν περιζώνει, φαντάζει στὰ μάτια μας ὁ Γ ι ἄ ν ν η ς Ψ υ χ ἄ ρ η ς, μυθικὸς πρόγονος, ἕνας ἄλλος Προμηθεύς, πὺν χάρισε στὸ λαὸ του τὸ θεῖο δῶρημα τῆς γλώσσας.

Ἄς τὸν πλησιάσουμε!... Ὅχι μόνο μὲ εὐλάβεια καὶ σεβασμὸ ἀλλὰ καὶ πὺν πολὺ μ' αὐτὴ τὴν ἰδιαίτερη εὐγνωμοσύνη, πὺν μᾶς γεννᾷ ἡ ὑποχρέωση.

Ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις θὰ ἀποκαλύψουμε τὴν παρεξηγημένη μορφή του καὶ θὰ τοῦ βροῦμε ἀρετὰς ἄγνωστες σὲ μᾶς πρὶν καὶ θὰ διαορθώσουμε σφάλματα σχετικὰ μὲ τὴν ἀξιολόγηση ἑδῶ. Δηλ. νὰ οἰξοῦμε καινούργιο φῶς σὲ πλευρὰς τῆς δραστηριότητος τοῦ Ψυχάρη, ἀγνοημένες ἢ παρεξηγημένες μέχρι σήμερον. Σὰν μιὰ πολὺπλευρη προσωπικότητα θὰ τὸν δοῦμε νὰ παρουσιάζεται μπροστὰ μας. Σὰν ἄνθρωπος πὺν πιστεύει ἀπορροφημένος σὲ ἕνα ψηλὸ ἰδανικόν. Καὶ ἀπὸ ἕνα τέτοιο ἄνθρωπο, τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν πίστη δὲν περιμένουμε κι' οὔτε μπορούμε ν' ἀπαυτιάσουμε.

Πίστευε στὸν ἑαυτὸ του, πίστευε στὴν ἀποστολή του καὶ στὴν ἀποστολή τοῦ Γέ-

νους. Πίστευε σὰν Ἑλληνας στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ μεγαλεῖο τῆς.

Ἀρχετὰ εἶναι αὐτὰ γιὰ νὰ γεμίσουν μιὰ εἰκόνα, ὅπου πὺν νὰ μὴν ὑπάρχει θέση γιὰ μικρόψυχους ἐλέγχους, οὔτε γιὰ ἀσυνέπειες, οὔτε γιὰ ἄλλες ἀπὸ τὶς πολὺ συνηθισμένες ἀδυναμίες.

Ὁ Γιάννης Ψυχάρης Ἑλληνας Φιλολόγος καὶ λογοτέχνης, γεννήθηκε στὴν Ὀδησσὸ τῆς Ρωσσίας κατὰ τὸ 1854 καὶ πέθανε στὸ Παρίσι τὸ 1929. Γιὸς τοῦ Νικολάου Ψυχάρη, πέρασε τὰ πρῶτα παιδικὰ του χρόνια στὴν Ὀδησσὸ ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἐγκύκλιο μόρφωση στὴν Κωνσταντινούπολη, δεκαπέντε χρόνων πῆγε στὴ Μασσαλία, ἐκεῖ παρηκολούθησε Γυμνασιακὰ μαθήματα. Κατόπιν γράφτηκε στὴ φιλολογικὴ Σχολὴ τῆς Σορβόνης στὸ Παρίσι, ὅπου σπούδασε καθὼς ἐπίσης καὶ στὴ Σχολὴ Ἀνωτέρων Σπουδῶν καθὼς σὲ Σχολὰς κλασσικῶν καὶ Γαλλικῶν σπουδῶν. Ὅταν τελείωσε τὶς σπουδὲς του πῆγε στὴ Γερμανία καὶ παρηκολούθησε μαθήματα Γερμανικῆς Φιλολογίας καὶ γλώσσας, καθὼς μεσαιωνικὴ καὶ Νεοελληνικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία. Ὅταν ξαναγύρισε στὸ Παρίσι εἰδικεύθηκε στὴ γλωσσολογία καὶ τὴν μεσαιωνικὴ καὶ νέα Ἑλληνικὴ Φιλολογία. Κατὰ τὸ 1884 ἔγινε Ἑλληνιστὴς καὶ ἀγογγότερα καθηγητὴς στὴν ἔδρα τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσας στὴν Σχολὴ Ἀνωτάτων Σπουδῶν. Τὸ 1904 ἔγινε καθηγητὴς τῶν ἰδίων μαθημάτων, στὴν Σχολὴ τῶν ὀμιλουμένων ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἀφοῦ διδάχτηκε τὸν διδάσκαλό του Ἑμὶλ Λεγκράν δίδαξε σὲ αὐτὴ τὴ Σχολὴ μέχρι τοῦ

θανάτου του. Είχεν ὡς μαθητάς του τὸν METER, LUBICE, JOHN SEHMITZ MIRAMBEL κ. ἄ. Ἐπίσης ἔλαβε μέρος στὴν ὑπόθεσιν Ντρέϋφους.

Στὴν Ἑλλάδα κατέθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1880 σάν ἀντιπρόσωπος τῆς Σχολῆς του εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου στὴν Κωνσταντινούπολι. Ἀργότερα ξαναῆλθε κατὰ διαστήματα καὶ ἐπισκέφθηκε τὰ νησιά καὶ τὴν Στερεὰ Ἑλλάδα χάριν μελετῶν. Ἡ τελευταία του ἐπίσκεψις ἦταν τὸν Αὐγουστο τοῦ 1925 ὁπότε ἐπισκέφθηκε τὴ Χίο καὶ τὴν Μυτιλήνη.

Τὸ 1880 εἶχε παντρευτεῖ τὴν Νοεμίν Ρενάν, κόρη τοῦ μεγάλου Γάλλου ἐπιστήμονος Ἑρνέστον Ρενάν, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπέκτησε τὸ γιὺν τοῦ Ἑρνέστο. Τὸ 1912 πῆρε διαζύγιον ἀπὸ τὴν Νοεμίν καὶ παντρεύτηκε τὴν Γαλλίδα Εἰρήνη Μπώμ.

Μετὰ τὸν θάνατό του καὶ μὲ ἐνέργειες ἐπιτροπῆς διανοουμένων καὶ πολιτικῶν ὁ νεκρὸς του μεταφέρθηκε ἀπὸ τὴ Γαλλία καὶ τάφηκε στὴ Χίο, στίς 15 Σεπτεμβρίου τοῦ 1932, ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ Βροντάδες, σὲ θέσιν, ποὺ ἀπὸ τὸν ἴδιον εἶχε ὑποδειχθῇ. Στὸ μνήμα μου στήθηκε στήλη ἀπὸ Πεντελῆσιο μάρμαρον, ἡ ὁποία ἔφερε ἀνάγλυφο τὴ μορφή τοῦ Ψυχάρη φιλοτεχνημένη ἀπὸ τὸν Κ. Δημητριάδη καὶ δύο ἐπιγραφές ἀπὸ τὸν ἴδιον συνταγμένες. «Ἐδῶ μέσα ζῇ πάντα μαζί σας ὁ φίλος σας Ψυχάρης» καὶ «Ἀντίκον μου κοιτάζω τὴν Ἀσία, ὡς ποὺ νὰ πᾶμε μιὰ μέρα καὶ στὴν πόλιν».

Ὁ Ψυχάρης ἔγραψε πολλὰ ἔργα. Ἐπῆρε ἐκνοίως Ρωσσολόγος ἀναμορφωτῆς καὶ τὸ ὅλον του λογοτεχνικὸν ἔργο ἐξυπηρετεῖ τὴν γλωσσικὴν του προσπάθειαν. Τὸ «ταξίδι μου» ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1888, θεωρεῖται σάν ἕνας ἀποφασιστικὸς σταθμὸς καὶ νόνησι ἀφετηρία γιὰ τὴ μετγενέστερη ἐξέλιξιν τῆς νεώτερης ἑλληνικῆς λογοτεχνίας, διότι ὑπῆρξε τὸ ρωμαλεώτερον κήρυγμα μιᾶς πορείας πρὸς τὰ ἔμπροσ, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μιᾶς καρποφόρου ἐπιστροφῆς στὴ λαϊκὴ παράδοσιν καὶ τὴν περιφρονημένην γλῶσσαν τοῦ λαοῦ καὶ στὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα τοῦ ἐθνικοῦ βίου, ποὺ συγκροτοῦν τὸν ἐκλεκτὸν τῆς ἀ-

ληθινῆς ἐθνικῆς λογοτεχνίας. Τὸ T α - ξ ί δ ι ὑπῆρξε ὁ ὥριμος καρπὸς μιᾶς ἰσχυρῆς πνευματικῆς ζύμωσης, ποὺ τὴν ὑποκίνησαν οἱ λαογραφικὲς ἐρευνες τοῦ Ν. Πολίτη, διότι ἀπὸ κεῖ ἀρχίζει κυρίως ἡ μεγάλη στροφή.

Πρόκειται γιὰ ἕνα ἔργο μικρὸ, κάτω ἀπὸ λογοτεχνικὸν ντύσιμο καὶ γλῶσσα ἀδυστηρὰ προσκολλημένη στὸ τυπικὸ τῆς δημοτικῆς, ἐκδέτερι ὁ Ψυχάρης τὸ γλωσσικὸν του πιστεύω. Δὲν θεωρεῖ ὅτι κάνει τὸν γλωσσολόγον. Γράφει ὅτι ἡ προσπάθειά του εἶναι ἐθνικὴ. «Γλῶσσα καὶ Πατρίδα εἶναι τὸ ἴδιον. Νὰ πολεμᾷ κανεὶς γιὰ τὴν Πατρίδα του ἢ γιὰ τὴν ἐθνικὴν του γλῶσσαν εἶναι ἕνας ἀγῶνας».

Τὸ χρόνον ποὺ διήρκει τὸ T α ξ ί δ ι ἡ θεωρητικὴ ὑποστήριξις τῆς ποιήσεως στὸν πνευματικὸν κόσμον τῆς Ἀθήνας προκαλεῖ πνευματικὸν σάλο. Διοργανώνεται ἀντιδράσεις καθὼς καὶ ἡ ὑπέρομαχος μεοΐδα ὁ Ροΐδης σὲ μιὰ ἐκτεταμένην του μελέτη τιμᾷ τὸν Ψυχάρη καὶ γιὰ τίς θεωρίας καὶ γιὰ τὸ ἔργο του.

Γιὰ τὸ «T α ξ ί δ ι» τοῦ ὁ Ψυχάρης λέει: «Λὲν ἔβαλα μιὰ λέξιν, μιὰ συλλαβὴν στὸ διβλίον μου, γωοὺς νὰ τὸ συλλογιστῶ πρὶν ὧρες, ὑπορῶ νὰ πῶ μάλιστα χρόνια. ἀφοῦ κάθε γεωῶνα στὰ δημόσια μαθήματα ποὺ δίνω, τῆς γλώσσῃ τὴν ἱστορίαν μελετῶ. Διὲς μου γλῶσσαν δὲν ἔγω καὶ δὲν ἔσπασα γλῶσσαν, γιὰτὶ πλάστης δὲν εἰμαι. Γράφω τὴν κοινὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ». Γενικὰ τὸ T α - ξ ί δ ι εἶναι ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν θεωρητικῶν πορισμάτων τοῦ Ψυχάρη.

Τὸ 1891 ἐκδίδει τὸ μυθιστόρημα «Τζούλια» μαζί μετὰ τὸ «Μονσαφίον» ποὺ εἶναι ἕνα ψυχογραφικὸν σκιαγράφημα, στὸν Α' τόμον τῶν «Μήλων καὶ Ρόδων» Τὸ «T ζ ο υ λ ι α» ἐπροξέννησε κατὰ πληξὴ καὶ πολλὴ ἐντύπωσιν καὶ ἀπὸ τὴν ξένην κριτικὴν καὶ στὴν γαλλικὴν μετὰφρασιν καὶ ἀπὸ τὸν μεγάλο KRUMBACHER ἔγινε δεκτὴ μετὰ ἐξαιρετικὴ εὐνοία. Ἀκολούθησε τὸ ἔτος 1897 «τὸ Ὁ ν ε ι ρ ο τ ο ὕ Γ ι α ν ν ί ρ η». Χαρακτηριστικὸν μυθιστόρημα, εἶναι ἔκφρασις τῆς ζωῆς καὶ προσωπικότητος τοῦ συγγραφέα. Ἐνας νέος Ἕλληνας ποὺ

ταξιδεύει καὶ ξενιτεύεται, δοκιμάζει ὅλα, σ' ὅλα πετυχαίνει καὶ στὸ τέλος παρασύρεται ἀπὸ τὸ ἐρωτικὸ πάθος. Μέσα ἀπὸ τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό, κατώρθωσε νὰ συλλάβῃ τὴν ἀκοίμητη λαχτὰρα τῶν νέων Ἑλλήνων, τὴν πολυπραγμοσύνη τους, ποὺ φθάνει σὲ μιὰ μορφὴ ἀσκησις καὶ ἀρετῆς, τὸν ἀτομικισμό τους συνδυασμένο μὲ τὴν ἀγάπῃ τοῦ τόπου τους, τὸ πάθος ποὺ τοὺς ὀδηγεῖ ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ συμφέροντος. Τὸ ἔργο αὐτὸ χαρακτηρηστικὰ ὠνόμασε ὁ Παλαμᾶς σὰν «Τὸ Μυθιστόρημα τῆς Ἑλληνικῆς Ψυχῆς».

Τὸ 1904 ἀκολούθησε τὸ «Ζωὴ καὶ ἀγάπη στὴ Μοναξιά» μὲ ὑπότιτλο «ἡ ἱστορία ἐνὸς καινούργιου Ροβινσώωνος». Τὸ 1907 «ἡ ἄρωστὴ Φούλα» μὲ ἀξιιώσεις κοινωνιστικῆς. Τὸ 1911 δημοσιεύτηκε τὸ ἔργο του «τὰ δύο ἀδελφίκα». Καὶ μετὰ ἀπὸ δύο χρόνια (1913) τὸ «Ἀγνή». Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλον «Στὸν Ἰσκιό τοῦ Πλάτανο» περιλαμβάνονται δέκα τέσσαρα διηγήματα, ἄλλα μικρὰ καὶ ἄλλα μεγάλα, μὲ διάφορες ὑποθέσεις. Τὸ σπουδαιότερο «τὸ δαχτυλίδι τοῦ Γύγῃ» εἶναι μιὰ συμβολικὴ τριμυθία, ἐπίσης λογοτεχνικῆς περιγραφῆς τῶν νησιῶν τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Δωδεκανήσου, ὑπὸ τὸν τίτλο «Νησιώτικα γράμματα», ἔχουν περιληφθῇ στὸν Β' τόμο τῆς «Μήλων καὶ Ρόδων». Ἐγραψε ἐπίσης «τὰ δυὸ τριαντάφυλλα».

Τὸ δῶμα «Κυρὸύλης» καὶ ἡ κωμωδία «Γορνανατός» βρίσκονται μετὰξὺ τῶν θεατρικῶν ἔργων τοῦ Ψυχάρη ποὺ ἔγραψε τὸ 1901 μὲ τὸν τίτλον «Γιὰ τὸ Ρωμέϊκο Θέατρο». Καθὼς καὶ τὸ ἐθνικὸ παραυῖθι «Νεράϊδα» σὲ τρεῖς πράξεις (1928).

Μικρότερα διηγήματά του σὰν τὸ «Σαρακοανάφτρα» κ. ἄ. εἶναι διασκορπισμένα σὲ διάφορες ἐφημερίδες ἢ περιοδικά. Ἰδιαιτέρη ἐπίδοση εἶχε στὴν καλλιέργειαν τῶν μικρῶν πεζῶν ποιημάτων ἐρωτικοῦ καὶ ψυχολογικοῦ περιεχομένου. Ἐγραψε πολλὰ λογοτεχνικὰ ἔργα στὴν γαλλικὴ. Ἐπίσης πολλὰ ποιήμα-

τα μὲ τὸν τίτλον PETITS POEMES (μικρὰ ποιήματα). Στὴν ἰταλικὴ ἔγραψε τὴν ποιητικὴν συλλογὴ «FIORETTI PER FRANCESCA» (1912).

Ἀπειρες εἶναι οἱ γλωσσολογικῆς του μελέτες, ποὺ τυπώθηκαν γαλλικά. Ἰδιαιτέρη σημασία ἔχει στὴν γλωσσολογικὴ του ἐργασία ἡ τρίτομη γραμματικὴ, ἀπὸ τὴν ὁποία πολλοί, πάρα πολλὰ πῆραν. Εἶχε ἐκδόσει καὶ τὴν κριτικὴν — λίβελλο «Κωστῆς Παλαμάς».

Ὁ Ψυχάρης στὰ πρῶτα φοιτητικὰ του χρόνια ἐπιδίδονταν στὴ Λογοτεχνία, ἔγραφε στίχους, λάβαινε μέρος ἐνεργὸς σὲ διαφόρους φιλολογικοὺς κύκλους. Εἶχε στενότερες σχέσεις μὲ μεγάλους Γάλλους συγγραφεῖς καὶ ποιητῆς, σὰν τὸν V. HUGO, τὸν LECOUTE DE LISLE, τὸν HERENDIA κ. ἄ.

1880. Ἐνας σταθμὸς τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων. Μιὰ γενιὰ ποὺ δίνει μορφὴν στὰ στοιχεῖα τοῦ λόγου καὶ τοῦ πνεύματος, ποὺ ἦταν διάχυτα κατὰ τὰ προηγούμενα χρόνια. Ἀρχίζει ἕνας νέος ἀγῶνας, ἕνας διασφωτισμός. Ἡγετικὴ ποσοσωπικότητα ὁ Ψυχάρης, πλάστης ὁ Παλαμᾶς. Γύρω τους ἐνώνονται τὰ νέα κινήματα τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς. Ὁ ἡγέτης ἀκολουθεῖ μιὰ γραμμὴν ποὺ ξεκινάει ἀπὸ μακριά. Πολλὰ ἐπιστημονικὰ ἐπιχειρήματα ἐνισχύουν μιὰ ἐθνικὴ θέληση. «Οἱ λογιώτατοι πιστεῖον πὼς ἡ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους εἶναι γλῶσσα τῆς χυδαιότητος καὶ τῆς ἀπορροίας. Μὲ τοῦτο καταδικάζουν ὅλο τὸ ἔθνος, ἐπειδὴ ὅλο τὸ ἔθνος μιλεῖ ἐκείνη τὴ γλῶσσα» λέει ὁ Ψυχάρης.

Οἱ γλωσσικῆς ὑπεροβὸς καὶ ἡ μαγία τοῦ ἀρχαῖοις οὐκ ἀντιλαμβάνοντο πολλὰς ἀντιδοῶσις. Θεωροῦσαν πολλοὶ τὴν καθαρῶς πλασμένη γλῶσσαν ὡς ὁρίζον, ἔχει γὰρ ἀπρόσωπο στὴν ἴδιαν οὐσίαν τῆς καὶ ποὺ τὴν τοποθετεῖ ἔξω ἀπὸ τὸ χῶρο, στοιχεῖο κατ' ἐξοχὴν ἀντιποιητικόν ποὺ ἀρκοῦσε γιὰ νὰ καταστρέψῃ ἰσχυρὰς ἰδιοσυγκρασίας ποιητικῆς. Οἱ λογοτέχνες ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν, φέρουν ζωντανὴν τὴν προφορὰν τῆς λαϊκῆς γλώσσας. Ὁ Κόντος, σοφὸς ἐλληνιστὴς σὲ μιὰ σειρὰ γλωσσικῶν παρατηρήσεων τὸ 1882 ἔγραψε περὶ τῆς ἀνάγκης

τῆς καθαρογλωσσίας: «Πολλῷ δὲ τῇ ἀληθείᾳ κάλλιον εἶναι ν' ἀσπάξεται τις τὰ κοινολεκτούμενα ἢ σπουδάζων περὶ τὰ χαριέστατα νὰ σολοικίῃ δεινότητα». Ὁ Βερναρδάκης ἐπίσης παρουσιάζεται ὑπέρμαχος τοῦ δημοτικισμοῦ. Ὅμως παρ' ὅλες του τὶς γνώσεις δὲν κατώρθωσε νὰ ἡγηθῇ τοῦ κινήματος τῆς καθαρογλωσσίας. Τὴν θέσιν αὐτὴν τὴν κατάλαβε ὁ Γιάννης Ψυχάρης.

Τόπος ἡγετικός, ἀφωσιωμένος στὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπιστήμης συγχρόνως, ἔχοντας τὴν αἴσθηση τοῦ ὥραιου καλλιεργημένη, μὲ ἀρετὲς λογοτεχνικὰς φιλοδοξίες, μὲ συνθετικὰς καὶ κριτικὰς ἱκανότητες, μὲ θέλησιν ἐπιβολῆς. Παρουσιάζει τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ προτερήματα ποὺ χρειάζονται νὰ ἡγηθῇ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Εἶχε ἀντιληφθεῖ ἀπὸ πολὺ νωρὶς τὴν σημασία ποὺ θὰ εἶχε γιὰ τὴν λογοτεχνία καὶ γιὰ ὅλη τὴν συστηματικὴ ἀναγέννησιν τῆς Πατρίδας του, ἡ χρησιμοποίησις τῆς γλώσσας τοῦ Λαοῦ, καὶ κατὰ τὸ 1886 σὲ γλωσσολογικὴν του πραγματείαν, ποὺ ἐκδόθηκε Γαλλικά, διατύπωνε τὴν ἀνάγκη τῆς ἄμεσης ρωσσικῆς μεταρρυθμίσεως.

Στὴν πραγματείαν του αὐτὴ βοήσκονται συγκεντρωμέναι οἱ γενικὲς του ἀρχαί ποὺ θ' ἀποτελέσουν τὸ σκελετὸ τοῦ γλωσσικοῦ κινήματος. Οἱ ἀρχαί τοῦ Ψυχάρη μποροῦν νὰ συνοψισθοῦν στίς ἑξῆς θέσεις:

1) Γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος αὐτοτέλεια καὶ νὰ ἀναμορφωθῇ πνευματικὰ καὶ πολιτιστικὰ νὰ ἀποτελέσῃ ἑνιαία φιλολογικὴ γλώσσα.

3) Αὐτὴ ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι τυχαία πλειονότητα λαλουμένη, τῆς ὁποίας ἡ φθογολογία, τυπικὸ, φωνητικὴ, λεξιλόγιο καὶ σύνταξις ποῖται νὰ χρησιμοποιηθῶν σὰν βάσις τῆς διαμορφώσεως τῆς φιλολογικῆς γλώσσης.

3) Αὐτὴ ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι τυχαία οὔτε μᾶς ἀποξενώνει ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους οὔτε διασπᾷ τὴν ἐθνικὴν μας ἐνότητα. Τοῦναντίον ἀποδεικνύει τὴν γνήσια καταγωγή μας ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους.

4) Πρέπει νὰ γίνῃ ἄμεσον ὄργανον κοινῆς συνεννοήσεως, μέσον ἐκπαιδεύσεως

καὶ χρησιμοποιηθῇ σὲ ὅλους τοὺς κλάδους, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς Διοικήσεως.

5) Ἡ διάσπασή της σὲ διαλέκτους δὲν ἀποτελεῖ μειονέκτημα.

6) Κάθε συγγραφέας πρέπει νὰ συναισθανθῇ τὴν γλωσσοπλαστικὴν ἀποστολὴν τοῦ ἀνεξάρτητα προτροπῶν τῶν φιλολόγων.

7) Ὁ «δασκαλισμός» πρέπει νὰ καταπολεμηθῇ φανατικά, καὶ

8) Ἡ καθαρεύουσα εἶναι ἓνα ἐπίπλαστο κράμα ἀρχαϊσμῶν, νεολογισμῶν καὶ ξενισμῶν, ἀκατάλληλη νὰ ἀναμορφώσῃ τὸ ἔθνος πνευματικὰ.

Τὸ γλωσσικὸ κίνημα ἀσπάστηκαν ὁ Ἀργύρ. Ἐφταλκώτης, Ἀλεξ. Πάλλης, Κωστής Παλαμῆς, Γιάννης Καμπύσης, Κων. Χατζόπουλος κ. ἄ.

Τὸ ἔργο τοῦτο τοῦ Ψυχάρη ἔπαισε σὰ βράχος ὁλόκληρος σὲ ἐλαφρὰ ρυτιδωμένα, ἀπὸ τὶς συζητήσεις, νερὰ καὶ δημιουργεῖ τὴν ἀναταραχὴν ποὺ πληροφορήθηκε μὲ ἀμείωτη δξύτητα στὸν 20 αἰῶνα, γιὰ νὰ συνεχιστῇ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας ἀκόμη. Ἀκούη καὶ ξένοι κύκλοι δὲν εἰπεναν ἀπαθεῖς στὴν εἰσήγησιν τοῦ Ψυχάρη καθὼς καὶ γλωσσολόγοι καὶ φιλόλογοι σὰν τὸν KRUMBACHER κ. ἄ.

Γιὰ τὸ δημοτικιστικὸ ζήτημα καὶ τοὺς γλωσσικοὺς ἀγῶνες εἶχαν καὶ ἔχουν γραφεῖ πολλὰ.

Οἱ διαπληκτισμοὶ καθαρευουσιάνων καὶ δημοτικιστῶν γεμίζουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἱστορίας τῶν γραμμάτων μας. Εἶναι ὁ ἀγῶνας γύρω ἀπὸ τὴ γλῶσσα, ποὺ ἔποετο νὰ κοιτῇ σὰν ὑπόθεσις ποὺ ἔχει βέβαια τὴν ἀξία της, ἀλλὰ ὅχι σὰν τὸ νοναδικὸ καὶ κύριο πρόβλημα, μέσα στίς πνευματικώτερες λογοτεχνικὰς ἐπιδιώξεις μας, ὅπως ἔγινε στίς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνα μας. Τὴν ἔπεισε περίοδος στὰ γράμματά μας ποὺ ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴ γλῶσσα καὶ τὴν μορφὴ ἔτρωγε τὴν οὐσίαν. Οἱ ἰδέαι ποὺ τρέφουν τὴν πνευματικὴν ζωὴν σὰ νᾶχαν ὁλότελα παραμερισθῇ. Θεωρήθηκαν πράγμα χωρὶς ἀξία μπροστὰ στὴν προσπάθεια νὰ ἐπικρατήσῃ μόνον ἡ δημοτικὴ. Ἡ γλῶσσα ἀπὸ μέσο ἔγινε σκοπός, γιατί νομιζόταν πὼς ἡ ἐπικράτησις τῆς δημοτικῆς θὰ σήμαινε τὴν λύτρωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ

ἀπὸ τὶς πνευματικὲς του πέδες.

Ἡ λύση ποὺ δόθηκε ἀπὸ τὸν Κοραῖ στὸ γλωσσικὸ ζήτημα δὲν στάθηκε ἱκανοποιητικὴ. Ἀπ' τὸ ἕνα μέρος ἡ γλῶσσα ἐπιστήμης ἀκολούθησε τὴ γραπτὴ παράδοση ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ γλῶσσα τῆς λογοτεχνίας στηρίχθηκε ὁρμέφυτα στὴν προφορικὴ παράδοση. Μόνον ἡ δημοτικὴ ἔπρεπε νὰ γράφεται στὴ λογοτεχνία, γιὰ νὰ ἔχη ἀργότερα ἐπίδραση, καὶ ποὺ εὐτυχῶς ἔγινε. Ἡ νίκη ὅμως αὐτὴ τῆς Δημοτικῆς ἔχει βαρυνήματα ἐπακόλουθα, προδικάζει τὴν λύση τοῦ ζητήματος. Ἡ λογοτεχνία ἀπευθύνεται στὸ πολὺ μέρος τοῦ λαοῦ, ἐνῶ ἡ ἐπιστήμη στὸ λιγώτερο. Ἡ δημοτικὴ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ στὴν ἐπιστήμην, ἐνῶ ἡ καθαρεύουσα ἀποδείχτηκε ἀκατάλληλη γιὰ τὴν λογοτεχνία.

Καμμία φορὰ, κανένας λαὸς δὲν ἀδικήθηκε τόσο πολὺ, ὅσο ὁ ἑλληνικὸς ἀπὸ τοὺς σοφοὺς του, ποὺ ἔβλεπαν τὰ κόκκαλα τῶν προγόνων καὶ ποτὲ τὴν γεωμάτη σφοῖγος ζωὴ τῶν παιδιῶν του. Καὶ ὁ δύστυχος ἑλληνισμὸς κατάφευγε σὲ εὐτελεῖ βιβλία καὶ φυλλάδες, γιὰ νὰ χορτάσῃ τὴ δίψα του, ποὺ οἱ σοφοὶ του δὲν αἰσθάνονται.

Ὅμως ἂν ἡ λογοτεχνία μας, ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ ψυχικὴ ὑόρφωση μπορεῖ νὰ προαχθῇ καὶ νὰ ἐπιδράσῃ στὸ λαὸ μόνον μὲ τὴ δημοτικὴ, τότε τί χρειάζεται ἡ καθαρεύουσα, θὰ ρωτοῦσε κάποιος; Καὶ πῶς συμβαίνει νὰ ἔχει τόσους φανατικούς ὁπαδούς;

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς καθαρεύουσας ἔχουν ποσοκαταλήψεις καὶ εἶναι συντηρητικοί. Πιστεύουν μὲ κάποια κωμικὴ ἀφέλεια, ὅτι ἡ νέα ἑλληνικὴ εἶναι γυδαία καὶ βάοβαση ἀποτελεσμα τῆς δουλείας, γλῶσσα τοῦ χύδην ὄγλου, ποὺ δὲν πρέπει νὰ τὴν γράφουν ἄνθρωποι μορφωμένοι, ποὺ σέβονται τοὺς ἑαυτοὺς τους!...

Ἀλλὰ ἡ ὁμιλουμένη νεοελληνικὴ γλῶσσα δὲν εἶναι κατασκευάσμα τοῦ «χύδην ὄγλου», οὔτε ἀποτέλεσμα τῆς δουλείας, οὔτε μπορεῖ νὰ ὀνομάζεται βάοβαρος καὶ γυδαία. Διότι οἱ ποιμένες καὶ οἱ ἀγρότες εἶναι, ἀπλούστατα, φορεῖς μιᾶς ζωντανῆς παραδόσεως περισσότερης ἀπὸ δύο χιλιάδες χρόνια, πράγμα ποὺ ἔπρεπε νὰ συγ-

κινῇ τοὺς σοφοὺς μας.

Σοβαρώτερα ἐπιχειρήματα κατὰ τοῦ δημοτικισμοῦ εἶναι, ὅτι ἡ ἐπικράτησή του θὰ φέρῃ διάσπαση τῆς ἐθνικῆς παραδόσεως, θὰ ἐμποδίσῃ τὴ διδασκαλία καὶ τὴν ἐπίδραση τῶν κλασσικῶν συγγραφέων τῆς ἀρχαιότητος. Ἀς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ διαψεύσω τὰ παραπάνω. Διότι, ἀπλούστατα, τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς τοὺς καταλαβαίνουμε καλλίτερα, ὅταν τοὺς μεταφράσουμε ἀκριβῶς στὴ δημοτικὴ, ὅταν βροῦμε τὴν σημερινὴ ἀντιστοιχία τῆς ἀρχαίας ἐκφράσεως. Τὸν Αἰσχύλο, παραδείγματος χάριν, θὰ τὸν ἐννοήσουμε καὶ θὰ τὸν αἰσθανθοῦμε μὲ τὴ μετάφραση τοῦ Γρυπάρη, καὶ ὄχι μὲ τὴν καθαρεύουσα. Καθὼς καὶ τὸν Ὅμηρο κ.ἄ.

Εἶναι, λοιπόν, κῆριμα, ποὺ δὲν μεταφράστηκαν στὴ δημοτικὴ ὅλοι οἱ κλασικοί. Θὰ διαβάζονταν ἀπὸ περισσοτέρους, θὰ ἐπιδροῦσαν στὸν συναισθηματικὸ τους κόσμον, ἐπομένως καὶ στὴ ψυχὴ, τῶν νεωτέρων. Ἀρα τὸ ἐπιχείρημα περὶ ἐθνικοῦ κινδύνου διασπάσεως εἶναι ἀνακριβὲς καὶ ἀσταθές.

Τὴν γραπτὴ παράδοση διατηροῦν οἱ μορφωμένους τάξεις, καὶ ὅταν γράφουν δημοτικὴ δὲν παύουν νὰ μελετοῦν τοὺς ἀρχαίους, οὔτε τοὺς νεώτερους συγγραφεῖς. Ὡστε ὁ δημοτικισμὸς θὰ βοηθήσει στὴν καλύτερη κατανόηση τῶν ἀρχαίων, δὲν θὰ διακόψῃ τὴν ἐθνικὴ συνέχεια διότι δὲν πρέπει νὰ τὸν θεωροῦμε σὰν λεβαντινισμό, ἀλλὰ σὰν ἐθνικὸ κίνημα, ὅπως σωστὰ λέει ὁ Ἰων Δραγοῦμης.

Βέβαια μερικὲς γλωσσικὲς ὑπερβολὲς τῶν δημοτικιστῶν ἔβλαψαν αὐτόν. Οἱ ὁπαδοὶ του, ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τους τὴν ἀποκτημένη πείρα, ἃς γίνουν πρὸ συντηρητικοί. Ἀς καλλιεργοῦν συντηρετικὴ δημοτικὴ καὶ ἃς ἀφίσουν τὸ χρόνο νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργο του. Διότι δὲν μποροῦν νὰ καθορισθοῦν ὅλες οἱ λεπτομέρειες οἱ γλωσσικὲς καὶ ὅταν ἀκόμη εἶναι σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς δημοτικῆς.

Ὅσο γιὰ τὴ γλῶσσα τῆς ἐπιστήμης, τὸ πράγμα δὲν εἶναι καὶ τόσο φοβερό, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν πρώτη του ὄψη. Ἡ καθαρεύουσα παραλαμβάνει λέξεις, ὅ-

Ἐμπρὸς σιὺς δυνὸ Λιαυρὺς

«Μ. Πέμπτη τῆς κατοχῆς σήμερα. Πεῖνα, κρυάδες τῆς ἀπειλῆς καὶ φοβέρα τοῦ χαμοῦ στὸ κάθε ἀνάσασμα τοῦ σκλάβου. Τυλιγμένη στὰ μαῦρα, ἡ χήρα ἡ Κυρὰ Τάσαινα —παλιὰ Γιαννιώτισσα— στὸ ἀγριοβόρει περπατεῖ μονάχη. Τὰ χέρια τῆς, χέρια γρηᾶς λιπόσαρκα, σφίγγουν ἄνθη λευκὰ τῆς γραβανιάς, φρεσκοκοιμμένα. Τσακισμένη εἶναι ἡ κορμοστασιά τῆς, ἀπὸ χτυπήματα τῆς μοίρας δυνατά. Στὸ γοργοπάτημά τῆς μακραίνει ἡ σκιά ποὺ τὴ σκεπάζουν συννεφόσκιονα. Τώρα στὸ ἡλιοβασίλεμμα, τοῦ ἀντικρυνοῦ λόφου τὰ πεῦκα, γέρονουν χρυσωμένες τὶς κορυφές των καὶ ἀφήνουν βογγητὸ στὸ διάβα τοῦ βοροιά.

Καθὼς τὴ βλέπω τὴν γερόντισσα ν' ἀλλάξῃ σχήματα στὴν ψηλόλιγνη σιλουέτα τῆς ἀπὸ τὸ ἀνέμισμα, σὲ μιὰ στιγμή, στὸ Πόστο - Μπλόκο τῶν Ἀμπελοκήπων, καρφώνεται στὴ θέσι τῆς. Γερμανοὶ κάτω τὴ ρωτοῦν καὶ ὕστερα τὴν ἀφήνουν. Νά-την, τώρα, μ' ὀλόταχο τὸ δῆμα περπατεῖ. Τρελλὰ τρέχοντας ὁ «Βορριάς», πίσω του ἀφροὺς θυμοῦ στὴ Λίμνη ἀφήνει καὶ στριφογυρίζει τὴ μαννούλα χωρὶς παιδί,

ρους ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἢ δημιουργεῖ σύνθετα παράγωγα, σύμφωνα μὲ τὴ γραμματική. Ὅλα αὐτὰ ἡ δημοτικὴ μπορεῖ νὰ τὰ παραλάβῃ, ἀφοῦ τὰ προσαρμόσει στὸ δικό της τυπικό. Βέβαια ἡ μεταφορὰ αὐτὴ εἶναι τὸ λεπτότερο σημεῖο τοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖο ἀπαιτεῖ καὶ γλωσσικὸ αἰσθηματικὸ ὄχι μόνο γνώση τῶν νόμων τῆς νέας Ἑλληνικῆς.

(Συνεχίζεται)

σάν πούπουλο, στὴ λυσσασμένη ὁρμή του.

Μὰ νά, φθάνει ἐκεῖ ποὺ θέλει. Μπαίνοντας στὴν πόλι τῆς σιγῆς καὶ τὸν γαληνεμένο τόπο, ἀλλάζει. Ὑψώνει τώρα —σὲ περασμένη ὥρα— τὸ πρὶν κυρτωμένο τῆς κορμί καὶ τὸ μάτι, σὰν ἀγριμοῦ στὴ νύχτα τὸ γυροφέρνει ἀνιχνευτικά στὸ βορεινὸ μέρος τῶν πεσόντων, ὅπου φυτρώνει τὸ δάσος τῶν ὁμοιόμορων σταυρῶν. Δὲν περπατεῖ λὲς στὸ ἔδαφος τοῦ ἄλγους. Γιατὶ ἡ χαροκαμένη μάννα τὴν καρδιά τῆς ὁδηγεῖ αὐτόματα, διαισθητικά, ἀνάμεσα στῆς ἐρημοπολιτείας τὰ σταυροδρόμια, ποὺ τὰ φρουροῦν, γυναικες κλάμμενες τὰ κυπαρίσσια. Εἰδὼν, εἰδὼν τὰ σημάδια τῆς πρόσκαιρης ζωῆς. Ὀνόματα

δακρύβρεκτα καὶ τραγωδιακοὶ ἀντίλαλοι συνοδεύουν τὴ μαυροφόρα ὕπαρξι, στὴν ἀποψινὴ ἀνατριχίλα τοῦ νυχτώματος.

Τὶς ἀναμνήσεις τῆς περασμένης τῆς ζωῆς, νωπὲς τὶς βγάζει ἡ φλόγα τοῦ καύμοῦ τῆς. Μέσα στὴν παραζάλη, μὲ θολωμένο βλέμμα, τοῦ μοναχοπαιδιοῦ τῆς ξεχωρίζει τὸ μνῆμα. Τοῦ Κώστα τῆς βλέπει τὸ στερνὸ του κατοικίδιο, ποὺ τὸ διάλεξε γιὰ ν' ἀποθέσῃ σ' αὐτὸ τὸ τραυματισμένο θανάσιμα σῶμα του. Ρίξωσέ, γιὰ νὰ προσθέσῃ μιὰ λέξι, στὸ ἔπος τοῦ 40. Γονατίζει ἡ γρηᾶ καὶ τὸ χῶμα τὸ καταφιλεῖ μὲ κλάμμα λυγμικό, ἀβάσταχτο, γιατί αὐτὸ κρατεῖ ξηλότυπα τὰ νειάτα του. Τὸν ἀγκαλιάζει τὸν τσιμεντένιο τὸ σταυρὸ καὶ στὸ φωσφόρισμα τῆς φαντασίας τῆς, χρυσᾶ διαβάζει τὰ γράμματα: Κώστας Μανέτης. Ἔπεςσέ ἡρωϊκὰ ὑπὲρ πατρίδος, τὴν 12.2.1941. Καὶ σὰν πυρετικὰ κολλοῦν τὰ πανιασμένα τῆς χεῖλια στὸν κρῦο σταυρό,

ἀφήνει σ' αὐτὸ τὸ σημάδι τὸ στερνό, τὰ κατὰλευκα γραβάνια τῆς πασχαλιᾶς.

—'Αχ! Παιδάκι μου... Θυμᾶσαι, παιδί μου, πῶς μικρὸς πότιζες τ' ἀνθόδετρο. Τώρα αὐτὸ ξῇ καί... σύ... ἀληθινὸς ἀνθός, πεσμένος εἶσαι πρόωρα, ἀπὸ τὴν μπόρα τοῦ ἄγριου πολέμου.

Πάνω στὴ μυσταγωγία τοῦ πόνου καὶ τῆς στοργῆς τῆς τὴν ἐκδήλωσι, βγάζει τὰ δυὸ Μεγαλοπεφτίσια αὐγὰ—κόκκινα βαμμένα—κι' ἀνάλαφρα τὰ προσφέρει, μὲ φωνὴ στὸ παράπονο πνιγμένη. Ἔτσι τὸ συνηθίζουν σὰ Γιάννενα.

Πάρτα, Κωστάκη μου, λεβεντονιὲ ἀκριβέ μου, πάρτα. Τὸ περυσινὸ δὲν μπόρεσα νὰ στὸ προσφέρω. Κοίτομαν στὸ στοῶμα θεομασμένη βαριά. Μὰ τώρα καὶ τὰ δυὸ σοῦ τὰ χαρίζω γνόκα μου... Δικά σου εἶναι.... Μὴν τ' ἀρνηθῇς παιδάκι μου, ψυχούλα μου, υἱὸν τ' ἀρνηθῇς. Ἡ μαρτυρία σου στὰ δίνει....

Στὴ φλόγα τοῦ ἀβάσταχτου πόνου, τὸ γοῶμα τῶν ἀφημένων, στὸ γῶμα, αὐγῶν ζωορροεῖ, ἀπλώνει καὶ τῆς φαίνεται, σὰν τὸ χυμένο, στὸ Τεπελένι, αἷμα τοῦ παιδιοῦ τῆς.

Ἡ πόλι τῶν θυλῶν ἀντικρὺ βουλιάζει ἐφιαλτικά, στὰ ποῖτα τῆς σκοτάδια ἐνῶ κάπου - κάπου, δευλὰ ξεπετιέται καμιὰ λάμψη φοβισμένη. Ὅμως ἡ γυναῖκα ποτάμι κυλᾷ τὸ δάκρυ τῆς καὶ περυνιάζει τὸ γῶμα, φθάνοντας στὰ κόκκαλα τοῦ ἄσασκου κορμιοῦ. Καὶ ξάφνου, τῆς φαίνεται στὴ σκοτοδίνη τῆς, σὰν νὰ βλέπη τὸ γιό τῆς, μπουστά τῆς, ὀλοζώντανο, ζεστό, μὲ κοῖσι καὶ μυλιά. Μπουστά στὸ σταυρό του, δείχνει ἕνα σταυρό, ἀνήμερα τοῦ Χριστοῦ, ὕψωμένον.

Στὸ μισοσκοτάδο τῆς ἐκκλησιᾶς τῆς ψυχῆς των, γεμάτοι συντοιβὴ οἱ δυὸ θνητοί, ἀτενίζουν μὲ δέος τὸ ξύλο τοῦ φοικτοῦ βασανισμοῦ. Τῇ μεγάλη αὐτὴ στιγμή δὲν μιλοῦνε. Μῆτε λόγια λένε ἡγήρα. Μονάχα κλαῖνε κι' οὕτε κυττάζουν ἄλλου. Ἀέρας καὶ φύσι νεκρώνονται. Παιδί καὶ μάννα, ἀκόσμοια ὄντα τῆς περισυλλογῆς, ζωντανὴ μάννα κι' ἕνας γιός

τῆς πεθαμένος, προχωροῦν. Τὸ καμπαναριὸ τοῦ Ἀγίου Νικολάου Κοπάνων, στέλνει λυπητερὰ τὸ μεταλλικὸ φῶνασμά του. Ἀπὸ τῇ χαρὰ τῆς ἡ μάννα, τὸ φόβο διώχνει. Ἀπολαμβάνει τὴν ὑπερκόσμια συνάντησι. Οἱ ἐφιάλτες γκρεμίζονται. Ζωὴ καὶ θάνατος ζοῦνε ἀδελφωμένα. Τῆς φτάνει τὸ ὄραμα. Δὲν τὴν μέλλει γιὰ τίποτε. Μ. Ἑβδομάδα εἶναι. Ἀνάστασι ἔρχεται. Μήπως τάχα καὶ ὁ Κώστας τῆς δὲν ἀναστήθηκε, φέροντας τὸν ἀνέλπιστο ἀγαλλιασμὸ στὰ παραισθητικά τῆς πέπλα; Χαίρεται κρυφὰ ἀπὸ τὴν ἀνέσρη παρουσία του καὶ δὲν κουνεντιάζει ἀπὸ τῇ συγκίνησι τῆς εὐτυχίας, μήτε ἀνασαίνει, γιὰ νὰ μὴ ἐξαφανισθῇ ἡ ὄπτασι. Μέσα τῆς ἡ λαχτάρα ὀργώνει τὴν εὐδαιμονία, χειροπιαστὰ μὲ τὴν ἱκανοποιημένη νοσταλγία. Πετάει ἀληθινὰ, ἀδιάφορο ἂν στὴν ἐπιστροφή, ἀργόσυρτα τὰ βήματά τῆς θὰ σημαδεύουν τὸν ἀγκαθένιο δρόμο. Θυμᾶται...

—Εὐτυχισμένες μέρες, τότε, παιδάκι μου, ποὺ σὰν οἱ ἐτοιμασίες τέλειωναν, μαζὶ πηγαίναμε στὴν ἐκκλησία τ' Ἀρχιμανδρειοῦ, χρονιᾶρες μέρες τότε...

—Μέσα, ἄς ποῦμε, στὴν «Παναγιά» μαρτυρία. «Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου»...

Αἰσθάνονται τὴ στερνὴ ἀγωνία τοῦ Ἰησοῦ. Εὐλαβικὰ φιλοῦν τὸ ξύλο, βιώνοντας τραγικὰ τὴν στιγμή τοῦ ἄσπασμοῦ. Κι' ἀμέσως ὁ νοῦς των, ὑψώνοντας τοὺς δυὸ, τοὺς φέρνει ταπεινὸς προσκυνητὰς στὴν Ἀγία Πόλι τῆς Ἱερουσαλήμ. Στὸν ἴσκιό των κάστρων τῆς, οἱ ρασσοφορεμένοι τῆς συναγωγῆς συνένεχοι καὶ αὐτουργοὶ στὸ θεῖο δῶμα. Φανατισμένα πλήθη ὀδηγοῦνται ἀπὸ ἱερωμένους τοῦ Μεγάλου Ναοῦ. Φαισασαῖκα συγκροτήματα γενειοφόρων ἐτοιμάζουν ἕνα θάνατο, ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας. Αὐτοὶ οἱ λειτουργοί, λιποτάκτες τῶν ἐντολῶν καὶ ἐκτελεσταί, ἀφήνουν ξεχυμένη τὴν κακία σὲ κύματα γλευασμοῦ καὶ βλασφημίας. Ἦδη οἱ ὠρνούμενες ἀγέλες τῶν Ἰουδαίων ὑψώνουν φρικαλέα τὰ ξεφωνητὰ των καὶ πνιγμένους, βραχνούς τοὺς λαρυγγισμοὺς τοῦ μαύρου πάθους...

Ἡ μάννα, ἡ Κυρὰ Τάσαινα, σερνά-

μενη στήν ὕλη καί ὁ γιός της λαφροπερ-
πατώντας, σὸ ἀνατριχιαστικὸ ἄκουσμα
τοῦ τροπαρίου, νοιώθουν ἐκεῖνο τ' ἀκάν-
θινο στεφάνι βαθιὰ νὰ μπηγεται σὸ μέ-
τωπο καί τὸ αἷμα ὀλόξεστο νὰ σμίγῃ μὲ
τὸν χοῦ ἰδρωτὰ καί τὸ δάκρυ. Παντοῦ
ὁ πόνος τύραννος καί ἐξαγνιστῆς μὲ τὸ
λευρωτικὸ μῆνυμα τῆς Γεσθημανῆ.

Συνέρονται. Βλέπουν τὸν Ἑσταυρω-
μένο στὴ μέση τοῦ Ναοῦ. Ἀποθέτουν τῆς
συγγνώμης τὸ στεφάνι, μὲ κλάμμα βουβό,
στὸ Θεάνθρωπο, καί τυλίγουν τὴν ἐλπίδα
μὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ μετανοιωμένου
ληστοῦ καί τὴν ἀγάπη τοῦ Ναζα-
ρηνοῦ Διδασκάλου. Ἀπὸ τὴ βάσι
τοῦ Σταυροῦ, ὁ δρόμος γιὰ τὸ Γολ-
γοθᾶ —τὸ συνεχιζόμενο Γολγοθᾶ— ξετυ-
λίγεται μὲ τὴ θλίβεσή του συνοδεία. Ὁ
Θεὸς τῆς καλωσύνης ἀγκομαχᾷ. Ὁ Θεὸς
παρνίδι στὰ χέρια ἀχαρίστων.

Ἕνας Θεὸς καρφωμένος. Στὸ ἐπιθα-
νάτιο πάλαμά Του, ἀπὸ τὸ πύρωμα τοῦ
μεσημεριότικου ἥλιου, τὴ σαδιστικότητα
τῶν δημιῶν, τὸν ψυχικὸ τραυματισμὸ τῶν
ἐπιόρων, τὰ βουρλωμένα Του μάτια ποὺ
στάζουν παράπονο, πέφτουν στὴ μητέρα
Του. Καί Αὐτή, ποὺ βλέπει τὸ σπλάγχο
τῆς νὰ σπαράξῃ, ξεσχίζει τὴν καρδιά
τῆς...

Δυὸ μάννες. Δυὸ σταυροί. Θεὸς καί
ἄνθρωποι στὸν πρῶτο σταυρό. Ἄνθρωποι
ἀπὸ ἀνθρώπους σὸ δεύτερο σταυρό.

Σταυρὸς τῆς θρησκείας καί τοῦ ἔθνους
σταυρὸς....

Μάννα καί γιὸς σταματοῦν ξαφνικά.
Καί ἡ μάννα, ἡ Κυρὰ Τάσαινα, βλέπει
μονάχα τὸ σταυρὸ του κοντὰ τῆς, φωτεινὸ
ἀπὸ τὸ φῶς τῆς θυσίας τοῦ παιδιοῦ τῆς.
Μιά γαλάζια λάμψη ἀκτινοβολεῖ σὸ σκλα-
βωμένο τόπο τῆς ἡρωϊκῆς του θανῆς. Ψη-
λὰ σὸ ἀντιφέγγισμα αὐτό, ξεμακραίνει
ὁ δραματισμὸς καί σβύνει.

—Κώστα, παιδί μου, μὴ μ' ἀφίνεις
μοναχῇ. Μοῦ χάρισες τὴν εὐτυχία... Κά-
νε με τώρα θέμου μὲ τὸ δικό μου Γολγο-
θᾶ ν' ἀναστηθῶ. Βοήθα καί Σὺ μάννα
τοῦ Θεοῦ....».

Ἐδῶ τέλειωσα τὸ γραπτὸ μου, τότε,
τὴν καταραμένη ἐποχῇ. Τὸ γραπτὸ ποὺ
ἀνῆκε «τότε» στὴ μάννα καί τὸ γιό, στὴ
ζωὴ καί τὸ χαμό τῆς. Μὰ σήμερα ἀνῆ-
κουν ἐξ ὀλοκλήρου σὸ δεύτερο. 26 Ἀπρι-
λίου, σήμερα, 1951. Γράφω τὶς παρακά-
τω σειρές:

Κι' ἐδῶ στὴ νεκροπολιτεία τελειώνει
καί ἡ Κυρὰ Τάσαινα, μὲ ἕναν ξύλινο, τα-
πεινὸ σταυρό. Στὸ ἴδιο γῶμα μὲ τὸν Κώ-
στα τῆς. Δυὸ ψυχές. Καί δυὸ ἀναστάσεις.
Μιά τοῦ Γιοῦ τῆς μὲ τὴ νίκη τοῦ 40 καί
μία δική τῆς, μὲ τὸν πόνο μιᾶς μάννας.
Θύμηση πικρὴ, μὲ τὸ δάκρυ πὺδ πικρό,
ἢ παραπάνω ἀληθινὴ ἱστορία, σὸ νωπὸ
τόπο τῆς θυσίας, ποὺ ἡ σκέψι προσκυνή-
τρα γονατίζει στὴ διπλὴ τὴν προσφορά.

ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΤΕΡΙΝΗ

Ἡ Ἀρδουρ Λοπενχάουρ

Ἡ ἐργασία τούτη τῆς Εἰρήνης Κατερίνης εἶναι ἡ κριτικὴ μελέτη τῆς γιὰ τὴν ὁποία βραβεύτηκε ἀπὸ τὸ μουσικοφιλολογικὸ Γερμανικὸ Ὡδεῖο «Ζεράιβερ» στὴν Ἀθήνα. Τὸ δημοσιεύουμε σὰν ἐπιβεβαίωση γιὰ ὅσα προσημειώσαμε σὲ ἐργασία τῆς ποὺ φιλοξένησε τὸ περιοδικὸ μας στὸ προηγούμενο τεύχος. Ὑπογραμμίζουμε ἐδῶ τὸ διπλὸ δρᾶμα τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. Τὸν ἀτομικὸ ἀγῶνα τῆς μαζί μὲ τὸ πάθος τῆς γιὰ τὴν ἔκφρασή του.

Δ Φ.

Κάθε φορὰ ποὺ ὁ Σο πενχάουερ ἔρχεται νὰ ἀναπολήσει τὴν ὁδὴν τοῦ κόσμου, τὴν ἀξιοθρήνητη ἀπόγνωση καὶ τὴ μανία γιὰ ζωὴ τῶν ἀναριθμητῶν ἐνσαρκώσεων τῆς βούλησης (μιλάει γι' αὐτὴν συχνὰ μὲ πολλὰς λεπτομέρειες), ἡ εὐγλωττία του, ποῦναι κίολας μοναδικὴ ἀπὸ τὴ φύση τῆς, καὶ ἡ συγγραφικὴ του μεγαλοφυΐα φτάνουνε τίς πιὸ παγερὲς κορυφές τῆς τελειότητάς τους. Μιλάει γι' αὐτὴν μὲ μιὰ σκληρὴ δομητικότητα, μὲ τὸ ὕψος τῆς πείρας, μὲ τὸν τόνο τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ξέρει, ποὺ τρομάζει μ' αὐτὰ καὶ ποὺ τὸν μεθάει ἡ δυνατὴ ἀλήθεια του.

Σὲ ὥρισμένες σελίδες δίνει ἕναν σαρκαστικὸ χλευασμὸ ποὺ τὸν πετάει κατὰμουτρα στὴ ζωὴ, μὲ τὴ σπίθα στὸ βλέμμα του καὶ μὲ σφιγμένα τὰ χεῖλια, ἀνακατώνοντας τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν παραπομπῶν. Γεμᾶτος οἴκτο καὶ ἀδυσώπητος, καρφώνει στὸ τοῖγο τὴν ἀθλιότητα τοῦ κόσμου, κάνει τὸν ἑλεγχό του, τοὺς ὑπολογισμούς, καὶ δίνει τὴν ἀναφορὰ του. Ἄλλωστε ἀντὶ νὰ μᾶς συνθλίβει ὅσο θᾶπρεπε νὰ περιμένουμε ἀπὸ μιὰ τέτοια ἀκρίβεια κι' ἀπὸ ἕνα τόσο σκληρῶς ταλέντο, ἀντίθετα μᾶς γεμίζει μὲ μιὰ παρὰ ξένη βαθειὰ ἱκανοποίηση μὲ τὴν διαμαρτυρία τοῦ πνεύματος, μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἐξέγερση ποὺ ἀποκαλύπτεται σ' ἕνα

συγκρατημένο τρομερὸ ἄσπασμα τῆς φωνῆς. Αὐτὴν τὴν ἱκανοποίηση τὴ νοιώθουμε ὅλοι μας γιὰτὶ, ὅταν ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος, ποὺ εἶναι ταυτόχρονα κριτικὸ πνεῦμα καὶ μεγάλος συγγραφέας μιλάει γενικὰ γιὰ τὴν ὁδὴν τοῦ κόσμου, μιλάει ἀκόμα καὶ γιὰ τὴ δική σου καὶ γιὰ τὴ δική μου, καὶ θριαμβεύουμε ὅλοι μας νοιώθοντας τὸν ἑαυτό μας νὰ τὸν ὑπερασπίζεται ἕνας τόσο μεγαλόπρεπος λόγος.

Κι' ὅμως μπορούμε νὰ σώσουμε τὸν κόσμον ἀπ' τὴν ἀθλιότητα, ἀπὸ τὴν πλάνη, ἀπὸ τὴν περιφρόνηση κι' ἀπὸ τὴν νηστεία, ποὺ ἀποτελοῦν τὴ ζωὴ καὶ σωτηρία στηρίζεται στὸ χέρι τοῦ ἀνθρώπου ποὺ πραγματοποιεῖ τὴν πιὸ ψηλὴ καὶ τὴν πιὸ ἐξελιγμένη ἀντικειμενοποίηση τῆς ἀλήθειας ποὺ εἶναι ὅμως, γι' αὐτὸ τὸν λόγο, καὶ ἡ πιὸ ἱκανὴ νὰ ὑποφέρει καὶ ἡ πιὸ πλούσια ὁδὴν.

Πιστεύετε αὐτὴ ἡ σωτηρία νὰ εἶναι ὁ θάνατος;

Κάθε ἄλλο. Ὁ θάνατος ἀνῆκει ἐντελῶς στὸν τομέα τῶν φαινομένων καὶ τοῦ ἐμπειρικοῦ, στὴν σφαῖρα τῆς πολλαπλότητας καὶ τῆς ἀλλαγῆς· δὲν ἔρχεται σὲ κοιμῆμα ἐπαφῇ μὲ τὴν ὑπερβατικὴ καὶ ἀληθινὴ πραγματικότητα.

Ἐκεῖνο ποὺ πεθαίνει μαζί μας εἶναι μονάχα ἡ ἐξατομίκευση, ἡ βούληση, ποὺ

εἶναι ἡ βούλησις τοῦ «ζῆν» καὶ ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα τοῦ εἶναι μας, δὲν ἐμποδίζεται καθόλου ἀπ' αὐτήν, ὅσο δῆποτε κι' ἂν σταθεροποιεῖται, θὰ μπορεῖ πάντα νὰ βρίσκει τοὺς δρόμους πὺν φτάνουνε στὴ ζωὴ. Ἔτσι, ἅς τὸ ποῦμε χωρὶς νὰ ἐπιμένουμε, ἡ αὐτοκτονία εἶναι παράλογη, ἀφοῦ δὲ διορθῶναι τίποτα: Τὸ ὑποκείμενον ποὺ καταστρέφεται, ἀρνιέται καὶ ἀφαιρεῖ μόνον τὴν ἐξατομίκευσή του, ὅχι ὅμως καὶ τὴν ἀρχικὴ πλάνη, καὶ τὴ βούλησις τοῦ «ζῆν» ποὺ τείνει μοναδικὰ μὲ τὴν αὐτοκτονία, σὲ μιὰ πῶ ἐντυγχῇ πραγματοποίηση.

Ἡ σωτηρία λοιπὸν δὲν ὀνομάζεται καθόλου «θάνατος», καὶ συνδέεται μὲ μιὰν ὁλότελα διαφορετικὴ κατάστασις. Δὲν μπορούμε νὰ φανταστοῦμε σὲ πῶ μεσάζοντα θὰ χρωστοῦμε ἴσως αὐτὴ τὴν εὐλογία. Αὐτὸς εἶναι ἡ διάνοια.

Ὅσοδήποτε κι' ἂν φαίνεται παράδοξο, μ' ὅλη του τὴν φιланθρωπία καὶ μ' ὅλα του τὰ λόγια καὶ τὰ παράπονα γιὰ τὴν κατάστασις τῆς διαφθορᾶς τῆς ζωῆς γενικὰ, ὅπως καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὸν γελοῖο γασακτῆρα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, μ' ὅλη τὴν ἀπελπισία ποὺ τὸν πιέζει ὅταν βλέπει σὲ τὶ ἄθλια συντροφιά πέφτουμε μὲ τὸ γεγονός πὼς γεννιόμαστε ἄνθρωποι, ὁ Σοπενγκάουερ λατρεῖ μὲ ὅλα ταῦτα τὸν ἄνθρωπο ὅπως τὸν ἀντιλαμβάνεται. Ἕνας περήφανος ἀνθρώπινος σεβασμὸς τὸν πλημμυρίζει μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ «διάδημα τῆς δημιουργίας» ποὺ γι' αὐτὸν εἶναι ὅπως καὶ γιὰ τὸ συγγραφέα τῆς Γένεσεως, ὁ ἄνθρωπος, ἡ πῶ ψηλὴ κι' ἡ πῶ ἐξελεγμένη ἀντικειμενοποίηση τῆς θέλησης. Αὐτὴ ἡ πῶ ἐξελεγμένη καὶ ἡ πῶ σημαντικὴ μορφή τοῦ ἀνθρωπισμοῦ του ταιριάζει ἐντελῶς μὲ τὸν πολιτικὸ σκεπτικισμό, μὲ τὴν ἀντίθεσή του μὲ τὴν ἐπανάστασις, καὶ ταιριάζει αὐστηρὰ γι' αὐτό. Ὁ ἄνθρωπος, γι' αὐτόν, εἶναι σεβαστός, γιατί εἶναι τὸ πλᾶσμα ποὺ εἶναι ἱκανὸ νὰ γνωρίζει. Βέβαια κάθε γνώση ὑποτάσσεται κατ' ἀρχὴν στὴ βούλησις, ἀφοῦ ξεποοβαίνει ἀπ' αὐτήν. ὅπως τὸ κεφάλι ἀπὸ τὸ κορμί: στὰ ζῶα ἀκόμη δὲν μπορούμε νὰ ἀγνοήσουμε αὐτὴ τὴν ὑποταγὴ τῆς διανοητικότητας.

Ὅμως, ἅς κυττάξουμε μόνο τὴ δια-

φορὰ ἀνάμεσα στὸν ἄνθρωπο καὶ στὰ ζῶα, σ' ἄτι ἀφορᾷ τὴ θέσις τοῦ κεφαλιοῦ σὲ σχέση μὲ τὸν κορμό. Στὰ κατώτερα ζῶα καὶ τὰ δυὸ συγχωνεύονται καὶ σ' ὅλα τὸ κεφάλι... εἶναι στραμμένο πρὸς τὴ γῆ, ὅπου... βρίσκονται τὰ ἀντικείμενα τῆς βούλησης, στὰ ἀνώτερα ζῶα τὸ κεφάλι κι' ὁ κορμὸς εἶναι ἀκόμα πῶ ἐνωμένα παρὰ στὸν ἄνθρωπο, πὺν ἡ κεφαλὴ του (ἐδῶ ὁ Σοπενγκάουερ λέει: ἡ «κεφαλὴ» κι' ὅχι τὸ κεφάλι) φαίνονται σὰν τοποθετημένα ἐλεύθερα πάνω του, καὶ σὰν νὰ φέρεται ἀπ' αὐτό, χωρὶς νὰ εἶναι στὴν ὑπηρεσία του.

Ὁ Ἀπόλλωνας τοῦ Μπελβεντέρε ἀντιπροσωπεύει στὸν ἀνώτερο βαθμὸ αὐτὴ τὴν ἀνωτερότητα τοῦ ἀνθρώπου: «ἡ κεφαλὴ τοῦ Θεοῦ, τῶν Μουσῶν, ποὺ ἡ ματιὰ του κυττάζει μακριὰ, ὀρθώνεται τόσο ἐλεύθερα πάνω στοὺς ὅμους, ποὺ φαίνεται σὰν νὰ ξέφυγε ἀπὸ τὸ κορμὶ καὶ νὰ ἀπελευθερώθηκε ἀπὸ τὴ φροντίδα νὰ τὸ ὑπηρετεῖ».

Μποροῦνε νὰ γίνουμε πῶ ἀνθρωπιστικοὶ παραλληλισμοί! Δὲν ἀντιλαμβάνεται μάταια ὁ Σοπενγκάουερ τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου στὸ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ τῶν Μουσῶν. Σ' αὐτὴ τὴν εἰκόνα ἀποκαλύπτεται ἕνα ὄραμα βαθὺ καὶ ἰδιαίτερο καὶ ἐνώνει τὴν τέχνη, τὴ γνώση καὶ τὴν ἀξία τῆς ἀνθρώπινης ὁδύνης: εἶναι ἕνας ἀπαισιόδοξος οὐμανισμός, ποὺ ἀφοῦ ὁ οὐμανισμὸς ἔχει οὐσιαστικὰ τὴ χροιά ἐνὸς ρητορικοῦ ὀπτισμοῦ, ἀντιπροσωπεύει κάτι τὸ ἐντελῶς καινούργιο, καὶ τολμῶ νὰ τὸ βεβαιώσω, ἕνα γόνιμο μελλοντικὸ ὄνειρο στὸν τομέα τῶν πεποιθήσεων. Στὸν ἄνθρωπο, ποῦναι ἡ ὑπέρτατη ἀντικειμενοποίηση τῆς θέλησης, αὐτὸς ὁ οὐμανισμὸς φωτίζει ἀπὸ τὴν πῶ καθάρια γνώση, ὅμως ἐκεῖ ὅπου ἡ γνώση φτάνει στὴ μεγαλύτερη καθαρότητα, ὅπου ἡ συνειδησις ἀννψώνεται, ἐκεῖ μεγαλώνει, καὶ ἡ ὁδύνη, κι' αὐτὴ πάλι, σὲ διαφορὸς διαβαθμίσεις, ἀνάλογα μὲ τὰ ἄτομα στὸν μεγαλοφυῆ ἄνθρωπο ἀννψώνεται ψηλότερα «Ἐκεῖνο ποὺ προσδιορίζει τὴν ἱεραρχία, εἶναι ἱκανότητα τῆς βαθεῖας ὁδύνης» λέει ὁ Νίτσε, ἀκολουθώντας ἀνεπιφύλακτα κι' ὡς τὸ τέλος τὸν ἀριστοκρατισμὸ τῆς ὁδύ-

νης τοῦ Σοπενχάουερ, τὴ θεωρία ὅπου ἡ κλίση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς μεγαλοφυΐας, ἡ ἀνώτατή τους διάκριση καὶ ὁ ἐξευγενισμὸς τους, εἶναι ἡ ὁδύνη. Ἀπ' αὐτὴ τὴν κλίση πηγάζουνε οἱ δυὸ μεγάλες δυνατότητες ποὺ ἀποδίνει ὁ οὐμανισμὸς τοῦ Σοπενχάουερ στὸν ἄνθρωπο: ὀνομάζεται τέχνη καὶ ἀγιότητα. Καθαρὰ ἀνθρώπινη εἶναι ἡ δυνατότητα τῆς αἰσθητικῆς κατάστασης, μιὰ θεώρηση Ἰδεῶν λευτερωμένη ἀπὸ τὴ θέληση ἀνθρώπινη καὶ μόνο ἀνθρώπινη εἶναι ἡ δυνατότητα μιᾶς ὀριστικῆς λύτρωσης, ὅταν ἡ βούληση τοῦ «ζῆν» ἀρνιέται τὸν ἑαυτὸ της γιὰ νὰ ὑψωθῇ ψηλότερα ἀπὸ τὸν καλλιτέχνη, ὥς τὴν ἀσκητικὴ ἀγιότητα. Στὸν ἄνθρωπο δόθηκε ἡ δυνατότητα τῆς ἐπανόρθωσης ποὺ ἐξουδετερώνει τὴ μεγάλη πλάνη καὶ τὴν περιφρόνηση τοῦ ὄντος· ὑπέρτατη διαίσθηση, ποὺ τοῦ λαχαίνει ὅταν κάνει δική του ὅλη τὴν ὁδύνη τοῦ κόσμου καὶ ποὺ πορεῖ νὰ τὸν ὀδηγήσει ὥς τὴν ὑποταγή καὶ τὴν ἀντιστροφὴ τῆς βούλησης. Ἔτσι

ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ μυστικὴ ἐλπίδα τοῦ κόσμου καὶ κάθε δημιουργήματος! Πρὸς τὸ μέρος του συνωθοῦνται, γιὰ νὰ μεταχειριστοῦμε τὴν ἔκφραση, ὅλα τὰ πλάσματα γεμάτα ἐμπιστοσύνη! Ἀπάνω του στρέφουν ὅλοι τὰ βλέμματά τους σὰν νᾶτανε ἴσως αὐτὸς ὁ λυτρωτὴς καὶ ὁ σωτήρας τους.

Εἶναι μιὰ ἀντίληψη μὲ μεγάλη μυστικὴ ὁμορφιά, ὅπου ἐκφράζεται ἕνας ἀνθρώπινος σεβασμὸς γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀποστολὴ νικαίει ὅλη τὴ μισανθρωπιά τοῦ Σοπενχάουερ, ὅλη του τὴν ἀηδία γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τίς ἐπανορθώνει. Αὐτὸ εἶναι ποὺ μὲ ἐνδιαφέρει· ἡ ἔνωση τοῦ πεσσιμισμού καὶ τοῦ οὐμανισμού, ἡ πνευματικὴ ἐμπειρία, ποὺ ἀποκαλύπτει στὸ Σοπενχάουερ πὼς μπορούμε νὰ παραδεχτοῦμε τὸ ἕνα χωρὶς νὰ ἀποκλείουμε τὸ ἄλλο, καὶ νᾶμαστε οὐμανιστὲς χωρὶς νὰ ἔγουμε ἀνάγκη νὰ εἴμαστε λογάδες καὶ κόλακες τῆς ἀνθρωπώτητας.

(Συνεχίζεται)

ΦΩΤΗ Ι. ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ

Κριτική μιᾶς παρακμῆς

(Γιὰ ἓνα νέο πού...)

Ἐπειδὴ πολλὴ φαῖδ οὐσία καὶ χαρτομελάνη ξοδεύτηκε κι' ἐξακολουθεῖ νὰ ξοδεύεται γιὰ τὸ περιττὸν θέμα τῆς σύνταξης τῶν ὑπηρεσιακῶν ἐκθέσεων τοῦ δασκάλου καὶ καμμιά λύση δὲ δόθηκε ἀκόμα, πὺ νὰ διασφαλίζει δικαιότερα τὴν ἀξιολόγησή του, δὲν ξέρω ἂν κάνω καλὰ νὰ τὸ ἀνακινήσω ἀπὸ μιὰ τολμηρότερη σκοπιά.

Ἐχει γίνεῖ πιά καθιερωτὸς ἀπαράδεχτο στοὺς ἐπιθεωρητὲς καὶ δασκάλους ἡ γνωστὴ πλαισίωση καὶ τὰ κριτήρια πὺ μπαίνουν στὶς ἐκθέσεις. Λεῖπει ἡ καθολικὴ τους ἐπιβεβαίωση, εὐκόλα κι' ἄθελα ἔλκεται ἡ ὑποκειμενικὴ πρόθεση τοῦ ἐπιθεωρητῆ, δὲν ἐμποδίζεται τὸ ἀνεύθυνο παράπονο τοῦ δασκάλου καὶ χάνεται πολλὲς φορὲς ἡ ὑπεύθυνη καὶ ἐντιμὴ διαμαρτυρία του. Εἶναι γνωστὸ πόσο ἡ ἀντίρρηση τοῦτη κατὰσταση ἐκτρέφει ἐρωτήματα καὶ καχυποψίες, καλλιεργεῖ τὴν αὐτοκολακία, μεταφέρει σὲ ἀπαράδεχτα ἐπίπεδα τὴν ἀμύλλα, κάνει βιτρίνα καὶ ρηχὴ τὴν πράξη στὸ σχολεῖο. Κι' ἀλλοίμονο σὲ κείνον πὺ ἀπὸ αὐτοσεβασμὸ καὶ συνειδητὴ εὐθύνη στὴ δουλειά του δὲ θέλει νὰ προσαρμοστεῖ.

Ἄν στὰ σοβαρὰ σκεφτόμαστε πὺ πᾶμε, ὀφείλομε ν' ἀναζητήσουμε πὺ θετικὰ σημεῖα στήριξης γιαντὸ πὺ λέγεται ποιοτικὴ κρίση τοῦ δασκάλου. Ἡ ταπεινὴ μου γνώμη τολμάει τὴν ἐπαφή της γιὰ ἓνα νέο, πὺ λέει τοῦτα:

Πρῶτα - πρῶτα νὰ ἰσχύσει ἓνα ὁλοκληρωμένο ἐρωτηματολόγιο πὺ νὰ περιχαράκωνε ἔτσι τὰ καίρια σημεῖα τοῦ ἀτικειμένου τῆς ἐπιθεώρησης, ὥστε νὰ ὑ-

ποχρεώνει αὐστηρὰ τὴν ἀντικειμενικὴ ἀπάντηση ἀπὸ τὸν ἐπιθ)τὴ γιὰ τὴν ἐπιστημονικότητα τῆς ἐργασίας τοῦ δασκάλου καὶ τὴν ἀπόδοση τῆς τάξης, καθὼς προσδιορίζεται ποιοτικά κι' ἀπὸ τὸν παράγοντα τῆς ἀτομικότητας τοῦ παιδιοῦ μ' ἀνάλογα ἐρωτήματα. Σ' ἓνα δεύτερο ἀντίτυπο ἀπὸ τὸ ἴδιο ἐρωτηματολόγιο νὰ δίνει ἀπάντηση κι' ὁ δάσκαλος μετὰ ἀπὸ τὴν ἐπιθεώρηση — μονάχος του. Εἶναι φανερὸ πόσο δεσμεύονται οἱ ἀπαντήσεις σ' ἓναν τέτοιο ἀλληλοέλεγχο. Μὲ βάση τὰ συμπληρωμένα τοῦτα ἐρωτηματολόγια θὰ βγαίνουν συνυπεύθυνα οἱ συντελεστὲς γιὰ τὰ ποιοτικὰ πορίσματα στὴν ἐκθεση.

Ὅσο ὅμως χρειάζεται γιὰ τὴν προαγωγὴ μας στὸν βαθμὸ τοῦ Διευθυντῆ Β' κι' ἀργότερα τοῦ Α'. ὁ θεσμὸς τῶν ἐξετάσεων πρέπει ν' ἀποτελέσει ἓνα ἐπιπρόσθετο κι' ἀποφασιστικὸ κριτήριό μὲ δυνατό συντελεστή. Πιστεύω ἔτσι, πὺ μιὰ δεύτερη εἰκόνα τοῦ δασκάλου πὺ θὰ προκύπτει μὲ τίς ἐξετάσεις, θὰ ἐλέγχει κι' ὅλας σὲ πολλὰ σημεῖα καινούριες, μὰ προπαντὸς παλιὲς ἐκθέσεις μὲ τὴν ὅποια ἀλήθεια ἢ ἀναλήθεια πὺ δόθηκαν.

Πέρα ὅμως ἀπὸ μιὰ τέτοια διασφάλιση γιὰ ἀντικειμενικότερα κριτήρια ἔχει νὰ ὠφεληθεῖ καὶ ἡ Παιδεία. Μπαίνοντας σ' ἓνα πεδίο εὐγενικῆς ἀμύλλας ὁ δάσκαλος γιὰ τὴν ὁλοένα ἐπιμόρφωσή του, ἀνανεώνοντας κάθε φορὰ τὸν ὅποιον ἐπιστημονικὸ ὀπισμὸ του καί, συνειδητοποιώντας τὴ σιγουριά τοῦ ἔργου του μὲ τὴ μελέτη τῆς Ἐπιστήμης του, κάνει καὶ προσανατολίζεται ἐπιστημονικά ἢ ἀγωγὴ ἔξω ἀπὸ εὐκολοβόλυντες ἐπινοήσεις καὶ ἐμπει-

ΑΓΓΕΛΟΥ ΔΑΔΑΓΓΕΛΗ, Διδάκτ.

Προέδρου Διικού Συλλόγου Μετσόβου-Ζαγορίου

Προβλήματα λαϊκής παιδείας υπαίδρου

Πλείστα και ποικίλα είναι σήμερα τα προβλήματα της Έθνικης Παιδείας. Μάλιστα επίσημα χείλη υπευθύνων ήγετων της Πολιτείας, ήγετων της Εκπαιδευσεως και της ελληνικής κοινωνίας, ομολογούν και λένουν επισήμως ότι, «Η Παιδεία είναι ο μέγας άσθενής». Οί εκπαιδευτικοί και ο ελληνικός λαός επ' ευκαιρία της μεγαλειώδους συνδικαλιστικής διδασκαλικής εκδηλώσεως της 19ης 'Ιανουαρίου 1963 διετράνωσαν τον μεγάλο πόθο των δια μίαν στροφήν του Κράτους προς την νοσούσαν Παιδείαν. Αυτό άλλωστε αποτελεί των σημερινών καιρών την μεγάλην έθνικην έπιταγήν, πολὺν δὲ περισσότερον, διότι τὸ ἔθνος μας κατόπιν τῆς εισόδου τῆς χώρας μας εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Κοινὴν Ἀγοράν, μόνον διὰ τῆς ἐξυψώσεως τῆς Παιδείας καὶ τῶν λειτουργῶν αὐτῆς θὰ δυνηθῇ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἱστορικὴν πορείαν του.

Ἐθνικὴ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ὅθεν προβάλλει δι' ἐπισταμένην μελέτην καὶ ἐπιγούσαν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων τῆς Ἐκπαιδευσεως, πᾶσα δὲ βραδύτης ἢ ἀδιαφορία τῶν ἀρμοδίων θὰ εἶναι καταστροφικὴ καὶ ὀλεθρία διὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἑθνους ἡμῶν. Παρὰ πάντων πιστεύεται

καὶ ὁμολογεῖται ὅτι πᾶσα μεταρρυθμισ τῆς ἐκπαιδευσεως πρέπει νὰ στηρίζηται ἐπὶ βάσεων καὶ δεδομένων τῆς ἐλληνικῆς πραγματικότητος καὶ ἐπὶ τῶν προβλημάτων καὶ ἀναγκῶν τῆς ἐποχῆς μας διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐπιδιωκομένη πνευματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἔθνους μας.

Εἶναι γεγονός ὅτι, ἐπὶ τοῦ προκειμένου πολλαὶ προσπάθειαι κατεβλήθησαν διὰ τὴν μελέτην καὶ διερεύνησιν τῶν προβλημάτων τῆς ἐλληνικῆς παιδείας καὶ ὅλων τῶν κλάδων αὐτῆς. ἦτοι: Προσχολικῆς, Στοιχειώδους, Μέσης, Ἀνωτέρας, Ἀνωιότης, Ἐπαγγελματικῆς, Τεχνικῆς καὶ λαϊκῆς ἐπιμορφώσεως.

Ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ τούτου θέματος ἐξαιρετικὴν ὠθησὶν προσέφεραν: ἡ ἐπίσημος κρατικὴ ἐπιτροπὴ μελέτης τοῦ εκπαιδευτικοῦ προβλήματος, αἱ εκπαιδευτικαὶ Ὀργανώσεις, Διδασκαλικὴ Ὀμοσπονδία, Ἐνωσις Ἐπιθεωρητῶν, Ὀμοσπονδία λειτουργῶν Μέσης ἐκπαιδευσεως, ὁ τύπος, κ.λ.π., καὶ ἐν Ἡπείρῳ ἡ Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν.

Τὰ πορίσματα τῆς διερευνήσεως ταύτης τῶν εκπαιδευτικῶν προβλημάτων τῆς χώρας ἀσφαλῶς θὰ εἶναι χρησιμώτατα εἰς τὴν προσπάθειαν τοῦ Κράτους διὰ τὴν ἐξυγιάνσιν τῆς ἐλληνικῆς παιδείας.

Ἡμεῖς ὅμως οἱ εκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ ποὺ ἀποτελοῦμεν τὴν ψυχὴν τῆς ἐκπαιδευσεως ζῶμεν ἐκ τοῦ πλησίον τὰ ἄπειρα καὶ δύσκολα εκπαιδευτικὰ προβλήματα καὶ ἀνησχοῦμεν διὰ τὴν κρίσιν κατὰστασιν εἰς τὴν ὁποίαν δυστυχῶς εὐρίσκεται ἡ Παιδεία ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Παιδείαν τῶν προηγμένων φίλων εὐρω-

οισμούς, γιὰ ἓνα νέο ἀνέβασμα τῆς Παιδείας.

Ἐθίξα ἓνα θέμα καί, δὲν ξέρω, ἂν ἔχουν δικαίωση οἱ γνώμες μου. Φιλολογία πάντως δὲν ἔκανα. Τὴν πραγματικὴ πλευρὰ του εἶδα ἀπ' τῆ σκοπιά μιᾶς ἄλλης ἀξιολογίας μὲ δίχως λεπτομέρειες, ποὺ γιὰ τὴν ἐπαλήθευσή της χρειάζεται συζήτηση.

παϊζών λαών.

Αί σκέψεις αὐται ὁδηγοῦν καὶ ἐμένα νὰ ἐκφέρω ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Δωδωναίου Φωτὸς» καὶ μᾶλλον σὰν ἐλεύθερος σκοπευτὴς μερικὰς γνώμας μου, βάσει τῶν δεδομένων γύρω ἀπὸ τὰ κυριώτερα προβλήματα τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαίδευσως καὶ δὴ τῆς Ἡπειρωτικῆς ὑπαιθρου, διότι εἶχον τὴν τύχην ἐκεῖ νὰ προσφέρω ἐπὶ μίαν 25ετίαν τὰς ταπεινὰς μου ὑπηρεσίας καὶ μάλιστα εἰς Μονοθεσία Σχολεῖα.

Ὡς γνωστὸν τὰ Μ.Σ. τοῦ ἀποτελοῦν τὸ 59% τῶν λαϊκῶν Σχολείων εἶναι Σχολεῖα ἀνάγκης, ἀπορροα τοῦ δημογραφικοῦ προβλήματος τῆς χώρας μας καὶ ὁ ἐπικρατέστερος τύπος τῶν Σχολείων τῆς πατρίδος μας. Δὲν εἶναι δυνατόν οὔτε νὰ καταργηθῶν, οὔτε νὰ ἀποθῶν ἰδανικὰ διὰ μαγείας. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ Μ.Σ. εἶναι τὸ κυριώτερον Μορφωτικὸν Ἰδρυμα τοῦ λαοῦ μας ἀπὸ ἐκπαιδευτικῆς, ἐκπολιτιστικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀπόψεως. ἔχει ἀνάγκην καλύτερας ὁργανώσεως καὶ λειτουργίας ἅφ' ἑνὸς καὶ ἅφ' ἑτέρου μεγαλυτέρας προσοχῆς καὶ ἐνισχύσεως ὑπὸ τοῦ Κράτους. Ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ ἀντιμετωπισθῶσιν ἐπειγόντως, ριζικῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς τὰ ἐπόμενα ζητήματά του:

1) Ἡ Ἑλληνοικιστικὴ Διακτιομένη πρᾶγματικότης σὺν τῷ χρόνῳ νὰ μεταβληθῇ καὶ νὰ βελτιωθῇ ὥστε ἅπαντα τὰ διδασκόμενα τῶν Μ.Σ. νὰ μὴν ἔχωσι μόνον μίαν ἐνδύχωρον αἰθουσαν διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν βοηθητικὴν αἰθουσαν ἐργασίας διὰ τὰς σιωπηρὰς ἐργασίας, πνευματικὰς καὶ χειροτεχνικὰς. Νὰ ἔχουν Γραφεῖον, ἀποθήκην, ἐστίαν μαθητικῶν συσσιτίων, μουσεῖον τοῦ τόπου, ὑπόστεγον γυμναστήριον γυμναστήριον καὶ παιδικὴν χαράν, λουτήρας καὶ ὑγιεινὰ ἀποχωρητήρια σχολικῶν κήπων καὶ παραπλεύρως τοῦ σχολείου κατοικίαν διδασκάλου ἄνετον καὶ συγχρονισμένην, ὑποδειγματικὴν διὰ τὸ χωριό. Ἔτσι τὸ Διδακτηριακὸν συγκρότημα θὰ εἶναι πληρὲς καὶ τὸ Σχολεῖον θὰ ἀποτελῇ ἕνα ὁργανωμένον παιδικὸν σταθμὸν καὶ

μίαν ὅσιν ἐκπολιτιστικὴν ἐκάστου χωρίου.

2) Νὰ ἐνισχυθῶνται οἱ ζωνομικῶς καὶ κατ' ἐξοχὴν τὰ Σχολεῖα, ὑπὸ τοῦ Κράτους, τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων διὰ νὰ λέγωμεν ὅτι παρέχεται δωρεάν ἡ Στοιχ. Ἐκπαίδευσις.

3) Νὰ ἐφοδιασθῶσιν τὰ Σχολεῖα μὲ πλουσιωτάτην Βιβλιοθήκην, ἄφθονα ἐποπτικὰ μέσα καὶ διδασκτικὰ ὄργανα καὶ χειροτεχνικὸν ὕλινον, οὐχὶ μερίμνη μόνον τοῦ διδασκάλου.

4) Καίρως πλέον νὰ κἀν τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἡ Σχολικῆς Ἰατρικῆς περίθαλψις καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον.

5) Νὰ παραχωρηθῇ εἰς ὅλα τὰ Σχολεῖα ὁ Σχολικὸς γεωργικὸς κλῆρος καὶ νὰ λειτουργήσωσιν σχολικοὶ κῆποι, ὁλοκληρωμένοι, πειραματικὰ ἀγροκήπια μὲ τὴν συνεργασίαν Γεωπόνων καὶ Διδασκάλων γεωργικῶς μετεκπαιδευμένων.

6) Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν δι' ἑκαστον Μ.Σ. νὰ μὴν φθάνῃ τοὺς 40.

7) Εἰς ὅλα τὰ Μ.Σ. νὰ τοποθετηθῇ ἀπαραιτήτως καὶ μία Νηπιαγωγός, τῆς ὁποίας τοῖα θὰ εἶναι τὰ καθήκοντά της:

α) Λειτουργία Νηπιαγωγείου διὰ τὴν προσχολικὴν ἀγωγὴν τῶν νηπίων, β) Διδασκαλία εἰς τὸ κατώτερον τμήμα τοῦ Μ.Σ. καὶ γ) Ἐξωσχολικὴ δραστὶς μὲ μαθήματα οἰκοκυρικῆς καὶ οἰκοτεχνίας διὰ τὰς ἐξωσχολικὰς νεάνιδας πρὸς ἀξιοποίησιν τῆς Ἑλληνίδος μητέρας, τῆς ἀγρότισσας μητέρας τοῦ χωριοῦ.

8) Οὐδεμία σκέψις περὶ ἐλαττώσεως τῶν 6 ἐτῶν τοῦ Δημοτ. Σχολείου δὲν πρέπει νὰ γίνῃ τοῦ λοιποῦ καὶ μάλιστα τώρα μὲ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Κοινὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἀγοράν καὶ ἐγγὺς εἰς τὴν πολιτικὴν Εὐρωπαϊκὴν Κοινότητα.

9) Ἀντιθέτως μάλιστα πρέπει νὰ ἐπικρατήσῃ σύσκεψις διὰ τὴν δημιουργίαν 8χρονοῦ Δημοτ. Σχολείου πρὸς πληρεστέραν μόρφωσιν τοῦ λαοῦ μας.

10) Μέχρι πραγματοποιήσεως ὅμως τούτου, καλὸν θὰ εἶναι, κατὰ συγκροτήματα ὁμάδων χωρίων νὰ γίνῃ καὶ ἕν κεντρικὸν πολυθέσιον Σχολεῖον ὅπου θὰ φοι-

τῶσι μαθηταὶ 7ης καὶ 8ης τάξεως τῶν πέριξ Μ.Σ.

11) Τὰ Σχολεῖα καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς ὑπαίθρου ἰδίως ἔχουν ὑποχρέωσιν ἐθνικὴν νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν διατήρησιν καὶ ἐξευγενισμόν τοῦ Νεοελληνικοῦ Πολιτισμοῦ, νὰ καταπολεμήσουν τὴν ὀλεθρίαν ξενομανίαν καὶ νὰ ἀνακόψουν τὸ ἐπικίνδυνον ρεῦμα τῆς ἀστυφιλίας μὲ τὴν γενικωτέραν κοινὴν προσπάθειαν καὶ συνεργασίαν καὶ ὅλων τῶν ἄλλων παραγόντων κοινοτικῆς ἀναπτύξεως.

12) Τὰ Σχολεῖα τῆς ὑπαίθρου μὲ τοὺς Σχολικοὺς Συνεταιρισμοὺς καὶ τοὺς ἐξωσχολικοὺς Μορφωτικοὺς Συλλόγους Ἀγροτοπαίδων νὰ καλλιεργήσωσι τὴν συνεταιριστικὴν συνείδησιν καὶ τὸ συνεταιριστικὸν πνεῦμα, ἐφόδια τόσον ἀπαραίτητα σήμερον διὰ τὸν ἀγροτικὸν λαόν.

13) Εἰς τὸ Μ. Σ. καὶ λοιπὰ σχολεῖα τῆς Ὑπαίθρου πρέπει νὰ τοποθετοῦνται Διδάσκαλοι ἀνεγνωοισμένης ἱκανότητος καὶ δραστηριότητος διὰ πλουσίαν καὶ εὐεργετικὴν δρᾶσιν ἐσωσχολικῶς καὶ ἐξωσχολικῶς.

14) Ἐδῶ τονίζομεν ὅπως ἰδιαιτέρως ὅτι καὶ αἱ Παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημίαι, εἰς ἃς μάλιστα ἡ φοίτησις τῶν σπουδαστῶν πρέπει νὰ γίνῃ τετραετής, πλὴν τῆς γενικῆς παιδαγωγικῆς καὶ λοιπῆς καταστάσεως τῶν μελλόντων Διδασκάλων νὰ ἐπιδιώκωσι ἀρτίαν καὶ εἰδικὴν κατάρτισιν αὐτῶν καὶ ἐν θεωρίᾳ καὶ ἐν πράξει. ὥστε νὰ εἶναι ἱκανοὶ καὶ δραστήριοι καὶ οἱ Διδάσκαλοι Μονοθεσίων Σχολείων καὶ οἱ ἐκπολιτιστικοὶ παράγοντες τῆς Ὑπαίθρου.

Ὅμως ὁ Διδάσκαλος τῆς Ὑπαίθρου, ὅστις ἀποτελεῖ τὰ β)β τῆς ἀκεραίας μονάδος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Διδύλους τῶν πολυθεσίων, ὁ Μονοθεσιτὴς Διδύλος ποῦ ξεῖ μαζοᾶν τοῦ πολιτισμοῦ, μὲ εἰδυτέραν ἀποστολὴν ἐκεῖ ἐπιφορτισμένος μὲ ὕψιστα καθήκοντα καὶ ἀντιπροσωπεύων τὸ Κράτος εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις του εἰς τοὺς πλέον ἀπομεμακροσμένους συντοκισμοὺς τῆς Ὑπαίθρου, ὁ ἐθνικὸς οὗτος ἥρωας καὶ μάργης, ἐπιβάλλεται νὰ τύχῃ καλυτέρας μεταχειρίσεως βαθμολογικῆς μισθολογικῆς οὐχὶ μόνον πρὸς ἡθικὴν καὶ

ὕλικὴν ἀμοιβὴν του διὰ τὰς ἐσωσχολικὰς καὶ ἐξωσχολικὰς ὑπηρεσίας του ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς δημιουργηθῆ καὶ ἔνα ρεῦμα πρὸς τὸ Μ. Σ. πρὸς τὸ μορφωτικὸν καὶ ἐκπολιτιστικὸν αὐτὸ τέμενος τῆς Ἑλληνικῆς Ὑπαίθρου. Λέγουσι σήμερον: « Π ρ ο - σ ο χ ἡ εἰς τ ῆ ν » « Τ πα ι - θ ρ ο ν ». Ν α ἰ , ἄ λ λ ἂ π ρ ῶ - τ ο ν π ρ ο σ ο χ ἡ εἰς τ ὸ ἄ - γ ρ ο τ ι κ ὸ ν Δ η μ ο τ ι κ ὸ ν Σ χ ο - λ εῖ ο ν , θ ε μ ἑ λ ι ο ν τ ο ὗ ἄ - γ ρ ο τ ι κ ο ὗ , ἐ θ ν ι κ ο ὗ , ἐ κ - π α ι δ ε υ τ ι κ ο ὗ ο ἰ κ ο δ ο μ ῆ - μ α τ ο ς , δ ι ἂ μ ἰ α ἰ ἐ θ ν ι - κ ῆ ν , κ ο ι ν ω ν ι κ ῆ ν ἄ ν α - γ ἑ ν ν ῆ σ ι ν τῆς Πατρίδος μας».

Ἀπ' ἐκεῖ θὰ προέλθουν οἱ νικηταὶ τῆς ζωῆς, οἱ σκαπανεῖς τῆς προόδου καὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ Νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, οἱ ἥρωες στρατιῶται, ἔτοιμοι νὰ θυσιάσθωσιν ὅπως πάντοτε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν αἰωνίων ἐθνικῶν ἰδανικῶν.

Ἀπ' ἐκεῖ θὰ δημιουργηθῇ ἕνας νέος καὶ ὠραῖος κόσμος, ἡθικὸς, ἀληθινός, ἰσχυρὸς καὶ ἱκανὸς διὰ ψυχικὰς ἀναστάσεις διὰ λαμπρὰς νίκας, διὰ μελλοντικὰς ἀνωτέρας ἐπιδιώξεις τῆς φυλῆς μας. Ἐκεῖ ἀργίξει ἡ προετοιμασία τοῦ μέλλοντος τῆς φυλῆς μας.

Ἄς τὸ πιστεύσωμεν ὅλοι τοῦτο: « Τ ὸ χ ω ρ ἰ ὸ εἶ ν α ἰ ἡ κ α ρ δ ι ἂ τ ο ὗ » Ἐ θ ν ο υ ς κ α ἰ ὁ Δ ι - δ ἄ σ κ α λ ο ς ἡ ψ υ χ ἡ τ ο ὗ χ ω ρ ἰ ο ὗ . ὁ π υ ρ σ ὸ ς τ ῆ ς αἰ ω ν ἰ ἂ ς ἐ λ λ ῆ ν ι κ ῆ ς φ λ ὀ γ α ς » .

Ἐπομένως διὰ τὰς δοξασθῇ ἡ ἑλληνικὴ Παιδεία καὶ πάλιν καὶ νὰ ἀνορθωθῇ πνευματικῶς ἡ γῶρα μας δὲν ἀρκοῦν οὔτε αἱ μενύλαι πιστώσεις, οὔτε οἱ μεταρρυθμίσεις μόνον. Τὸν κυριώτερον ρόλον θὰ παίξῃ ἡ ψυχὴ τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ὁ Ἑλληὴν Διδάσκαλος δηλαδὴ. Ναὶ οἱ Ἕλληνες Διδάσκαλοι ἀπὸ τῆς Νηπιαγωγοῦ μέχρι τοῦ καθηγητοῦ, περιβαλλόμενοι ὅμως μὲ ἰδιαιτέραν στοργὴν καὶ ἐκτίμησιν ἀπὸ τὴν κοινὴν γνώμην καὶ τὴν πολιτείαν καὶ μὴ κατατρεγόμενοι ἀπὸ ἀδικίας ὡς συμβαίνει, μὲ ἡθικὸν ἀνάστημα, μὲ εὐφυΐαν, ἡρωϊσμόν, ἐνθουσιασμόν, εὐσυνειδησίαν

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Φώτη Ι. Παπαστεργίου

ΚΑΛΛΙΟΠΗΣ ΜΟΥΣΤΑΚΑ, δ. φ.: «Τὸ ὥρατο καὶ ἡ ἀγωγή» (Μελέτη-Ἔρευνα) Ἀθήναι 1960

Εἶν' ἀλήθεια πὼς ἀρετὰ ἡ Παιδαγωγικὴ ἐπιστὴμὴ ἐδῶ στὴ χώρα μας ἔχει ἀκινητοποιήσει τὰ παιδευτικὰ προβλήματα σ' ἓναν στεῖρο διδαχτικὸ φορμαλισμὸ καὶ σὲ μιὰ ἀνούσια ἐμπειρικότητα, ποὺ κάνουν καὶ θεωρεῖται τόσο εὐκόλῃ ἡ πράξις τῆς ἀγωγῆς, ὥστε νὰ πλησιάζει στὸ μηδέν. Κι ὅσοτερά, σὲ μιὰ τέτοια στατικότητα ὅλοι βολευόμαστε συνειδητὰ ἢ ἀσύνειδα, μᾶς ἀρέσει. Λεῖπει ὁ βαθύτερος στοχασμὸς γιὰ τὴν Παιδεία, ἡ κατάδυσις μας στὴν εὐπορή οὐσία τῶν προβλημάτων τῆς, ὁ μόχθος γιὰ μιὰ ἐπίπονη ἔρευνα καὶ ἀξιολόγησις τῶν μέσων τῆς. Μεμονωμένες προσπάθειες νὰ διαγράψουν κάποια καμπύλη στὸ ἀπομυζημένο πλὴν τοῦτο καὶ ἀναιμικὸ καθεστῶς τῆς Παιδαγωγικῆς, φέρνουν ἴσως μηνύματα αἰσιόδοξα, ὡστόσο ὅμως δὲ μπόρεσαν ἀκόμα νὰ ξανοίξουν καινούριες ὁδοπορίες.

Μιὰ ἀπὸ τὶς λίγες παρόμοιες προσπάθειες εἶναι καὶ τῆς Κας Καλλιόπης Μουστάκα στὸ βιβλίον τῆς μὲ τὸν παραπάνω τίτλο, ποὺ εἶχα τὴν τιμὴ νὰ μοῦ χάρισει.

Ἡ Κα Καλλιόπη Μουστάκα εἶναι πασίγνωστη στὴν ἑλληνικὴ διανόησι καὶ πρὸ πολλοῦ στὸν ἐκπαιδευτικὸ κόσμον σὰν φορέας συνειδητῶς μᾶς παιδαγωγικῆς συνείδησης μὲ τὶς σοβαρὲς μελέτες τῆς καὶ τὰ πρωτότυπα ἐκλαϊκευτικὰ τῆς δημοσιεύματα πάνω σὲ δύσκολα παιδαγωγικὰ ζητήματα

καὶ αὐταπάνησιν διὰ νὰ διακονῶσιν λιαν ἐπιτυχῶς εἰς τὸ ἐθνικόν των λειτουργημα, ἐσωσχολικῶς καὶ ἐξωσχολικῶς καὶ εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ χωριά ὡς ὁ κυριώτερος παράγων διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πνευματικοῦ, μορφωτικοῦ, κοινωνικοῦ, πολιτιστικοῦ καὶ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, σκοπὸν ἐθνικόν, τὸν ὁποῖον σήμερον καὶ τὸ κράτος μας ἐπιδιώκει.

στὴν ἐφημερίδα «ΒΗΜΑ» τῆς Ἀθῆνας.

Ἡ ῥοπή τῆς πρὸς κοινωνιολογικοὺς προβληματισμούς ἀπὸ τὴ θέση τῆς Παιδείας, ὁ φιλοσοφικὸς τόνος τοῦ στοχασμοῦ τῆς στὴν ἐπαφὴ μὲ τὸ βαθὺ νόημα τῆς ἀγωγῆς, θεμελιώνουν τὶς ιδέες τῆς στὴν ἐπιστημονικὴ Ἀξιολογία τῆς Παιδαγωγικῆς, ἀπ' ὅπου ἀναζητᾶται καὶ παίρνει τὰ μέσα καὶ γιὰ τὴν ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ.

Ἀφετηρία σὲ τοῦτο τὸ βιβλίον τῆς στέκει ἡ ἀντίληψις γιὰ τὴν ἀξία τοῦ ὥραίου στὴν ἀγωγή, γὰρ τὴν εὐεργετικὴ του ἐπίδραση στὴν πνευματικὴ, αἰσθητικὴ καὶ ἠθικὴ μόρφωση τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ ἔφηβου. Καταπιάστηκε μ' ἓνα θέμα δύσκολο. Ὅσοτόσο ὅμως χρησιμοποιώντας τὰ πρῶτα τῆς Φιλοσοφίας, τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ τῆς Κοινωνιολογίας, καθὼς διαμορφώθηκαν σὲ κάθε ἐποχὴ ἴσαμε σήμερα, μαζὶ καὶ τὴν προσωπικὴ τῆς ἐμπειρία, τεκμηριώνει ἐπιστημονικὰ τὴ θέση τοῦ ὥραίου στὴν ἀγωγή, θεωρώντας το ἀπὸ φιλοσοφικὴ, παιδαγωγικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἄποψη στὰ τρία τμήματα τοῦ βιβλίου τῆς.

Στὸ πρῶτο τῆς μὲν κάνει μιὰ ἀνάλυσιν τῆς αἰσθητικῆς ἐμπειρίας καὶ συμπεραίνει σὰν προσδιοριστικὰ στοιχεῖα τῆς τὸ αἰσθητικὸ συναίσθημα, τὴν αἰσθητικὴ ἀπόλαυση καὶ τὴν αἰσθητικὴ κρίσις. Συνακόλουθα ἀναφέρεται στὴ νοηματικὴ ἐξέτασις τοῦ ὥραίου. Λέγοντας μὲ πικρὴ συνοπτικότητα τὶς αἰσθητικὰς ἀντιλήψεις ποὺ παρουσάσας ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις στὴν ἀρχαιότητα, στὴν ἀλεξανδρινὴ ἐποχὴ καὶ τὸν μεσαίωνα ἴσαμε τὴ σύγχρονη θεώρησι, καταλήγει στὸν ὁρισμὸ πὼς «τὸ ὥραϊο εἶναι ἀξία ξεχωριστή, εἶναι ιδέα ποὺ ὑπάρχει ἀντικειμενικὰ καὶ ἐμφανίζεται μὲ διάφορες μορφές», τονίζοντας ταυτόχρονα πὼς ἡ διαφορὰ τῆς φυσικῆς ἰκανότητος τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὴν ἀντίληψιν

ση τοῦ ὥραιου εἶναι μονάχα ποσοτική. Καί κλείνει τὸ τμήμα τοῦτο μὲ τὴν ἐξέταση τοῦ ὥραιου στὴ φύση καὶ στὴν τέχνη.

Στὸ δεύτερο τμήμα μελετᾶει τὴ θέση τοῦ ὥραιου στὴν ἀγωγή, τὴν ψυχικὴ ἀνάγκη γιὰ τὸ ὥραιο καὶ τὴ μορφωτικὴ ἐπίδρασή του στὴ φαντασία, στὴ νόηση, στὸ συναίσθημα καὶ τὸ χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου καὶ παραθέτει ἀντίστοιχα τὶς κυριότερες φιλοσοφικὲς ἀντιλήψεις.

Τέλος, στὸ τρίτο τμήμα τοῦ βιβλίου της προσδιορίζει τὴ σχέση τῆς Αἰσθητικῆς καὶ Ψυχολογίας μὲ βάση τὴν ἀντιδιαστολὴ τῆς ἀντικειμενικότητας τοῦ ὥραιου, δίνοντας ἀπάντηση σὲ μιὰ προβληματολογία μὲ τὶς ἀκόλουθες κατηγορίες: α) Γιὰ τὴν αἰσθησιμότητα τοῦ ὥραιου, β) γιὰ τὴ διάκριση καὶ ἀναγνώριση τοῦ ὥραιου, γ) γιὰ τὴν ἐπίδραση τοῦ ὥραιου καὶ δ) γιὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ ὥραιου. Κι ἀφοῦ δέχεται συμπερασματικὰ τὴν αἰσθητικὴ ἐμπειρία σὰν μιὰ σύνθεση πνευματικοσυναίσθηματικῆς ἐνέργειας μ' αὐτόνομη ὄντοτητα, δικαιολογεῖ καὶ ἐκδέχεται τὴν πειραματικὴ τῆς ἔρευνα στὸ χῶρο τῆς αἰσθητικῆς ἐμπειρίας, ποὺ ἔκανε στὴν Ἀγγλία μὲ βάση τὴν ἀνάλυση καὶ ἐρμηνεία τῶν ἀρτιμετρητῶν καὶ μὴ ἀρτιμετρητῶν δεδομένων τῆς ἐρωτηματικῆς μεθοδολογίας καὶ τὴ στατιστικὴ ἐπεξεργασία. Καὶ καταλήγει σὲ συμπεράσματα ἀξιόλογα γιὰ τὴν ἀντίληψη τοῦ ὥραιου στὴ φύση καὶ στὴν Τέχνη καὶ ἀπὸ τὰ δύο φῆλα στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία, μὲ βάση ὅχι τὶς φιλοσοφικὲς καὶ τεχνικτικὲς θεωρίες μιᾶς ἐποχῆς, ἀλλὰ μὲ τὴν ἰδέα ποὺ ἔχει τὸ παιδί καὶ ὁ ἔφηβος γιὰ τὸ ὥραιο. Πάνω σὲ τοῦτον τὸν αἰσθητικὸ προσανατολισμὸ θεμελιώνει τὸ αἷμα τῆς ἡ Καλλιότητος Μουστάκα γιὰ τὴν αἰσθητικὴ ἀγωγή. Ἀπὸ δὴ καὶ πέρα ἀσχίζει τὸ πρόβλημα τῆς δημιουργίας τοῦ ὥραιου. Δὲν ἀσχολεῖται μ' αὐτό. Ἀπαιτεῖται μιὰ ἰδιαίτερη μελέτη.

Γενικά, ἡ βασανιστικὴ καὶ στοχαστικὴ τούτη μελέτη καὶ ἔρευνα τῆς Κας Μουστάκα, ποὺ καταγράφεται καὶ μ' ἓναν ἄρτιο, ἐπιστημονικὸ ὀπλισμὸ, ἀποτελεῖ μιὰ σοβαρὴ καμπύλη στὴν ἀξίωση γιὰ ἀνανέω-

ση καὶ ἐπέκταση τῶν προβλημάτων τῆς Παιδείας καὶ στὴ χώρα μας.

Παρόμοιες μελέτες, εἴτε τὸ θέλομε εἶτε ὄχι, προβληματίζουν, ἀναγκάζουν τολμῆρὰ νὰ προσεχτείνουμε τὴ σκέψη μας ρεαλιστικὰ καὶ ταυτόχρονα δραματιστικὰ γιὰ μιὰ Παιδεία περισσότερο ἐπιστημονικὴ, πὺδ περιοριστικότερη, πὺδ ἀληθινότερη. Ὑποχρέωσή μας εἶναι νὰ παρακολουθοῦμε τέτοιους μὸχθους.

MIX. ΠΕΡΑΝΘΗ: «Ἀπόψεις» Ἀθήνα 1961

Εὐχαριστοῦμε θεορὰ τὸν Ἡπειρώτη λογοτέχνη κ. Μιχ. Περάνθη, ποὺ εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ στείλει τὸ βιβλίο του «Ἀπόψεις» στὸ περιοδικό μας νὰ τὸ σχολιάσουμε. Κι ἀξίζει πραγματικὰ ἡ καλωσύνη του, γιατί ἀποτελεῖ μιὰ σπάνια ἀνάμνηση ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων τῆς Ἀθήνας γιὰ τὴν Ἑπαρχία, πὺς καὶ ἐδῶ, παρὰ τὶς ἀναπόφευχτες δυσχέρειες καὶ ἄλλες μας στεροήσεις, ὑπηρετεῖνται ξηλόφθονα τὰ γράμματα.

Παρόμοιες πνευματικὲς συναντήσεις καὶ ἐπαφὲς δημιουργοῦνε καινούρια ξεκινήματα στὰ γράμματα καὶ ἀναντίρρητα ἀπομακραίνουν ὅ,τι λέγονται κλειστὲς κάστες καὶ πνευματικὴ ἀριστοκρατία, φαινόμενα ποὺ ὁδηγοῦνε σὲ μονοπωλήσεις καὶ συντηρητισμούς. Εἶναι μιὰ ἀλήθεια, ποὺ ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἐξαρτημένη ἀπὸ ἀτομικὰ συμφέροντα, ὀφείλομε νὰ τὴν παραδεχτοῦμε γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου μας.

Ἐκανα τὴν παρένθεση τούτη καὶ γιὰ ἓναν ἀκόμα λόγο: Νὰ προετοιμάσω ψυχικά τὸν ἑαυτὸ μου στὸ σημειωμά μου αὐτὸ γιὰ τὶς «Ἀπόψεις» τοῦ κ. Περάνθη.

Ἐνσωματωμένες σ' ἓναν τόμο τὰ δοκίμιά του καὶ οἱ διαλέξεις ἀπὸ τὸ χρονικὸ διάστημα 1943—1961, δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ τὸν γνωοίσουμε, πέρα ἀπ' ὅποια αἴσθηση καὶ θύνηση ποὺ διατηροῦμε ἀπὸ τὴ λογοτεχνικὴ του παραγωγή, καὶ σὰ δοκιμιογράφου καὶ κριτικῆ, ἐκτιμῶντας του τὰ μέτρα καὶ τὴ βαρὺτητα π' ἀφήνει στὸ χῶρο τοῦ κριτικοῦ στοχασμοῦ.

Μὲ τὶς «Ἀπόψεις» τὸν ὁ δοκιμιογράφος καὶ κριτικὸς Περάνθης συμπληρώνει καὶ ὑπογραμμίζει τὸν δημιουργὸ

ἐαυτοῦ του. Δίνει, μπορῶ νὰ πῶ, τὸ γνωσιολογικὸ του περιγράμμα, ἓνα εἶδος θεωρητικῆς θεμελίωσης τοῦ αἰσθητικοῦ του κανόνα γιὰ τὴν Τέχνη, πὺν ξεκινάει ἀπ' τὴν ἀντίληψη ἐκείνη, πὺς κάθε ἔργο τέχνης δὲν ἀξίζει τόσο ἀπὸ τὴν ὅποια αἰσθητικὴ προβολὴ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐξαντλητικὴ μορφοτεχνικὴ ἐπεξεργασία του. Ἀναζητᾷ τὴν ἀξιολόγηση καὶ θεωρεῖ τὴν αἰσθητικὴ ἐρμηνεία ἐνὸς λογοτεχνικοῦ ἔργου ἀπ' τὸν ἀγῶνα καὶ τὸ μῶχθο τοῦ δημιουργοῦ ν' ἀρτιώσει μονάχα τὴν ἔκφρασή του μὲ τὸ λόγο, ἀδιάφορα ἂν τὸ περιεχόμενο καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἔργου ὑπηρετοῦνε ἢ ὄχι τὴν καυτὴ πραγματικότητα, τὴν οὐσίαν τοῦ ὥραίου στὴ ζωὴ, καθὼς κατασταλάζει ἢ γεῦση του —πρέπει νὰ κατασταλάζει— στὴν κοινωνικὴ συνείδηση τοῦ λογοτέχνη. «Ὁ ἀγῶνας νὰ ἐντοπίζεται στὴ λέξη καθ' ἑαυτὴν» γράφει ὁ κ. Περάνθης σ' ἓνα του ἀπὸ τὰ δοκίμια.

Ὅσοτοσο ὅμως τέτοια κοιτῆρια κάνουν καὶ ἀποδεσμεύεται ὁ λογοτέχνης ἀπ' τὶς εἰθύνες, κινεῖται ἀνεῦθυνα σ' ἐξωπραγματισμοὺς καὶ πάντα ἀνάλογα τῆς ὅποιας του ιδιοσυγκρασίας, παραγνωρίζει θεληματικὰ ἢ ὄχι τὶς ἀδυσώπητες δυνάμεις πὺν καθορίζουν —πρέπει νὰ καθορίζουν— τὴν συνεξάρτηση τῆς ζωῆς μὲ τὸ λειτουργημα τῆς Τέχνης.

Τέτοιες ἀπόψεις, πὺν κάθε τόσο ἀνανεώνουν τὴν ἐμφάνισή τους στὸ χῶρο τῆς λογοτεχνίας μας, δόηγησαν ὅλα τὰ εἶδη τῆς σ' ἓναν ἀφαιρεμένον φορμαλισμὸ πὺν, δὲν ξέρω ἂν συνειδητὰ ἢ ἀσύνειδα, πάντως, ἀπομακραίνει τὸ κοινὸ ἀπ' τὴν πραγματικότητά, τὸ κατασταίνει ἀνέκανο γι' ἀγῶνα καὶ δράση στὴ ζωὴ.

Σ' αὐτὰ τὰ μέτρα ὀφείλομε νὰ παραδεχτοῦμε καὶ τὴν ἀνυποληψία τοῦ κοινοῦ γιὰ τὸν ποιητικὸν λόγο, καθὼς ἀναρωτιέται ὁ κ. Περάνθης στὸ δοκίμιό του «Γύρω ἀπὸ τὴν ποίηση».

Ὅσο γιὰ τ' ἄλλα του δοκίμια «Νεο-ἑλληνικὸς λυρισμός», «Ἐθνικὴ πεζογραφία καὶ ἠθογραφία», «Τὸ λαϊκὸ μυθιστόρημα», «Συγγραφικὸς μῶχος, μιὰ ἀνάγκη» καὶ «Λόγο γιὰ τὸν ἔρωτα», οἱ ἀπόψεις του ἀναλώνονται μονάχα σὲ φαινομενολογικὰς

ὁράσεις καὶ πὺν, παρ' ὅλη τους τὴν ἀκριβολογία δὲν ἀπομακραίνονται ἀπὸ ἓναν κουραστικὸν θεωρητικὸν ἀπομακρολογισμὸν. Δὲν ἀνατρέχουν βαθυτέρα σὲ ἐρμηνεῖες, στὸν ἐσώτερο λειτουργισμὸ τῆς Τέχνης, γιὰ νὰ προτείνουν λύσεις, τὸ δραστικὸν φάρμακο, γιὰ ὅ,τι ἄρρωστο ἢ στραβὸ φθείρει τὸν ἀληθινὸν χῶρο καὶ τῆς λογοτεχνίας. Κι ὅταν ἔτσι οἱ ἀπόψεις μας δὲν ἔχουν παρὰ μονάχα διαπιστωτικὸν νόημα γιὰ κάτι πὺν μᾶς ἀπασχολεῖ, κινδυνεύομε γιὰ νὰ βρεθοῦμε κιόλας γλήγορα στὴν ἄρνηση, ἴσως, γιὰτὶ εἶναι μιὰ ἐυκολοπέραστη ἀπασχόληση. Διαφορετικὰ ἔχει κόμπο ὁ στοχασμός.

Μὲ δυσφορία (λέω τὴν ἀλήθεια) διάβασα τὸ δοκίμιό τοῦ κ. Περάνθης στὶς «Ἀπόψεις» του γιὰ τὸν Ψυχάρη. Δὲν εἶναι καινούριες οἱ ιδέες του. Τὸν τελευταῖο καιρὸ ξεφύτρωσε ἓνας νεοδημοτικισμὸς, π' ἀφήνει νὰ διοχετεύονται οἱ πὺν παράξενες γλωσσοθεωρίες, ἀνιστόρητα ἐφευρήματα μερικῶν πὺν, ἀφοῦ καρπώθηκαν ἀπὸ ἀγῶνες ἄλλων στὸ παρελθόν γιὰ τὴν ὅποια νίκη τοῦ δημοτικισμοῦ, βάλθηκαν νὰ τοὺς ξεγράψουν τὴ συμβολὴ τους σ' ἓνα τέτοιο ἐθνικὸ ζήτημα, κατηγορώντας τοὺς ἀκόμα καὶ σὰν ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς δημοτικῆς.

Λέει, λοιπόν, ὁ κ. Περάνθης: «...Ὁ Ψυχάρης δὲν εἶχε δημιουργικὸν τάλαντο... Ἀλλὰ ἓνα κίνημα δὲν κρίνεται ἀπὸ τὴν ἐπικράτησή του, ὅσο ἀπὸ τοὺς καρποὺς του... Ὁ Ψυχάρης ὠφελήθηκε ἀπὸ τὸν δημοτικισμὸν, ἐνῶ ὁ δημοτικισμὸς ζημιώθηκε ἀπὸ τὸν Ψυχάρη...».

Εἶν' ἀλήθεια, πόσο παράξενες ἀπόψεις φαίνονται, σὰν προσπαθοῦνε ν' ἀμφισβητήσουν τὸ λογοτεχνικὸν τάλαντο στὸ ἔργο τοῦ Ψυχάρη, ἐνῶ στάθηκε ὁ πὺν δημιουργικότερος γλωσσοπλάστης, ἓνας τέλειος πεζογράφος, ὁ πρωτοπόρος διανοητῆς καὶ στυλοβάτης τῆς ἀστικῆς τάξης, καθὼς τότε πάλευε νὰ συγχρονιστεῖ. Κι ὅπως μὲ τὸ κίνημά του ἀνατάρaxε τὰ βαλτόνερα τοῦ λογιωτατισμοῦ καὶ ξάνοιξε ὀρίζοντες καινούριους σ' ὁλόκερο τὸ πνευματικὸν ἐποικιδόμημα τοῦ καιροῦ του, πολλὰ χρωστοῦμε σήμερα σ' αὐτὸν καὶ πάνω ἀπ' ὅλα τὸν ἐπιστημονικὸν δημοτι-

κισμό», πού στήριξε τὰ μεγαλύτερα δημιουργήματα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ὅπως τοῦ Πάλλη, τοῦ Ἑφταλιώτη, τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Θεοτόκη, τοῦ Μαβίλη καὶ καὶ τοῦ Σικελιανοῦ.

Δὲν ζημιώθηκε λοιπόν, ὁ δημοτικισμὸς ἀπὸ τὸν Ψυχάρη. Ἐμεῖς ζημιώνουμε αὐτὸν μὲ τὴν καταδίκη πού τοῦ κάνουμε, ζημιώνοντας ταυτόχρονα καὶ τὸν ἑαυτό μας, τὴν ἱστορία μας καθὼς τότε ἐρμηνεύτηκε μ' αὐτόν.

Κι' ἂν δὲν εἶχε τὴν ἀδιαλλαξία καὶ τὴν μαχητικότητα ὁ Ψυχάρης — ἐλαττώματά του τὰ παρουσιάζει ὁ κ. Περάνθης — δὲ θάταν παρὰ ἓνας ἀνάλατος γκρινιάρης μὲ δίχως ὁπαδούς στὴν ἐποχὴ του καὶ οὔτε θαυμαστὲς μετὰ τὸ θάνατό του, πού πιστεύουν πὼς ἡ διγλωσσία δὲ θὰ μᾶς ἀφήσει νὰ σηκώσουμε ποτὲ κεφάλι φυσιολογικά, ἂν δὲν κουνηθοῦμε ἀπ' τὸν τόπο μας λιγάκι. Κάθε ἄλλη νεοθεωρία πού ὑποστηρίζει ἐδῶ ὁ συγγραφέας ζημιώνει ἀνεπανόρθωτα τὸ γλωσσικὸ μας πρόβλημα.

Στὶς «Διαλέξεις» καὶ «ἐπικαιρότητες» τοῦ βιβλίου του ὁ κ. Περάνθης μένει σύμφωνος καὶ ἐδῶ μὲ τὸν ἑαυτό του. Γνώρισμα τῆς κριτικῆς του παραμένει ἡ πληθωρική ψυχρογραφία γιὰ πρόσωπα πού κάνει, μὰ πού ὡς τόσο δὲν ἐρμηνεύει βαθύτερες καταστάσεις στὸ λογοτεχνικὸ τους ἔργο, σὰν δὲν ἀπομακρύνεται καὶ ἐδῶ ἀπὸ τὸ αἶτημα τῆς μορφικῆς ποιότητος. Βέβαια ἡ γρήση ἀπὸ τοῦτο τὸ σημείωμα δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ ἐπεκταθοῦμε. Γενικά ὅμως πιστεύω, πὼς ὁ κ. Περάνθης μπορούσε νὰ δώσει κάτι περισσότερο μὲ τὶς «Ἀπόψεις» του, πού ν' ἀποτελοῦσε δυναμικὸ κίνητρο στὴ λογοτεχνικὴ δημιουργία, νὰ φωτίζει μὲ συνέπεια τὸ δρόμο τῆς στὸ μέλλον καὶ νὰ φρονηματίζει σωστὰ τοὺς νέους λογοτέχνες.

Ὡστόσο ὅμως ἀναμφισβήτητα τὸ βιβλίο τοῦτο τοῦ κ. Περάνθης μᾶς δίνει μιὰν ἀνήσυχη κριτικὴ σκέψη πού καταπλήσσει μὲ τὸν ἐπιστημονικὸ της νομιναλισμὸ, τὴν ψυχολογικὴ διεύθυνσή της καὶ τὴν ἀναβρυτικὴ της ἐκφραση, ἀνεξάρτητα ἂν ἀκολουθεῖ μιὰ ἰδιαίτερη, δική

του αἰσθητικὴ γραμμὴ γιὰ τὴ θεώρηση τοῦ λογοτεχνικοῦ χώρου.

ΚΩΣΤΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ - ΝΙΚΟΥ ΣΚΟΠΑ: «Μορφωτικὸ Παιδικὸ Θέατρο» Ἀθῆναι 1963

Φαίνεται, πὼς τώρα τελευταῖα τὰ λογοτεχνικὰ εἶδος τοῦ Παιδικοῦ Θεάτρου μελετιέται προσεχτικότερα καὶ πὺ ὑπεύθυνα ἀπ' τοὺς δασκάλους συγγραφεῖς. Αὐτὸ δείχνει, τὸ λέω ἀνεπιφύλαχτα, τὸ βιβλίο μὲ τὸν παραπάνω τίτλο τῶν Ἑπειρωτῶν συναδέλφων. Εἶναι ἀπὸ τὰ λίγα πού γράφτηκαν στὸ εἶδος του. Ὑπερεῖ με τὴν ἀριτιότητα τὸ στοχαστὸ, ὥστε ἀπόλυτα νὰ δικαιώνεται ὁ τίτλος του. Τὸν ὑπογραμμίζουμε καὶ ἐμεῖς.

Τὰ περιεχόμενά του χωρίζονται σὲ τρία μέρη: Α) «Ἀ π ὀ τ ῆ σ ύ γ γ ρ ο ν ῆ ἑ λ λ η ν ι κ ῆ ἱ σ τ ο ρ ι κ ῆ », μὲ ἑξὶ διδαχτικὸς διαλόγους καὶ μ' ἀντίστοιχα ἀνθολογημένα ποιήματα, Β) «Δ ρ α μ α τ ο π ο ί η σ η θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ῶ ν καὶ ἱ σ τ ο ρ ι κ ῶ ν γ ε γ ο ν ὄ τ ω ν » μὲ πέντε πρωτότυπους ἑμμετροὺς διαλόγους καὶ Γ) «Γ ι ἄ τ ο ὺ ς μ ι κ ρ ο ὺ ς μ α θ ῆ τ ἔ ς καὶ τὰ ν η π ι α γ ω γ ε ῖ α » μὲ δεκαπέντε ἑμμετροὺς διαλόγους, σκέτς καὶ μονολόγους. Ἀκόμα δὲ στὸ τέλος περιέχει μιὰ πολλὴ ἔξυπνη ἀνθολογία ἀπὸ ποιήματα καὶ προσεγγές, στοιχεῖα πού εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ὁλόπλευρη ὁργάνωση μιᾶς σχολικῆς γιορτῆς.

Ὁ πλούσιος διαφωτισμὸς θεμάτων ἀπὸ κοινωνικὰ βιώματα καὶ ἐπιζητήσεις τοῦ παιδιοῦ, ἡ αἰσθητικὴ τους παρουσίαση στοὺς διαλόγους, ἡ διαλογικὴ συντομία ὅση χρειάζεται νὰ κάνει ἐφικτὸ τὸ ὁλο τοῦ παιδιοῦ ἀπ' τὴ σκηνή, ἡ φυσικὴ ἐναλλαγή τῆς συζήτησης σ' ὅλα τὰ ἔργα οὗς, καθὼς καὶ ἡ συμμετοχὴ ἀπὸ μαθητὲς ὅλων τῶν τάξεων, ἀποτελοῦνε τὰ βασικότερα προτερήματα τοῦ βιβλίου, γιατί καλύπτουν ἄνετα ὅλες τὶς πρακτικὲς ἀνάγκες γιὰ τὴν ὁργάνωση μιᾶς σχολικῆς γιορτῆς καὶ ἀνταποκρίνονται ἀνάλογα στὴν εὐπειρία τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς πόλης.

Ὅλοι οἱ διάλογοι τοῦ βιβλίου φέρουν ἕναν χαρακτηριστὴρα διαπαιδαγωγικὸ.

Τὸ διδαχτικὸ καὶ μορφωτικὸ τοὺς στοιχεῖο βαθαίνει ἔξω ἀπὸ τὰ ἠθικολόγια κηρύγματα καὶ τοὺς διδαχτικοὺς ἀκροβατισμοὺς τοῦ καθυστερημένου δασκαλισμοῦ. Ἡ αἰσθητικὴ τοὺς μετουσίωση ἀποτελεῖ ἐγγύηση στὶς ἀξιώσεις τοῦ Παιδικοῦ Θεάτρου. Γι' αὐτὸ καὶ συνιστοῦμε ἀποκαλύπτα τὸ ὠφέλιμο τοῦτο πόνημα τῶν συναδέλφων. Τοὺς συγχαίρω καὶ τοὺς εὐχομαι νὰ συνεχίσουν τὴ δύσκολη τούτη δημιουργία.

ΔΗΜ. ΒΑΚΑΛΗ «Λάμπρος Τζαβέλλας»

Τυχαίνει πολλές φορές νὰ γνωρίζεις φιλικὰ ἓναν συγγραφέα πὺν πᾶς νὰ σχολιάσεις τὸ βιβλίο του καὶ δὲν τὰ καταφέρνεις νὰ εἶσαι τόσο ἀντικειμενικός. Τὸ ἀνθρώπινο συναίσθημα πάντα ἀσκεῖ, ἐπίδραση, λίγο πολὺ, στὴν κριτικὴ σου δύναμη, σοῦ ἐλαττώνει τὴν ἀδιαλλαξία πὺν πρέπει νᾶχει ὁ στοχασμός σου.

Γιὰ τὸν φίλο μου ὅμως κ. Βακάλη συμβαίνει κάτι τὸ ἀντίθετο. Τὸ ἀξιόλογο καὶ ἄορτιο θεατρικὸ βιβλίο του «Λάμπρος Τζαβέλλας» πὺν κυκλοφόρησε φέτος, μὲ κάνει ὥστε νὰ τοῦ παραβλέψω τὶς ὅποιες του ἀδυναμίες καὶ ιδέες πὺν ἔχει, π. χ. γιὰ τὸ γλωσσικὸ ἢ γι' ἄλλα πνευματικὰ θέματα, καθὼς τὸν γνώρισα στὴν Πανεπιστημιακὴ μας μετεκπαίδευση. Δὲν παρασέρνουμε, λοιπόν, ἀπὸ φιλικὸ δεσμό στὸ νοτικὸ τοῦτο σημειώμά μου, μὰ ἀπὸ μιὰ ἰδιαίτερη ἐντύπωση πὺν μοῦ ἄφησε τὸ βιβλίο του.

Ἀογίζω μὲ μιὰ ἀντίορηση, τὴ μοναδικὴ πὺν διατηρῶ γιὰ ὅλο τὸ βιβλίο τοῦ κ. Βακάλη. Ἐνῶ ὅλες οἱ σελίδες του πᾶλλουν ἀπὸ τὴν ὁμορφη δημοτικὴ γλῶσσα καὶ ρέμεσαι ἀπὸ τὰ χεῖλια τῶν προσώπων τοῦ διαλόγου, δὲ μπόρεσε ὁ συγγραφέας ν' ἀντισταθεῖ στὸν δασκαλιστικὸ πειοασμὸ τῆς καθαρεύουσας ἐκεῖ στὸν πρόλογο, φανερόνοντας, ἂς εἶναι κι ἔτσι, τὶς γλωσσικὲς ἀοχές του καὶ στὸ λογοτεχνικὸ χῶρο πὺν πρωτοπάτησε μὲ τὸ βιβλίο του αὐτό. Ὡστόσο ὅμως, μπαίνουντας στὸ κείμενο τῆς ὑπόθεσης, γλήγορα ξεχνᾶς τὴν ἀστοχὴ τούτῃ ἐπισημότητα τοῦ συγγραφέα, κι αἰσθάνεσαι ἓναν δη-

μιουργὸ τοῦ λόγου μὲ τὶς πὺν πληρέστερες πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς δυνατότητες.

Ξεκινώντας μὲ τὴν πρόθεση ὁ συγγραφέας νὰ καλλιεργήσει τὸ ἐθνικὸ φρόνημα τοῦ παιδιοῦ ἀπ' τὴ σκηνή, συνδέεται ἓνα διαλογικὸ ἔργο ἀπ' τὴν πὺν τραγικότερη εἰκόνα τοῦ 21. Λέγει στὸν πρόλογό του: «Προσπαθεῖ νὰ ζωντανεύσει τὸ ἀδάμαστον φρόνημα, τὸν κόσμον τῶν ὁραμάτων, τὴν ἡρωϊκὴν ἔξαρσι καὶ τὴν σκληρὰν ἀκαμψίαν τῶν ἀνθρώπων τοῦ Σουλίου». Καὶ καθὼς ἐκτυλίζει τὰ δραματικὰ γεγονότα μὲ πρωταγωνιστὴ τὸν Λάμπρο Τζαβέλλα κι ἀναπνέουν ἀπὸ μιὰ γλήγορη καὶ ρυθμικὴ ἐναλλαγὴ τοῦ δεκαπεντασύλλαβου στίχου του, κατορθώνει καὶ ἐκτυρώνει τὸν συναισθηματικὸ χῶρο τοῦ παιδιοῦ γιὰ νὰ τοῦ μεταγγίσει ἐκεῖ ὁράματα καὶ ιδέες ἀπὸ τ' ἀγωνιστικὸ φρόνημα τῶν Σουλιωτῶν.

Ὁ κ. Βακάλης σίγουρα ἀναζητήσε γιὰ πολὺ χρόνον τὸ ὕλκιο του στὴν ἱστορία καὶ στὴ λαογραφία, στοὺς θρόλους καὶ στὴν παράδοση. Τὰ στοιχεῖα του βγαίνουν ἀναμφισβήτητα ἀπὸ αὐστηρὸ ἔλεγχον στὴν κύρια προχωρικὴ τους γραμμὴ. Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμα ἀξιονόμαστο: Εἶναι ἡ ψυχογράφηση τῶν ἡρώων του, πὺν ὅσο κι ἂν τυλίγονται σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ ἀσταμάτητες ἱστορικὲς περιπλανήσεις ὅχι μονάχα δὲν χάνουν τὴν ἀρχικὴ τους τοποθέτηση, ἀλλὰ ἐξατομικεύονται ἔντονα σ' ὅ,τι ὑπηρετοῦν στὸ φόντο τῆς ἐξελεγκτικῆς σύνθεσης τοῦ ἔργου. Ὑψώνονται ἔτσι μορφὲς πὺν κάνουν τὴν ψυχὴ νὰ χειρονομεῖ, ν' ἀνασαίνει ἐναγώνια, ν' ἀγκομαχεῖ στὶς τραγικὲς διακυμάνσεις τοῦ ἀγῶνα τῶν Σουλιωτῶν, νὰ ἡδονίζεται ἀπ' τὴν αὐτοθυσία τους, ὥσπου τέλος νὰ ἡρεμεῖ σὲ στοιχεῖα ἀπὸ ὀλοκαυτώματα καθὼς ἡ ἱστορία τους παρουσιάζει. Μ' ἓνα τέτοιο ψυχικὸ πλησίασμα ὁ συγγραφέας ὀλοκληρώνει τὴν προσφορά του, προβάλλοντας μ' ἔντονους χρωματισμοὺς τὸν ἠθικὸ καὶ ψυχικὸ κόσμον τῶν Σουλιωτῶν στὴν πὺν γενναία λυτρωτικὴ ὁρμὴ ἀπὸ τὸν πόθο τῆς ἀδούλωτης ζωῆς.

Τὸ καλοσυγισμένο διαλογικὸ στοιχεῖο, ὁ σφιχτοδεμένος στίχος του, ἀνάλο-

γος με τη νοηματική σκελέτωση και την αφετηριακή ιδέα, χαρίζουν μια τόσο ευ-
άριστη ισορροπία για τη μορφή και το
περιεχόμενο, ώστε να δικαιώνεται μ' επί-
ζηλη αίσθητικότητα ή πρόθεση του συγ-
γραφέα.

Όσο για τη μορφική επιμέλεια του
βιβλίου με τις 14 ιστορικές φωτογραφί-
ες, ομολογούμε ότι αγγίζει την πληρότη-
τα και προκαλεί εύλογα την εκτίμηση για
τις θυσίες του συγγραφέα. Μονάχα ή ει-
κόνα στο εξώφυλλο μου φαίνεται λιγνάκι
αποτυχημένη. Δεν νομίζω πώς μ' αναση-
κωμένα χατζάρια μπορούμε να διαπαιδα-
γωγήσουμε το παιδί και να του εμπνεύ-
σουμε τον ήρωισμό για ό,τι αποβλέπει ο
σκοπός μας. Κάπως άλλοιως οφείλει η
Τέχνη να εκφράζει τις ήρωϊκές μορφές
και πιο πολύ μπρος στο παιδί.

Κλείνοντας τούτο το σημείωμα συγ-
χαίρουμε τον αγαπητό συνάδελφο που πα-
ρέδωκε ένα τόσο καλό έργο στον ισχνό
χώρο του σχολικού θεάτρου.

Φ. Ι. Π.

Κώστα Λαζαρίδης

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΒΑΣΔΕΚΗ: «Μάθε τη γλώσ- σα μας»

Πολλά χροστάει ως τώρα ή ελληνική
παιδαγωγική στον εκλεκτό εκπαιδευτικό
κ. Γεώργιο Βασδέκη. Για να απαριθμήση
κανένας λεπτομερειακά όλα τα στοιχεία
της προσφοράς του αυτής θα χρειάζόταν
και κόπος, αλλά και χώρος πολύς. Ή προ-
σφορά του εξαιρετικού αυτού δασκάλου
που τιμάει το ήπειρωτικό αλλά και το
πανελλήνιο όνομα μπορεί να καταταχθή
σε δύο παράλληλους, άλλ' όχι άσχετους
τομείς. 'Απ' τη μια μεριά ή εργασία του
δύνатаι να θεωρηθή πολύ σημαντική για
το δάσκαλο ή για όποιον άλλον που θέλει
να ασχοληθή με τα θέματα της άγωγής
από θεωρητική άποψη. Τον τομέα αυτόν
της προσφοράς του αποτελούν τα άρκετά
συγγράμματά του (πρωτότυπα ή και σε
μεταφράσεις) που έχουν για σκοπό να
ένημερώσουν θεωρητικά τον καθένα πάνω
στα τόσα πολλά και τόσο σπουδαία προ-

βλήματα της παιδαγωγικής επιστήμης.
'Αλλ' ακόμα το έργο του κ. Βασδέκη με
μια σειρά άλλων συγγραμμάτων του απο-
βλέπει στο να διευκολύνη με θετικό και
αποτελεσματικό τρόπο την καθαντό πρα-
κτική διδακτική εργασία. Είναι τόσα πολ-
λά τα κατορθωμένα απ' αυτόν βιβλία, ώ-
στε να μη θεωρηθή υπερβολή, αν πούμε
πώς αυτά αποτελούν ολοκληρη βιβλιοθή-
κη. Για το πόσο δε ωφέλησαν θεωρητικά
και πρακτικά τα συγγράμματα του κ. Βα-
σδέκη δεν είναι ανάγκη να το πούμε εδώ.
Πανθομολογείται αυτό απ' τους δασκά-
λους που τα μελέτησαν.

Δεν ήταν δυνατό να ξεφύγη απ' τη
διορατικότητα και το άνησχο παιδαγω-
γικό πνεύμα του κ. Βασδέκη ή σημασία
της γλωσσικής διδασκαλίας στο Δημοτικό
σχολείο, αλλά κατά γενικώτερο τρόπο τα
όχι ευχάριστα αποτελέσματα απ' το τα-
λάκωμα που παθαίνει σπά σχολεία μας το
γλωσσικό αίσθημα των παιδιών. Θέλον-
τας να βοηθήση με θετικό τρόπο το δά-
σκαλο πάνω στο σπουδαίο ζήτημα, εν-
χλοφόρησε τον τελευταίο καιρό ένα νέο
βιβλίο του με τίτλο: «ΜΑΘΕ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ
ΜΑΣ» (έκδόσεις «Δίπτυχο»). Το βι-
βλίο αυτό κάπου 520 σελίδες, αποτελεί
άριστο οδηγό και πολύτιμο βοήθημα για
το δάσκαλο που θέλει να διδάξη αποτε-
λεσματικά τα γλωσσικά μαθήματα στις
τρεις τάξεις του Δημοτικού. Το ότι στα
σχολεία της γώσας μας το γλωσσικό μά-
θημα δεν αποδίδει τα ποθούμενα αποτε-
λέσματα έχει γίνει άντιληπτό από καιρό
και έχει τονισθή από πολλούς ως τώρα.
Οί διαπιστώσεις αυτές ωδήγησαν τον κ.
Βασδέκη στην προσπάθεια να συμπληρώ-
ση πάνω στο θέμα αυτό ένα σημαντικό
κενό. Στα σχολεία μας δεν δίνουμε, κα-
θώς είναι γνωστό, τη σημασία που πρό-
πει κατά τη διδασκαλία κάθε άναγνωστι-
κού κειμένου με την ανάλογη λεξιλογική
και γραμματική του έπεξεργασία, πράγμα
που, καθώς δείχνουν άναγνωστικά βιβλία
που έχουν τα παιδιά σε άλλες χώρες, έ-
φασμόζεται συστηματικώτερα εκεί. Το
πράγμα αυτό, καθώς τονίζουν οί ειδικοί,
διευκολύνει την καλή γλωσσική κατάρτιση
των μαθητών. 'Ο κ. Βασδέκης το πρόσεξε

τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ θέλει νὰ συμπληρωθῇ μιὰ τέτοια ἔλλειψη. Μὲ τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀνοίγονται καινούριοι ὁρίζοντες στὸν τρόπο τῆς διδασκαλίας τῶν γλωσσικῶν μαθημάτων.

Προηγείται στὸ βιβλίον αὐτὸ ἕνας ἀρκατὰ πλατὺς —κάπου 20 σελίδες— πρόλογος τοῦ συγγραφέα. Διατυπώνει σ' αὐτὸν μὲ σαφήνεια τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὴ σημασίαν τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας διαλαμβάνει σημαντικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς γλώσσας στὴ χώρα μας καὶ θεμελιώνει ἐπιστημονικὰ τὴν πεποίθησίν του γιὰ τὴν ὠφελιμότητά καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπικράτησιν τῆς δημοτικῆς γλώσσας στὸ δημοτικὸν σχολεῖον.

Τὸ ἀναγκαῖον γιὰ τὴ γλωσσικὴ διδασκαλία στὶς 3 πρώτες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ ὑλικὸ τὸ παραθέτει κατὰ ἐπιστημονικὸν τρόπον καὶ ἀνάλογα μὲ τὶς τέσσαρες ἐποχὰς τοῦ χρόνου. Κάθε ἐποχὴς τὸ ὑλικὸ τὸ παρουσιάζει σὲ 12 ἐνότητες. Κάθε δὲ ἐνότητα, παραθέτει τὴν πορεία τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπο: 'Ανάγνωσμα — περίληψιν — προφορικὴ ἔκφρασις — λεξιλόγιον — ὁρθογραφία — γραμματικὴ — γραπτὴ ἔκφρασις — ἰχνογραφία — ζωγραφικὴ. Ἐκεῖνον ποὺ παρατηρεῖ κανένας εἶναι πὼς τὰ κεῖμενα εἶναι ἀπλά, ἀλλὰ πολὺ κατὰλληλα. Ἀκολουθοῦν ἀφθονες ταιριαστὰς καὶ πολὺ χρήσιμες ἀσκήσεις ποὺ μὲ τὴ μεθοδικότητα καὶ τὴν ἀριτιότητά τους συμπληρώνουν κατὰ πρακτικὸν τρόπον καθεθεωρητικὴ διδασκαλία. Ἔτσι τὸ ὑλικὸ σὲ κάθε ἐνότητα ἐξετάζεται ἀπὸ κάθε γλωσσικὴ ἀποψη. Ὅχι μόνον γίνεται αὐτὸ κτῆμα τοῦ παιδιοῦ, μὰ ἀποτελεῖ ταυτόχρονα καὶ κίνητρο γιὰ δημιουργικὴν ἐνέργειαν. Ἀναπτύσσονται μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν πάρα πολλὰς ἱκανότητες τοῦ παιδιοῦ, ὅπως εἶναι ἡ μνήμη, ἡ καλλιέργεια τῆς γραπτῆς καὶ προφορικῆς ἔκφρασις, ὁ πλουτισμὸς τοῦ λεξιλογίου, ἡ ἀνάπτυξίς του στὴν ἰχνογραφίαν καὶ ζωγραφικὴν, κ.λ.π.

Διαβάζοντας κανένας αὐτὸ τὸ βιβλίον διαπιστώνει πὼς ὁ κ. Γ. Βασδέκης ὄχι μόνον εἶναι λάτρης τῆς δημοτικῆς γλώσσας, τὴν ὅποια χειρίζεται μὲ πολλὴ λογοτεχνικὴ χάρη, ἀλλ' ἀκόμα πὼς εἶναι βαθὺς

γνώστης ὅλων τῶν ψυχολογικῶν καὶ παιδαγωγικῶν ζητημάτων ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὸ γλωσσικὸν θέμα.

Τὸ σύγγραμμα αὐτὸ ἀποτελεῖ ἄριστον βοήθημα γιὰ τὸ δάσκαλον ποὺ θέλει νὰ κάμῃ καλὰ τὴ δουλειά του γιὰ νὰ πετύχῃ στὴ γλωσσικὴ του διδασκαλία. Βοηθεῖ, χωρὶς νὰ ἀναχαιτίξῃ καὶ νὰ περιορίξῃ τὴν αὐτενέργειαν καὶ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ δασκάλου. Ἀντίθετα μάλιστα, κατὰ τὴν ταπεινὴ μου γνώμην, προκαλεῖ στὸ δάσκαλον τὴν ὄρεξιν, ὅχι μόνον γιὰ παραπέρα δημιουργικὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ καὶ γιὰ παρατήρησιν καὶ σχετικὴν ἔρευναν.

Γιὰ τὴν τόσο πρωτότυπην, τόσο ἐπιμοχθη, ἀλλὰ καὶ τόσο χρησίμην αὐτὴν ἐργασίαν, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ συγχαρῶ θερμότατα τὸν συγγραφέαν κ. Γ. Βασδέκην.
Κ.Λ.

Λάμπρου Μάλαμα

ΦΩΤΗ Ι. ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ: «Ματιὲς στὴ ποίησιν τοῦ Παλαμᾶ»

Μέσα στὰ λίγα βιβλία Ἑπειρωτῶν συγγραφέων ποὺ ἐκδόθηκαν τὴν περασμένη χρονιά, εἶναι καὶ ἕνα ἀνάπτυκτον ἀπὸ τὸ «Δωδωναῖον Φῶς» μελέτημα στὴν ποίησιν τοῦ Παλαμᾶ τοῦ ἐκλεκτοῦ λόγιου καὶ κριτικοῦ κ. Φώτη Παπαστεργίου.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς οἱ βιβλιογράφοι καὶ οἱ μελετητὲς τοῦ σοφοῦ ἐκείνου βάρδου, δὲν εἶναι ἐλάχιστοι μὰ πολλοί, τόσοι, ποὺ θάλλεγε κανεὶς ἀπαίδευτα ὁ καθένας ἀναμασάει καὶ ἀναμυρικόζει τὶς ἴδιες ἔννοιες καὶ οὐσίες. Αὐτὸ ὅμως δὲ συμβαίνει μὲ τὸ βιβλιαράκι τοῦτο τοῦ γνωστοῦ διανοομένου ἐκπαιδευτικοῦ. Ἡ δὲ ὑδέρχεια καὶ ἡ στοχαστικὴ του διεύθυνσις σὲ κάθε πνευματικὴ περιοχὴ εἶναι δοκιμασμένη, καὶ ἔχει τὴν αἰσθητικὴν του καλλιέργειαν καὶ εὐρύτητα. Χρειάζεται πάντα νὰ ἐμβαθαίνει κανεὶς. Ὁ Φ.Π. τὸ πετυχαίνει. Ἔρει πὼς ἡ ποίησις εἶναι ἡ κορωνίδα τοῦ λόγου, καὶ ἡ γενικὰ ὠφελμιστικὴ πλευρά της θέλει βαθεῖαν ἀνάλυσιν συνειδητῆς εὐθύνης. Ἡ μελέτη εἶναι καὶ ἀπλή καὶ προεχτατικὴ ἐρμηνεία. Ὁ παλαμικὸς λόγος ἔχει τόση βαρύτητα καὶ ἀξίαν, ποὺ δὲν ἐξαντλεῖται εὖ-

κολα όσο ο Παλαμᾶς θὰ παραμένει ἀνεξάντλητος, καὶ θὰ φιγουράρουν μόνο μετὰ ἔργα του ὅλγιοι φογκλοοῖστες τῶν σαλονιῶν τῆς Ἀθήνας. Μὰ ὁ διανοητὴς δάσκαλος Φ. Παπαστεργίου βλέπει μὲ ξέχωρο, πλατὺ καὶ διακριτικὸ φανὸ τὴν παλαμικὴ πορεία καὶ ἀνοδο ἀπὸ τίς καταφρόνιες τῆς φτώχειας ὡς τὰ λείψανα λυτρωτικὰ ἀνεβάσματα σ' αἰθέριες γαλανὲς κορφὲς τοῦ ποιητῆ καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀπὸ τὸ «Δάσκαλο» τοῦ Παλαμᾶ διαβαίνει ὁ μελετητής. Καὶ γιατί νὰ κάνει ἀλλοιώτικα; Ὁ ποιητὴς καὶ ὁ δάσκαλος εἶναι ἀξεχώριστα ἀδέρφια μὲ τὴν ἴδια ἀποστολή, εἶναι δυὸ πολύτιμοι πλαστοργοὶ τοῦ κόσμου. Λόγο τὸ λόγο, χέρι τὸ χέρι πλάθουν τὴ ζύμη τῶν ψυχῶν καὶ τὴ γλυκειὰ τροφή τους.

Ὁ Παλαμᾶς ποὺ δημιούργησε γιὰ ὅλους καὶ γιὰ ὅλα, δὲν πρέπει νὰ ξεπερνιέται ἀδιάφορα, ἀπὸ καμιά γενιά μας, ἀλλὰ νὰ μεταλαμπαδεύεται τὸ φῶς του ὁδηγητικὸ καθὼς εἶναι καὶ ἀναγκαῖο, νὰ στέκει παραδειγματικὸς πολιτισμὸς δάλακρος τοῦ ἔθνους.

Τὰ κίνητρα ποὺ ὤθησαν τὸν Φ. Παπαστεργίου σ' αὐτὴ τὴν πνευματικὴ τιμὴ γιὰ τὸ μεγάλο ποιητὴ εἶναι ὁ πόνος καὶ ὁ κρυφὸς καημὸς του γιὰ τὴ ζωὴ, τὴ δικαιοσύνη. Συντροφιά μὲ τὸ πνέμα τοῦ Παλαμᾶ τίς φτερωτὲς ἄρπες τῶν λογισμῶν του, σεριανίζουν ὁλοῦθε σὰ βουνὰ λευκὰ ἀλατοφόρα οἱ στοχασμοί, ὀρθώνουν τὸ μπῶϊ τους νὰ καθαρίσουν τὴ σαπίλα, τὴ λάσπη, τὸ σπύλωμα, διαλύουν τὰ σκοτεινὰ μυστήρια τοῦ κόσμου, ἀγκαλιάζουν τὸ λαὸ μὲ τὰ εὐγενικὰ ὁράματα, νὰ τὸν ἀφομοιώσουν μὲ τὴν πρόοδο, νὰ τὸν καθαγιάσουν σὲ μιὰ ἀθανασία προγονικοῦ ἀναστήματος.

Τὸ μέρος τοῦ παλαμικοῦ ὕλικου ποὺ ἐπεξεργάζεται ὁ συγγραφέας μὲ καλοζυγισμένη κρίση, εἶναι ἀπὸ τὰ ξέχωρα ἀλλὰ καὶ ἀπαραιτήτα γιὰ τὸ λαὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο, καθὼς τὰ ἔργα τοῦ Παλαμᾶ δὲν ἔγιναν δυστυχῶς ἀκόμα κτήματά του.

Κι' ὅταν κάνει μελέτη ὁ Φ.Π. ξέρει νὰ μεταπλάθει. Σὲ τοῦτο τ' ἀνάπτυο, ὑψώνει σημαία ὅχι τὴ χιλιοεπωμένη ὁμορφιά τῶν ἤχων καὶ τῶν γνωστῶν θεμάτων

τοῦ ποιητῆ, ἢ τοῦ ὅποιου ἐξωτερικοῦ ἀντικειμένου, ἀλλὰ τὴ βαθύτερη οὐσία τῆς ἐπιταχτικῆς ἀνάγκης, μὲ τὴν ἐσώτερη ἀρμονικὴ σύνδεση τῆς ψυχοσυνθετικῆς ιδέας καὶ ὁμορφιάς. Εἶναι μιὰ σωστή, καὶ ἴσως ἡ πρὸ ὠφέλιμη θεώρηση καὶ αὐτὴ νὰ ἰδιορατεῖς ὡς τίς ἐνδόμυχες πεθυμιές τοῦ ποιητῆ νὰ γίνεσαι δρομέας στὴν ἀναζήτηση «τ' ὠραίου καὶ τ' ἀληθινοῦ» ν' ἀκολουθεῖς τὸν ξύπνο του, νὰ συλλαβαίνεις ἀκόμα καὶ τ' ὄνειρό του, καὶ νὰ τὸν ἐρμηνεύεις ἀπὸ τὴν ἀγωνιστικὴ πλευρὰ τοῦ ἔργου του, ἀπὸ τὴν ὑπαρξιακὴ του ὑπόσταση τὸ θεῖο του προορισμὸ, καὶ τίς τρανὲς του ἐπιδιώξεις. Γιαντὸ συγχάρισμα θεοῦ τὸ βαθυστόχαστο μελετητὴ γιαντὴ τὴν ἐργασία του.

(ΚΩΣΤΑ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ:) «Ζιὰν Ζὰκ Ρουσσώ»

Ὁ Κώστας Λαζαρίδης ἔχει γερὰ καταξιωμένη τὴν παιδαγωγικὴ ψυχολογία. Ἐργάστηκε πολὺ καὶ ἐρεῖννησε, καὶ πόνεσε ἀκόμα καὶ τίς ἄγνοες καὶ ἀκαλλιέργητες μαζικὲς περιοχὲς τῆς ἀγραμματοσύνης, προσφέροντας καὶ ἓνα μεθοδικὸ διδακτικὸ βιβλιαράκι τὸ 1955 μὲ τίτλο «Πῶς νὰ μάθουμε γράμματα σ' ὅσους δὲν ξέρουν» ποὺ ἐξέδωκε στὴν Ἀθήνα ὁ Σύνδεσμος γιὰ τὰ δικαιώματα τῆς γυναῖκα. Ἔτσι ἀνάλωσε ὅλα του τὰ χρόνια στοὺς ἀγῶνες καὶ γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς Δημοτικῆς καὶ τὴν καθιέρωσή της στὰ σχολεῖα, καὶ γιὰ τὴν ἐξάλειψη τοῦ ἀναλφabetισμοῦ (ποὺ δυστυχῶς στὴ χώρα μας βρίσκεται σὲ καταγέλαστο βαθμὸ) ἀλλὰ καὶ γενικὰ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς παιδείας καὶ τῶν δημοκρατικῶν ιδεῶν. Παράλληλα ἀσχολήθηκε μὲ πολλὰ ἱστοριοδιφικὰ μελετήματα καὶ ἱστορικὲς μονογραφίες. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 62 καὶ μὲ τὴν συμπλήρωση 250 χρόνων ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Γάλλου φιλόσοφου Ζὰκ Ρουσσώ, ὁ Κ. Λαζαρίδης παρουσίασε συνοπτικὰ συγκεφαλαιωμένα μὲ ἀπλότητα καὶ σαφήνεια τὴν πορεία καὶ δράση τῆς ἀτομικῆς καὶ συγγραφικῆς ζωῆς τοῦ ριζοσπάστη καὶ καινοτόμου θεωρητικοῦ τῶν τότε κοινωνικῶν συστημάτων στὰ πρὸ τῆς γαλλικῆς ἐπανάστασης χρόνια.

Ἱστορικὴ βιογραφία θὰ μπορούσε καὶ

ἔτσι νὰ χαρακτηριστεῖ τὸ ἐργάκι τοῦτο τοῦ Κ.Α. Συναποκομίζει δέ, καθὼς πολὺ τονε μελέτησε καὶ τὸ συμπέρασμα ὅτι, σὰν μεγάλως συγγραφέας καὶ φιλόσοφος ὁ Ρουσσώ, ὑπῆρξε ἀφυπνηστής κι ὁδηγητὴς τῶν μαζῶν τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ τόπου του. Ἀσπιδοβαστος μὲ τὴν κάθε κοινωνικὴ ἀδικία, φιλοσοφώντας, ἐπέστρεφε σὲ μιὰ καθάρια ζωὴ φυσικῆς κατὰστασης. Ὁ Ρουσσώ παρὰ τὴ φτωχικὴ, ταλαιπωρη, κι ἀνισόροπη ζωὴ του, στάθηκε πράγματι ἕνα ὁρόσημο στὸ βασίλειο τοῦ παλιοῦ κόσμου καὶ στὴ γέννηση τοῦ καινούργιου. Ὅσο κι ἂν περιφρονήθηκε καὶ κατατρέχτηκε, κι ἀηδίασε κάπως τὶς ἀδυναμίες του ἢ «μακία» ἐρωμένης κ. DE WARENS... Ἐντούτοις συνέβαλε μὲ τὴν πλατεία ἐπίδραση τῶν ἔργων του στὸ ν' ἀρχίζει ὁ κόσμος ἔστω καὶ νὰ σκέφτεται ν' ἀπαλλαγτεῖ ἀπὸ τὰ μεσαιωνικὰ δεσμὰ τῶν προλήψεων καὶ τῶν ἐκμεταλλεύσεων. Ποθοῦσε τὴν κοινωνικὴ ἰσότητα στοὺς φυσικοὺς τῆς νόμους, μὲ τὸ λαὸ πάντα φορέα καὶ κυρίαρχο ὅλων τῶν ἔξουσίων. Συνέγειρε στὴν ἐποχὴ του αἰσθήματα καὶ συνειδήσεις γιὰ τὶς ἐπαναστάσεις τῆς ἀλλαγῆς καὶ τῆς ἀπελευθέρωσης. Ἦθελε τὴν εὐτυχία γενικὴ μὲ ἐπιστροφή σὲ φυσικὸ περιβάλλον, γιατί κάθε πολιτισμὸς δημιουργοῦσε κι ἐκτροχίαση, παραφορὰ καὶ παρακμὴ. Ὁ Ρουσσώ τοῦ Κ. Λαζαρίδη ὅπως λέει κι ὁ ἴδιος δὲν ἐξαντλεῖται μέσα σὲ λίγες γραμμές, ἀποτελεῖ ὄγκο μελέτης καὶ βιβλιογραφίας. Πάντως καὶ μ' αὐτὸ ὁ σεβαστὸς Δάσκαλος ἀρκεῖ, γιατί σημειώνει μιὰ κάποια συμβολὴ καὶ σὰν φόρο τιμῆς στὴ μνήμη του. Τεκμηριώνει γλαφυρὰ καὶ συγκινητικὰ κομμάτια ἀπὸ τὸ βίο καὶ τὴν πολιτεία τοῦ Ρουσσώ, πιστὸς στὶς ἀρχές καὶ τὶς ιδέες, ποὺ ὅπως φαίνεται πολὺ ἐπέδρασαν στὴ διαμόρφωση τῶν ἀνθρωπιστικῶν καὶ δημοκρατικῶν του πεποιθήσεων, μιᾶς Δημοκρατίας ποὺ νὰ δίνει φῶτα σ' ὅλους καὶ δίκαιη κατανομὴ τῶν ἀγαθῶν.

Ὁ «Ρουσσώ» τοῦ Λαζαρίδη εἶναι μιὰ σοβαρὴ περιληπτικὴ καὶ σταχυολογημένη μελέτη γιὰ τὸν κοινωνικὸ φιλόσοφο τῆς ἀγωγῆς, ποὺ συνέλαβε μιὰ κάποια λύση καὶ τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, καὶ τῆς

φυσικῆς ζωῆς, γιὰ τὴ δικαίωση τοῦ ἀνθρώπινου προορισμοῦ, σὲ μιὰ ἐποχὴ μάλιστα ποὺ ἡ Εὐρώπη ἔτρεμε κάτω ἀπὸ τὴ μάστιγα τῆς «ἱερῆς ἐξέτασης» καὶ τὰ βίτσια τῶν τυράννων Λουδοβίκων, Τσάρων κ.λ.π.

Ὁ Ρουσσώ, εἶναι ἕνα χρήσιμο κεφάλαιο, μιὰ λογικὴ κριτίδα γιὰ κάθε Δάσκαλο, πλάστη τῶν ψυχῶν ἐνὸς ὁραίου κόσμου. Νιώθουμε ἐξέχωση χαρὰ καὶ περηφάνεια γιὰ τὸ σεβαστὸ φίλο συγγραφέα Κώστα Λαζαρίδη καὶ γιὰ ὅλους τοὺς πνευματικούς του ἀγῶνες.

Λ.Μ.

Κώστα Νικολαΐδη

ΚΙΜΩΝΟΣ ΤΖΑΛΛΑ: «Ἡ ἐπίθεση» Διηγήματα

Γιάννινα 1962. Ἐκδόσεις «Ἐνδοχώρας».

Δώδεκα διηγήματα ἀποτελοῦν τὸ πρῶτο βιβλίον, ποὺ ἐπὶ τέλους ἀποφάσισε νὰ μᾶς παρουσιάσει ὁ κ. Κίμων Τζάλλας.

Ἀπ' αὐτὰ, τὰ μισά, ἀντλοῦν τὰ θέματά τους, ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ δραματικὰ χρόνια τοῦ τελευταίου πολέμου καὶ οἱ ἡρώες τους κινοῦνται μέσα στὴν ἀγοριότητα τῶν καιρῶν διαπηρεοῦντες τὴ βαθύτερη καὶ οὐσιαστικώτερη ἀνθρώπινη ἀρετὴ καὶ συντρίβονται ἀνελέητα, γιατί δὲ θέλουν νὰ προδώσουν τὸ πολύτιμο στολίδι τῆς ἀνθρωπιάς νὰ γίνουν κίμβαλα ἀλαλάζοντα ἢ ἀδυσώπητοι πρὸς τοὺς συνανθρώπους τους.

Θὰ συναντήσουμε, τὸν καλλιεργημένο καὶ λεπταίσθητο τύπο ποὺ δὲν ἀντέχει στὴ φρικτὴ καὶ μονότονη καθημερινότητα τῆς ζωῆς καὶ ποὺ βασανίζεται ἀπὸ τὴ μοναξιά, τὸ γέρο - Μίσια μὲ τὴν ἀκέραιά του ἀγάπη γιὰ τοὺς συνανθρώπους, τὸ συνταγματάρχην - ἄντρα στὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ποὺ γονατίζει ψυχικὰ ἀπὸ τὴ φτηνὴ ρουτίνα τοῦ περιβάλλοντος ποὺ μένει χωρὶς ἔξαρση καὶ ἰδανικά.

Στὸ ἴδιο κλίμα, τῆς ψυχικῆς ἀρετῆς ποὺ συντρίβεται μέσα στὴν ἀγοριότητα τῶν καιρῶν θὰ συναντήσουμε καὶ τοὺς λοιποὺς ἡρώες, τὸν ξεσπιτωμένο Ἑβραῖο, τὸ νέο ἀνθυπολοχαγὸ καὶ τὸ μελλοθάνατο

τῶν Γερμανῶν. Ὁ μόνος, πὺν εἶναι κορυμὴ καὶ ἔνστικτο, ὁ Στραβάραπας, στὸ τέλος «ἔμεινε ξαπλωμένος στὸ λασπωμένο δρόμο τοῦ χωριοῦ, σὰ σκυλὶ στὰ πόδια τῶν Ἰταλῶν».

Τὰ ὑπόλοιπα διηγήματα τοῦ κ. Τζάλλα εἶναι ἀπηχήσεις καὶ ψυχικὰ βιώματα τῆς ἀγάπης του γιὰ τὸν τόπο του, τὰ ἀγαπημένα του Γιάννινα.

Οἱ παιδικές ἀναμνήσεις, τὸ τοπίο καὶ οἱ ἄνθρωποι, οἱ παλιές γειτονιές καὶ οἱ κοντινοὶ χωριάτες, ἕνας ὁλόκληρος κόσμος πὺν πλάθει ὄνειρα, μελαγχολεῖ, ἐρωτεύεται κάτω ἀπ' τὴ βροχή, νοσταλγεῖ παλιούς εὐτυχημένους καιρούς, ρεῖει ψυχικὰ σὲ θλιβερά κέντρα, παρακμάζει ἀνίσχυρος στὸ πιστό, ἢ ἀνέραστος προστατεύει «γερόντια».

Καὶ μιὰ πὺν ὁ λόγος μας σὲ ἐκπαιδευτικὸ περιοδικό, στὰ διηγήματα αὐτὰ ἀνήκουν καὶ δύο ἀπὸ τὰ καλύτερα τοῦ μέρους αὐτοῦ: Τὸ ἕνα, τὸ «Κρύσταλλο» μᾶς παρουσιάζει τὴ συγκινητικὴ ἱστορία ἐνὸς παιδιοῦ ἀσθενικοῦ καὶ ἀνάπηρου, πὺν σκοτώνεται γιὰ νὰ μὴ στερηθῇ τὸ ἀσημαντὸ παιγνιδάκι πὺν τοῦ χαρίζει τὴ φτωχὴ χαρὰ τῆς μαγείας. Εἶναι μιὰ ἔξοχη ψυχογραφία τῆς παιδικῆς ψυχῆς καὶ τὴ δύναμη πὺν ἀσκεῖ τὸ παιγνίδι μὲ τὶς βαθύτερες προεκτάσεις στὸν μικρὸ ἐσωτερικὸ ψυχικὸ κόσμο.

Τὸ δεύτερο διήγημα, «Οἱ χωριάτες» ἕνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ὁλόκληρης τῆς συλλογῆς μᾶς ἱστορεῖ σὲ ἄδρὲς γραμμές τὸ

σκληρὸ καὶ ἀνελέητο παζάρευμα γιὰ τὴν προῖκα τῆς νύφης καὶ τὸ πάθος γιὰ τὴν κατοχὴ τῆς γῆς.

Ὁ Κίμων Τζάλλας, στὰ διηγήματά του ἀκολουθεῖ στὴ μορφωτικὴ διάρθρωση τοῦ μύθου καὶ τοῦ ὕφους τὸ γνῶριμο, «κλασσικὸ» τρόπο τοῦ διηγήματος. Δὲν ἐπηρεάζεται καθόλου ἀπὸ νέα λογοτεχνικὰ ρεύματα πὺν ἐπιζητοῦν τὸ κραυγαλέο «ἄγχος», τὴ λεκτικὴ ἐκζήτηση, τὴν ἀπειθάρχητη ὀργάνωση τῶν βιωμάτων καὶ τῶν ιδεῶν, τὴν ἀπογύμνωση τοῦ μύθου.

Ἡ ὅλη ἀτμόσφαιρά τους, ἀποπνέει τὴν ψυχικὴ ἡρεμία τοῦ μέτριου τόνου πὺν ἐλκύει ὅχι μὲ τὴν πληθωρικὴ σπατάλη, τὰ μεγάλα συνθήματα, τὶς ἡχηρὲς λέξεις, τὶς ψυχικὲς πόξεις, ἀλλὰ μὲ τὴν εὐλικρίνεια, τὴ διαύγεια καὶ τὴ λιτότητα.

Ἄς ἀναφέρουμε ἀκόμη, τὶς ὥραιες, σύντομες περιγραφές τῆς φύσεως πὺν ἐναρμονίζονται θαυμάσια μὲ τὸ ἀνάλογο ψυχικὸ κλίμα τῆς διηγήσεως καὶ τὶς λιτὲς «προσωπογραφίες» τῶν ἡρώων, κοιταγμένοι κατὰ βάθος καὶ πὺν τὰ χαρακτηριστικὰ τους μὲ δυὸ - τρεῖς γραμμὲς ἀποκαλύπτουν ὅλο τὸ ἐσωτερικὸ τους κόσμο πὺν θὰ μᾶς ἀκολουθεῖ μέχοι τὸ τέλος.

Μὲ τὰ αἰσθητικὰ αὐτὰ προσόντα ὁ κ. Τζάλλας, δὲν παρουσιάζει ἀπλῶς τὸ πρῶτο λογοτεχνικὸ του βιβλίον ἀλλὰ κάνει μιὰ σοβαρὴ προσφορὰ στὸ νεοελληνικὸ διήγημα.

Κ. Ν.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ίστορική επέτειος

ΜΕΣΑ σὲ μιὰ γιορταστική ἀτμόσφαιρα μὲ πλήμνυρα χαρᾶς καὶ μὲ ἀληθινὸ πατριωτικὸ ἐνθουσιασμὸ γιόρτασαν οἱ Γιαννιῶτες τὰ πενήντάρχρονα τῆς ἀπελευθέρωσής των. Ἡ ἱστορική επέτειος δὲν εἶναι ἡ τυπικὴ ἐκφραση τιμῆς ποὺ ἀπευθύνουμε, σ' ἓνα θαυμαστὸ ἱστορικὸ γεγονός. Εἶναι μνῆμη καὶ δύναμη. Αὐτὴ δίνει συγκεκριμένη μορφή στὴν ἐθνικὴ συνείδηση τὴν ἀνδρώνει καὶ τὴν κατευθύνει στ' ἀληθινὰ καὶ τὰ μεγάλα. Ἔτσι τὴν ἀντικρύσαμε ὅλοι μας γι' αὐτὸ καὶ τὸ κλίμα ποὺ δημιουργήθηκε, ξεπέρασε τὰ ὅρια τοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Καὶ εἶναι ὁ δάσκαλος ὁ κυριώτερος δημιουργὸς αὐτοῦ τοῦ κλίματος.

— :: —

Αγωνιστικὴ ἐκδήλωση ἐκπαιδευτικῶν

ΣΤΑΘΜΟΣ στὰ διδασκαλικά συνδικαλιστικά χρονικά θὰ μείνῃ ἡ 19 Ἰανουαρίου 1963. Ποτὲ μέχρι σήμερα ὁ ὀργανωμένος κλάδος δὲν παρουσίασε τόση ἐνότητα, πειθαρχία, ἐπιμονή, ἀγωνιστικὴ διάθεση καὶ ἀποφασιστικότητα. Σκοπὸς τῆς ἀγωνιστικῆς αὐτῆς ἐκδήλωσης τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἦταν νὰ πείσῃ τοὺς ἀρμοδίους, ὅτι ἡ παιδεία καὶ οἱ λειτουργοὶ τῆς δὲν τρέφονται πιά μὲ ὕμνους καὶ ἐγκώμια καὶ νὰ τοποθετήσῃ τὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόβλημα σὲ μιὰ πὺρ πλατειὰ βάση, ὥστε νὰ γίνῃ αἷτημα ὅχι μιᾶς ἐπαγγελματικῆς τάξεως, ἀλλὰ ὅλων τῶν τάξεων. Μιὰ ἀκόμα αἰτία ποὺ συνετέλεσε στὴν ἐπιτυχία τῶν ἀγωνιστικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ διδασκαλικοῦ κόσμου εἶναι καὶ ἡ ἀνησυχία του γιὰ τὸ μέλλον τοῦ τόπου μας, τώρα ποὺ πραγματοποιήθηκε ἡ ἔνταξή μας στὴ κοινὴ ἀγορὰ καὶ δημιουργήθηκαν καινούργιες κοινωνικοοικονομικὲς συνθῆκες. Ἡ ἀδιαφορία του στὶς ἀπειλές, ἔδειξαν φα-

νερὰ πὼς ὁ δάσκαλος πίστεψε στὸ δίκαιόν του καὶ στὸ ρόλο ποὺ οἱ καιροὶ μας τὸν προσκαλοῦν νὰ διαδραματίσῃ.

— :: —

Ἀποτελέσματα ἀποχῆς

ΑΕΝ εἶναι μόνο τὸ ὑψηλὸ φρόνημα, ἡ ἐνότης καὶ ἡ πειθαρχία ποὺ μὲ τὴν ἀπεργία περίτρανα ἀποδείχτηκε ὅτι συνθέτουν τὸν σημερινὸ δάσκαλο. Μεγαλύτερη ἀκόμα σημασία ἔχει τὸ γεγονὸς ὅτι κινητοποιήθηκε ἡ κοινὴ γνώμη κι' ἔδειξε μὲ πολλοὺς τρόπους τὴν ἠθικὴ καὶ ἑθνικὴ συμπαράστασή της.

Τὰ ἐνθουσιώδη τηλεγραφήματα, τὰ ἐμπνευσμένα ὑπομνήματα, ἡ οἰκονομικὴ συμπαράσταση ὀργανωμένων ὁμάδων ἢ μεμονωμένων ἀτόμων — μακριὰ ἀπὸ ἰδιοτελεῖς σκοποὺς, — δείχνουν ὅτι, πέρασε πιά ἡ ἐποχὴ τῶν κολυβογραμμάτων καὶ ὅτι ὁ μεγάλος μας ἄρρωστος «ΠΑΙΔΕΙΑ» ἔχει ἀνάγκη ριζικῆς θεραπείας, χωρὶς ἀναβολή.

— :: —

Ἡ χρυσὴ γέφυρα

Ο ΠΩΣ εἶναι γνωστὸ γιὰ νὰ τεθῇ τέρομα στὴν εἰκοσαήμερη ἀποχὴ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡ Κυβέρνηση κατέφυγε στὴ πολιτικὴ ἐπιστροφάτευσή τους ποὺ ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἀποκάλεσε χρυσὴ γέφυρα. Οἱ δάσκαλοι ξαναγύρισαν στὸ ἔργο τους, στὸ συμπαθὲς περιβάλλον τῆς νέας διαπλάσσομένης γενεᾶς. Τώρα καταβάλλεται προσπάθεια καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη νὰ λησμονήσουν τὰ δυσάρεστα αἰσθήματα ποὺ προκάλεσε ἡ εἰκοσαήμερη ἐκπαιδευτικὴ ἀπεργία. Ἡ προσπάθεια ὅμως δὲν εἶναι ἀποφασιστικὴ.

Χρειάζεται πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ δημιουργηθῇ ἀτμόσφαιρα συμπάθειας καὶ κατανόησεως ποὺ πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ ἐπι-

κρατήση μεταξὺ πολιτείας καὶ εκπαιδευ-
τικῶν.

Οἱ διδάσκαλοι ἐπιμένουν νὰ ἐλπίζουν
ὅτι οἱ ἀρμόδιοι καὶ ὑπεύθυνοι θὰ ἀντιμε-
τωπίσουν τὴν πραγματικότητα καὶ θὰ ἐκ-
τιμήσουν τὴν ἀξία καὶ σπουδαιότητα τοῦ
ἐκπαιδευτικοῦ ἔργου, προχωρῶντας σὲ
τολμηρὲς λύσεις καὶ γενναῖες χειρονομίες.

Ἔτσι οἱ ἀρμόδιοι θὰ ἐπιτύχουν τὴν
ΨΥΧΙΚΗ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΗ τῶν ἐκ-
παιδευτικῶν καὶ αὐτὴ θὰ εἶναι ἡ πραγμα-
τικὴ χρυσὴ γέφυρα, ποὺ θὰ στηθῇ πάνω
ἀπὸ τὰ προβλήματα καὶ τὶς μύριες δυσκο-
λίες γιὰ νὰ περάσωμε ἀντίκρου, ἐκεῖ ποὺ
ἐμεῖς οἱ ἐκπαιδευτικοὶ βλέπομε στημένην
σὲ πανέμορφο καὶ τὴ φωτεινὴ ιδέα ποὺ
λεγεται **ΕΛΛΑΔΑ**.

— :: —

Τὰ δύο διδακτήρια

Η ΚΟΙΝΗ γνώμη τῶν περιοίκων γο-
νέων ἐρωτᾷ καὶ ἐρωτοῦμε καὶ μεῖς
μὲ τὴ σειρά μας. Γιατὶ δὲν συντελεῖται
ἡ ἀποπεράτωση τῶν δύο — νεωτάτης κα-
ταςκευῆς — διδακτηρίων τοῦ Συνοικι-
σμοῦ Κολχίδος καὶ τῆς πλατείας Ἀρχιε-
πισκόπου Σπυρίδωνος;

Τοὺς ναοὺς αὐτοὺς τῆς μορφώσεως
τοὺς βλέπουν καθημερινὰ χιλιάδες μάτια.
Σκέπτονται καὶ ἐρωτοῦν. Σὲ ποιά αἰτία
ὀφείλεται ἡ καθυστέρηση; Τὰ ὑψώσαμε
καὶ τὰ ἀφήσαμε. Καὶ μπροστὰ τοὺς δια-
βαίνουν οἱ μαθηταὶ γιὰ νὰ φοιτοῦν σὲ
μακρυνότερα σχολεῖα.

Οἱ κηδεμόνες δίκαια ἀνησχοῦν γιὰ
τὴν παράταση αὐτῆς τῆς καταστάσεως.

Παρακαλοῦμε τὰ «ἀγαθοεργὰ» νὰ ἐ-
πιδείξουν καὶ τώρα στὰ τελειώματα, τὴν
ἴδια καλὴ θέληση καὶ γενναιοδωρία, ὥστε
νὰ μὴ καθυστερήσῃ ἄλλο ἢ ἀποπεράτωση
τῶν διδακτηρίων. Τὰ «ἀγαθοεργὰ» ἔχουν
μιὰ ζηλευτὴ παράδοση, ποὺ διατηρεῖται
καὶ συνεχίζεται ἐπάξια. Διακοπὴ — ἔστω
καὶ προσωρινή εἶναι ἀνεξήγητη.

— :: —

Μεταθέσεις

Σ ΤΟ κλάδο μας παρατηρεῖται τὸ ἐξῆς
περίεργο. Ὄταν ὁ ἐκπαιδευτικὸς ἐν-
νεργεῖ ὡς ὑφιστάμενος εἶναι κατὰ κανό-
να ἐμπρόθεσμος στὶς ὑπηρεσιακές του ὑ-
ποχρεώσεις. Ὄταν μάλιστα πρόκειται γιὰ

μεταθέσεις ποὺ τὰ χρονικὰ ὅρια ὑπεβολῶ-
δικαιολογητικῶν εἶναι αὐστηρὰ καθωρι-
σμένα, δείχνει πραγματικὴ σπουδὴ.

Ἀπ' ἐκεῖ καὶ πέρα ὅμως ἡ πορεία τῆς
διαδικασίας καὶ τῶν διατυπώσεων ἐλαστι-
κοποιεῖται καὶ οἱ καθωρισμένες ἡμερομη-
νίες ἐξφενδονίζονται σὲ ἄλλη ἐποχὴ, μὲ
ἄλλους μῆνες. Ἔτσι ἀντὶ νὰ γίνεταί με-
τάθεση τῶν διδασκάλων γίνεται μετάθε-
ση τοῦ χρόνου. Αὐτὴ ἡ κατάσταση ποὺ
εἶναι τέλεια ἀπαράδεκτη δὲν δημιουργεῖ
μόνο ἀνωμαλίες, ἀλλὰ κρατεῖ παράλληλα
καὶ σὲ μιὰ διαρκή ἀγωνίαν τοὺς δασκά-
λους ποὺ δὲν βοῦσκουν ἡσυχία ἀπὸ τὸ
μαρτύριο αὐτὸ τῆς συνέχειας ἀναβολῆς.
Ἄς σταματήσῃ λοιπὸν αὐτὸ τὸ τροπάριο
τῆς ἀναβολῆς.

— :: —

Τὰ Δημορχιακὰ προγράμματα ἐορτῶν

Ο κ. ΔΗΜΑΡΧΟΣ ὅταν ἐκδίδει προ-
γράμματα ἐορτῶν, ἀναγράφει «κατὰ
τὴν οἰκείαν τάξιν» τὶς καλούμενες ἀρχές.
Θὰ θέλαμε νὰ ὑπομνήσωμε στὸν πρῶτο
πολίτη τῆς θουλικῆς πολιτείας μας, τὴν
μονολεκτικὴν του παράθεση: Ἐκπαιδευτι-
κοί. Ἡ λέξη αὐτὴ ἔτσι ὅπως γράφεται
στὸ πρόγραμμα δὲν νομίζομε ὅτι μπορεῖ
νὰ περιλάβῃ κάπως τιμητικὰ τὴ Στοιχει-
ώδη καὶ Μέση ἐκπαίδευση καὶ τοὺς ἀξιω-
ματούχους τῆς. Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ζητᾶμε
γιὰ νὰ φιγουρήσῃ ἡ ιδιότητα τῶν ἀξιω-
ματούχων, οὔτε νὰ προβάλωμε τὰ ὀνόμα-
τά τοὺς, οὔτε ἀκόμα νὰ ἀντιζηλιακώσωμε
τὴ σειρά...

Τὰ Γιάννενα συνεχίζουν τὴν πνευμα-
τικὴ παράδοση στὰ γράμματα. Ἐῖχαν καὶ
διατηροῦν ἀκόμα ἱστορικὲς Σχολές. Ὁ-
φείλεται κατὰ συνέπειαν κάποιος σεβα-
σιὸς κατὰ τὴν ἀναγραφή των. Λόγοι λοι-
πὸν παραδοσιακοὶ καὶ ἐπιβαλλόμενοι σή-
μερα ἀπὸ τὰ πράγματα τὸ ἐπιτάσσουν.
γιατί, πάντοτε καὶ τώρα, χτυποῦσε ἡ πα-
ράλειψή των μὲ τὴν οὐσιώδη αὐτὴ «λε-
πιτομέρεια».

— :: —

Παιδαγωγικὴ ἔκδοσις

Α ΠΟ τὶς 27 — 31 τοῦ Γεννάου τοῦ
Τμήμα γιὰ μορφωτικὰ μαθήματα
διαλέξεις καὶ ἐκδρομὲς τῆς «Ἑταιρείας
Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν» ποὺ τὸ διενθύνει

μὲ ἀξιοπρόσεχτη δραστηριότητα ὁ ὑποδιευθυντὴς τῆς Ζωσιμαίας Παιδ. Ἀκαδημίας κ. Κ. Κίτσος, ὠργάνωσε γιὰ πρῶ- φροῶ στίς αἰθουσές της, Παιδαγωγικὴ ἐκθεση. Τὰ ἐκθέματα τοποθετημένα μὲ καλαισθησία σὲ ξεχωριστὲς αἰθουσες, ἦ- ταν πολὺ κατατοπιστικά.

Περιεχόμενα. Τυπία βιβλίων καὶ περιοδικῶν γιὰ παιδιὰ, ἐφήβους καὶ γονεῖς, παιδαγωγικὰ παιχνίδια καὶ μέσα ἀγωγῆς, στατιστικοὶ πίνακες γιὰ τὴν Ἑκπαί- δευση, δραστηριότητες καὶ ἔργα σχολεί- ων, ἀπὸ τὴ Στοιχειώδη, Μέση, Ἐπαγ- γελματικὴ ἐκπαίδευση, καὶ τοὺς ὁργανι- σμοὺς προστασίας καὶ ἐπιμόρφων παιδιῶν καὶ ἐφήβων. Ἡ ἐκδήλωση εἶναι ἀξιέπει- νη. Πιστεύομε νὰ συνεχισθῇ καὶ στὸ μέλλον μὲ ἐνθύτερη τὴ παρουσία τοῦ δι- δασκαλικοῦ σχολείου γιατί πρέπει νὰ ὁμο- λογήσωμε πὼς στὴ παρὰπάνω ἐκθεση, οἱ δάσκαλοι τῆς πόλης καὶ ὑπαίθρου, δὲν ἀν- ταποκρίθηκαν στὸ πολιτιστικὸ κάλεσμα τῆς Ε.Η.Μ. στὴν ἔκταση ποὺ μετροῦσαν καὶ ἔπρεπε. Εὐδύνονται ὁμοῦς:

— :: —

Ἄς τὸ προσέξουν

Ε ΧΕΙ ξοδευθῇ πολὺ μελάνη καὶ πολ- λές διαμαρτυρίες ἔγιναν καὶ γίνον- ται γύρω ἀπὸ τὰ ἔργα ποὺ φορτώνουν στοὺς ὅμους τοῦ δάσκαλου καὶ ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ κύριο ἔργο του καὶ ξεφεύγουν ἀπὸ τὴν ἀρμοδιότητά του. Στοιχὲς σοποὺς ποὺ προγοραμιάτισε ἡ Ε.Η.Μ. (Λαογρα- φία — Λαϊκὴ Τέχνη — Ἐκθέσεις) οἱ δάσκαλοι μποροῦν νὰ συνεισφέρουν. Βλέ- πουμε ὁμοῦς σήμερα, νὰ μὴ ξοδεύη κανεὶς τὸν πολῦτιμο χρόνον τῆς ἀνάπαυσής του μὲ ζητήματα ἀκόμα καὶ τῆς ἀρμοδιότητάς του χωρὶς νὰ ζητήσῃ γι' αὐτὸ ἀμοιβή ὑ- πεσφοριακή. Μ' αὐτὴ τὴ λογικὴ, ἂν ἀμει- φθῇ καὶ ὁ δάσκαλος, θὰ ἀποδώσῃ. Τὸ χοῖμα κινεῖ τὰ πάντα. Ἀκόμα κίνητρο ἰσχυρὸ θὰ μποροῦσε ν' ἀποτελέσῃ ἓνα χρη- ματικὸ βραβεῖο γιὰ ἐργασίες σοβαρές, ὑ- πεύθυνες καὶ εὐσυνείδητες σχετικὰ μὲ τὶς παρὰπάνω ἐκδηλώσεις. Ἡ περισυλλογὴ, ἡ κατὰταξη, ἡ ταξινομήση τοῦ ὅλικοῦ εἶναι γνωστὸ πὼς προϋποθέτει καταβολὴ τερά-στιον ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ μόχθου καὶ

ἔξοδα μετακινήσεως. Αὐτὰ γιὰ μιὰ βαθύ- τερη ἐξέταση καὶ δικαίωση.

— :: —

Τὸ Γ' Πανεπιστήμιον

Λ Οἱ Οἱ ἐθνικοὶ, ἱστορικοὶ καὶ γεω- γραφικοὶ ἐπιβάλλουν τὴν ἴδρυνση τοῦ Γ' Πανεπιστημίου στὰ Γιάννινα. Ὁργα- νώσεις, σύλλογοι καὶ σωματεῖα ποὺ ἐκ- προσωποῦν τοὺς Ἑπείρωτες, ἀλλὰ καὶ ὁρ- γανώσεις κατοίκων ἄλλων διαμερισμάτων τῆς χώρας, κινήθηκαν μὲ ὑπομνήματα, δημοσιεύσεις καὶ παραστάσεις στοὺς ἀρ- μοδίους, μὲ σκοπὸ νὰ πείσουν τὴν Πο- λιτεία νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ χρέος της στὸ δια- μέρισμα ἐκεῖνο ποὺ παραμελήθηκε περισ- σότερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, ἂν καὶ προσέφερε τόσα στὴ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους καὶ στὴν ἱστορία του. Οἱ διδασκαλικοὶ σύλλο- γοι τῆς Ἑπείρου παρακολοῦθοῦν μὲ ζωη- ρὸ ἐνδιαφέρον καὶ συγκίνηση ὅλες αὐ- τὲς τίς κινήσεις καὶ ἐκδηλώσεις. Οἱ διοι- κήσεις των σὰν ἐκπρόσωποι πνευματικῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν ἀπὸ κοντὰ τίς πνευ- ματικὲς ἀνάγκες τοῦ λαοῦ καὶ τὰ προβλή- ματά του, ἔχουν ἀγκαλιάσει ἀπὸ καιρὸ τὸ ζήτημα καὶ μ' ὅλες τίς δυνάμεις των ἐργάζονται γιὰ τὴ προώθησιν καὶ λύση του. Στὴ σύσκεψη ὁμοῦς διοικήσεων, ὁρ- γανώσεων καὶ σωματείων ποὺ ἔγινε στὸ Ἐμπορικὸ Ἐπιμελητήριον τῆς πόλης μας τὴν Δεκέμβριον μὲ θέμα τὸ Γ' Πανεπι- στήμιον, οἱ διδασκαλικοὶ σύλλογοι Ἰωαν- νίνων ἀπουσίασαν γιατί δὲν προσκλήθη- καν. Λιρωτῶνται κατὰ συνέπειαν οἱ διδά- σκαλοι, γιατί τοὺς ἀγνόησαν; Μήπως τοὺς θεωροῦν ὅτι δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ ἐρευνή- σουν τὸ θέμα, νὰ εἰσέλθουν στὴν οὐσία του νὰ διατυπώσουν μὲ παρηγορία τὴ γνώ- μη καὶ νὰ ὑποδείξουν τρόπους πραγματο- ποιήσεως τοῦ πανηπειρωτικοῦ αὐτοῦ πό- θου;

— :: —

Συσσίτια

Χ ΟΡΗΓΗΘΗΚΕ ὅπως εἶναι γνωστὸ μεσημβρινὸ συσσίτιον στὰ ὄρεϊνά σχολεία. Ἐξαίρεθησαν ὁμοῦς τὰ πεδινά!... Δὲν γνωρίζομε τὰ κοιτήρια γιὰ τὴ διάκριση σὲ ὄρεινους καὶ πεδινούς. Τὰ συσσίτια πρέπει νὰ γίνουν καθολικά. Καὶ γιὰ νὰ

δικαιωθῇ ἀκόμα σὰν οὐσιαστικώτερος θεσμός ὀφείλει νὰ βελτιωθῇ καὶ ποιοτικά. Ὅσο γιὰ τὴν οὐσιαστικὴ συμβολὴ τοῦ δασκάλου στὴν ὁργάνωση καὶ λειτουργία τῶν μαθητικῶν συσσιτίων χρειάζεται μιὰ ἄλλη ἐκτίμηση γιὰ τὸν ὑπερωριακό του μόχθο. Ἡ ἀποζημίωσή του μὲ τὶς 250 δραχμὲς τὸν μῆνα λείπει τοῦτο τὸ καταπληκτικό: Πῶς ἡ ὥριακή του ἐργασία ἐκτιμᾶται μὲ τὸ ἀπίθανο ποσό, πάνω - κάτω, τῶν 85 (6) δραχμῶν. Γιατὶ τὴν ὑποτίμηση;

— :: —

Πνευματικὸ χρέος

Ο ΣΟ ἀνοίγει ἡ χρονικὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Παλαμᾶ, τόσο πρὸς πολὺ βαθαίνει ἡ πνευματικὴ κληρονομία του. Πέρασαν εἴκοσι χρόνια ἀπὸ τότε, καὶ ἡ μνήμη του ὅσο πάει ὑψώνεται ἀγριόχαρη αὐστηρὴ παρουσία, πρὸς εὐκόλῃ δὲν τέρει. Γιατὶ, καθὼς δύσκολα ἐκδιπλώνεται καὶ ἀντιλαλιένται κάθε φορὰ καινούριοι βόγγοι του σκορπίζει οἶγος. Εὐκόλῃ συνηθίζεται ἡ παρουσία ἐνὸς μεγάλου θνητοῦ, μὰ δύσκολα ἀποφεύγεται ἡ φοβερὴ παρουσία τοῦ θανάτου του. Πάντα προστάζει, πάντα καλεῖ. Πολύηχος καὶ ὑψοστόχαστος ὁ λόγος του, πότε μὲ τὸ ράπισμα καὶ πότε μὲ τὸ χάδι γκρέμισε καὶ ἔχτισε ιδέες, ταπεινώσε τὴν ψευτιά καὶ ἀνέψωσε τὸν ἀληθινὸ πατριωτισμό, κατάκαψε τὰ ζιζάνια καὶ φρονημάτισε τὸ Ἑθνος. Καὶ ἀκόμα, διακτίνωσε ὁμόκεντρα

τὴν πνευματικὴν του ἐμβέλεια πρὸς πέρας, στὴ παγκόσμια περιοχὴ. Ἑλλαδικὸς καὶ Κοσμοπολίτης. Μὲ αἰσθήματα ἱεροῦ δέοντες καταγράφονται οἱ λίγες σκέψεις μας στὸ ταπεινὸ τοῦτο σημειωματικὸ μνημόσυνο τῆς ἀθανασίας τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ βάρδου μας Παλαμᾶ.

— :: —

«Σχολεῖο καὶ Ζωή»

ΜΕ τὴ συμπλήρωση δεκάχρονης ἐκδοτικῆς ζωῆς τοῦ περιοδικοῦ «Σχολεῖο καὶ Ζωή» κάτω ἀπὸ τὴ διεύθυνση τῆς ἀκαματίας μορφῆς τοῦ κ. Γ. Ζομπανάκη, τὸ περιοδικὸ μας αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωση γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴ συνισταμένη ἀπὸ τὰ εἰλικρινὰ συγχαρητήρια τῶν συναδέλφων μιᾶς περιοχῆς πρὸς πάντα ἀπὸ παράδοση καὶ μ' ἐνθερμὸ ξῆλο παρακολουθεῖ καὶ κινεῖται γόνιμα στὴ λύση τῶν προβλημάτων τῆς Λαϊκῆς Παιδείας. Τὸ «Σχολεῖο καὶ Ζωή» καθὼς κινήθηκε σὲ μιὰ δλόκληρη προβληματολογία στὸ χωρὸς τῆς Παιδείας, προκάλεσε ἐρωτήματα καὶ ἀνησυχίες, ἔδωσε ἀπαντήσεις καὶ στοχασμοὺς ὁραίους, σφηνυομέτρησε καινούριους προσανατολισμοὺς καὶ ἀπόθεσε μιὰ μεγάλη καταβολὴ προσδετισμοῦ ν' ἀρδεύονται οἱ αὐχμηροὺς ἐκτάσεις ὅσο καὶ ἂν ἀντίξοο θὰ εἶναι τὸ μέλλον τους στὴ Λαϊκὴ Παιδεία. Εὐχόμεσθε νὰ συνεχίσῃ τὴ δημιουργικὴ του πορεία, γιατί τὴ νοιώθουμε καὶ σὰ δικό μας ἔργο πρὸς πάει νὰ κάμψῃ κάθε λογιῆς ἀδιαφορία.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Ἀγαπητὸ «Δωδωναῖον Φῶς»,

Ξέρω πὼς οἱ σελίδες σου δὲ φιλοξενοῦνε ἰδέες ὀργισμένες, κι οὔτε πάνε νὰ καταικτῇσουν μὲ μιᾶς τὸ πνεῦμα, ὅπως γίνεται σὲ ἄλλα ἐντυπα μοντέρνα(!). Ὁστόσο ὅμως, ἐπειδὴ κυκλοφορεῖ κοντά μας μιὰ καινούρια ἀρρώστεια ἀπὸ τὰ «ὀργισμένα νιάτα» κι ἴσως εἶναι κολλητική, χρειάζεται μιὰ κάποια ὀργή σὰ μέτρο γιὰ προφύλαξη.

Εὐκόλα πλαστογραφοῦνε μεγάλα ὀνόματα, τοῦ Γιεφτουτσένκο τῆς Ρωσίας, τοῦ Ὁσιμπορν τοῦ Ἑδιμβούργου, τοῦ ἀρχιεπίσκοπου τοῦ Καντέμπουργ, τῶν Ἀμερικανῶν μπήτνις γιὰ νὰ σκαρώσουν ἔτσι τὸ μωσαϊκὸ τους σκόπιμα γιὰ σύγχυση. Κι ὕστερα ψαρεῖουν στὰ θολά.

Μὲ τινάγματα καὶ ὀργισμούς, μὲ ἀεροχτυπήματα καὶ μὲ κλωτσιές, δὲ χτίζε-ται ἡ ζωή, γκρεμίζεται. Καί, τότε μονάχα θὰ ἐλεγχθεῖ ἡ ἐντιμότητα καὶ ἡ εὐθύνη τους γιὰ τὴ ζωή, ὅταν θὰ ποῦμε καθαρά τί θέλουν καὶ παῖα εἶναι ἡ ἀφετηρία τους. Δὲν εἶναι ἀρκετὸ ἡ διαπίστωση μιᾶς πάθησης. Κεῖνο ποὺ ἀπαιτεῖται καὶ ὠφελεῖ εἶναι τὸ φάρμακο. Τὸ λένε; Ὁχι. Λοιπόν, γιὰτὶ ὀργίζονται; Κάποιο λάκκο κρύβει ἡ φάβα τους....

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴ φιλοξενία

Φῶτης Ἰ. Παπαστεργίου

Ἀγαπητὸ «Δωδωναῖο Φῶς»

Εἶναι κοινὴ ἡ διαπίστωση, ὅτι τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ μας εὗρίσκει-ται σὲ τέτοιο βαθμὸ, ποὺ νὰ τὸ καθιστᾷ ἀνήμερο νὰ παρακολουθήσῃ πολὺ δὲ πε-ρισσότερο νὰ λύσῃ τὰ ποικίλα καὶ δύσκολα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας. Γι' αὐτὸ εἶ-ναι ἐθνικὸ τὸ αἷτημα καὶ ἐπιτακτικὴ ἡ ἀ-νάγκη τῆς εὐρύτερης καὶ πληρέστερης μόρφωσης τοῦ λαοῦ μας. Καὶ τὸ αἷτημα αὐτὸ δὲν ἀπορρέει μόνον ἀπὸ τὴν πνευμα-

τικὴ παράδοση τοῦ τόπου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν σημερινὴ πραγματικότητα, ὅπως, δη-λαδὴ, ἔχει αὐτὴ διαμορφωθῇ ἀπὸ τὴν ἁλ-ματώδη ἐξέλιξη τοῦ πολιτισμοῦ.

Μετὰ δὲ τὴν σύνδεση τῆς χώρας μας μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα καὶ τὴν παρουσία μας μεταξὺ λαῶν μὲ τέλειο πνευματικὸ καὶ τεχνικὸ ἐξοπλισμό, δὲν χωρεῖ ἀναβολὴ καὶ δὲν δικαιολογεῖται καθυστέρηση στὸ ζήτημα αὐτό. Γιατί, διαφορετικὰ κινδυνεύομε ὅχι μόνον νὰ τα-πεινωθοῦμε, ἀλλὰ καὶ ὀλέθριες νὰ ὑπο-στοῦμε καταστροφές.

Εἶναι γεγονός, ὅτι ὁ λαὸς μας εἶναι προικισμένος μὲ δύο μεγάλα προτερήμα-τα, τὴν εὐφροσύνην καὶ τὴ ζωτικότητα, τὰ ὁποῖα, ἂν ἐνισχυθοῦν καὶ μὲ μιὰ εὐρύτε-ρη μόρφωση, τότε μπορούμε ἐπὶ τοῦ ἀσφα-λοῦς νὰ ἐλπίζουμε στὴν ἐπιτυχία τοῦ ἐπι-διωκομένου σκοποῦ.

Ἡ Πολιτεία τὰ τελευταῖα χρόνια ἔ-χει κατανοήσῃ τὴ μεγάλη σημασία, ποὺ ἔχει ἡ ἀνοδος τῆς πνευματικῆς στάθμης τοῦ λαοῦ μας καὶ ἐστράφη μὲ κάποιο ἐν-διαφέρον πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή. Ὡς πρῶτο βῆμα δὲ μπορούμε νὰ χαρακτηρί-σωμε τὴν προσπάθεια ἐξαλείψεως τοῦ ἀ-ναλφαριθμητισμοῦ, τὸ ὁποῖον, ὅμως, δὲν εἶ-ναι ἀρκετόν. Μὲ τὸ νὰ γνωρίζουμε ὅλοι γραφὴ καὶ ἀνάγνωση, δὲν σημαίνει ὅτι εἴμαστε σὲ θέση νὰ ἀντιμετωπίσωμε μὲ ἀ-ποτελεσματικότητα τὶς ἀντιξοότητες, γιὰ νὰ ἐλπίσωμε, ἔτσι, στὴ νίκη ποὺ θὰ φέρῃ τὴν εὐημερία στὸν τόπο. Αὐτὴ ἡ σκέψη ἀποτελεῖ οὐτοπία.

Ὁ λαὸς μας χρειάζεται εὐρύτερη μόρ-φωση, ἡ ὁποία θὰ πραγματοποιηθῇ σιγά - σιγά καὶ ἀφοῦ παύσουν τὰ γυμνάσια ν' ἀποτελοῦν τὴν τροχοπέδην στὴν πορεία τοῦ λαοῦ μας πρὸς αὐτήν. Γιατί, αὐτὸ τοῦλάχιστον, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸν τρό-πο μὲ τὸν ὁποῖον γίνονται οἱ εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις στὰ γυμνάσια τὰ τελευταῖα

χρόνια. Ἀντὶ νὰ βοηθήσουν καὶ νὰ συμβάλουν στὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ μας, τοὐναντίον, στὴν προσπάθεια αὐτὴ ἐνεργοῦν ἀνασταλτικά.

Ἀπὸ παντοῦ ἀκούονται διαμαρτυρίες διὰ τὴν αὐστηρότητα τῶν ἐξετάσεων καὶ ἀναφέρονται συγκεκριμένα παραδείγματα δυσκόλων καὶ πολλὰς φορὲς ἀσυλλήπτων θεμάτων, ποὺ ἐξετάζονται τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἀνταποκρίνονται στὶς πνευματικὰς ἱκανότητές των.

Παραμερίζοντες οἱ ἐξεταστὲς τὰ πορίσματα τῆς ψυχολογίας καὶ τὰ ἀξιώματα τῆς παιδαγωγικῆς, συναγωνίζεται ὁ ἕνας τὸν ἄλλον στὴν ἐκλογὴ τοῦ πιδὺ δυσκόλου θέματος πρὸς ἱκανοποίησιν ἐγωϊστικῶν τάσεων, γινόμενοι αἷτιοι τῆς ἀνακοπῆς τοῦ δρόμου πρὸς μόρφωση πολλῶν παιδιῶν.

Ἐχουν καταστήσει μὲ ἄλλα λόγια ἢ εἰσαγωγικὰ ἐξετάσεις στὰ γυμνάσια, πραγματικὸς ἐφιάλτης γιὰ τοὺς δασκάλους καὶ τοὺς γονεῖς καὶ «Κλίνη Προκρούστη» γιὰ τοὺς μαθητάς. Οἱ ἡμέρες τῶν ἐξετάσεων εἶναι ἡμέρες κρίσεως γιὰ τὸ δάσκαλο, ἀφοῦ ἐκ τοῦ ποσοστοῦ τῆς ἐπιτυχίας κρίνεται καὶ ἡ ἀξία του. Ἔτσι, ἀκοῦμε τὸ διάλογο μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴ στενὴ ἀντίληψη: «Ἐχομε καλὸ δάσκαλο, πέτυχαν ὅλα τὰ παιδιὰ στὸ γυμνάσιο» ἢ «δὲν ἔχομε καλὸ δάσκαλο ἀπὸ τὰ 10 παιδιὰ μόνο 4 πέτυχαν στὸ γυμνάσιο» καὶ ἄλλα ποὺ ἀποδεικνύουν ὅτι οἱ εἰ-

σαγωγικὰς ἐξετάσεις γιὰ τὸ δάσκαλο εἶναι ἢ πλάστιγγα ὅπου ζυγίζεται ἡ ἱκανότητά του.

Γιὰ τὸν γονέα, πάλι, ὁ καιρὸς τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων εἶναι χρόνος δοκιμασίας, ἀγωνίας καὶ ψυχικῆς ἀναταραχῆς. Φροντιστήρια, μέσα, δαπάνες, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ βάλῃ τὸ παιδί στὸ γυμνάσιο.

Γιὰ τὸ παιδί, τὸ ὑποψήφιο γιὰ τὸ γυμνάσιο ἀποτελεῖ, ὡς προαναφέραμε, «Κλίνη Προκρούστη», μὲ τὴ διαφορὰ, ποὺ οἱ διαστάσεις τῆς εἶναι πάντοτε μεγαλύτερες καὶ ποτὲ μικρότερες. Τυχερὸ τὸ παιδί, ποὺ θὰ πετύχῃ τὰ μέτρα, θὰ γλυτώσῃ τὸ «τέντωμα».

τύχῃ τὰ μέτρα, θὰ γλυτώσῃ τὸ «τέντωμα».

Νομίζομε ὅτι τὸ κακὸ αὐτὸ πρέπει νὰ σταματήσῃ. Τὰ γυμνάσια ν' ἀνοίξουν τὶς πόρτες γιὰ νὰ μποῦν περισσότερα παιδιὰ νὰ μορφωθοῦν, ὥστε σιγὰ - σιγὰ ν' ἀνέβῃ τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ μας, γιὰτὶ αὐτὸ ἀπαιτοῦν οἱ σημερινὲς περιστάσεις. Θὰ γίνεταί, βέβαια, ἡ ἐπιλογή, ἀλλὰ βάσει τῶν πραγματικῶν δεδομένων τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Παιδαγωγικῆς. Ἀπλᾶ θέματα, μὲ ἀπλὸ τρόπο καὶ σὲ παιδικὴ ἀτιμώσφαιρα, αὐτὸ τὸ σύνθημα πρέπει νὰ ἐπικρατήσῃ.

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενία

Δημ. Γ. Ἀλεξίου

Διδάσκαλος Ραβενίων

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 6§ 1 τοῦ Α. Ν. 1092)1938

Ἐκδότης: Διδασκαλικὸς Σύλλογος Ἰωαννίνων

Πρόεδρος: ΔΗΜ. ΖΑΓΜΗΣ

Δ/νσις: Τέρμα Ναπ. Ζέρβα, Ἰωάννινα

Δ/ντῆς Τυπογραφείου: ΙΩΑΝ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΕΙΣΗΡΕΙΑ

Στις 25 Νοεμβρίου π. έ. ο Διδασκαλικός Σύλλογος Ἰωαννίνων ὀργάνωσε φιλολογικὸ μνημόσυνο γιὰ τὰ 50χρονα ἀπὸ τοῦ ἡρωικοῦ θανάτου τοῦ ποιητῆ Λορέντσου Μαβίλη στὴν αἰθουσα τελετῶν τῆς Ζωσ. Παιδ. Ἀκαδημίας μὲ ὁμιλητὴ τὸν συνάδελφο κ. Φώτη Παπαστεργίου καὶ μὲ θέμα «Λορ. Μαβίλης, ἄνθρωπος, ποιητής, ἥρωας». Στὴν ἐκδήλωση αὐτὴ πῆσαν μέρος ἡ Περιγητικὴ Λέσχη Κερκύρας, ὁ πρόεδρος καὶ μέλη τοῦ διοικ. συμβουλίου τοῦ διδ.)κοῦ συλλόγου Κερκύρας, ὁ πνευματικὸς κόσμος τῆς πόλεώς μας καὶ πλῆθος ἀπὸ ἐκλεκτὸ ἀκροατήριον. Ἡ ἐκδήλωση αὐτὴ ἐσημείωσε μεγάλη ἐπιτυχία.

— Μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ διζοῦ της προγράμματος Κοινοτικῆς Ἀναπτύξεως ἡ Β'. ἐκπαιδευτικὴ περιφέρεια Ἰωαννίνων, ἀπὸ τὸν μῆνα Δεκέμβριον π.έ. μέχρι 31 Μαρτίου ἐ.έ. πραγματοποιοῖσε μορφωτικὰς συγκεντρώσεις σὲ διάφορα χωριά μὲ θέματα: «Ἡ κοινὴ ἀγορά», «Περὶ συνεταιρισμῶν», «Γαλακτοκομία» κ.λ.π. Ἔλαβον μέρος ὡς ὁμιληταὶ οἱ κ.κ. Η. Παντελίου, Γεν. Ἐπιθεωρητῆς Σ.Ε., οἱ Ἐπιθεωρηταὶ

Σ.Ε. Νομοῦ Ἰωαννίνων Κ. Πλακούτσης, Π. Νινιός, Ἀθ. Μητσιάδης καὶ Β. Τσιώτης, ἀντιπρόσωπος τῆς ΟΤΝΕΣΚΟ Φουρέ, κ. Κοσέρης, Κ. Κίτσος, Ι. Δάλλας κ.ά. Τὶς συγκεντρώσεις αὐτὰς παρηκολούθησε μὲ ἐνδιαφέρον καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς Ἐφετῶν κ. Γκαζέτας.

— Οἱ ἐκπαιδευτικοὶ Μέσης καὶ Στοιχειώδους Ἐκπαίδευσως γιὰ τὴ μὴ ἐπίλυση τῶν αἰτημάτων τους ἀπεδύθησαν ἀπὸ 19 Ἰανουαρίου ἐ.έ. σὲ ἀγῶνα διαρκείας, ἀπέχοντες ἀπὸ τὰ καθήκοντά τους μέχρις 7 Φεβρουαρίου ἐ.έ., ὁπότε ἐπανῆλθον ἐπιστρατευθέντες.

Ἡ πολιτικὴ ἐπιστράτευση ἐκράτησε εἴκοσι ἡμέρες.

— Ἀπὸ τὸν μῆνα Μάρτιον ἄρχισε ἡ λειτουργία τῶν Μαθ. Συσσιτίων μὲ παροχὴ μεσημβρινοῦ γεύματος εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν ὀρεινῶν Σχολείων Ἡπείρου, μὲ πιστώσεις τοῦ Προγράμματος Ἀναπτύξεως Ἡπείρου καὶ τοῦ ὕπουργείου Παιδείας.

Ἡ Ε.Η.Μ. πραγματοποίησε στὶς αἰθουσάς της παιδαγωγικὴ ἐκθεση ἀπὸ 27 ἕως 31 Ἰανουαρίου ἐ.έ. μὲ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία.

Τὸ ὕπουργεῖον Παιδείας ζητεῖ δι' ἐγκυκλίου τὴν ἐπίσπευση τῆς συμπληρώσεως τῶν βιβλιαρίων νοσηλείας.

Τὴν 21ην Ἀπριλίου ἐ.έ. ἡ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης Ἰωαννίνων ἐτέλεσε μνημόσυνο σὲ μνήμην τῶν ἐξοντωθέντων Ἰσραηλιτῶν στὰ ναζιστικὰ στρατόπεδα κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1944. Σὲ τοῦτο, προσκλήθηκε καὶ παρέστη ὁ πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τοῦ Συλλόγου μας.

Τὴν 27ην Ἀπριλίου ἐ.έ. οἱ Λασικὲς ὑπηρεσίαι Ἰωαννίνων πραγματοποίησαν τὴν ἐναρξὴ τοῦ Σεμιναρίου Ἐπιμορφώσεως σὲ Λασικὰς ἐφαρμογὰς στὴν αἰθουσα τελετῶν τῆς Ζωσ. Παιδ. Ἀκαδημίας.

— Ὁ Ἐπιθεωρητῆς Α'. Ἰωαννίνων κ. Κ. Πλακούτσης, προγραμμάτισε Παιδαγωγικὸ Συνέδριον γιὰ τὶς 22 Μαΐου τρεχ. ἔτους, μὲ θέμα: «Τὸ διοικητικὸν ἔργον τοῦ διδασκάλου».

Παράκληση

Συνάδελφοι,

Τὸ «Δ.Φ.» εἶναι τὸ Ἐπιστημονικὸ Βῆμα ποὺ θεμελιώθηκε ἀπὸ τὴ συνισταμένη τῶν ὁραματισμῶν ὅλων μας γιὰ ἓνα κοινὸ πνευματικὸ μας πέταγμα. Μ' αὐτὸ θὰ προβληθοῦν οἱ πνευματικὲς μας ἀνησυχίες, θὰ προβληματιστοῦμε, θὰ δώσουμε ἀπαντήσεις, θὰ ἀξιολογήσουμε τὸν μόχθο μας.

Πλουτίστε τὶς στήλες του μὲ τὴ συνεργασία σας καὶ δημιουργήσατε πόρους γιὰ τὴ συντήρησή του.

Τακτοποιήσατε τὶς συνδρομὰς τῶν Σχολικῶν σας Ἐφορειῶν.

ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

«Τὸ Δωδωναῖον Φῶς» μὲ τὴν μορφὴ καὶ τὸ περιεχόμενον, ποὺ παρουσιάζεται, ὑπόσχεται ν' ἀποβῇ πρώτης τάξεως ἐκπολιτιστικὸν ὄργανον σὲ μιὰν ἐποχὴ πολὺ κρίσιμη, ἐποχὴν ἀνακατατάξεως τῶν ἀξιών καὶ ἀναπροσαρμογῆς πρὸς τὰ αἰτήματα τῶν καιρῶν...».

Γ. Ζομπανάκης

«Ἔλαβα τὰ τεύχη τοῦ Περιοδικοῦ σας καὶ ὡς εὐχαριστῶ εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ κερδίζει ὅποιος τὸ διαβάξει...».

Ἄγγελος Φουριώτης

Μιλοῦν οἱ δάσκαλοι. Ὑποχρέωσή μας νὰ προσέξουμε τί λένε:

Ἀπὸ τὰ Γιάννινα ἔρχεται ἡ δασκαλικὴ φωνή. Κύριο ἄρθρο στὸ «Δωδωναῖον Φῶς» ποὺ εἶναι ἡ ἐντυπὴ ἐκφραση τοῦ Λιδασκαλικοῦ Συνλόγου Ἰωαννίνων. Καὶ μόνο τὸ γεγονός, ὅτι ἐπαγγελματίες ποὺ βρίσκονται τοποθετημένοι στὸ περιθώριο

τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Πολιτείας, ἔχουν ὀρεξὴ καὶ καιρὸ ν' ἀσχολοῦνται μὲ θέματα πέρα ἀπ' αὐτὰ ποὺ ἀφοροῦν τῇ μέριμνᾳ γιὰ τὴ βελτίωση τῶν οἰκονομικῶν τους, εἶναι κιόλας μιὰ ἐκδήλωση ἄξια νὰ τιμηθῇ. Ἕνα περιοδικὸ ποὺ παρακάμπτει τὰ ἐπαγγελματικά. Παιδαγωγικά, κοινωνικά, ἐθνικά εἶναι τὰ θέματά του.

Κάποια φλόγα στοὺς πολλοὺς. Φλόγα μικρὴ ἢ μέτρια. Πόσες φορὲς ὅμως καὶ ἔντονη, ὅπως αὐτὴ ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ τοὺς δασκάλους τῶν Ἰωαννίνων. Δάσκαλοι μὲ τὸ ὄνειρο νὰ γίνουν οἰκοδόμοι τοῦ ἐλληνικοῦ οἴκου. Δάσκαλοι ποὺ λένε στὴν Πολιτεία: Βοήθα μιὰ στάλα καὶ ὑποσχόμαστε νὰ ὁδηγήσουμε τὸν ἄνθρωπο σὲ δρόμους λυτρωτικούς.

Ἀνατάσεις ποὺ ἐπιβάλλουν τὴ βαθεῖα ὑπάκλιση τῆς κοινωνίας.

Π. Παλαιολόγος

(«Βῆμα» 1.12.62)

ΕΝΤΥΠΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

I ΒΙΒΛΙΑ :

1) «Ἀ πό ψεις»: Μιχ. Περάνθη. Ἀθήνα 1961.

2) «Μῆτις» (τὸ βιβλίον τῆς σοφίας): Συνλόγῃ Κ. Μελισσαροπούλου, Ἀθήναι 1962.

3) «Μορφωτικὸ Παιδικὸ Θέατρο»: Κ. Νικολαΐδη — Ν. Σκόπα, Ἀθήναι 1963.

4) «Λάμπρος Τξαβέλλας» Δ. Βακάλη, Ἀθήναι 1963.

5) «Ματιὲς στὴ ποίηση τοῦ Παλαμά», Φώτῃ Γ. Παπαστεργίου, ἀνάτυπο «Δ.Φ.».

II ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1) «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία»: Τεύχος 129 Ἰανουάριος 1963, Ἰωάννινα.

2) «Ἐνδοχώρα»: Τεύχος 20ον Γιάννινα.

3) «Λιδασκαλικὸν κῆμα»: Συνλόγου

Δ'. Ἐκπαίδ. Περιφ. Πειραιῶς. Δεκέμβριος 1962.

4) «Παγκόσμιος Ποιητικὴ Ἀνθολογία»: Ἐκδ. Λογοτεχνικῆς Ἑστίας, Τεύχος 1ον Ἀθήναι.

5) «Θρακικά»: Τεύχος 1ο Ἀπρίλιος 1963, Ξάνθη.

III. ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

1) «Λιδ» καὶ Βῆμα», Δ.Ο.Ε., Ἀθήναι.

2) «Ὁ κόσμος τοῦ Σχολείου», Δ) ντῆς Π. Νικόδημος, φύλλον 13, Μάρτιος 1963 Ἀθήναι.

Διόρθωσις

Λόγω τυπογραφικῆς ἀβλεψίας εἰς τὴν βιβλιοκρίσιαν, σελὶς 294, καὶ εἰς τὸν 12ον στίχον τῆς α' στήλης ἀνεγράφη: στὴν «εὐπορη» οὐσία... ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ στὴν «ἐκπυρη» οὐσία...

Κυκλοφορήσε :

ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΠΑΠΑΚΩΣΤΟΥΛΑ Δ.Φ.

Φιλολόγου — Παιδαγωγού

« Ἡ μελέτη τοῦ περιβάλλοντος στὸ
Δημοτικὸ καὶ στὸ Γυμνάσιο ».

Ἐκδόσεις « ΔΙΠΤΥΧΟ » Ἀθῆναι

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΤ & ΞΕΝΟΤ ΒΙΒΛΙΟΤ

Με μεγάλη ἐπιτυχία συνεχίζεται ἡ
ἐκθεση τοῦ λογοτεχνικοῦ βιβλίου (ἐλ-
ληνικοῦ καὶ ξένου) στὰ ἐντευκτήρια
τῆς λογοτεχνικῆς ἐστίας, Ἀχαρνῶν
238.

Παρακαλοῦνται οἱ λογοτέχνες ν' ἀ-
ποστείλουν τὰ βιβλία τους σὴν ἀνω-
τέρῳ διεύθυνση.

Ὁρές ἐπισκέψεως 6—9. — Εἴσο-
δος ἐλευθέρω.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἐκκλοφόρησε ἀπὸ τὴ Λογοτεχνικὴ
Ἑστία τὸ πρῶτο τεῦχος τῆς Παγκο-
σμίου Ποιητικῆς Ἀνθολογίας, πρὸς ἐ-
πιμελεῖται ἡ λογοτέχνης Σόνια Ὀλλαν-
δύσου. Ἀνθολογοῦνται πρῶτοι κατὰ
σειρὰν οἱ ἐκλεκτοὶ Λογοτέχνες: Ὁ ἀ-
καδημαϊκὸς Γιώργος Ἀδάνας καὶ ὁ
Κούλης Ἀλέπης. Τὰ σκίτσα φιλοτέ-
χνησε ὁ Γεράσιμος Γρηγόρης. Τὸ ἐ-
ξάφυλλο διακοσμῆται ἀπὸ ἓνα ἔργο
τοῦ ζωγράφου Στέφανου Φιλιππούση
(Σύνθεση τριχορμιά).

ΚΤΚΛΟΦΟΡΕΙ :

Δ. Κ. Βακάλη

« Τ Ζ Α Β Ε Λ Α Α Σ »

Ἔργο ἐμπνευσμένο ἀπ' τοὺς
θρηλικοὺς ἀγῶνας τῶν σπαραξε-
τῶν τοῦ Σουλίου ἐναντίον τοῦ
τρομεροῦ Βεζύρη τῶν Ἰωαννί-
νων

ΛΛΗ ΠΑΣΙΑ

Ἔργο διαποτισμένο ἀπὸ τ' ἀ-
θάνατα ἰδανικά καὶ τὰ ὄραματα
τοῦ Γένους μὲ τὰ μεγάλα πεπρω-
μένα...

Ἔργο στολισμένο μὲ σπάνιες
ἱστορικὲς εἰκόνες μὲ προσωπογρα-
φίες δυσεύροτες — μὲ φωτογρα-
φίες θαυμάσιες.

Ἔργο γραμμένο σὺν οὐρανό
καὶ τὰ λεβέντικα μέτρα τῶν τρα-
γουδιῶν τῆς κλεφτουριάς π' ἀντι-
λαλοῦν ἀγέροστα στὰ τρίκορφα
καὶ μὲ ὀρμὴ βρογτοκυλοῦν σὰν
χεύμαρροι στοῦς « ψωριασμένους »
κάμπους.

Θαυμάσιο εἰς ἐμφάνισιν κυ-
κλοφορεῖ ἐντὺς τῶν ἡμερῶν εἰς
ὅλην τὴν Ἑλλάδα....

